

**THE BOOK WAS  
DRENCHED**

**BROWN BOOK ONLY**

UNIVERSAL  
LIBRARY

**OU\_200396**

UNIVERSAL  
LIBRARY







# ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರಕಥೆ

ಎಂಬಿ

ಮಹಾಕವಿ ಶ್ರೀ ಭವಭೂತಿ ಪ್ರಣೀತವಾದ

ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡಗದ್ಯಾನುವಾದ

---

ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ

---

ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದ

ಮಂ|| ಅ|| ರಾಮಾನುಜೈಯ್ಯಗಾರ್ಯರಿಂದ

ಪರಿಶೋಧಿತವಾಗಿ

ಮಂ|| ಅಜಿ. ನರಸಿಂಹಚಾರ್, ಬಿ ಎ. ಇವರಿಂದ

ಮೈಸೂರು

ವೆಸ್ಟ್‌ಮಿನ್‌ಸ್ಟರ್ ಪ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ, ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

1924

*COPYRIGHT*  
*First Edition—1903*  
*Second Edition (revised)—1924.*

Registered according to Act XXV of 1867.

*All Rights Reserved*

BY  
THE PUBLISHER, M. AJI. NARASIMHACHAR, B.A.  
Karnataka Kavya Kalanidhi Office,  
Mysore.

## ಪೀಠಿಕೆ.

### ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರಕಥೆ

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಅತ್ಯಂತಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಭವಭೂತಿ ಮಹಾಕವಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತವಾದ “ ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ ” ವೆಂಬ ನಾಟಕದ ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಾನುವಾದವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ “ ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರ ಕಥಾತಾತ್ಪರ್ಯಂ ” ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರೂ ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದ ಕವಿಯಾರೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಈತನು ಬಹುಶಃ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರವರ ಕಾಲದಲ್ಲೋ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೋ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಕವಿಯು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪಾತ್ರಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ (ವಿಷ್ಣುಂಭಕ, ನೇಪಥ್ಯ, ಆಕಾಶೇ, ಇತ್ಯಾದಿ) ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೂಡ ವಾಕ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಕಥಾಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯರಚನಾಕ್ರಮವು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ಭವಭೂತಿಯ ಗಂಭೀರವಾದ ಉಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಶೈಲಿಯು ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಆಹ್ಲಾದಕರವಾಗಿಯೂ ಏಕರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮೂಲಗ್ರಂಥದ ಗಾಂಭೀರ್ಯವು ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಾಕ್ಯಸರಣಿಯು ವಿಜಾತೀಯವಾಗಿ ಮೊದಲು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಕ್ರಮೇಣ ಸುರಸವಾಗಿ, ಅದರ ಮನೋಹರತ್ವವು ಕಂಗೊಳಿಸುವುದು. ಭವಭೂತಿಯ ಉನ್ನತಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಅನುವಾದವಾದುದರಿಂದ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಪಠಿಸಿದ ಹೊರತು ಅರ್ಥ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗುವುದು ಕಷ್ಟ.

“ ಉತ್ಪತ್ಯಂತೇ ಮಮತು ಕೋಪಿ ಸಮಾನಧರ್ಮಾ ”

ಎಂಬದಾಗಿ ಭವಭೂತಿಯೇ ಹೇಳುವಂತೆ, ಆತನ ಹೃದಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಆತನಂತೆಯೇ ಹೇಳಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವರು ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಬಿಂಬಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅಂತರವೋ, ಅಷ್ಟೇ ಅಂತರವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮೂಲಕ್ಕೂ ಈ ಕನ್ನಡದ ಟೀಕೆಗೂ ಇದೆ ಎಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೂ ಈ ಟೀಕಾಕಾರನು ಇಂಥ ದುರ್ಘಟವಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀಬಾಲರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ವಿರಚಿಸಿದುದು ಮಹೋಪಕಾರವಾಗಿದೆ. ಜನರಿಗೆ

ವಿವೇಕವೂ ಉನ್ನತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾದರೆ ಇಂಥ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಪರಿಶೀಲನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಉಪಾಯಾಂತರಗಳು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲ.

ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಏಕಕಂಠರಾಗಿ ರಸಪುಷ್ಟಿಯಾಗುವಂತೆ ಕಥಾಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಕಥಾಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೂ ರಸಪುಷ್ಟಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತೇಜಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವಹಾಗೆ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಭವಭೂತಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅನ್ಯಾದೃಶವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು

“ ಉತ್ತರೇ ರಾಮಚರಿತೇ ಭವಭೂತಿರ್ವಿಶಿಷ್ಟತೇ ”

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಗೋವರ್ಧನದಾಸನೂ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ :—

“ ಭವಭೂತೇ ಸ್ವಂಬಂಧಾತ್ |

ಭೂಧರಭೂರೇವ ಭಾರತೀ ಭಾತಿ ||

ಏತತ್ಕೃತಕಾರುಣ್ಯೇ |

ಕಿಮನ್ಯಥಾ ರೋದಿತಿ ಗ್ರಾವಾ || ”

| ಟೀಕೆ—ಭವ, ಎಂದರೆ, ಈಶ್ವರನ ; ಭೂತೇಃ—ಸಂಪತ್ತಿನ ; ಸಂಬಂಧಾತ್—ಸಂಬಂಧದಿಂದ ; ಭೂಧರಭೂ ಎಂದರೆ ಪಾರ್ವತಿಯು ಯಾವರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾಳೆಯೋ, ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭವಭೂತೇಸ್ವಂಬಂಧಾತ್—ಭವಭೂತಿಕವಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ; ಭಾರತೀದೇವಿಯು ಎಂದರೆ ಸರಸ್ವತಿಯು ಒಪ್ಪುತ್ತಾಳೆ ಏತತ್ಕೃತಕಾರುಣ್ಯೇ—ಈಶ್ವರಕೃತವಾದ ಕರುಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ದಕ್ಷಾಧ್ವರದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಭವಭೂತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಕರುಣರಸಪ್ರಧಾನವಾದ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ “ ಅಪಿ ಗ್ರಾವಾ ರೋದಿತ್ಯಪಿ ದಳತಿ ವಜ್ರಸ್ಯ ಹೃದಯಂ ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ನೀತಾವಿಯೋಗಪರಿತಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಶೋಕದಲ್ಲಿ—“ ಕಿಮನ್ಯಥಾ ರೋದಿತಿ ಗ್ರಾವಾ ”—ಕಲ್ಲೂ ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಒಂದಾಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. |

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಚೇತನವಾದ ಪಾಷಾಣಾದಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ರಸೋದ್ರೇಕವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಸಪುಷ್ಟಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪಾಠಕರೇ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಈ ಉದ್ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಲು ನಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ :—

(1) ಕಥಾಚಮತ್ಕಾರ :- ಪೂರ್ವರಾಮಚರಿತ್ರೆಯ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ ಉತ್ತರಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಿ

ಕಥಾಭಾಗವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದರೆ, ಕಥೆಯು ನೀರಸವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಪೂರ್ವಕಥೆಯ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಥಾನಾಯಕನ ಗುಣಪ್ರಕಾಶವಾಗುವಂತೆ ತಿರಿಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿಯೇ ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರಪಟದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದು ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗೆ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರದರ್ಶನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರಪ್ರವೇಶ, ಮಂಥರಾವೃತ್ತಾಂತ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಈ ವಿಷಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

(2) ವರ್ಣನಾಭಾಗ :—ದ್ವಿತೀಯಾಂಕದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ \* ಮಾಡಿರುವ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ, ಜನಸ್ಥಾನ—ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಅದ್ಭುತವಾಗಿಯೂ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ತೋರಿಸುವಂತೆಯೂ ಇದೆ.

(3) ರಸ :—ನೀತಾಪ್ರಲಾಪ, ರಘುರಾಮನ ಶೋಕ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಂತೂ ಓದುವವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕರಸವನ್ನೇ ಮೂರ್ತೀಗೊಳಿಸಿ, “ಅಪಿ ಗ್ರಾಹಾ ರೋದಿತಿ” ಎಂದು ಕವಿಯು ಹೇಳುವಂತೆ ಚೇತನಾಚೇತನ ರೂಪವಾದ ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕರುಣರಸದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಲಯಿಸಿಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ದಿಕ್ಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ನೂಟಿಸಿದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ತ ರಸವನ್ನೂ ಆಸ್ವಾದಿಸಿ ಸುಖಪಡಬೇಕಾದ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲದೆ ಇದು ಕಾಡುಕಟ್ಟುಕಥೆಗಳಂತೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿ ತೃಪ್ತಿಪಡುವ ಪುಸ್ತಕವಲ್ಲ.

ಈ ನಾಟಕವು ಕರುಣರಸಪ್ರಧಾನವಾದುದು. ಇತರ ರಸಗಳೂ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಧಾನ ರಸವಾದ ಕರುಣರಸವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಥಮಾಂಕದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರರಸವೂ, ತೃತೀಯಾಂಕದಲ್ಲಿಯೂ ಷಷ್ಠಾಂಕದ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವೀರರಸವೂ ತೋರಿಬರುತ್ತವೆ. ಇತರ ರಸಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಭವಭೂತಿಯೂ ಕೂಡ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ತಮಸೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಾನೆ. [ಪುಟ ೬೦ ಪಕ್ಕ 17-21]

“ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :—ಯಾವ ರೀತಿ ಒಂದು ಜಲವು ಸುಳಿಗಳಿಂದೂ, ನೊರೆಗಳೆನುತಲೂ, ನಾನಾವಿಕಾರಂಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ದಿದರೂ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಜಲವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲವೋ, ಅದೇರೀತಿ ಒಂದು ಶೋಕ (ಕರುಣ) ವೆಂಬ ರಸವೇ ಒಂದೊಂದು ನಿಮಿತ್ತವಿಶೇಷದಿಂದ ಭಿಸ್ಸಿಸಿ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಾಗಿರುವ ರೂಪಾಂತರಂಗಳಂ ವಹಿಸುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲವೆ ?”



## ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರ ಕಥೆಯ ವಿಷಯವಿವರಣೆ

ಪುಟಾದಿಸಂಖ್ಯೆ

|                               |    |    |     |
|-------------------------------|----|----|-----|
| ಚಿತ್ರದರ್ಶನಮೆಂಬ ಪ್ರಥಮಾಂಕಂ      | .  | .  | ೧   |
| ಪಂಚವಟೀಪ್ರವೇಶಮೆಂಬ ದ್ವಿತೀಯಾಂಕಂ  | .. | .  | ೨೪  |
| ಧಾಯೆಯೆಂಬ ತೃತೀಯಾಂಕಂ            | .  | .. | ೩೭  |
| ಕೌಸಲ್ಯಾಜನಕಯೋಗಮೆಂಬ ಚತುರ್ಥಾಂಕಂ  | .. | .. | ೬೨  |
| ಕುಮಾರವಿಕ್ರಮಮೆಂಬ ಪಂಚಮಾಂಕಂ      | .  | .  | ೮೦  |
| ಕುಮಾರಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಮೆಂಬ ಷಷ್ಠಾಂಕಂ | .  | .  | ೯೧  |
| ನಮ್ಮೇಳನಮೆಂಬ ಸಪ್ತಮಾಂಕಂ         | .  |    | ೧೦೬ |



## ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರಕಥೆ.

ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯು ಸ್ವಕೃತವಾದ ಮಹಾವೀರಚರಿತ್ರವೆಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವರಾಮಚರಿತ್ರವಂ ಸರಸವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರವಂ ನಿರೂಪಿಸಲೋಸುಗ ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರವೆಂಬ ನಾಟಕವಂ ರಚಿಸುವನಾಗಿ, ವಿಷ್ಣುವಿಲ್ಲದಂತೆ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವು ಸಮಗ್ರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಮಹಾಕವಿಪ್ರಣಾಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಂ ವಂದಿಸುವನದೆಂತೆನೆ :-

“ ಇದಂಕವಿಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವೇಭ್ಯೋ ನಮೋವಾಕಂ ಪ್ರಶಾಂತಹೇ |

ವಂದೇಮಹಿ ಚ ತಾಂ ವಾಣೀಮಮೃತಾಮಾತ್ಮನಃ ಕಲಾಂ || ”

ಸಾಂಪ್ರತ ವರ್ಮಾನರಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಗೂ, ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದವನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಳಾಗಿ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯಂ ವಂದಿಸುವೆನು ಎಂಬದಾಗಿ.

ಕವಿಯಿಂ ರಚಿತವಾದ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರಣಾಮರೂಪವಾದ ಈ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರದಿಂ ಅರ್ಥಚಮತ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಈ ನಾಟಕದ ಕಥಾಭಾಗವೇನೆಂದರೆ :-

ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ರಾವಣವಿಜಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಪೃಥ್ವೀನಾ ಮಾೃಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತ ಗೂಢಚಾರರ ಮುಖದಿಂ ಒಂದಾನೊಂದು ಜನವಾರ್ತೆಯಂ ಕೇಳಿದುದು, ತಾನು ಸೀತಾದೇವಿಯು ಪರಿಶುದ್ಧಳೆಂಬುದಂ ತಿಳಿದವನಾದರೂ ಲೋಕಾಪವಾದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ವ್ಯಾಜಾಂತರದಿಂ ರಥವನ್ನೇಟಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಶಾಸ್ತ್ರಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಂ ಗೈಸಿದವನಾಗಲು ; ಆ ಬಳಿಕ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂ ಶ್ರೀರಾಮಪತ್ನಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಕ್ಷೇಮಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಪುತ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಪುನಃ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಚಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿದ ಚಂದ್ರಿಕೆಯಂತೆ ಅತಿಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾಗಿ ಸುಖವನ್ನೈದುವಳು-ಎಂಬ ಈ ನಾಟಕದ ಕಥಾಭಾಗವು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಈ ರೀತಿ ವಾಚ್ಯ ಸೂಚ್ಯ ಎಂಬ ಉಭಯಾರ್ಥಗಳು ಶೋಭಿತವಾದ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕವಂ ಕೇಳಿ ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಾಟ್ಯರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಸಿದವನಾಗಿ ಪೂರ್ವರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತವನಾಗಲು ; ಆ ಬಳಿಕ ಅದೇರೀತಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಾದ ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತರಾದ ತನ್ನ ಪರಿಜನರೊಡಗೂಡಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು

ಮಹಾಸಭೆಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಂತು ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ರಂಗಪೂಜಾ ಪೂರ್ವಕವಾದ ನಾಟಕಕಥಾಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನೊದಗಿಸಿದನಂತೆ :- “ ಎಲೈ ಸಭಾನಾಯಕರಾದ ವಿಧ್ವಾಂಸರೇ, ಸಾಂಪ್ರತ ಭಗವಂತನಾದ ಕಾಳಪ್ರಿಯನಾಥನೆಂಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಈ ಮಹೋತ್ಸವಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ನಿಮ್ಮ ಕುಣಿತು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು. ಪೂಜ್ಯರಾದ ನೀವು ಈ ರೀತಿ ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯುಂಟಾಗಿರುವವರಾಗಬೇಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ :- ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರವು ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಪೂರ್ವೋತ್ತರಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ತಿಳಿದವನಾಗಿ ಇರುವ ಶ್ರೀಕಂಠ ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯು ಇರುವನಲ್ಲವೆ. ವಾಗ್ವೈವಿಯಾದ ಸರಸ್ವತಿಯು ದ್ವಿಜೋತ್ತಮನಾದ ಯಾವ ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಕವಿಯು ವಶ್ಯಳಾದಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡಿಹಳೊ, ಅಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರೆವೆಂಬ ನಾಟಕವು ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಭಿನಯಂಗೈಸುವೆನು. ಅದುದರಿಂದ ನೀವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಟ್ಟು ಚಿತ್ತವಿಸಬೇಕು. ನಾನು ದೇಶಾಂತರಸ್ಥನಾದರೂ ಈಗ ಈಗ ಕವಿಕಲ್ಪಿತವಾದ ನಾಟಕದ ಕಥೆಯು ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣಸ್ಥನೂ, ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇರುವವನೂ ಆಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ.” ಎಂದು ಸಭೆಯು ಕುಣಿತು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಕಥಾಘಟಕನಾದ ಆ ಸೂತ್ರಧಾರನು ಕಥೆಯು ಪ್ರಸ್ತಾವಂಗೈಸರೋಸುಗ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದವನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು :-

“ ಎಲೊ! ಎಲೊ! ನಟನೆ, ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ರಾವಣವಂಶಕ್ಕೆ ಕಾರಾಗ್ನಿಯಾಗಿ ಮಹಾರಾಜನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಹೋತ್ಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಿವಾರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಡಹಿಲ್ಲದಂತೆ ವಾದ್ಯಘೋಷಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶುಭವ್ಯಾಪಾರಂಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲಿರುವವು. ಈಗ ಏನುಕಾರಣ ರಾಜಗೃಹಂಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಭೈತ್ಯರ ಸಂಚಾರವು ನಿಂತು ಇದೆ ?” ಎಂದು ಸೂತ್ರಧಾರನು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಆಗ ನಟನು ರಂಗಸ್ಥಾನವು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತನು. “ ಎಲೈ ಸೂತ್ರಧಾರನೆ, ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಲಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯರಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವ ಮೊದಲಾದ ವಾನರರಂ, ವಿಭೀಷಣ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರಂ ಸಹ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಂ ಕುಣಿತು ಕಳುಹಿಸಿದವನಾದನು. ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಯು ಸೇವಿಸುವವರಾಗಿ ನಾನಾ ದೇಶಾಂತರಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಬುಷಿಗಳೂ ದೇವರ್ಷಿಗಳೂ ರಾಜರ್ಷಿಗಳೂ ಸಹ ರಾಮಾಜ್ಞೆಯು ಸ್ವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೈದಿದರು. ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶಾಂತರಂಗಳಿಂ ಬಂದಿರುವ ಆ ಜನರಂ ಸೇವಿಸರೋಸುಗ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉತ್ಸವವು ಬಳಿಯುತು” ಎಂಬದಾಗಿ ನಟನು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ, ಸೂತ್ರಧಾರನು, ಈ ರೀತಿ ಮಹಾರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷದಂ ಜನಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹೊಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಲು ; ಮತ್ತು ನಟನು ಇಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ ಸೂತ್ರಧಾರನೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವುಂಟು. ಅದೇನೆಂದರೆ-ಶ್ರೀರಾಮಮಾತೃಗಳಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ

ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯರು ವಸಿಷ್ಠರೊಡನೆ ಅವರ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯಜ್ಞವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಅಳಿಯನ ಆಶ್ರಮವಂ ಕುಳಿತು ತೆರಳಿಹೋದರು.” ಎನ್ನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ನಟನೆ, ನಾನು ದೇಶಾಂತರಸ್ಥನಾದುದುಹಿಂದೆ ನಿನ್ನ ಕೇಳುವೆನು. ಈ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯರುಗಳಿಗೆ ಅಳಿಯನೆಂಬವನು ಯಾರು ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು ನಟನು ಇಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ ಸೂತ್ರಧಾರನೆ, ಕೇಳು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನು ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಾದೇವಿಯಂ ಪಡೆದವನಾಗಿ ಆ ಪುತ್ರಿಯಂ ತನಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ರೋಮಪಾದರಾಯನಿಗೋಸುಗ ಇವಳು ನಿನಗೆ ಪುತ್ರಿಯಾಗುವಳೆಂದು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಬಳಿಕ ರೋಮಪಾದರಾಯನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನನಾಗಿರುವ ಆ ಶಾಂತಾದೇವಿಯಂ ವಿಧಂಡಕನೆಂಬ ಮುನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಬುಷ್ಯಶ್ಯಂಗನೆಂಬ ಮುನಿಯು ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದಕಾರಣ ಈ ಬುಷ್ಯಶ್ಯಂಗಮುನಿಯು ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಈ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯರುಗಳಿಗೆ ಅಳಿಯನೆನಿಸಿಕೊಂಬನು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಆ ಬುಷ್ಯಶ್ಯಂಗಮುನಿಯು ದ್ವಾದಶವರ್ಷಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಹಾಯಜ್ಞವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಮಿತ್ರವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಶ್ರೀರಾಮಮಾತೃಗಳೆಲ್ಲರ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಂಥ ಸೊಸೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಆ ಅಳಿಯನ ಮಹಾಯಜ್ಞವಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬುಷ್ಯಶ್ಯಂಗಾಶ್ರಮವಂ ಕುಳಿತು ಪೋದರು.” ಎಂದು ನಟನು ಪೇಳಲು ; ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ ನಟನೇ, ಈ ರಾಜಬಂಧುತ್ವ ವಿಚಾರದಿಂ ಫಲವೇನು ? ನಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲೇ ಕಾದು ಕೊಂಡಿರೋಣ, ಬಾರೈ.” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಆ ಸೂತ್ರಧಾರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ನಟನು ಇಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ ಭಾವನೇ, ನಾವು ಮಹಾರಾಜನಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರಬೇಕಾದಕಾರಣ ಶಬ್ದ ಶುದ್ಧಿಯಿಂ ಅರ್ಥಪುಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜನಂ ಭಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಕಾರವಂ ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವನಾಗು.” ಎಂಬ ನಟವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ ನಾನಾವೇಷಭಾಷಾದಿಗಳಿಂ ಬಹುಮುಖವಾಗಿ ವಾದಂಗೆತ್ತವ ನಮಗೆ ಎಂತು ಅಪವಾದವಿಲ್ಲದೆ ಪೋಗುವುದು ? ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಜನರು ಅವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಂದು ಅವರ ಪತಿಪ್ರತಾಢರ್ಮವಂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಾರದೆ ಅಪವಾದವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ದುರ್ಜನರಾಗುವರೋ, ಅದೇ ರೀತಿ ನಮ್ಮ ವಾಕ್ಯಗಳು ಪರಿಶುದ್ಧಗಳಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಆ ಶಬ್ದಾರ್ಥಶುದ್ಧಿಯಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುವರಾಗದೆ ನಮ್ಮ ನಟವಿಟಗಾಯಕತ್ವವನ್ನೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಂದು ಅಪವಾದವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ದುರ್ಜನರಾಗುವರೇ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ.” ಎಂಬ ಸೂತ್ರಧಾರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ನಟನಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ ಸೂತ್ರಧಾರನೇ, ಇಂಥ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅತಿದುಷ್ಟರೆಂದು ಪೇಳತಕ್ಕುದು. ಅದಂತೆಂದರೆ :-ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯು ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಸಹ

ಲಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ಸರ್ವಜನರೂ ಸಹ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಬಂದು ಅಗ್ನಿಯು ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದವಳು. ಅದಕಾರಣ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಳಾದ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವನಾಗೆಂದು ಪೇಳಿದನೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದೆ ರಾವಣಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪರಾಧೀನಳಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಬಹುಕಾಲ ವಾಸಂಗೈದಳೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಂದು ಅಪವಾದವಂ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಅದುದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅತಿಮರ್ಜನರೇ ಸರಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು ” ಎಂಬ ನಟನ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ಸೂತ್ರಧಾರನಿಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ, ಜನವಾರ್ತೆಯು ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಗೆ ಶ್ರುತವಾದಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರಮಾದ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆದರೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಗಳಿಂ ಬುಷಿಗಳು ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತಿರಿಗಿದವನಾಗಿ, ಈಗ ಮಹಾರಾಜನು ಎಲ್ಲಿರುವನೆನ್ನುತ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಂಗೈದು, “ ಜನರು ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ; ಅದೇನೆಂದರೆ-ಮಗದ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನು ಸ್ನೇಹಾನುಬಂಧದಿಂದ ಸೀತಾಸಮೇತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಹೋತ್ಸವವಂ ನಡೆಯಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಲೋಸುಗ ಆಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯೋತ್ಸವಗಳಿಂ ಬಹುದಿನಗಳಂ ಕಳೆದು ಪುನಃ ಮಿಥಿಲಾಪುರವಂ ಕುಣಿತು ತೆರಳಿ ಪೋದನಾದುದರಿಂದ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತಳಾಗಿರುವ ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಸಮಾಧಾನವಂ ಪಡಿಸಲೋಸುಗ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಎದ್ದವನಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಅಂತಃಪುರವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈಯುತ್ತಾನೆಂದು ಜನರು ಪೇಳುತ್ತಾರೆ.”

ಎಂಬದಾಗಿ ಪೇಳುತ್ತ ಸೂತ್ರಧಾರನು ಈ ರೀತಿ ತಾನು ಅಭಿನಯಂಗೈಸುವ ನಾಟಕಕಥೆಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಸಂದರ್ಭಗಳಂ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಸಂಗತಿಯಂ ಸಹ ನಟನೊಡಗೂಡಿ ಪ್ರಶೋತ್ತರವಚನಗಳಂ ಪೇಳುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತಾವಂಗೈದು, ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿವಾರಸಹಿತನಾಗಿ ಸಭಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಿಂತು ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಿರಲು-

ಆ ಬಳಿಕ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ನವರತ್ನಮಯವಾದ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಕುಳಿತಿರುವನಾಗಿ ಅದೇ ರೀತಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಕೂಡ ಇವರಿರ್ವರು ರಂಗಸ್ಥಲವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈವರಾಗಲು ;

ಆಗ ತಂದೆಯಾದ ಜನಕರಾಯನು ಸ್ವಾಮಿಯಿಂದ ಬಹುಮಾನಿತನಾಗಿ ಆಯೋಧ್ಯಾ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಸ್ವದೇಶವಂ ಕುಣಿತು ತೆರಳಿಪೋದನೆಂದು ವ್ಯಸನಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಇರುವ ಸೀತೆಯಂ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವ ಕ್ರಮವೆಂತೆನೆ :-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು ಸಂತೈಸು. ಆ ಗುರುಜನರಾದವರು ನಮ್ಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೋಗಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವರೆ ? ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಗಳಾದ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳು ನಿತ್ಯಗಳಾದುದರಿಂದ ಅಕಿಂತಾಗ್ನಿಗಳಾದ ಪುರುಷರ ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವವಂ ಪರಿಹರಿಸುವುವು.

ಅಂಥ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳಂ ತ್ಯಜಿಸುವರಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯವಾಯಂಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುವಾದಕಾರಣ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರಾಗಿರುವ ಪುರುಷರಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ಮಹಾಕಷ್ಟವಲ್ಲವೆ. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಜನಕರಾಯನು ಸ್ವಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳಿಂ ಪರವಶನಾದುದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲದೆ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರರಾದ ನಮ್ಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಮಿಥಿಲಾಪುರವಂ ಕುಳಿತು ಪೋದನೇ ಹೊಳಿತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನೀನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಸನಪಡಬೇಡ." ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪೇಳಲು, ಸೀತೆಯು ಇಂತೆಂದಳು:-“ ಎಲೈ, ಪ್ರಾಣಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಅರ್ಥವಂ ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಪೂಜ್ಯರಾಗಿ ಪ್ರಿಯಬಂಧುಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂಥ ಜನಗಳ ವಿಯೋಗಂಗಳು ಬಹುಪ್ರಕಾರಗಳಿಂ ಸಂತಾಪಪಡಿಸುವುವಾದ ಕಾರಣ ನಾನು ವ್ಯಸನಪಡುವೆನು.” ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂತೆಂದನು:-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಇಂಥ ಇಷ್ಟಬಂಧುಗಳಂ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ಸಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸಾರಧರ್ಮಗಳು ಹೃದಯಮರ್ಮಸ್ಥಾನಂಗಳಂ ಭೇದಿಸುವುವಲ್ಲವೆ. ಅದುಕಾರಣ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಕ್ಲೇಶಂಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿ ನುಖಲೇಶವನ್ನಾದರೂ ಕಾಣದೆ ಇನ್ನು ಸಂಸಾರ ಸಾಕೆಂದು ಬೇಸಹಿಕೆಯಿಂ ವ್ಯಾಕುಲಿತಿತ್ತರಾಗಿ ಸಮಸ್ತಕಾಮಂಗಳಂ ತ್ಯಾಗಂಗೆಯ್ದು ಆರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯ್ಯುತ್ತ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸುವವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ ” ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಲಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯನಾದ ವೃದ್ಧನಾದ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಕೈಮುಗಿದು, “ ಸರಸ್ವೀತ್ಯಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ ರಾಮಭದ್ರನು!” ಎಂಬ ಅರ್ಥವಚನದಲ್ಲೇ ಭಯಯುಕ್ತನಾಗಿ, ಪುನಃ “ ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೇ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದವನಾಗಲು; ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ನಗುತ್ತಲಿಂತೆಂದನು:-“ ಎಲೈ ದ್ವಾರಪಾಲಕನೇ, ಬಹುಕಾಲದಿಂ ಮಹಾರಾಜನಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಪರಿಜನವಾಗಿ ವೃದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀನು ನನ್ನಂ ಕುಳಿತು ರಾಮಭದ್ರ ಎಂದು ಕರೆವುದೇ ಉಪಚಾರವಾಗಿ ತೋರಿಹುತ್ತಲಿದೆಯಾದುದರಿಂದ ಇದುವರೆಗೂ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವೊ ಹಾಗೆ ಎನ್ನಂ ಕರೆಯುವನಾಗು ” ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಹೇಳಲು; ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಕೈಮುಗಿದು, “ ಬುಷ್ಯಶ್ಯಂಗಾಶ್ರಮದಿಂದ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿಯು ಬಂದು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿಹನು ” ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು, ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಮವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂ ಅತ್ತೆಯರಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವಿಯರು ತನ್ನಂ ಕುಳಿತು ಈ ಬುಷಿಮುಪಾಂತರದಿಂ ಏನು ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಪೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆಂದೊ, ಎಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ-“ ಏನುಕಾರಣ ಈ ಬುಷಿಯು ಒಳಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ವಿಳಂಬ ”ವೆನಲು; ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತಾದೇವಿಯ ಕುತೂಹಲವಂ ನೋಡಿ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯಂ ಅತಿಶೀಘ್ರದಿಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯಿಸುವನಾಗೆಂದು ದ್ವಾರಪಾಲಕನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು; ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು-“ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ” ಎಂದು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಆಗ ಅಪ್ಪಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು, “ನಿಮಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ!” ಎಂದು ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು, “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮುನಿಯೇ, ನಾನು ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುವೆನು. ಈ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನಾಗು.” ಎನಲು; ಅದೇರಿತೆ ಸೀತೆಯು-ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ಎಂದು ಮುನಿಗೆ ನಮಿಸಿ, “ಅಳಿಯನಾದ ಬುಷ್ಯಶ್ಯಂಗಮುನಿಯೊಡಗೂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ಗುರುಜನರಿಗೆ ಕುಶಲವೇ ಏನು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲು; ಆಗ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆ ಮುನಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ನಮ್ಮ ಭಾವಾಜಿಯಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಬುಷ್ಯಶ್ಯಂಗಮುನಿಯು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮಹಾಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನವಂ ಮಾಡಿದನೆ ಏನು? ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕಯ್ಯನವರಾದ ಶಾಂತಾದೇವಿಯು ಸಹ ಪತಿಯೊಡಗೂಡಿ ವಿಷ್ಣುವಿಲ್ಲದೆ ಸೋಮಪಾನವಂ ಗೈದಳೇ ಏನು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲಾಗಿ; ಪುನಃ ಸೀತೆಯು-“ಇಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮಂ ಆ ಗುರುಜನರು ಸ್ಮರಿಸುವರೊ ಏನು? ಎನಲಾಗಿ; ಅಪ್ಪಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಿ, ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ಎಲಾ ಭಾಗ್ಯವತಿಯೇ, ನಿಮ್ಮ ಗುರುಜನರೆಲ್ಲರು ಕ್ಷೇಮಯುಕ್ತರಾಗಿ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಎಲಾ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ನಿಮ್ಮ ಕುಲಗುರುವಾದ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮಹಾಮುನಿಯು ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ನಿರೂಪಿಸಿ ದನದೇನೆಂದರೆ :-ಎಲಾ ಪುತ್ರಿಯೇ, ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಳಾಗಿ ಪೂಜ್ಯಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭೂಮಿದೇವಿಯು ನಿನ್ನಂ ಪೆತ್ತಳು. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಜನಕರಾಯನಾದರೋ ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿಹನು. ಮತ್ತು ಯಾವ ಮಹಾರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನು ಮೂಲಪುರುಷನಾದುದರಿಂದ ಗುರುವಾಗಿಹನೋ, ಪುರೋಹಿತ ನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಗುರುವಾಗಿರುವೆನೋ, ಅಂಥ ರಘುವಂಶಸ್ಥರಾದ ಆರನುಗಳಿಗೆ ನೀನು ಸೋಸೆಯಾಗಿರುವೆಯಾದಕಾರಣ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂ ಪೋಲುವ ಭಾಗ್ಯವತಿ ಯಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾವು ಅಶೀರ್ವಾದಮಾಡತಕ್ಕದು ಮತ್ತೊಂದು ಏನು ಇದೆ? ಸುಖದಿಂ ನೀನು ಮಹಾವೀರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆವಳಾಗು! ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠರು ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳಿದರು” ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು ಅಪ್ಪಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೇ, ನಾವು ವಸಿಷ್ಠರಿಂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾದೆವು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :-ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾಥಾರಣವಾಗಿರುವ ಪುರುಷರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅರ್ಥಗಳಂ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಖದಿಂ ಹೊಡೆದುವು. ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾದರೋ ಅರ್ಥಗಳು ತಾವೇ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವು. ಆದಕಾರಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠರ ವಾಕ್ಯ ಬಲದಿಂ ನೀನು ಮಹಾವೀರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆವುದಿಲ್ಲ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಶ್ರೀ ರಾಮನು ಪೇಳಲು. ಪುನಃ ಅಪ್ಪಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಇಂತೆಂದನು. “ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನಿಮ್ಮ ಗುರುಪತ್ನಿಯಾದ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿದೇವಿಯು ಮಹಾಮಾತೃಶ್ರೀಗಳಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯರು ನಿಮ್ಮ ಅಕ್ಕಯ್ಯನವರಾದ ಶಾಂತಾದೇವಿಯು ಸಹ ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನಾಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಅದೇನೆಂದರೆ : ನಮಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯಪಾತ್ರಳಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿನಿಯಾಗಿ

ರುವಳಾದಕಾರಣ ಒಂದು ವೇಳೆ ಮನೋರಥಗಳನ್ನೇನಾದರೂ ಬಯಸಿದವಳಾದರೆ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಆ ಸೀತಾಮನೋರಥವಂ ಪೂರ್ತಿಗೈವನಾಗು” ಎಂದು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೆಂದು ಮುನಿಯು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ, “ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ. ಈ ಪ್ರಿಯಳು ಯಾವುದನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸುವಳೋ ಅದನ್ನಾಕ್ಷಣವೇ ಭೋಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ” ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪೇಳಿದನು. ಪುನಃ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದನು. “ ಎಲಾ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ನಿನಗೆ ಅತ್ತಿಗೆಯಾದ ಶಾಂತಾದೇವಿಗೆ ಪತಿಯಾದ ಋಷ್ಯಶೃಂಗ ಮುನಿಯು ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನದೇನೆಂದರೆ :-ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ನೀನು ಪೂರೈ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವೆಯಾದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾವು ನಿನ್ನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ನಿನಗೆ ಬೇಸಹಿಕೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಚಿತ್ತವಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲೋಸುಗ ಚಿರಂಜೀವಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದೆವು. ಅದುದರಿಂದ ಮಹಾವೀರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಲಿಸುವಳಾಗಿ ಆಯುಷ್ಮಂತಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂ ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆಂದು ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.” ಎಂದು ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತನಾಗಿ “ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ” ಎಂದು ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ, “ ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠರು ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಬುದ್ಧಿವಚನವಂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದವರಾಗಲಿಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಅಷ್ಟಾವಕ್ರಮುನಿಯು ಇಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದವಂ ಕೇಳುವನಾಗು. ಅದೇನೆಂದರೆ-ಎಲೈ ರಾಮನೆ, ನಾವು ಅಳಿಯನಾದ ಋಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯು ಯಜ್ಞವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವ ಪರ್ಯಂತವು ಇಲ್ಲೇ ವಾಸಂಗೈಯುವರಾಗಿ ಇದ್ದೇವೆ. ನೀನು ಬಾಲಕನೇ ಹೊಣಿತು ಪ್ರಬುದ್ಧನಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವು ನೂತನವಾಗಿದೆ. ಅದರೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಮಹಾರಾಯನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ನಿನಗೆ ಕೀರ್ತಿಯೇ ಧನವಾಗುವುದೇ ಹೊಣಿತು ಸುವರ್ಣರತ್ನಾದಿಗಳು ಧನವಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ನೀನು ಸಮಸ್ತರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನೋರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಇರು ” ಎಂಬದಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠರು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು ” ಎಂದು ಮುನಿ ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನಂತೆಂದನು :-“ ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠರು ಯಾವ ರೀತಿ ಅಜ್ಞಾಪಿಸುವರೋ ಅದೇ ರೀತಿ ನಾನು ಅರ್ಥಲೋಭವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನೋರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವೆನು. ಮತ್ತು ಈ ಜನರ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಷ್ಟಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವಂ, ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆಯಂ, ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯವಂ, ಕೊನೆಗೆ ಪರಮಪ್ರೇಮವಿಷಯಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನಾದರೂ ನಾನು ತ್ಯಾಗಂಗೈವನೇ ಹೊಣಿತು ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪುನಃ ವ್ಯಸನಪಡುವನಲ್ಲ ” ಎಂಬ ಶ್ರೀರಾಮವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಇಂತಂದಳು. -“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ರೀತಿ ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಜನಮನೋರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ರಘುವಂಶಸ್ಥರಾದ ರಾಜ

ಶ್ರೇಷ್ಠರ ಪ್ರಜಾಪಾಲನಭಾರವಂ ಸಹಿಸುವನಾಗುತ್ತೀಯೆ.” ಎಂದು ನುಡಿಯಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಅಳಿಯನ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಪೋಗಿರುವ ಗುರು ಜನರ ಕ್ಷೇಮವೃತ್ತಾಂತವಂ ಅವರಿಂದ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿವಚನಗಳಂ ಸಹ ಕೇಳಿದ ವನಾಗಿ ದೂರದೇಶದಿಂ ಬಂದಿರುವ ಅಪ್ಪಾವಕ್ರಮುನಿಯು ವಿಶ್ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪರಿಜನವಂ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದವನಾದನು. ಆಗಲೇ ಮುನಿಯು ಪೀಠದಿಂ ಎದ್ದವನಾಗಿ ತಿರಿಗಿಕೊಂಡು, “ ಎಲೈ, ಚಿರಂಜೀವಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಂದನು.” ಎಂದು ಪೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ವಿಶ್ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಹೊಟು ಹೋದವನಾಗಲು ;

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಆಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು, “ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸರೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ ! ” ಎಂದು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ವಂದಿಸಿದವನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು. “ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಅಂತಃಪುರದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯಂ ಈ ಚಿತ್ರಪರದಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಬರೆದು ಇದ್ದಾನೆ ಯಾದುದರಿಂದ ಅದಂ ಸ್ವಾಮಿಯು ನೋಡಬೇಕು ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಿಜ್ಞಾಪನಂ ಗೈಯಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಂತೋಷದಿಂ, “ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಇಷ್ಟ ಜನರಂ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವನಾಗುತ್ತೀಯೆ. ಆ ಚಿತ್ರವು ಎಷ್ಟು ಪರ್ಯಂತ ಬರೆದು ಇದೆ ? ” ಎನಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು—“ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಸೀತೆಗೆ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯಾಗುವ ಪರಿಯಂತವು ಬರೆದು ಇದೆ.” ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ದೋಷವಿಲ್ಲ ದೋಷವಿಲ್ಲ ” ವೆನುತ, ಸೀತೆಯಂ ಸಮಾಧಾನವಚನಗಳಿಂ ಸಂತೈಸುವನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು :—“ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳಾದಕಾರಣ ಅಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಗೆ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳಿಂ ಶುದ್ಧಿಯೇನುಂಟಾಗುವುದು ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾತಿರ್ಥಜಲವು ಅಗ್ನಿಯು ಸಹ ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನೈದುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಗಳಲ್ಲವಲ್ಲ. ಎಲಾ ಜನಕರಾಯನ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು. ನಿನಗೆ ಈ ನಮಸ್ಕಾರವು ಯಾವಜ್ಜೀವವು ಆಗಲಿ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕುಲಸ್ಥರಾದ ಜನರು ವ್ಯಸನಪಡುವ ಇಷ್ಟಜನವನ್ನು ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಿಂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವವರಾಗಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯೆಂದು ನಾವು ಪೇಳಿದ ಈ ಅಶುಭವಚನವು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ—ಪರಿಮಳ ಯುಕ್ತವಾದ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವುದೇ ಉಚಿತವಾಗುವುದೇ ಹೊಟುತು ಕೆಳಗೆ ಬಿಸುಟು ಪಾದಗಳಿಂ ಮರ್ದಿಸುವುದು ಉಚಿತವಾಗಲಾರದ್ದು ” ಎಂಬದಾಗಿ ಕಾಂತನು ತನ್ನಂ ಸಂತೈಸುವನಾಗಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ. ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರವಂ ನೋಡೋಣ ” ಎಂದೆನಲು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು ರತ್ನಮಯವಾದ ಮಂಚದಿಂದಿದ್ದು ತಿರಿದವನಾಗಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೈಮುಗಿದು, “ ಇದೆ ಚಿತ್ರ ” ವೆಂದು ತೋಟಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯು ಆ ಚಿತ್ರವಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ—“ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಈ ಚಿತ್ರದ ಉಪರಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವಿವರು

ಯಾರು? ಎಡೆಬಿಡದಂತೆ ನಿಂತವರಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸ್ತೋತ್ರಂಗಳೈಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ.” ಎಂದನಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು- “ಎಲೆ ತಾಯೇ, ಇವರು ಪರಮರಹಸ್ಯಯುಕ್ತರಾಗಿ ಇರುವ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳು. ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಉಪದೇಶಕ್ರಮವು ಎಂತು ಎಂದರೆ-ಅದಿ ಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭೃಶಾಶ್ವನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿಯು ತಪೋಲಬ್ಧಿಗಳಾದ ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾ ಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿಗೆ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನು. ಆ ವಿಶ್ವಾ ಮಿತ್ರಮುನಿಯು ತಾಟಕಾಸಂಹಾರವಾದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಆ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳನ್ನನುಗ್ರಹವಂ ಮಾಡಿದನು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸುವಳಾಗು. ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಮಹಿಮೆ ಏನು ಎಂದರೆ:-ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮುನಿಗಳು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅತಿನಿ ಯಮಂಗಳಿಂ ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಂಗಳು ತಪಸ್ಸಂಗೈದು ಆ ಬಳಿಕ ತಪೋರೂಪಂಗಳಾದ ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೇ ಈ ರೂಪದಿಂದಿರುವುದೋ ಎಂಬಂತೆ ಅತಿಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾಗಿರುವ ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದವರಾದರು. ಅದುಕಾರಣ ಈ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸು ” ಎನಲು; ಸೀತೆಯು ಆ ಪತಿವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮಿಸಲು; ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಈ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಪುತ್ರರಂ ಭಜಿಸುವುವು ” ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಸೀತೆಯು- ಇದೇ ಪರಮೋಪದೇಶವು ಎಂದು ತಿಳಿದು, “ ನಾನು ಅನುಗ್ರಹ ಪಾತ್ರಳಾದೆನು ” ಎಂದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು-“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇದು ಮಿಥಿಳಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವು ” ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಲು; ಸೀತಾದೇವಿಯು ಅದಂ ನೋಡಿ ಅಶ್ಚರ್ಯ ಪಟ್ಟು-“ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ವಿಕಾಸಯುಕ್ತವಾದ ಕನ್ಯೆ ದಿವಿಯಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣವಾಗಿ ಮೆಚೆಯುತ್ತ, ನುಣುಪಾಗಿ ಪುಷ್ಪಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೇಹದ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂ ಅಶ್ಚರ್ಯಯುಕ್ತರಾಗಿ ಚಲಿಸದೆ ಇರುವ ಕಣಿಯಾಲೆಗಳುಳ್ಳವ ರಾಗಿಯೂ ಪುರಜನರಿಂ ನೋಡಲ್ಪಡುತ್ತಲಿರುವ ರಮಣೀಯವಾದ ಸೌಂದರ್ಯಸಂಪತ್ತು ಳ್ಳವನಾಗಿ, ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂ ಮುಖಿಯಲ್ಲುತ್ತಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಧನುಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಕಾಕ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಾಣಿಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯ ಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ನೋಡಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು-“ ಎಲೆ ತಾಯೇ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು. ಈ ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನು ಗೌತಮಮುನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಕುಲಪುರೋಹಿತನಾದ ಶತಾನಂದನು ಸಹ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳಂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ-“ ಇದು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಯಿತು! ಜನಕವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ರಘುಗಳಿಗೂ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂಬಂಧವು ಯಾರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ? ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ-ಉಭಯಕುಲಬಂಧುತ್ವದಲ್ಲೂ ಗುರುವಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದುದರಿಂದ ಕೊಡುವನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸುವನು ಸಹ ತಾನೇ ಆಗಿರುವನಾದ ಕಾರಣ ಈ ಉಭಯಸಂಬಂಧವು ಸರ್ವಜನರಿಗೂ ಇಷ್ಟವಾದುದು ” ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಸೀತೆಯು, ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ ಕಾಂತನೇ, ಆಗ ಗೋದಾನ

ವೆಂಬ ಶುಭಕರ್ಮವಂ ಮಾಡಿ ವಿವಾಹದೀಕ್ಷಿತಗೌರಿಯೂ ಇರುವ ಸಹೋದರರಾದ ನೀವು ನಾಲ್ವರಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವುದು “ ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ, ” ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡುವುದುಂಟು ಈಗ ನಾನು ಆ ಕರ್ಯಾಣಮಂಟಪದಲ್ಲೇ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇರುವೆನೋ ಏನೋ ಎಂಬದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.” ಎಂಬದಾಗಿ ಪೇಳಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದಂ ಕೇಳಿ—“ ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೇ, ನನಗೂ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ—ಯಾವ ಕರ್ಯಾಣೋತ್ಸವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಂಕಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತವು ದಾನೋದಕವನ್ನೆ ಉಯಿಲೋಸುಗ ಪೂರೈದಲ್ಲ ಪುರೋಹಿತನಾದ ಶತಾನಂದಮುನಿಯಂ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾದಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಆಕಾರವಂ ಪಡೆದಿರುವ ಕರ್ಯಾಣೋತ್ಸವದಂತೆ ನನ್ನಂ ಆತ್ಮಂತವಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿತೋ, ಅಂಥ ಕರ್ಯಾಣಸಮಯವೇ ಈಗಲೂ ಇರುವಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲಾಗಿ; ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು—“ಆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ವಿವಾಹಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಇವಳೇ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನೀನು ; ಇವಳೇ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಮಾಂದವೀದೇವಿಯು ; ಇವಳೇ ಕನ್ನಿಯಾದ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯು.” ಎಂದು ಸೀತೆಗೆ ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಿದವನಾಗಲು ; ಸೀತೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಊರ್ಮಿಳಾದೇವಿಯಂ ನೋಡಿ, “ಈ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಯಾರು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ನಗುತ್ತ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಸೀತೆಯು ಊರ್ಮಿಳೆಯಂ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡುಹೋಗೋಣವೆಂದು ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿ—“ ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಇದಂತಿರಲಿ. ಮುಂದೆ ನೋಡತಕ್ಕದು ಬಹಳವಿದೆ ” ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಿದವನಾಗಲು ; ಸೀತೆಯು ನಗುತ್ತ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೂ ಬಹುಮಾನದಿಂದಲೂ ಮೈದುನನಂ ನೋಡಿ, “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ನೀನು ಈ ವಿನಯಾತಿಶಯದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವೆ.” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—“ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ವಿವಾಹವಾದ ಬಳಿಕ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ರೀತಿಯಂ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು ” ಎನಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ರೀತಿಯಂ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರುಬಿಡುತ್ತ, “ ಅಕ್ಕಕಟ್ಟ ! ನಾನು ಆ ನೌಖ್ಯವಂ ಸ್ಮರಿಸುವೆನು, ಸ್ಮರಿಸುವೆನು. ಅದೇನೆಂದರೆ :—ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನು ರಾಜ್ಯಭಾರವಂ ವಹಿಸುತ್ತ ಆಯುಷ್ಯಂತನಾಗಿರೋಣ, ನಾವು ನೂತನವಾಗಿ ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪತ್ನಿಯರೊಡನೆ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಲಿರೋಣ, ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ದೇಹ ಪೋಷಣೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚಿಂತೆಯಂ ಮಹಾಮಾತ್ಯಶ್ರೀಯವರುಗಳು ವಹಿಸಿ ಇರೋಣ—ಈರೀತಿ ಬಹುಪ್ರಕಾರಗಳಿಂ ಸುಖಪಡುತ್ತಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಆ ದಿವಸಗಳು ಕಳೆದು ಹೋದುವಲ್ಲ ! ” ಎನ್ನುತ್ತ, ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿ—“ಎಲೈ, ಆಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಸೀತೆಯು ಇವಳೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಆಗ ಬಾಲಕಳಾದುದರಿಂದ ದಂತಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದಾದಕಾರಣ ವಿರಳವಾಗಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲಿರುವ ಮೊಳಕೆಗಳುಳ್ಳಂಥವಾಗಿ ಪುಷ್ಪಗಳಂತೆ ಬೆಳಗುವ ದಂತಗಳಿಂ ರಮಣೀಯವಾದ ನೋಟವುಳ್ಳ ಮುಖವಂ ಧರಿಸುವಳಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಅತಿ ಮನೋಹರಂಗಳಾಗಿ ಬೆಳುದಿಂಗಳಂತೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರಂಗಳಾಗಿ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ವಿರಾಸಯುಕ್ತಂಗಳಾಗಿ ಆಧರಣಂಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಃ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿರುವ ತನ್ನ

ಅಂಗಗಳಿಂ ನನ್ನ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಅಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಕುತೂಹಲವನುಂಟುಮಾಡಿಡಳು” ಎಂದು ಪೂರ್ವ ಸುಖವಂ ಸ್ಮರಿಸುವನಾಗಲು ;

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು “ ಇವಳೇ ಮಂಥರ ” ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋಟುಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವಂ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಂ ತೋಟುಸುವವನಾಗಿ, ಸೀತೆಯಂ ಕುಟುತು-“ ಎಲಾ ವಿದೇಹರಾಜಪುತ್ರಿಯಾದ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಿಬೇರಪುರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೃಕ್ಷಮೂಲಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಿರಾತದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾದ ಮಿತ್ರನಾದ ಗುಹನೊಡನೆ ನಮಗೆ ಸಂಗತಿ ಉಂಟಾಯಿತೊ, ಆ ಇಂಗುದಿಯೆಂಬ ವೃಕ್ಷವೇ ಇದು ” ಎಂದು ತೋಟುಸಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ನಕ್ಕವನಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-ಎಲೈ ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೈಕಯಾದೇವಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಅನರ್ಥಕರವೆಂದು ಮುಚ್ಚಿಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದವನಾಗಲು ; ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ವೃಕ್ಷಮೂಲದಲ್ಲಿ ನೀವು ಜಟೆಗಳಂ ಧರಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಇದಲ್ಲವೆ ” ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು-“ ಎಲಾ ತಾಯೇ ಕೇಳು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರಾಗಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಸ್ಥರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅರಸುಗಳು ಬಹುಕಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿ ಆ ಬಳಿಕ ಆ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ ಪುತ್ರಾಧೀನವಂ ಮಾಡಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಯಾವ ವನವಾಸವ್ರತವಂ ಧರಿಸಿದರೊ ಆ ವನವಾಸವ್ರತವಂ ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಧರಿಸಿದನು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಸೀತೆಯು ಮುಂದಣಿ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿ-“ ಇವಳು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಜಲಪುಷ್ಪ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯಲ್ಲವೆ ? ” ಎನಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲಾ ರಘುಕುಲದೇವತೆಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಎಲಾ ಪುಷ್ಪಳೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಂಶಸ್ಥನಾದ ಸಗರಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಮಹಾಕ್ರತುವಿಗೋಸುಗ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ದೇಶಸಂಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಶ್ವವಂ ಬಿಡಲು ಆಗ ದೇವೇಂದ್ರನು ಮಾಯೆಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರೂಪವಂ ಧರಿಸಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾದ ಆ ಅಶ್ವವನ್ನಪಹರಿಸಿ ಪಾತಾಳಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಪೋನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾರಾ ಯಣಾವತಾರವಾದ ಕಪಿಲಮಹಾಮುನಿಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶ್ವವಂ ಬಿಟ್ಟು ತಾನು ಅಂತರ್ಧಾನವನ್ನೈದಿದವನಾಗಲು, ಆಗ ಸಗರಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅಶ್ವವಂ ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೋಸುಗ ಸುಮತಿಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಅಜಿತತ್ಪನ್ನಾಸಿರ ಮಂದಿ ಪುತ್ರರನ್ನಾಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆ ಮಹಾವೀರರು ತಂದೆಯಿಂದ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವಂ ಹುಡುಕಿದವರಾದರೂ ಆ ಅಶ್ವವಂ ಕಾಣದೆ ಭೂಮಿಯಂ ಭೇದಿಸುವವರಾಗಿ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಆ ಕಪಿಲಮುನಿಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶ್ವವಂ ಕಂಡು, ಈ ಮುನಿಯೇ ನಮ್ಮ ಅಶ್ವವನ್ನಪಹರಿಸಿದವನೆಂದು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ಆಯುಧಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಆ ಮುನಿಯ ಸಮಾಪವನ್ನೈದಿ, ಆ ಕಪಿಲಮಹಾಮುನಿಯ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ರೋಷದಿಂದ ದಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾದಕಾರಣ ಸದ್ಗತಿಯಂ ಕಾಣದೆ ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರ ಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಭಸ್ಮರೂಪದಿಂದಿರುವರಾಗಲು, ಆ ಬಳಿಕ ಸಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಮುಖಮುಗನಾದ

ಭಗೀರಥಮಹಾರಾಯನು ಆ ಸಗರಪುತ್ರರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಂ ಕಲ್ಪಿಸುವವನಾಗಿ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಶವನ್ನೆಣಿಸದೆ ಬಹುಕಾಲ ಮಹಾತಪಸ್ಸುಗಳಂ ಮಾಡಿ ಈಶ್ವರಪ್ರಸಾದದಿಂ ನಿನ್ನಂ ಭೂಮಿಗೆ ತಂದು ಇಲ್ಲಿಂದ ಪಾತಾಳಲೋಕವನ್ನೆ ದಿಶಿ ನಿನ್ನ ಪಾವನಗಳಾದ ಜಲಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಪ್ರತಿತಾಮಹರಾದ ಆ ಸಗರಪುತ್ರರಂ ಪರಿಶುದ್ಧರಂಗೈದು ಉದ್ಧಾರವಂ ಮಾಡಿದನು. ಅದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆಯಾಗಿ ತಾಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗಂಗಾದೇವಿಯೇ, ಅಂಥ ಲೋಕಪಾವನೆಯಾದ ನಿನಗೆ ಸೊಸೆಯಾದ ಈ ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂತೆ ಕ್ಷೇಮವಂ ಚಿಂತಿಸುವಳಾಗು.” ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಗಂಗೆಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—“ ಎಲೆ ತಾಯೇ, ಚಿತ್ರಕೂಟವೆಂಬ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಪೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಮುನಾತೀರದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಸೂಚನಾರ್ಥವಾಗಿ ಭರದ್ವಾಜಮುನಿಯಿಂ ತಿಳಿಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ಯಾಮವೆಂಬ ಮಟವೃಕ್ಷವೇ ಇದು” ಎಂದು ಸೀತೆಗೆ ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಆಗ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವೃಕ್ಷವಂ ನೋಡುತ್ತಲಿರಲು; ಸೀತಾದೇವಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ—“ ಎಲೈ ಪ್ರಾಣಿಕಾಂತನೇ, ಶ್ಯಾಮವೆಂಬ ಆ ಮಟವೃಕ್ಷದ ಮೂಲಪ್ರದೇಶವಂ ಸ್ಮರಿಸುವಿಯೊ ಏನು?” ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ—“ ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಯಾವ ವೃಕ್ಷದ ಮೂಲಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಆಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಲಜ್ಜೆಯಂ ಪರಾಬ್ಧಿಖಳಾದರೂ ಪ್ರೇಮಾಶಿತಿಯದಿಂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಮೋಹಯುಕ್ತವಾಗಿ ದೃಢಾಲಿಂಗನಂಗಳಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಅಂಗಸಂಮರ್ದನವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಬಲಿದ ತಾವರೆ ದಂಟಿನಂತೆಯು ಅತಿಕೋಮಲಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳಂ ನನ್ನ ವಕ್ಷಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಮಾರ್ಗಶ್ರಮದಿಂ ನೀನು ನಿರ್ದೈವ್ಯದವಳಾದೆಯೋ, ಅಂಥ ಆ ಪ್ರದೇಶವಂ ನಾನು ಎಂತು ಮುಖಿತನು?” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು—“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇದು ವಿಂಧ್ಯಾರಣ್ಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ವಿರಾಧನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಸಂವಾದಮಾದ ವೃತ್ತಾಂತವು” ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಲು; ಅದಂ ನೋಡಿ, ಸೀತೆಯು ಧಯದಿಂ—“ ಇದಂತಿರಲಿ. ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ತಾಳಪತ್ರಂಗಳಿಂ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಧತ್ರವಂ ತನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂ ಪಿಡಿದು ನನಗೆ ಅತಿಥಯಂಕರವಾದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಸ್ಥನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿದ ಕ್ರಮವಂ ನೋಡುವೆನು” ಎನಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು, “ ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಯಾವ ತಪೋವನಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ ಮುನಿಗಳಂ ಸತ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ವಿಶೇಷದಿಂ ಆಸಕ್ತರಾದಕಾರಣ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಯುವ ನೀವಾರಂಗಳೆಂಬ ಧಾನ್ಯವಂ ತಂದು ಅದಂ ಪಾಕಂ ಗೈಯುವರಾಗಿ ಗೃಹಂಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುವರೋ, ಗಿರಿನದೀತೀರಗಳಲ್ಲಿ ವಾನಪ್ರಸ್ಥರಾಗಿರುವ ಬುಷಿಗಳಿಂ ಆಶ್ರಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವೃಕ್ಷಗಳುಳ್ಳ ಆ ತಪೋವನಗಳು ಇವಲ್ಲವೇ, ನೋಡು” ಎಂದು ತೋರಿಸಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಚಿತ್ರವಂ ತೋಟಿಸುತ್ತಲೇ—“ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮೂಹಗಳಿಂ ಎಡೆವಿಡದೆ ಮೆಚೆಯುತ್ತ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ ಮಹಾರಣ್ಯದಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಗೋವಾವರಿನದಿಯ ಘೋಷದಿಂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಗುಹೆಗಳೊಳಗಿಂದಾಗಿ, ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸ್ತವಿಸುತ್ತಿರುವ, ಮೇಘಂಗಳು ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಂ ಅತಿ ನೀಲವರ್ಣವಾಗಿಯೂ, ಜನಸ್ಥಾನವೆಂಬ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಭಾಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸ್ತವಣವೆಂಬ ಪರ್ವತವು ಇದೇ ” ಎಂದು ತೋಟಿಸಿದನು.

ಅದಂ ನೋಡಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ—“ ಎರೌ ಕಾಂತೆಯೇ, ಆ ಪ್ರಸ್ತವಣಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಾಡುವ ಸೇವೆಯಂ ಸುಖವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಆ ದಿವಸಂಗಳಂ ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೊ ಏನು? ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಮಾಧುರೀಯಕಯುಕ್ತವಾದ ಜಲಪುಷ್ಪ ಗೋದಾವರಿಯಂ ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೊ? ಇನ್ನು ಆ ಗೋದಾವರೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂ ವಿಹರಿಸುವರಾಗಿ ಇದ್ದ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನಾದರೂ ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೊ ಏನು? ಎರೌ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾವು ವಾಸಂಗೈಯುವಾಗ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಗಳಿಂ ತೃಣಗಳಿಂದಲೂ ರಚಿತವಾದ ಹಾಸಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೋಹಾವೇಶದಿಂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಕಪೋಲಂಗಳಂ ಕೂಡಿಸಿ ಕ್ರಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಏನೇನೋ ರಹಸ್ಯವಚನಂಗಳಂ ನುಡಿಯುವವರಾಗಿ ದೃಢವಾದ ಆಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಉದ್ಯುಕ್ತಗಳಾದ ಒಂವೊಂದು ಭುಜಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ನಮಗೆ ಕಳೆದು ಪೋಗಿರುವ ಯಾಮಂಗಳಂ ತಿಳಿಯದೆ ಆ ರಾತ್ರಿ ಮಾತ್ರವೇ ಮುಗಿಯಿತೆ ಹೊಜಿತು ಆ ಉತ್ಸಾಹವು ಆ ರಹಸ್ಯಸ್ಥಾನಪವು ಸಹ ಮುಗಿಯಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—“ ಎರೌ ತಾಯೆ, ಇದು ಪಂಚಮತಿಯೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯೊಡನೆ ಶೂರ್ಪನಖಿಯು ಸಂವಾದಂಗೆಯ್ದ ವೃತ್ತಾಂತವು ” ಎಂದು ತೋಟಿಸಲು; ಸೀತೆಯು ಅದಂ ನೋಡಿ—“ ಹಾ! ಪ್ರಾಣಕಾಂತನೇ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವು ಇಷ್ಟು ಪರ್ಯಂತವೇ ಸರಿ ” ಎಂದು ತತ್ಪಟಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎರೌ, ವಿರಹದಿಂ ಭಯಗ್ರಸ್ತಳಾದ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಇದು ಚಿತ್ರವು; ಯಥಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಭಯಪಡಬೇಡ ” ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುರ್ಜನರು ಯಾವ ತೆಹದಿಂದಲಾದರೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರಾದಕಾರಣ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಶೂರ್ಪನಖಿಯಂ ಕಂಡು ನಾನು ಭಯಪಟ್ಟವಳಾದೆನು ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಆಗ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆ ವೃತ್ತಾಂತವು ಈಗಲೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ತೋಟಿಸಲಿದೆ, ಕಟಕಟಾ ! ” ಎನಲು; ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಚಿತ್ರವಂ ತೋಟಿಸುತ್ತ ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎರೌ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಕೇಳು. ಮಹಾ ಪಾಪಿಗಳಾದ ಈ ರಾಕ್ಷಸರು ಸುವರ್ಣ ಮೃಗವೆಂಬ ಕಪಟವ್ಯಾಪಾರದಿಂ ನಮಗೆ ಆ ರೀತಿ ಸಂತಾಪವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಅದಂತೆನೆ :- ಇಂಥ ಸಂತಾಪಕಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅವರೊಂದುಂಟಾದ ಸಂತಾಪವು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಾದರೂ,

ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ತುತಿಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮಂ ವ್ಯಥೆಪಡಿಸುವುದೋ ಆ ರೀತಿ ಈ ದುಷ್ಟರು ದೋಹವಂ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ನಿನ್ನಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಆ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಹಿರಿದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ವಿರಹತಾಪವನ್ನು ನುಭವಿಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಿಂ ಅತಿಕಠಿನವಾದ ಪಾಪಾಣವೂ ಕೂಡ ದುಃಖಿಸುವುದು ; ಮಹಾಕಠಿನವಾದ ವಜ್ರಮಣಿಯ ಹೃದಯವೂ ಕೂಡ ಸೀಳುವುದು ” ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜಲವನ್ನಿಟ್ಟು, “ ಸೂರ್ಯವಂಶಕ್ಕೆ ಅನಂದ ಕರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಸಂತಾಪಯುಕ್ತನಾದನಲ್ಲ, ಕಟಕಟಾ ! ” ಎನಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ, “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಇದೇನು ! ಈ ಕಣ್ಣೀರು ಭಿನ್ನವಾದ ಮುಕ್ತಾಹಾರದಂತೆ ನೇತ್ರಗಳಿಂ ಧಾರಾರೂಪದಿಂ ಸ್ರವಿಸುತ ಜರ್ಜರಿತಗಳಾದ ಬಿಂದುಗಳುಳ್ಳದಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಬಹು ಕಾಲದಿಂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ದುಃಖದ ವೇಗಾತಿಶಯವು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟದಾದರೂ ಅಧರೋಷ್ಯವು ನಾನಾಪುಟಂಗಳು ಸಹ ಕಂಪಿಸುವುದುಂಟು ಅನ್ಯಜನರು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ ” ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯ ವಿರಹದಿಂ ಪುಟ್ಟಿದ ದುಃಖವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯು ಅತಿದುಸ್ಸಹವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಂ ಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ನಾನು ಆ ದುಃಖವಂ ಸಹಿಸಿದೆನು. ಈಗ ಆ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಹೃದಯದ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದ ವ್ರಣದಂತೆ ದುಸ್ಸಹವಾದ ವೇದನೆಯನುಂಟುಮಾಡುತಲಿದೆ ” ಎಂದು ದುಃಖಿಸುತ ಪೇಳಿದವನಾಗಲು ; ಆಗ ಸೀತೆಯು, ಅರೀತಿ ಪ್ರಿಯನು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮೂಲವಾದೆನೆಂದು ತನ್ನಂ ನಿಂದಿಸುತ್ತ, “ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಈಗ ನಾನೂಕೂಡ ಅತಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿರುವ ಈ ಮನೋವ್ಯಾಕುಲತ್ವದಿಂ ಪತಿವಿರಹವನ್ನು ನುಭವಿಸುತ್ತಲಿರುವಳಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು.

ಅದಂ ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಜನಸ್ಥಾನವೃತ್ತಾಂತವು ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅತಿ ದುಃಖಕರವಾದ ಕಾರಣ, ಇದಂತಿರಲಿ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿ-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಇತ್ತಲು ಈಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಿಕನಾಗಿ ಗೃಧ್ರಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ತಂದೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಜಟಾಯುವಿನ ಚರಿತೆಯು ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಸಹ ಬರೆದು ಇದೆ, ಇದಂ ನೋಡು ” ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಲು ; ಸೀತೆಯು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವಂ ನೋಡಿ, “ ಎಲೈ ತಂದೆಯಾದ ಜಟಾಯುವೇ, ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನೀನು ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ದೈವ್ಯಿಯನ್ನಿಡದೆ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯವಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿದವನಾದೆಯಲ್ಲಾ ! ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ, “ ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ, ಕಶ್ಯಪಮುನಿಪುತ್ರನೇ, ಎಲೈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನಾದ ಜಟಾಯುವೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ಸಾಧುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂಥ ಬಂಧುವು ಪುನಃ ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನು ? ಎಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ ” ಎನಲು ;

ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸುತ್ತಾ—“ಎಲೈ ತಾಯೇ, ಇದು ಜನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ದನುಜಕಬಂಧನಿಂದ ವಾಸಂಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಕ್ರೌಂಚಾರಣ್ಯವೆಂಬ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವು. ಇದಕು ನಮಿಪದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಇದೇ ಮತಂಗಾಶ್ರಮವು- ಇವಳೇ ತಪಸ್ವಿದ್ವಿಯಂ ಪಡೆದಿರುವ ಶ್ರಮಣಿಯೆಂಬ ಶಬರಿಯು. ಇದೇ ಆ ಪಂಪಾಸ ರನ್ನು, ನೋಡು” ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಿದನು. ಸೀತೆಯು ಆ ಪಂಪಾಸರೋವ ರವಂ ನೋಡಿ—“ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ರಾವ ಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೋಪಯುಕ್ತನಾಗಿ ನನ್ನ ವಿರಹದಿಂದ ದೀನನಾಗಿಯೂ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಂಠಧ್ವನಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ದುಃಖಿಸಿದವನಾದನಲ್ಲವೆ ?” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಳಿತು—“ಎಲೈ ಸೀತಾದೇವಿಯೇ, ಈ ಪಂಪಾಸರನ್ನು ಬಹು ರಮಣೀಯ ವಾದುದು. ಮಹತ್ತಾದ ಈ ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮದಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳು ಪಕ್ಷಂಗಳಂ ಕೊಡುಪುದುಹಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಮಹತ್ಪ್ರಳಾದ ನಾಳಂಗಳೂ ಕಮಲಂಗಳಿಂ ಕನ್ನೆ ಸ್ತರದಿಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ಸರಸ್ಸಿನ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ, ನಾನು ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಬಾಷ್ಪಜಲವು ಕಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಪುನಃ ತುಂಬುವಷ್ಟ ಷೋಭೆಗೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದೆನು” ಎಂದು ಪೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—“ಇವನೇ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಹನುಮಂತನು” ಎಂದು ಚಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸಲು ; ಸೀತೆಯು ನೋಡಿ, “ಈತನೇ ದುಷ್ಟರಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಧೆಯಂ ಬಹುಕಾಲ ದುಃಖನಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಪುನಃ ಉದ್ಧಾರವಂ ಮಾಡಿ ಮಹತ್ತಾದ ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿದನಾದಕಾರಣ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಅಂಜನೇಯನು” ಎಂದು ನೋಡಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು—“ಎಲೈ ಸೀತೆಯೇ, ಯಾವನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾ ದೆವೋ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳು ಸಹ ಕೃತಾರ್ಥಗಳಾದುವೋ ಮಹಾಬಲವಂತನಾದ ಆ ಹನುಮಂತನೇ ಈತನು ; ಬಹು ಚೆನ್ನಾಯಿತು !” ಎಂದು ನೋಡಿದನು.

ಸೀತೆಯು ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡುತ್ತಾ—“ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಪುಷ್ಪಯುಕ್ತಗಳಾದ ಕದಂಬವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನರ್ತನವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ನವಿಲುಗಳೂ ಈ ಪರ್ವತದ ನಾಮ ಧೇಯವೇನು ? ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಶರೀರವ್ಯಾಪಾರಂಗಳು ಅತಿರಮಣೀಯಗಳಾಗಿ ಇರೋಣದಹಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅವಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮಲನವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೆದುತಲಿರುವನಾದುದುಹಿಂದ ದುಃಖಿಸುವ ನಿನ್ನಿಂದ ಅವಲಂಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿಯೂ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ವೃಕ್ಷಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಇದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಕಕುಭ ಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷಂಗಳ ಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂ ಮರಿಯಳಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ಈ ಪರ್ವ ತವು ಮಾಲ್ಯವಂತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಹುದು. ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ನೀಲವರ್ಣವಾಗಿ ಮೆಳುಯುತ್ತಲಿರುವ ನೂತನವಾದ ಮೇಘವು ಶಿಖರವನ್ನಾಶ್ರಿಸುತ್ತಲಿದೆ, ನೋಡು. ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಣ್ಣನು—” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಅನುಧವಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿರಹವೇದನಾತಿಶಯವಂ ಸೀತೆಗೆ ತಿಳಿಸೋಣವೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಷ್ಟು

ಳಗೆ ಅದಂ ಸಹಿಸರಾಜಿದೆ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ನಿಲ್ಲಿಸು, ನಿಲ್ಲಿಸು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಣ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ನೀನು ಹೇಳುವುದಂ ನಾನು ಸಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಪುನಃ ನನಗೆ ಆ ಸೀತಾವಿರಹವು ತಿರಿಗಿ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೂಜ್ಯರಾದ ಸುಗ್ರೀವ ಪೊದಲಾದ ವಾನರಾಧಿಪತಿಗಳು ರಾಕ್ಷಸರು ಸಹ ಈ ಮೂವರುಗಳ ಎಣಿಸಲಶಕ್ಯಗಳಾಗಿ, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟಂಗಳಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಅಶ್ವರ್ಯಕರಗಳಾಗಿ ಇರುವ ಪರಾಕ್ರಮ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳು ಲಿಖಿತಗಳಾಗಿ ಇವೆ. ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಈ ದೇವಿಯು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಹುಕಾಲ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿದುದುಹಿಂದ ಬಳಲದವಳಾದುದುಂ ವಿಶ್ರಮಿಸುವಳಾಗಲಿ ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸುವೆನು ” ಎನಲು ; ಆಗ ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಚಿತ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ನನಗೆ ಒಂದು ಮನೋರಥವು ಜನಿಸುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಯು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವಂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿಸಬಾರದೆ ? ” ಎನಲು ; ಆಗ ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಪುನಃ ನಾನು ನಿರ್ಮಲಗಳಾಗಿ ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವನಪದ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವಳಾಗಬೇಕು. ಮತ್ತು ಸ್ನಾನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಜನವಂ ಪರಿಶುದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ತೇಜೋವಂತರನ್ನಾಗಿ ಸಂತಾಪರಹಿತರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸ್ನಾನವಂ ಮಾಡಬೇಕು.” ಎಂದು ತನ್ನ ಮನೋರಥವಂ ಬಿನ್ನವಿಸಿದಳು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯನೇ, ಈಗ ತಾನೇ ಈ ಸೀತೆಯು ಬಯಸಿದ ಮನೋರಥವಂ ನೀನು ಶೀಘ್ರದಿಂದ ಪೂರಿಸುವನಾಗೆಂದು ನಮ್ಮ ಗುರುಜನರು ಅಪ್ಪಾವಕ್ರಮುನಿಯ ಮುಖಾಂತರದಿಂದ ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರಾದಕಾರಣ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಈ ಪ್ರಿಯಳು ಕುಳಿತು ಸುಖದಿಂದ ಪೋಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಜಾಣದಂತೆ ಮುಗ್ಧರಿಸದಂತೆಯೂ ಇರುವ ಯೋಗ್ಯವಾದ ರಥವಂ ನೀನು ತರಿಸುವನಾಗು ” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು ; ಆಗ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಕಾಂತನೇ, ನೀವು ನನ್ನೊಡನೆ ಬರುವವರಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಕರಿನಚಿತ್ತಳೇ, ನೀವು ಸಂಗಡಲೇ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಕೂಡ ನನಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದೆ ಏನು ? ನಾವೇ ಸ್ವತಃ ಬರುತ್ತೇವೆ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು-“ ನೀವು ಸಂಗಡ ಬರುವುದುಹಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಲ್ಲವೆ, ಸಂತೋಷವಲ್ಲವೆ ! ” ಎಂದಳು.

ಆಬಳಿಕ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ರಥವಂ ತರಿಸುವ ನಾಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಸನ್ನಿಧಿಯಿಂದ ತೆರಳಿಪೋದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ನೀನು ಚಿತ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಬಹು ಬಳಲಿದೆಯಾದ ಕಾರಣ ಈ ಗವಾಕ್ಷಿಯ ಗೂಡಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ನಿದ್ರೆಗೈಯುವಳಾಗು ” ಎನಲು ; ಸೀತೆಯು-

“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ. ನಾನು ಅತಿಶ್ರಮದಿಂದ ಪುಟ್ಟಿದ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಪರವಶ  
ಳಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿಯನ್ನಿಡಲಾಟೆನಲ್ಲವೇ ! ” ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲಾ  
ಪ್ರಿಯಳೇ, ನೀನು ನಿದ್ರಾಪರವಶಳಾದೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ಹೋಗುವ ಪರಿಯಂ  
ತವು ದೃಢವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನವಲಂಬಿಸುವಳಾಗಬಾರದೆ ? ಎಲಾ ಕಾಂತೆಯೇ, ಚಿತ್ರದಲ್ಲ  
ರಾಕ್ಷಸರಂ ಕಂಡು ಅವರ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಕೇಳಿದುದುಂ ಭಯವೂ, ಇದುವರೆಗೂ  
ಸಂತುಕೊಂಡು ನೋಡಿದುದುಂ ಶ್ರಮವೂ ಸಹ ಈ ಉಭಯದಿಂದ ಪುಟ್ಟಿದ ಸ್ನೇಹಜಲ  
ಬಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಶೋಭಿಸುವುದಾದಕಾರಣ, ಚಂದ್ರಕಿರಣಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಬಿಂದುಗಳಂ  
ಬಿಡುತಲಿರುವ ಚಂದ್ರಕಾಂತಮಣಿಮಯವಾದ ಹಾರದ ವಿರಾಸವನಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಲಿ  
ರುವ ನಿನ್ನ ಭುಜವಂ ನನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಈ ಚಿತ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಪೂರ್ವವಾದ  
ವಿರಹಸಂತಾಪವು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದುದುಂ ಪರಿತಪ್ತನಾದ ನನ್ನಂ ಬದುಕಿಸುವಂತೆ  
ಮಾಡುವಳಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಅದೇ ರೀತಿ ಸೀತೆಯಿಂದ ಅಂಥ ಭುಜವಂ ತನ್ನ  
ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಮಡಗಿಸುತ್ತ, ಆನಂದಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲಾ ಕಾಂತೆಯೇ,  
ಇದೇನೋ ನಾನಾಟಿಯೆ. ನಿನ್ನ ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶವುಂಟಾಗಲು ಒಂದಾನೊಂದು ವಿಕಾರವು  
ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಸಮೂಹವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಂ ತಡೆಯುತಲಿರುವುದಾಗಿ ಚೈತನ್ಯವಂ  
ಭ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ, ಮತ್ತು ನಿದ್ರಾಪ್ರವಾಗಿ ಅದಂ ಅಪಹರಿಸುತಲೂ ಇದೆ.  
ಇದು ಏನು ? ಸುಖಾತಿಶಯವೆಂದೂ ದುಃಖವಿಶೇಷವೆನುತಲಾದರೂ ಮಹಾಮೋಹವೆನು  
ತಲಾದರೂ ನಿದ್ರೆಯೆನುತಲಾದರೂ ವಿಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯೆನುತಲಾದರೂ ಏನೋ ಮದವಿಶೇಷ  
ವೆನುತಲಾದರೂ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲವು ” ಎಂಬ ಪ್ರಿಯನ  
ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿ, ಆ ರೀತಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹವು  
ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ರೀತಿ ನಿಮಗೆ ಮೋಹಾವೇಶವುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಆಶ್ಚ  
ರ್ಯವೇನು ಇದೆ ? ” ಎನಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಮಧುರವಚನವಂ ಕೇಳಿ, “ ಎಲಾ  
ಪ್ರಿಯಳೇ, ಕಮಲರೋಚನೆಯಾದ ನಿನ್ನ ಈ ರಸಭರಿತಗಳಾದ ವಚನಂಗಳು ವ್ಯಸನಂಗಳಿಂ  
ಬಾಡಿರುವ ಜೀವವೆಂಬ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಪುನಃ ವಿಕಾಸಕರಂಗಳಾಗಿ ಅಮೃತದಂತೆ ಪರಮತ್ಯಪ್ತಿ  
ಕರಂಗಳಾಗಿ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಗೂ ಮೋಹಕರಂಗಳಾಗಿ ಕರ್ಣಾಮೃತಂಗಳಾಗಿ  
ಮನೋರೋಗಂಗಳಂ ಪರಿಪರಿಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸಿದ್ಧರಸಾಯನಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇವೆ ” ಎಂದು  
ಸೀತಾವಚನವಂ ಬಣ್ಣಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಭಾಷಿಯಾದ  
ಪ್ರಾಣಕಾಂತನೇ, ಚಿತ್ತಯಿಸು, ಮಲಗೋಣ ” ಎನಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲಾ  
ಪ್ರಿಯಳೇ, ಈ ಅರ್ಥವು ನನಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದೇನು ? ಎಲಾ ಕಾಂತೆಯೇ, ವಿವಾಹ ಸಮ  
ಯದಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಕಲಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಾದರೂ  
ವನದಲ್ಲಾದರೂ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಅನಂತರ ಯಾವನದಲ್ಲಾದರೂ ಅನ್ಯಳಾದ ಒಬ್ಬ  
ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದಲು ನಿದ್ರೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಪಡೆಯಲಶಕ್ಯವಾಗಿ ಇರುವ ಈ ರಾಮನ  
ಭುಜವು ನಿದ್ರೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನಿನಗೆ ತಲೆಗಡಿಯಾಗಲಿ ! ” ಎಂದು ಭುಜವಂ  
ನೀಡಲು ; ಸೀತೆಯು ನಿದ್ರೆಯಂ ನಟಿಸುತ್ತ, “ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಹಾ ! ಬಿಡುಬಿಡು ” ಎಂದು

ನಿದ್ರೆಗೈಯುತ್ತಿರಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ, ಪ್ರಿಯಭಾಷಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ನನ್ನ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವನ್ನವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ನಿದ್ರೆಯನ್ನೈದಿದಳು, ಎನುತ, ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ, ಸ್ನೇಹದೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಇಂತೆಂದನು :- ಈ ಸೀತೆಯು ಗುಣವತಿಯಾದುದರಿಂದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿ, ರೂಪವತಿಯಾದುದರಿಂದ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಮೃತಾಂಜನವಾಗಿಯೂ ಇಹಳು. ಈ ಪ್ರಿಯಳ ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶವು ಸಂತಾಪಹರವಾದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಚಂದನದ್ರವವಾಗಿ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಕಾಂತೆಯ ಭುಜವು ಶೀತಳವಾಗಿ ನುಣುಪಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಹಾರವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನನಗೆ ಅತಿಪ್ರಿಯಕರವಾದುದಲ್ಲ ? ಸಕಲವೂ ಇಷ್ಟವಾದುದೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಈ ಸೀತೆಯ ವಿರಹಮಾತ್ರವು ಸಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ, ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೇಳುತ್ತ ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಪವಡಿಸುತ್ತಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಜೊಳಗೆ ದ್ವಾರಪಾಲಕಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು ಕೈಮುಗಿದು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಬಂದನು ಬಂದನು ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಬಂದಬಂದನೆಂದು ಪೇಳಿದವನು ಯಾವನು ? ” ಎನಲು ; ಆಗ ದ್ವಾರಪಾಲಕಳು ಕೈಮುಗಿದು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವಕನಾಗಿರುವ ದುರ್ಮುಖನು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-ಅಂತಃಪುರಸಂಚಾರಿಯಾದ ಈ ದುರ್ಮುಖನು ನಾನು ಪುರಸ್ಕರಾದ ಜನರಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಗುಣದೋಷಪ್ರಸ್ತಾಪವಂತಿಯಿರುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಗೂಢಚಾರನನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದೆನು. ಇವನು ಏನು ವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿಹೆನೊ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿ-“ ಎಲಾ. ದ್ವಾರಪಾಲಕಳೆ, ಅವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಂಗೈಸು ” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕಳು-ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ತೆರಳಿದಳು.

ಆ ಬಳಿಕ ಆ ದುರ್ಮುಖನು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-ಕಟಕಟ ! ಈಗ ನಾನು ಎಂತು ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಕುಣಿತು ಚಿಂತಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ಇಂಥ ಜನಾಪಪಾದವನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹೇಳೇನು ? ಅಥವಾ ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವೇನು ? ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ನನಗೆ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ತಿಳಿದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಬಿನ್ನವಿಸುವಂತೆ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆಜ್ಞೆ ಉಂಟಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಜೊಳಗೆ ಸೀತೆಯು ನಿದ್ರಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ “ ಎಲೈ : ಚಂದ್ರನಂತೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರನಾದ ಪ್ರಿಯನೇ, ಎಲ್ಲಿ ಇರುವೆ ? ” ಎಂದು ಕಳವಳಿಸುವವಳಾಗಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಚಿತ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಪುಟ್ಟಿದ ಅದೇ ವಿರಹಭಾವನೆಯು ಮನಸ್ಸಂ ವ್ಯಾಕುಲವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಾದಕಾರಣ ಸೀತೆಗೆ ಕಳವಳಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಸೀತೆಯ ಅಂಗವಂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತ ಇಂತೆಂದನು :-“ ಯಾವ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯವು ಯಾವ ಸುಮಾನುಷವೆಂಬ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯು ಸಹ ನಾನೊಪ್ಪಕಾರಂಗಳಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧವಿಸುವ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಪರಸ್ಪರ ಅಭೇದಭಾವನೆಯನ್ನು ಅನುಭ

ವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೌಢರಾದ ಆ ದಂಪತಿಗಳಂತೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಒಂದಾಗಿ ವ್ಯಸನಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ವಿಶ್ರಾಂತಿಸುವವನ್ನೈದುವುದೋ, ಇನ್ನು ಯಾವ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯವು ತಗ್ಗದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದೋ ಮತ್ತು ಯಾವ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯವು ಯಾವ ನಂಬದಿಂ ಲಜ್ಜೆಯೆಂಬ ತೆರೆಯು ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಡುವುದಾದಕಾರಣ ಸ್ನೇಹಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿಹುದೋ, ಅಂಥ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೂ ಆ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಗೂ ಸಹ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗಲಿ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಅನುಕೂಲದಾಂಪತ್ಯವಂ ಆ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರಲ್ಲವೇ!” ಎಂಬದಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕ್ಷೇಮವಂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರಲು.

ಅಷ್ಟಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಆ ದುರ್ಮುಖನೆಂಬ ಭಕ್ತನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮಾಪವನ್ನೈದಿ ಕೈಮುಗಿದು, “ಭೂಪತಿಯು ಸರೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನಾಸಿದನಲ್ಲ!” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು—“ಎಲೈ ದುರ್ಮುಖನೇ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನೀನು ತಿಳಿದುಬಂದ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಪೇಳು” ಎನಲು; ದುರ್ಮುಖನು—“ಎಲೈ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಪುರದಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇರುವ ಜನರು ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾಜ್ಯಾಧೀನಿಯಾದುದರಿಂದ ನಾವು ಆತನ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿಂ ಮಹಾರಾಜನಾದ ದಶರಥನಂ ಮಹಿಮೆಪು ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಯು—“ಈ ಗುಣಶ್ಲಾಘನವಂತಿರಲಿ. ದೋಷಾಂಶವೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದಂ ನನಗೆ ತಿಳಿಸುವನಾಗು. ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯವಂ ಮಾಡೋಣ” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು; ದುರ್ಮುಖನು ಕಣ್ಣೀರಂ ಬಿಡುತ್ತ, ಭಯದಿಂದ,—ಸ್ವಾಮಿಯು ಕೇಳದೇಕೆಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಗೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಯು—“ಕಟಕಟ! ಈ ವಚನವೆಂಬ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಅತಿಶೀಘ್ರವಾದ ವೇಗವುಳ್ಳದು” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು; ದುರ್ಮುಖನು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಕುಣಿತು—“ಸ್ವಾಮಿಯು ಚಿತ್ತಸಮಾಧಾನವಂ ಮಾಡಬೇಕು ಮಾಡಬೇಕು,” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ತವಂ ಸಮಾಧಾನವಂಗೆಯ್ದು, “ಕಟಕಟ! ಈ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರವು ಬಹು ದುಷ್ಟವಾದುದು. ಅದೇನೆಂದರೆ: ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ರಾವಣಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಾಸವುಂಟಾದುದರಿಂದ ನೀತಿಗೆ ಬಂದ ಯಾವ ದೂಷಣವು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮೊದಲಾದ ಆತ್ಮಾಶ್ಚರ್ಯಕರಗಳಾದ ಉಪಾಯಂಗಳಿಂ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ ಆ ಪರಗೃಹವಾಸದೂಷಣೆಯು ಈಗ ದೈವವು ಪ್ರತಿ ಕೂಲವಾದುದರಿಂದ ಹುಚ್ಚನಾಯಿ ಕಚ್ಚೋಣದರಿಂದ ಜನಿಸುವ ವಿಷದಂತೆ ತಿರಿಗಿಯೂ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು! ಭಾಗ್ಯದೀನನಾದ ನಾನು ಆ ಲೋಕಾಪವಾದಪರಿಹಾರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಏನು ಮಾಡೇನು!” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಶೋಕಮೂಡಗೂಡಿ, “ಈ ಜನಾಪವಾದಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ನೀತಾಪರಿತ್ಯಾಗವೇ ಉಪಾಯವೆ ಹೊಜಿತು ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವದಿಂ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ನೀತಿಯಂ ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಹೇಗೆ?

ಎಂದರೆ-ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದರಾದರೂ ಸರ್ವಜನರಂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸು  
ವುದು ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ವ್ರತವಾಗಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದಶರ  
ಥರಾಯನು ಲೋಕಾಪವಾದಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ನನ್ನಂ  
ಇಷ್ಟಂಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಂಗಳಂ ಸಹ ತ್ಯಾಗಂಗೈದು ಸರ್ವಜನಸಂತೋಷವಂ ಮಾಡೋ  
ಣವೆಂಬ ಆ ವ್ರತವಂ ಪೂರ್ಣಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ಈಗತಾನೇ ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ  
ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ಧಿನಿ ಅಪ್ಪಾವತ್ತಮುನಿಯ ಮುಖಾಂತರದಿಂದ ನನ್ನಂ ಕುಳಿತು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂ  
ದಲೂ ಪ್ರಚಾರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಇರು ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ  
ಇದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾಗಿ ಲೋಕಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭೂಪ  
ತಿಗಳು ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದ ತಮ್ಮ ಸಚ್ಚರಿತ್ರೆಯಂ ಯಾವ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೈದಿಸಿ  
ದರೋ ಅಂಥ ಈ ನಮ್ಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಈಗ ನನ್ನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅಪಕೀರ್ತಿಯು ಸಂಭವಿಸು  
ವುದಾದರೆ, ಕಟಕಟ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪುಣ್ಯಹೀನನಾಗಿ ಜನರ ನಿಂದೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾ  
ಗುವೆನು. ಹಾ ಪುಷ್ಪಭಿಷಕ್ತಳೇ! ಹಾ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳೇ! ಹಾ ಸ್ವಜನ್ಮ  
ದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಮಿಯುಳ್ಳವಳೇ! ಹಾ ರಾಜರ್ಷಿ  
ಯಾದ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಪುತ್ರಿಯಾದವಳೇ! ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಮಹಿಷಮಹಾಮುನಿಯಿಂದ  
ಆರುಂಧತೀದೇವಿಯಿಂದಲೂ ಮಹಾಪರಿಶುದ್ಧಳೆಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳೇ! ಹಾ ಸದಾ  
ಚಾರಸಂಪನ್ನಳೇ! ಹಾ ರಾಮಮಯವಾದ ಜೀವಪುಷ್ಪವಳೇ! ಹಾ ಮಹತ್ತರವಾದ ಅರ  
ಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿ ಸುಖಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವಳೇ! ಹಾ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥರಾಯ  
ನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದವಳೇ! ಹಾ ಮಿತಭಾಷಿಣಿಯಾದವಳೇ! ಎಲೆ ಸೀತೆಯೇ! ಈರಿತಿ  
ಅಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣಳಾಗಿರುವ ಇಂಥ  
ನಿನಗೂ ಕೂಡ ಹೇಗೆ ಇಂಥ ಜನಾಪವಾದಮೂಲಕವಾದ ದುರ್ದಶೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾ  
ಯಿತು! ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳೇ! ಮತ್ತು ಈ ಲೋಕಂಗಳು ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾದ  
ನಿನ್ನಿಂದ ಸುಕೃತಶಾಲಿಗಳಾಗಿವೆ; ಜನರ ವಚನಂಗಳಾದರೋ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಾಪ  
ಯುಕ್ತಂಗಳಾಗಿವೆ- ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಂಗಳು ನಿನ್ನಿಂದ ನಾಥಯುಕ್ತಗಳಾ  
ಗಿವೆ; ನೀನಾದರೋ ಅನಾಥಳಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುವಳಾಗುತ್ತೀಯೆ!" ಎಂಬದಾಗಿ  
ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾನಿಮಿತ್ತನಾಗಿ ಸಂತಾಪಪಟ್ಟು ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಆ ದುರ್ಮು  
ಖನಂ ಕುಳಿತು-“ ಎಲೈ ದುರ್ಮುಖನೇ, ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಈ ಅರ್ಥವಂ  
ತಿಳುಹಿಸುವನಾಗು. ಅದೇನೆಂದರೆ: ನೂತನವಾಗಿ ರಾಜತ್ವವಂ ಪಡೆದಿರುವ ರಾಮನು  
ನಿನಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ ” ಎಂದು ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದು ಆ ರಹಸ್ಯವಂ ತಿಳಿಸಿ  
ದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ದುರ್ಮುಖನು ಕೃಮುಗಿದು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಅಗ್ನಿಮುಖದಿಂದ  
ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಮತ್ತು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧರಾದ ರಘುಕುಲೋದ್ಧಾರಕರಾದ ಪುತ್ರರಂ  
ಧರಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂಥ ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಈಗ ದುರ್ಜನರ ವಚನದಿಂದ ಹೇಗೆ ತ್ಯಾಗಂ  
ಗೈಯಬೇಕೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು?” ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾ  
ಮನು-ದೋಷವಿಲ್ಲ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆನುತ, “ ಎಲೈ ದುರ್ಮುಖನೇ, ನೀನು ಪುರದಲ್ಲಿರುವ

ಜನರಂ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಜನರಂ ಸಹ ಹೇಗೆ ದುರ್ಜನರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ? ನಮ್ಮ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶವು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟವಾದುದೇ ಸರಿ. ಆದರೂ ಈಗ ದೈವಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮೂಲ ಹುಟ್ಟಿತು. ಸೀತೆಗೆ ಪರಗೃಹವಾಸ ಮೂಲಕವಾದ ಆ ಅಪವಾದವು ಪರಿಹರಿಸಲೋಸುಗ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯೇ ಬಂದು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿ-ಎಲೈ ರಾಮನೇ, ಈ ಸೀತೆಯು ಕರಣತ್ರಯದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾದವಳೆಂದು ಪೇಳಿದನೆಂಬ ಯಾವ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಪಾರವುಂಟು ಆ ವ್ಯಾಪಾರವು ಎಲ್ಲೋ ದ್ವೀಪಾಂತದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದರಿಂದ ಯಾರೂ ಯಥಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ನೀನು ಹೋಗಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ರಹಸ್ಯವು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವನಾಗು, ಪೋಗು " ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಆ ದುರ್ಮುಖನು-“ಎಲೈ ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯೇ! ಕಟಕಟಾ!” ಎಂದು ತೆರಳಿಪೋದನು.

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈ ರೀತಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಸೀತಾಪರಿತ್ಯಾಗವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದುದರಿಂದ, ಹಾ ಕಷ್ಟವೆಂದು ಸಂತಾಪಪಡುತ್ತ,-“ನಾನು ಅತಿ ಘೋರವ್ಯಾಪಾರವು ಮಾಡುವೆನಾದುದರಿಂದ ಘಾತುಕನಾಗುತ್ತೇನೆ. ಆದಂತೆನೆ: ಬಾಲಾಪ್ರಭೃತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಿಯ ವಚನಗಳಿಂದ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸಾತೀತವಾದ ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಪ್ರಿಯಳು ಕಟಕಟಾ ತನ್ನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಬಳಿದಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯು ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವಂತೆ ನಾನು ಕಪಟವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆಲ್ಲಾ! ಅದಕಾರಣ ಪಾತಕಿಯಾದ ನಾನು ಅಸ್ವಸ್ಥನಾದುದರಿಂದ ಅಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ಸೀತೆಯು ಸ್ವಲ್ಪಶಿಸುವನಾಗಿ ಒಕೆ ದೋಷಯುಕ್ತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ!” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಭುಜದಲ್ಲಿ ಶಿರಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯ ಬರಸುಂ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ತನ್ನ ಭುಜವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಯುತ್ತ ಸೀತೆಯು ಕುಳಿತು-ಎಲೈ ಮೂಢಳಾದ ಸೀತೆಯೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಜನ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಲಜ್ಜೆಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಸತ್ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳಿಗೆ ಆಸಕ್ತಳಾಗಿ ವೀರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆಯುವವಳಾಗಿ ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಿಂದ ನುಡಿಯುವ ಇಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯು ಯಾವನಾದರೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಾನು ದೋಷವು ನೋಡದೆ ತ್ಯಾಗಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲಳು. ಈಗ ನಾನು ಅಂಥ ನಿನ್ನ ದೋಷವನ್ನೊಡನೆ ತ್ಯಾಗಗೊಳ್ಳುವೆನು ಅಕ್ಷಯವಾದ ನರಕಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವೆನು. ಅದಕಾರಣ ಶ್ರೀಚಂದನವೃಕ್ಷವು ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ವೃಕ್ಷವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದವಳಾದೆ!” ಎಂದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವನಾಗಿ, “ಕಟಕಟಾ! ಈಗ ಪ್ರಪಂಚವು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಯಿತು! ಈಗ ರಾಮನು ಇದುವ ರೆಗೂ ಜೀವಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಫಲವುಂಟಾಯಿತು! ಮತ್ತು ಈಗ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿಲ್ಲವೂ ಜೀರ್ಣಾರಣ್ಯವಾಯಿತು! ಸಂಸಾರವೆಂಬುದು ನಿನ್ನಾರವಾದುದು: ನನಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಕನಾದವನು ಇಲ್ಲ! ಏನು ಮಾಡಲಿ! ಮುಂದೆ ನನಗೆ ಗತಿಯೇನು! ಅಥವಾ ಈ ರೀತಿ ನಾನು ಏತಕ್ಕೆ ಚಿಂತಿಸಲಿ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು

ರಾಮನಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನಿಟ್ಟು ಇದ್ದಾನೆ! ಈ ರೀತಿ ಮಹಾದುಃಖವನ್ನುನುಭವಿಸುತ್ತ, -ಈ ಜೀವವು ಏತಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕು? ಎಂದರೆ, ಮರ್ಮಗಳಂ ಭೇದಿಸುವ ಈ ಪ್ರಾಣಂಗಳು ಹೃದಯವೆಂಬ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಜೀವವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾವು ವಜ್ರಮಯಂಗಳಾದ ಕೀಲುಗಳಂತೆ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಆ ಹೃದಯದಿಂದ ಜೀವವಂ ಹೊಡೆದಲಿನ್ನಲ್ಲ. ಹಾ ತಾಯಾದ ಅರುಂಧತಿಯೇ! ಹಾ ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೇ! ಹಾ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ! ಹಾ ಭೂಮಿದೇವಿಯೇ! ಹಾ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಜನಕರಾಯನೇ! ಹಾ ತಾಯಿಗಳಿರಾ! ಹಾ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರಿವನೇ! ಹಾ ಇಷ್ಟನಾದ ಹನುಮಂತನೇ! ಹಾ ಮಹತ್ತಾದ ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿರುವ ಲಂಕಾಧಿಪತಿಯಾದ ವಿಭೀಷಣನೇ! ಹಾ ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ತ್ರಿಪಟೆಯೇ! ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ರಾಮನು ನಿಮ್ಮ ಯೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಮಸಮ್ಮತಳಾಗಿರುವ ಇಂಥ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿನಿಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಜಿಸುವನಾದ ಕಾರಣ ಪರಮಪೂಜ್ಯರಾದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ವಂಚಿಸಿದನು; ಅವಮಾನವಂ ಸಹ ಮಾಡಿದನು. ಅವವಾ ಅರುಂಧತಿ ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಆ ಪೂಜ್ಯರ ನಾಮಧೇಯಂಗಳಂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈಗ ನಾನಾರು? ಕೃತಷ್ಣನಾಗಿ ದುರಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ನಾನು ಈಗ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಅವರ ನಾಮಗಳಂ ಗ್ರಹಿಸುವೆನಾದರೆ, ಪರಿಶುದ್ಧರಾದ ಅವರೂ ಕೂಡ ಪಾಪಯುಕ್ತರಾಗುವರು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ: ನಂಬಿಕೆಯಿಂ ನನ್ನ ವಕ್ಷಸ್ಸನ್ನವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ನಿದ್ರೆಗೈಯುವಳಾಗಿ ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿ ಪರಿತಾಪದಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಪರಿಪಕ್ವವಾದ ಗರ್ಭದಿಂದ ಪೂರ್ಣಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂದ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಪತ್ನಿಯಂ ಕಠಿನಚಿತ್ತನಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸವಂ ಭಕ್ಷಿಸುವ ವ್ಯಾಘ್ರ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯನ್ನಾಗಿ ಕೊಡುವನಾದಕಾರಣ ನಾನು ಕೃತಷ್ಣನಾಗಿಯೂ, ದುರಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆನಲ್ಲವೆ!" ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯ ಚರಣಂಗಳಂ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು-“ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಇನ್ನುಮೇಲೆ ರಾಮನ ಶಿರಸ್ಸಿಗೆ ನಿನ್ನ ಪಾದಕಮಲಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕೊನೆ” ಎಂದು ರೋದನಂಗೆಯುತ್ತಿರಲು;

ಅಷ್ಟಋಷಿಗಳಿಗೆ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಗಾಯಕರಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ನೇಪಥ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಂಬುವ ತೆರೆಯೊಳಗಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಉಪಶಾಂತಿಯು ಆವುದೋ ಆ ಶಾಂತಿಯು ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ' ವೆಂಬುದಾಗಿ ಒಂದು ಜನಘೋಷವುಂಟಾಯಿತು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು, “ಇದೇನೋ ತಿಳಿಯುವವರಾಗಿ” ಎಂದು ದ್ವಾರಪಾಲಕರಂ ಕುಜಿತು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ-“ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೇ, ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತಪಸ್ಸಂಗೆಯುವರಾಗಿಯು ಯಮುನಾನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಬುಷಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಲವಣಾಸುರನಿಂದ ಭಯಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ನಿನ್ನಂ ಶರಣವನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದರೋಸುಗ ಬಂದು ಇದೆ” ಎಂಬ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು-“ಇದೇನೈ! ಈಗಲೂ ಬುಷಿಗಳಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರಿಂ ಭಯವುಂಟೆ?”

ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, “ಅಗಲ! ಬುಷಿಗಳ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ದುರಾತ್ಮನಾಗಿ ಮಧುರಾಪುರ ವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಕುಂಭೇನಸಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಲವಣಾಸುರನ ಸಂಹಾರವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ತಮ್ಮ ನಾದ ಶತ್ರುಷ್ಕನಂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಆಡಿಯಿಟ್ಟವನಾಗಿ, ಪುನಃ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿ, ಸೀತೆಯಂ ನೋಡಿ- “ಹಾ ಪ್ರಿಯಳೇ! ನೀನು ಇಂಥ ಪುರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ಎಂತು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪೋಗು ತ್ತೀಯೆ? ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ದೋಷರಹಿತಳಾದುದುಂ ಶ್ಲಾಘಿಸಲು ಯೋಗ್ಯಳಾಗಿರುವ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಕಾಯುವಳಾಗು. ಎಲೆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಸೀತೆಯು ಜನಕವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ರಘುವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಕುಲಭೂಷಣಳಾಗಿ ಇರುವಳೂ ಮತ್ತು ಜನಕರಾಯನ ಯಜ್ಞ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಶೀಲೆಯಾದ ಯಾವ ಸೀತೆಯಂ ನೀನು ಪೆತ್ತವಳಾದೆಯೊ ಅಂಥ ಸೀತೆಯಂ ನೀನು ರಕ್ಷಿಸುವಳಾಗು!” ಎಂದು ಭೂಮಿಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವಣಾಸುರನಂ ಸಂಹರಿಸಲೋಸುಗ ಶತ್ರುಷ್ಕನಂ ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳಿಪೋದನು.

ಅಬಳಿಕ ಸೀತೆಯು ಎಚ್ಚೆಣಗೊಂಡು-“ಎಲೈ ನೇತ್ರಾನಂದಕರನಾದ ಕಾಂ ತನೇ” ಎನ್ನುತ ಎದ್ದವಳಾಗಿ, “ಕಟಕಟಾ! ದುಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಪುಟ್ಟಿದ ಮನೋವ್ಯಾಕುಲ ತ್ವದಿಂದ ನಾನು ವಂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ನನ್ನಂ ಪತಿವಿರಹಿತಳನ್ನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು, ಪುನಃ ನೋಡಿ “ಕಟಕಟಾ! ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿದ್ರೆಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ನನ್ನೊಬ್ಬಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೊಟುಹೋದನು; ಈಗ ಇದೇನೋ ತಿಳಿಯದು. ಅಗಲ. ನಾನು ಪುನಃ ಕಾಂತನಂ ನೋಡುವವಳಾಗಿ ನನಗೆ ನಾನು ಪ್ರಭುವಾದರೆ ಪ್ರಿಯನಲ್ಲಿ ಕೋಪವಂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು-“ಎಲೈ, ಈ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಪರಿಜನರೊಳಗೆ ಯಾವನು ಇದ್ದಾನೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಆಗ ಪುನಃ ಆ ದುರ್ಮುಖನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕೈಮುಗಿದು-“ಎಲೆ ದೇವಿಯೇ, ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು-“ರಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪುಜ್ಯಳಾದ ನೀನು ರಥವನ್ನೇಳುವಳಾಗು ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು-“ಹಾಗೆ ಅಗಲ, ನಾನು ರಥವನ್ನೇಳುವಳಾಗುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವಳಾಗಿ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಆಡಿಯಿಟ್ಟು, “ಎಲೈ ದುರ್ಮುಖನೇ, ನನ್ನ ಗರ್ಭಭಾರವು ಅದರುತ್ತಲಿದೆ. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆಯೋಣ” ಎನ್ನಲು; ದುರ್ಮುಖನು “ಹಾಗಾಗಲಿ” ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು-“ದೇವಿಯು ಇತ್ತಿತ್ತ ಆಡಿಕಳಂ ಪಾಲಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು.

ಅಬಳಿಕ ಸೀತೆಯು-“ರಘುಕುಲದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ತಪಸ್ಸೇ ದ್ರವ್ಯವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಬುಷಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು” ಎಂದು ಪೇಳಿ ರಥವನ್ನು ಏಳಿದಳು.

ಪ್ರಥಮಾಂಕತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

## ॥ ದ್ವಿತೀಯಾಂಕಂ ॥

ಅಬಳಿಕ ಎರಡನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಅದೇ ರೀತಿ ಪುನಃ ವಿಧ್ವಾಂಸರಲ್ಲರೂ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವರಾಗಲು ; ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಇವರು ಮೊದಲಾದ ಗಾಯಕರು ರಂಗ ಸ್ಥಾನವನ್ನೆದಿ ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮುಂತಾದ ಪೂರ್ವರಂಗವನ್ನಾಚರಿಸಿ ತಂತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು ; ರಂಗಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ, ವೇಷಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ತೆಪ್ಪಿಯಿಂ ಮಹಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೇಪಥ್ಯವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಕಂಡು-“ ಎಲೈ ತಪಸ್ವಿನಿಯೆ, ನಿನಗೆ ಕುಶಲವೆ ? ”-ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು.

ಬಳಿಕ ಮಾರ್ಗರ ವೇಷವಂ ತಾಳಿರುವ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶವಂ ಗೈದು-“ ಎಲೈ, ಈ ವನವೇವತೆಯು ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಫಲ ಪುಷ್ಪಪಲ್ಲವಾರುಣವಾದ ಅರ್ಘ್ಯದ್ರವ್ಯದೊಡಗೂಡಿ ನನ್ನನ್ನೆದುರುಗೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಆ ವನವೇವತೆಯು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶವಂ ಗೈದು ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನಿತ್ತು ಕೈಮುಗಿದು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಈ ವನವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಭೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ. ಈಗ ನೀನು ಬಂದು ನನಗೆ ದರ್ಶನವಂ ಕೊಟ್ಟುದಿಂ ಈ ದಿನವೇ ಸುದಿವಸವಾಯಿತು. ನನ್ನಂತೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೈಯುವ ಜನರಿಗೆ ಸುಜನರೊಡನೆ ಸಂಗತಿಯು ಅತಿ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದಲು ಉಂಟಾಗುವುದಲ್ಲವೆ ? ಅದುಕಾರಣ ಈ ವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದವುಗಳು, ಮಧುರವಾದ ಜಲವು, ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಾಹಾರವಾದ ಫಲವೂ ಕಂದಮೂಲವಾದರೂ ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಿಮಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥನವೇ ಹೊಕ್ಕಿತು ಪರಾರ್ಥನವಲ್ಲ ” ಎಂದು ಉಪಚಾರವಚನಗಳಂ ನುಡಿಯಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಆ ವನವೇವತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನಗೆ ಉಪಚಾರವಚನವಂ ಪೇಳತಕ್ಕದು ಏನು ಇದೆ ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರ ವ್ಯಾಪಾರಘ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅತಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಇರುವುದು. ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯ ಮಿತವಾಗಿ ವಿನಯದಿಂ ಮಧುರವಾಗಿ ಇಹುದು. ಬುದ್ಧಿಯಾದರೋ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಉಪಶಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಪರಿಚಿತಿಯಾದರೋ ದೋಷರಹಿತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿಯು ಮುಂದೆಯಾದರೂ ಹಿಂದೆಯಾದರೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಇಲ್ಲದೆ ಏಕರಸವಾಗಿ ಕಪಟವಿಲ್ಲದಂತೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಿಂ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಅದುಕಾರಣ ನೀನು ಸುಜನವಾದುದಿಂ ನನ್ನಂ ಈ ರೀತಿ ಉಪಚರಿಸುವುದು ಅತಿಶಯವಲ್ಲ ” ಎಂಬದಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಉಪಚಾರನ್ನಾಚರಿಸಿ ಇವರಿವರು ಕುಳಿತವರಾಗಲು.

ಆಗ ವನದೇವತೆಯು ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲಾ ತಪೋನಿಷ್ಠಳೇ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನನ್ನಂ ನಾನು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುವಳಾಗಲಿ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ತಪಸ್ವಿನಿಯು-“ ಎಲಾ ವನದೇವತೆಯೇ, ನನ್ನಂ ಆತ್ಮೀಯಿಯೆಂದು ಜನರು ಕರೆಯುವರು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆ ಬಳಿಕ ವನದೇವತೆಯು-“ ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಆತ್ಮೀಯ, ನೀನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ ? ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಆತ್ಮೀಯಿಯು-“ ಎಲಾ ವನದೇವತೆಯೇ ಕೇಳು. ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ತ್ಯರು ಮೊದಲಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ಬಹುಮಂದಿ ವಾಸಂಗೈಯುವರಾದಕಾರಣ ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತವಿದ್ಯೆಯಂ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದಕು ಅರ್ಥವಂ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವಾಲ್ಮೀಕರ ಸಮೀಪದಿಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ ” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವನದೇವತೆಯು-“ ಎಲಾ ಆತ್ಮೀಯಿಯೇ, ಮಿಗಿಲಾದ ಮುನಿಗಳು ಕೂಡ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಂ ಅಭ್ಯಾಸಂಗೈಯಲೋಸುಗ ಪೊರ್ವಿಕನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಂ ಉಪದೇಶಂಗೈಯುವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯನ್ನೇ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸೇವಿಸುತ್ತಲಿರುವವರಲ್ಲವೆ ? ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನಿನಗೆ ಆ ಮುನಿಯ ಸಮೀಪದಿಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆತ್ಮೀಯಿಯು-“ ಎಲಾ ವನದೇವತೆಯೇ, ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವಾದ ವಿಷ್ಣುಪುಂಚಾದುದಹಿಂ ನಾನು ಈ ದೀರ್ಘವಾದ ಪ್ರವಾಸವನಂಗೀಕರಿಸಿದೆನು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವನದೇವತೆಯು-“ ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಆ ವಿಷ್ಣುವಂಧದು ? ” ಎನಲು ; ಆತ್ಮೀಯಿಯು-“ ಎಲಾ ವನದೇವತೆಯೇ ಕೇಳು. ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ದೇವತೆಯು ಸರ್ವರಿಗಿಂತಲೂ ಪರಮಾತ್ಮರೈಕರಾಗಿ ಸ್ತನ್ಯಪಾನವಂ ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಬಾಲಕರಿಬ್ಬರಂ ಸಂಗಡ ಕರೆತಂದು ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದಳು. ಮತ್ತು ಆ ಬಾಲಕರಿಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಗುಣಗಳಿಂ ಮುಷಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣಂಗಳಂ ಮಾತ್ರವೇ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತಂಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವರಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಪಶು ಪಕ್ಷಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ವನದೇವತೆಯು-“ ಎಲಾ ಆತ್ಮೀಯಿಯೇ, ಆ ಬಾಲಕರ ನಾಮಧೇಯಂಗಳಂ ತಿಳಿಯುವೆಯೊ ಏನು ? ” ಎಂದಳು. ಪುನಃ ಆತ್ಮೀಯಿಯು-“ ಎಲಾ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ಆ ದೇವತೆಯೇ ಕುಶಲವರೆಂದು ಆ ಬಾಲಕರ ನಾಮಧೇಯಂಗಳಂ ಅವರ ಪ್ರಭಾವವಂ ಸಹ ಪೇಳಿದಳು ” ಎನಲು ; ವನದೇವತೆಯು-“ ಆ ಬಾಲಕರ ಪ್ರಭಾವವಂಧದು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು. ಆತ್ಮೀಯಿಯು-“ ರಹಸ್ಯಯುಕ್ತಗಳಾದ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಂಗಳು ಆ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧಗಳಾಗಿ ಇರುವುದೆಂಬುದೇ ಪ್ರಭಾವವು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ವನದೇವತೆಯು-“ ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇದು ಅತ್ಯಂತಾತ್ಮರೈಕರವು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆತ್ಮೀಯಿಯು-“ ಎಲಾ ವನದೇವತೆಯೇ, ಕೇಳು. ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ತಾನೇ ಪೋಷಕಮಾತೃಭಾವವಂ ವಹಿಸಿ ಆ ಬಾಲಕರಿಬ್ಬರನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೂ

ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಆ ಕುಶಲವರಿಗೂ ಚೌಲಕರ್ಮವಾಗಲು ಮೂಱುವೇದಂಗಳಂ ಹೊಜಿತು ಮಿಗಿಲಾದ ವಿದ್ಯೆಗಳಂ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಗರ್ಭ್ಯ ಕಾದಶವಾದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯಂಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಕಲ್ಪದಿಂದ ಆ ಕುಶಲವರಿಗೆ ಉಪನಯನವಂ ಮಾಡಿ ವೇದವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆ ಮುನಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕುಶಲವರು ಅತಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಯುಳ್ಳವರಾದಕಾರಣ ಅವರೊಡನೆ ನಮ್ಮಂಥ ಜನವು ಅಧ್ಯಯನವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾರಣ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗುರುವಾದ ಪುರುಷನು ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡುವನೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಮೂಢನಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೂ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡುವನು. ಮತ್ತು ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಮೂಢನಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಷಯವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಪಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಗುರುವು ಒಂದೇ ಮುಖದಿಂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದರೂ ಜ್ಞಾನವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ತಾರತಮ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು. ಅದಂತೆಂದರೆ :- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರತ್ನ ಮಣಿಮಯವಾದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖವಂ ತೋಟಿಸಿದರೆ ಆ ಕನ್ನಡಿಯು ಬಿಂಬವಂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದೆ ಹೊಜಿತು ಮೃಣ್ಮಯಂಗಳಾದ ಕುಡ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖವಂ ತೋಟಿಸಿದರೆ ಅವು ಬಿಂಬವಂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಸಮರ್ಥಂಗಳಾಗಲಾ ಳವು. ಅದುಕಾರಣ ಆ ಕುಶಲವರೊಡನೆ ಕೂಡ ನಮ್ಮಂಥ ಜನಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷ್ಣುವುಂಟು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು-“ ಎಲೆ ತಪೋನಿಷ್ಠಳೆ, ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷ್ಣುವೇನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಪುನಃ ಆತ್ಮೀಯಿಯು-“ ಎಲೆ ವನದೇವತೆಯೇ, ಕೇಳು. ಅದೇನೆಂದರೆ :-ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ತಮಸೆಯೆಂಬ ನದಿಯನ್ನೆಡೆದವನಾಗಿ ಆ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುವ ಕ್ರಿಂಚಗಳೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರಾತನಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿರುವ ಒಂದು ಪುರುಷಪಕ್ಷಿಯಂ ನೋಡಿದನು. ಆಗ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಆ ಕಿರಾತನಂ ಕುಳಿತು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠುಭವೆಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಮಿತವಾಗಿ ಇರುವ ಶ್ಲೋಕವಂ ನುಡಿದನು. ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ :-ಎಲೈ ಭಾಗ್ಯರಹಿತನಾದ ಕಿರಾತನೇ, ನೀನು ಯಾವಕಾರಣ ಕ್ರಿಂಚಗಳೆಂಬ ಈ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಪಕ್ಷಗಳೆರಡಲ್ಲಿ ಕಾಮದಿಂದ ಮೋಹಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಪುರುಷಪಕ್ಷಿಯಂ ಸಂಹರಿಸಿದೆಯೋ ಆ ಕಾರಣ ನೀನು ಬಹುಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಜೀವಿಸುವನಾಗಬೇಡವೆಂಬ ಅರ್ಥಪುಳ್ಳ ಶ್ಲೋಕವಂ ರಾಮವಚನವನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ವನದೇವತೆಯು-“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ವೇದವಂ ಹೊಜಿತು ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ ಶ್ಲೋಕವು ಅವಿರ್ಭವಿಸಿದುದು ನೂತನವಾದುದಿಹುಂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆತ್ಮೀಯಿಯು-“ ಎಲೆ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ಆ ಬಳಿಕ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ

ಸಮಸ್ತ ಭೂತಂಗಳಂ ಸೃಜಿಸುವ ಭಗವಂತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ತಾನೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಆಶ್ರಮವನ್ನೆತ್ತಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದನು : ಎಲೈ ಮುನಿಯೇ, ನೀನು ವಾಗ್ಮೂಢವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನಾದೆಯಾದಕಾರಣ ಈಗ ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿರುವ ಅನುಷ್ಠಾಭವೆಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತ್ರವಂ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯರೂಪದಿಂದ ರಚಿಸುವ ನಾಗು. ಶಾಶ್ವತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು ನಿನಗೆ ಸ್ಪುಟವಾಗಿ ತೋರುಪುದಾಗಲಿ ! ಮತ್ತು ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯುಂಟಾಗಲಿ ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಅದಿಕವಿಯಾಗುವೆ, ಎಂದು ಮುನಿಗೆ ವರವನ್ನಿತ್ತು ಆ ಮುನಿಯಿಂದ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ಅಲ್ಲೇ ಅದ್ವೈತನಾದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದುದಾಗಿ ವೇದರೂಪವಾದ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಂ ರಚಿಸಿದನು " ಎಂಬುದಾಗಿ ಆತ್ಮೀಯಿಯು ಹೇಳಲು ; ವನದೇವತೆಯು—“ ವಿರಕ್ತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಸಂಸಾರವು ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತು ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಳು. ಆತ್ಮೀಯಿಯು—“ ಎಲಾ ವನದೇವತೆಯೇ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಸಂಸಾರವೃದ್ಧಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತಾದ ವಿಷ್ಣುವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದೆನು ” ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವನದೇವತೆಯು “ ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ ” ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಆ ಆತ್ಮೀಯಿಯು—“ ಎಲಾ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ನಾನು ಈ ವನದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ಪಿತ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡವಳಾದೆನಾದಕಾರಣ ಈಗ ನೀನು ನನಗೆ ಅಗನ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪೋಗುವ ಮಾರ್ಗವಂ ತಿಳುಹಿಸು ” ಎಂದಳು. ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲಾ ಆತ್ಮೀಯಿಯೇ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಈ ಪಂಚವಟಿಯೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೆತ್ತಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಈ ಗೋದಾವರೀತೀರದಲ್ಲೇ ಪೋಗುವಳಾಗು ” ಎನಲು ; ಆತ್ಮೀಯಿಯು ಕಣ್ಣೀರಂ ಬಿಡುವಳಾಗಿ—“ ಎಲಾ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ಈ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ತಪೋವನವೇ ಪಂಚವಟಿಯೇ ಏನು ? ಈ ನದಿಯೇ ಗೋದಾವರಿಯೇ ಏನು ? ಮತ್ತು ನೀನೇ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವನದೇವತೆಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ ಏನು ? ಈ ಪರ್ವತವೇ ಪ್ರಸ್ತವಣವೆಂಬುದೋ ಏನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲು ; ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲಾ ತಪೋನಿಷ್ಠಳೇ, ನೀನು ಕೇಳಿದುದೆಲ್ಲವು ಯಥಾರ್ಥವೇ ಸರಿ ” ಎನಲು ; ಆತ್ಮೀಯಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು—“ ಎಲಾ ಸೀತೆಯೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾದಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಪ್ರೇಮ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಪದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಗಳಾದ ವೃತ್ತಾಂತಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈವ್ಯಕ್ತನಮೂಹವು ತಾನು ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾಗಿರುವುದಾದಕಾರಣ ನೀನು ನಾಮ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವಶಿಷ್ಟಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ನಿನ್ನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರುವಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ” ಎಂಬ ಆತ್ಮೀಯಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು ಭಯಭರಿತಳಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, “ ಇದೇನು ! ಈ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಸೀತೆಯಂ ನಾಮಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವಶಿಷ್ಟಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ,—“ ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಸೀತೆಗೆ ಅಂಥ ಮಹಾ

ಭಯವೇನು ಉಂಟಾಗಿದೆ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಆತ್ಮೀಯಿಯು—“ಎಲೆ  
ವಾಸಂತಿಯೇ ಕೇಳು, ಸೀತೆಗೆ ಮಹಾಭಯಮಾತ್ರ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅಪವಾದವು ಸಹ  
ಉಂಟಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಆ ಜನಾಪವಾದಕಾರಣವಂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳುಹಿಸಿದಳು.  
ಆಗ ವಾಸಂತಿಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ—“ಹಾ! ಕುಟುಂಬ! ಈ ದೈವಗತಿಯೆಂಬ ಸಿಡಿಲಿನ  
ವೇಗವು ಅತಿ ದುಸ್ಸಹವು” ಎಂದು ಪೇಳಿ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಿದಳು. ಆತ್ಮೀಯಿಯು—  
“ಎಲೆ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತ್ಯಸು ಸಂತ್ಯಸು” ಎನಲು; ವಾಸಂತಿಯು  
ಮೂರ್ಛದಿಂದಿಳಿದು,—“ಹಾ! ಪ್ರಿಯನಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯೇ! ಹಾ! ಮಹಾಭಾಗ್ಯವತಿಯೇ!  
ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮವು ಇಂಥ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಯಿತೇ! ರಾಮಧನ್ಯನೇ! ಸೀತಾ  
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞರಾದ ಜನರು ಕುಲನಚಿತ್ತರಾದಂತೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ನೀನೂ ಕೂಡ  
ಕುಲನಚಿತ್ತನಾದೆಯಲ್ಲಾ! ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಂಗತಿಯು ಸಾಕು! ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಆತ್ಮೀ  
ಯಿಯೇ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸೀತೆಯಂ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ  
ಆಶ್ರಮದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಅರಣ್ಯದಿಂದ ತಿರಿಗಿಬಂದವನಾದಮೇಲೆ ಆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ  
ಸೀತೆಗೆ ಏನು ದಶೆಯಾಯಿತು? ಏನಾದರೂ ವೃತ್ತಾಂತವುಂಟೋ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ  
ಗೈಯಲು; ಆತ್ಮೀಯಿಯು—“ಯಾವ ವೃತ್ತಾಂತವೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ  
ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು—“ಹಾ! ಕುಟುಂಬ! ಪೂಜ್ಯರಾದ ಆರುಂಧತೀವಸಿಷ್ಠರೇ ನಿಯಾಮ  
ಕವಾಗಿಪೂಜ್ಯ ಆ ರಾಜಗೃಹಂಗಳಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರಾಗಿರುವ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾ  
ರಾಜಪತ್ನಿಯರುಗಳು ಜೀವವಂತರಾಗಿರಲು ಇಂಥ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ಏಂತು  
ತ್ಯಾಗವುಂಟಾಯಿತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆತ್ಮೀಯಿಯು—“ಎಲೆ ವಾಸಂತಿಯೇ,  
ಆ ಸೀತಾತ್ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಾರುಂಧತೀದೇವಿಯರು ಮೊದಲಾದ ಗುರುಜನರು  
ಬುಷ್ಟಶೃಂಗಮುನಿಯ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇದ್ದರು. ದ್ವಾದಶವರ್ಷನಾಧ್ಯವಾದ ಆ ಸತ್ರ  
ಯಾಗವು ಈಗ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ಬುಷ್ಟಶೃಂಗಮುನಿಯು ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ  
ಬಂದಿದ್ದ ಗುರುಜನರಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಪೂಜ್ಯ  
ಳಾದ ಆರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಸೊಸೆಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ರಹಿತವಾದ ಆಯೋಧ್ಯಾಪು  
ರಕ್ಕೆ ನಾನು ಬರುವಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯಾ  
ದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ರಾಮಮಾತೃಗಳು ಬಹುಚೆನ್ನಾಯಿತೆಂದು ಶ್ಲಾಘನಂಗೆಯ್ದು ತಾವು  
ಸಹ ಸೀತಾರಹಿತವಾದ ಆಯೋಧ್ಯೆಯಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿ  
ದರು. ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ಕೂಡ ಅವರ ಚಿತ್ತಾನುಸರಣದಿಂದ ಇನ್ನು  
ನಮಗೆ ಆಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವೇನು? ನಾನೆಲ್ಲರೂ ವಾಲ್ಮೀಕ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನೈದಿ ಅಲ್ಲಿ  
ವಾಸವಂ ಮಾಡೋಣವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಂ ಮಾಡಿದರು” ಎಂಬ ಆತ್ಮೀಯಾವಚನವಂ  
ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು—“ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಅರಸಾದ ಆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈಗ ಏನನ್ನಾಚ  
ರಿಸುವನು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು, ಆತ್ಮೀಯಿಯು—“ಎಲೆ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಈಗ  
ಅರಸಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾಜಕೃತವಾದ ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಯಜ್ಞವಂ ಮಾಡ  
ಲೋಸುಗ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ” ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂ

ತಿಯು—“ಕಟಕಟಾ ! ಬಿಡು. ಪುನಃ ಶ್ರೀರಾಮನು ವಿವಾಹಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೆ ಏನು ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು. ಆತ್ರೇಯಿಯು ಇಲ್ಲವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೇಳಲು ; ವಾಸಂ ತಿಯು—“ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಮತ್ತೊ ಬ್ಬಳಾದ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಯಾರು ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಆತ್ರೇಯಿಯು—“ಎಲೆ ಪುಣ್ಯ ವತಿಯೇ, ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಸೀತಾಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು” ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ— “ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇದು ಅಶ್ವತ್ಥಪು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟರಾಗಿ ಇರುವ ಮಹಾತ್ಮರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ವಜ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಠಿನಗಳಾಗಿಯು ಪುಷ್ಪಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿ ಕೋಮಲಂಗಳಾಗಿಯು ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಮಹಾತ್ಮರ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳಂ ಯಾವ ಪುರುಷನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದಾನು ?” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಆತ್ರೇ ಯಿಯು—“ಎಲೆ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಶ್ವವು ವಾಮ ದೇವನೆಂಬ ಮುನಿಯಂ ಮಂತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ದೇಶಂಗಳಂ ಸಂಚರಿಸಲೋಸುಗ ಬಿಡ ಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆ ಅಶ್ವವಂ ರಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆಯುಧಧಾರಿ ಗಳಾದ ಶೂರರೂ ಕೂಡ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪುತ್ರ ನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಚತು ರಂಗ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಆ ಅಶ್ವರಕ್ಷಕರಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಸಂಗಡಲೇ ಶ್ರೀರಾಮ ನಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು” ಎಂಬ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು ಸಂತೋಷದಿಂ ಕುತೂಹಲದಿಂ ಕಣ್ಣಾಟಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ,—ಎಲೆ ತಾಯೇ, ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಗೂ ಕೂಡ ಇಂಥ ಪುತ್ರನುಂಟಾದನೆಂಬುದಂ ಕೇಳಿ ನಾನು ಜೀವಿಸು ತ್ತೇನೆ” ಎನಲು ; ಆತ್ರೇಯಿಯು ವಾಸಂತಿಯಂ ಕುಜಿತು—“ಎಲೆ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ಕೇಳು. ಅಷ್ಟಜೊಳಗೆ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮೃತನಾದ ಪುತ್ರನಂ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ವಕ್ಷಸ್ಥಳವಂ ತಾಡಿಸುತ್ತ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಯಾರೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟನು.” ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು—“ಮುಂದೆ ಏನು ನಡೆಯಿತು ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಆತ್ರೇಯಿಯು—“ಎಲೆ ವನದೇವತೆಯೇ, ಕೇಳು, ಅಬಳಿಕ ಪರಮದಯಾಳುವಾದ ಶ್ರೀರಾಮಭದ್ರನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೊರೆಯಂ ಕೇಳಿ, ತನ್ನ ರಾಜ ದೋಷ ಹೊಟಿತು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಕಾಲಮೃತ್ಯುವು ಬರಲಾಟವಾದಕಾರಣ ಇದು ತನ್ನ ದೋಷವೇ ಸರಿ ಎಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಲಿರಲು ; ಆಗಲೇ ಒಂದು ಆಕಾಶ ವಾಣಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಶ್ರುತವಾಯಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ :—ಎಲೈ ರಾಮನೇ, ಶಂಬೂಕ ನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಶೂದ್ರನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ಅವನು ಶಿರ ಶ್ವೇದನವಂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಬುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದಕಾರಣ, ನೀನು ಆ ಶಂಬೂಕನಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನಂ ಬದುಕಿಸುವನಾಗು,—ಎಂದು ಆಕಾಶವಾಣಿಯು ನುಡಿ ಯಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಪುಷ್ಪಕವೆಂಬ ವಿಮಾನವನೇರಿ ಶೂದ್ರನಾದ ತಪಸ್ವಿಯಂ ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಕುಗಳಂ

ಸಂಚರಿಸಲೋಸುಗ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು ” ಎಂಬ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ವಚನವು ಕೇಳಿ ವಾಸಂ  
ತಿಯು-“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯರೇ, ಶಂಬೂಕನೆಂಬ ಶೂದ್ರನು ಈ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಂಗೈ  
ಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆಂದಾದಕಾರಣ ಶ್ರೀರಾಮಭದ್ರನು ಪುನಃ ಬಂದು ಈ ಜನಸ್ಥಾನದ ವನ  
ವನ್ನು ಅಲಂಕಾರಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ ಏನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ;  
ಆತ್ಮೀಯವಾದ-“ ಎಲೆ ವನದೇವತೆಯೇ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈಗ ಬರುವನು ” ಎಂದು  
ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು-“ ಎಲೆ ಆತ್ಮೀಯ, ಇದು ಹೀಗಿರಲಿ ಈ ದಿವ  
ಸದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಅದಂತೆನೆ : ಬಿಸಿಲಿನ ವೇಗದಿಂದ ಹೊಳಗಣ ಸಂಚಾರವಂ  
ಬಿಟ್ಟು ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ನೆರಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳು  
ತಮ್ಮ ಚಂಚಲವಾದದಿಂದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕ್ರಮಿಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ತ್ವಕ್ಕುಗಳಂ ಕೆರೆದು  
ಕೆರೆದು ನೆಲೆಯುವುದಾದಕಾರಣ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಚಂಚಲವಾದಗಳಿಂದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಹುಳುತು  
ಇರುವ ತ್ವಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವಾಗಿ, ಮತ್ತು ಕೂಗುತ್ತಲಿರುವ ಮನೋಹರಂಗಳಾದ ಕಪೋತಪಕ್ಷಿ  
ಗಳು ಕಾಡಕ್ಕೋಳಿಗಳು ಸಹ ಉಲ್ಲಂಘವಾಗಿ, ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವುದಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ  
ಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗೂಡುಗಳಂ ಧರಿಸುತ್ತಲಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ಬಿಸಿ  
ಲಿನಲ್ಲಿ ಬೆವರಿ ನವಗೊಂಡಿರುವ ಗಜಕರ್ಪೂಲನ್ನಾ ನಂಗಳಿಂ ಕೊಂಬೆಗಳು ಒರೆಯಲ್ಪಡುವು  
ದಹಿಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಪಿಸುವುದಾದಕಾರಣ ಕೆಳಗೆ ಉದುಳುತ್ತಲಿರುವ ಬಿಸಲಿನ ತಾಪದಿಂದ  
ದ್ರವರಹಿತಂಗಳಾದ ತೊಟ್ಟುಗಳಿಂ ಬೀಳುತ್ತಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂ ಗೋದಾವರೀ  
ನದಿಯಂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಲಿವೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಈ ರೀತಿ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಸಹ ಕೂಡಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಸಂಭಾಷ  
ಣವಂ ಮಾಡಿ ಈ ನಾಟಕದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಂಗಳಾದ ಕಥಾಭಾಗಂಗಳನ್ನು, ಸಾಂಪ್ರತ  
ಶಂಬೂಕನ ಸಂಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಪುನಃ ಶ್ರೀರಾಮನು ಬಂದು ಜನಸ್ಥಾನವೆಂಬ ದಂಡ  
ಕಾರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನು ಸಹ ಸೂಚಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವುದರೂ.

ಆ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀರಾಮನು ಶಂಬೂಕಸಂಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಪುಷ್ಪಕವನ್ನೇರಿ ದಯಾ  
ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಹಸ್ತದಿಂದ ಒರೆಯಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಬಡ್ಗವುಳ್ಳವನಾಗಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ  
ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತನ್ನ ಬಲಗೈಯಂ ಕುಳಿತು ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತವೇ, ಮೃತ  
ನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಿಶುವಂ ಬದುಕಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ಶೂದ್ರಮುನಿಯಾದ ಶಂಬೂಕನಲ್ಲಿ  
ಬಡ್ಗವಂ ಬಿಡು, ಚಿಂತಿಸಬೇಡ. ಪೂರ್ಣವಾದ ಗರ್ಭವುಳ್ಳದಹಿಂ ಖೇದಯುಕ್ತಳಾದ  
ಸೀತೆಯನ್ನರಣ್ಯವನ್ನೈದಿಸಿ ತ್ಯಾಗಂಗಳೈಯುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸಮರ್ಥನಾದ ಅಂಥ ರಾಮನಿಗೆ  
ಚಿಕ್ಕವಾಗುವುದಾದಕಾರಣ ನಿನಗೆ ದಯೆಯೇಕೆ ? ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ ಅತಿವ್ಯಸನದಿಂದ  
ಬಡ್ಗದಿಂದ ಆ ಶಂಬೂಕನಂ ಸಂಹರಿಸಿ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-ಕನಿಚ್ಚಿತ್ತನಾದ ರಾಮ  
ನಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಈ ಮುನಿಸಂಹಾರವಂ ಮಾಡಿದನು. ಇನ್ನಾದರೂ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ  
ಶಿಶುವು ಜೀವಿಸುವುದೋ ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಅಷ್ಟಕ್ಕೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ದಿವ್ಯಪುರು  
ಷನು ರಂಗಸ್ಥಳವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ-“ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ ! ”  
ಎಂದು ವಂದಿಸಿ ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಶ್ರೀರಾಮನೇ, ಪುತ್ರವ್ಯಸನದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನೀನು ಅಭಯವಂ ಕೊಟ್ಟು ಯಮನಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ನನ್ನಂ ದಂಡಿಸಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶಿಶುವು ಜೀವಿಸಿದಂಥದಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಶೂದ್ರನಾದ ನನಗೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ದೇವತ್ವವುಂಟಾಗಿ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಶಂಬೂಕನಾದ ಈ ನಾನು ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಪಾದಂಗಳಂ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ಪುರುಷರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ಮರಣಂಗಳು ಕೂಡ ಪುರುಷರಂ ದುಃಖಸಾಗರದಿಂದ ದಾಂಟಿಸುವುವಾದಕಾರಣ ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ನಿನ್ನ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು” ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ದಿವ್ಯಪುರುಷನೇ, ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶಿಶುವು ಜೀವಿಸಿದನೆಂಬುದು, ನಿನಗೆ ದೇವತ್ವವುಂಟಾಯಿತೆಂಬುದು ಸಹ ಇವರಡೂ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುವು. ಅದುಕಾರಣ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಂ ನೀನು ಅನುಭವಿಸುವನಾಗು. ಮತ್ತು ಯಾವ ದಿವ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಫಲರೂಪಂಗಳಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳುಂಟೋ, ಬ್ರಹ್ಮಾನುಸಂಧಾನದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಸುಖಂಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಾನುಭವದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಆನಂದಂಗಳು ಸಹ ಉಂಟಾಗುವುವೋ, ಅಂಥ ತೇಜೋಮಯಂಗಳಾದ ಶುಭಕರಂಗಳಾದ ವೈರಾಜಗಳೆಂಬ ದಿವ್ಯಲೋಕಂಗಳು ನಿನಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿ!” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಶಂಬೂಕನು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ನನಗೆ ಈ ದೇವತ್ವವು ಈ ಮಹಿಮೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದವೇ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ ಹೊಣೆತು ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಫಲವೇನು? ಆದಾಗ್ಯೂ ನನಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಹತ್ತಾದ ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿತು. ಅದೆಂತೆನೆ:-ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆಯಾದಕಾರಣ ಸರ್ವಜನರಿಂದಲೂ ಹುಡುಕಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ನೀನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಾದ ನನ್ನಂ ಹುಡುಕುವವನಾಗಿ ನೋಡು ಯೋಜನಂಗಳಂ ದಾಂಟಿ ಕೊಂಡು ಈ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಬಂದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ನನ್ನ ತಪಸ್ಸುಗಳ ಅನುಗ್ರಹವೇ ಸರಿ. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀನು ಪುನಃ ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೋಣವು ಎಂದು ಉಂಟಾಗುವುದು?” ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಇದೇನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯವೆಂದು ಪೇಳುತ್ತಾನೆ!” ಎನುತ, ನಾಲ್ಕುಕಡೆಯಲ್ಲೂ ನೋಡಿ-“ ಹಾ! ಹೌದು. ಅದೆಂತೆನೆ: ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮನೋಹರಂಗಳಾದ ನೆರಳುಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ನೋಡಲಶಕ್ಯವಾದಂಥವುಗಳಾಗಿ, ಮತ್ತು ಪರ್ವತನದಿಗಳ ಶಬ್ದಾಡಂಬರಗಳಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ದಿಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಗಳು ಆಶ್ರಮಗಳು ಪರ್ವತಗಳು ನದಿಗಳು ಹಳ್ಳಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ವನಗಳು ಸಹ ಇವುಗಳೊಡಗೂಡಿರುವುವಾಗಿ, ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಮಿಯುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತಲಿವೆ” ಎನಲು; ಶಂಬೂಕನು ಕೈಮುಗಿದು, “ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಇದು ದಂಡಕಾರಣ್ಯವೇ ಹೌದು. ಇಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲವೆ ಸ್ವಾಮಿಯು ವಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರಂ

ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಬರನು ದೂಷಣನು ತ್ರಿಶಿರನೆಂಬುವನು ಸಹ ಈ ಮೂಟು ಮಂದಿ ವೀರರನ್ನು ಕೂಡ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀವು ಸಂಹರಿಸಿದಿರಿ. ಆರೀತಿ ತಾವು ದುಷ್ಟರಂ ಸಂಹರಿಸಿದುದು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದ ಈ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಂಥ ದಶೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಏತ ಉಂಟು ಭಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಂಚಾರವುಂಟಾಯಿತು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು— “ ಎಲೈ ದಿವ್ಯಪುರುಷನೇ, ಇದು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಮಾತ್ರವೆಯಲ್ಲದೆ ಜನಸ್ಥಾನವೂ ಹೌದೆ ? ” ಎನಲು ; ಶಂಬೂಕನು— “ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಇದು ಜನಸ್ಥಾನವೇ ಸರಿ. ಇತ್ತಲು ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ರೋಮಾಂಚವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಮದಿಸಿರುವ ದುಷ್ಟಮೃಗಗಳ ಸಮೂಹಗಳಂ ಅತ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ವತಗಳು ಗುಹೆಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳಂಥ ವಾಗಿಯೂ, ಈ ಜನಸ್ಥಾನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಈ ದೀರ್ಘಗಳಾದ ಅರಣ್ಯಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಇವೆ, ನೋಡುವವರಾಗಿ ; ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳು ಹೇಗೆ ಇರುವುವೆಂದರೆ :—ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಯಬ್ದಂಗಳಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಿತಿಮಿತಗಳಾಗಿಯೂ ಇವೆ ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಕರೋರಂಗಳಾದ ಮೃಗಪಕ್ಷಿ ಮೊದಲಾದ ಜಂತುಗಳ ಕೋಲಾಹಲಶಬ್ದಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ಇವೆ ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ ಬಂದಂತೆ ನಿದ್ರೆಗೈಯುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಶರೀರಗಳುಳ್ಳ ಸರ್ಪಗಳ ವಿಷ ಯುಕ್ತಗಳಾದ ಶ್ವಾನಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇವೆ ; ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಗಳು ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಜಲಪುಳ್ಳವಾಗಿ ಇವೆ ; ಮತ್ತು ಈ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಯಾಟುಕೆಯುಳ್ಳ ಹಾವುರಾಣಿಗಳು ಅಜಗರಂಗಳ ದೇಹಂಗಳಿಂದ ದ್ರವಿಸುವ ಸ್ನೇಹಜಲವಂ ಪಾನಂಗೈಯುತ್ತಲವೆ : ನೋಡಿ ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಂಬೂಕನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ತೋರಿಸಿದವನಾಗಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು— “ ಎಲೈ ದಿವ್ಯಪುರುಷನೇ, ಪೂರ್ದದಲ್ಲಿ ಬರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಇದ್ದ ಈ ಜನಸ್ಥಾನವಂ ನಾನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ ; ಇಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ನಡೆದ ಆ ಪೂರ್ದವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರುವವನಂತೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ನೋಡಿ, “ ಸೀತೆಯು ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಇದ್ದಳು ” ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ನೈರಿಸುತ್ತ ಶಂಬೂಕನಂ ಕುಣಿತು— “ ಎಲೈ ಶಂಬೂಕನೇ, ಇವಲ್ಲವೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಶಕ್ಯಂಗಳಾದ ಅರಣ್ಯಗಳು ? ಇನ್ನು ಇವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಯಂಕರವಾದುವು ಇಲ್ಲವೇನು ? ” ಎನ್ನುತ ಕಣ್ಣೀರಂ ಧರಿಸಿ, “ ಎಲೈ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸೀತೆಯು ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು—ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಪುಷ್ಪರಸಂಗಳಂ ಪರಿಮಳಿಸುವ ವನಂಗಳಲ್ಲಿ ನಿನೊಡಗೂಡಿ ವಾಸಂಗೈಯುವೆನೆಂದು ಪೇಳಿ, ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಕೂಡಿ ವಿಹಾರಂಗಳಂ ಮಾಡಿದವಳೇ ಆಗಿ, ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪಗಳಂ ಪೂರೈಸಿದಳಲ್ಲ, ಆ ಸೀತೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಆ ಸ್ನೇಹವು ಇಂಥದೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಜನವು ಅತಿಪ್ರೇಮವಿಷಯವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಜನವು ಆ ಜನಕ್ಕೆ ಸುಖಲೇಶವನ್ನಾಚರಿಸುವನಾಗದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ತನ್ನ ಸುಖವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ ಅವನ ದುಃಖಂಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ : ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರವಾದ ಜನವು

ಸೌಖ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸುವುದು ಯಾವದುಂಟೋ ಅದೇ ಪ್ರೇಮವಂ ಮಾಡುವ ಜನಕ್ಕೆ ಧನವಾ ಗುವುದಾದಕಾರಣ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುವಾಗ ಸೀತೆಯು ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂದಲೂ ನನ್ನಂ ಸೌಖ್ಯಪಡಿಸಿ ಆ ನನ್ನ ಸೌಖ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ತನ್ನ ದುಃಖಂಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಬವಳಾಗಿ ಇದ್ದಳು” ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟವನಾಗಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶಂಬೂಕನು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಆ ಸುಖವಿಶೇಷಂಗಳು ಪುನಃ ದುರ್ಲಭಂಗಳಾದಕಾರಣ ಆ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವಂ ಸ್ಮರಿಸಿ ಫಲವೇನು ? ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮದಭರಿತಗಳಾಗಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಕಂಠಗಳಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಸಮಾ ಪಪ್ರದೇಶಂಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ ಮತ್ತು ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿ ನೀಲವರ್ಣಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೆರಳುಗಳುಳ್ಳ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಮೂಹಂಗಳಿಂ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ, ಇತರ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿಶ್ಚಲಂಗಳಾಗಿರುವ ಮೃಗಸಮೂಹಂಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ, ನಿರಾತರಕಗಳಾಗಿ, ಅಪಾರಂಗಳೂ ಆಗಿರುವ ಈ ಮಹಾರಣ್ಯಗಳಂ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನೋಡಬೇಕು. ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಗಳು ಮದಯುಕ್ತಗಳಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂ ಕಂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ವಾನೀರಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಉದಘುತಲಿರುವ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂ ಪರಿಮಳಯುಕ್ತವಾಗಿ ಶೀತಳವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಜಲಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಮತ್ತು ತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಪಟಲಸಮೂಹಂಗಳು ಪರಿಪಕ್ವಗಳಾದುದುಂಟುಂ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ ಜಂಬೂ ವೃಕ್ಷಗಳ ಪೂವೆಗಳಿಂ ಆ ಜಂಬೂಫಲಗಳು ಉದುಳುವುದಾದಕಾರಣ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ಬಹು ಪ್ರವಾಹಪುಷ್ಪವಾಗಿಯೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಲಿವೆ ; ನೋಡಬೇಕು. ಇನ್ನು ಈ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುಹೆಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವ ಯಾವನಶಾಲಿಗಳಾದ ಕರಡಿಗಳ ಶ್ಲೇಷ್ಠದೊಡಗೂಡಿ ಕಂಠದಿಂ ಹೊಡೆದುವ ಗರ್ಗರ ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಗಳಿಂ ಮಹತ್ವುಗಳಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿವೆ ; ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಿಕಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡಾನೆಗಳಿಂದ ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟವಾದಕಾರಣ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗ್ರಂಥಿಗಳಿಂ ಹೊಡೆದುವ ವೃಕ್ಷ ಸಾರಂಗಳ ಗಂಧವು ಶೀತಲವಾಗಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಕಹಿಯಾಗಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿದೆ ; ನೋಡಿ” ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತಾಶೋಕದಿಂ ಸ್ತಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಆ ಬಳಿಕ-“ ಎಲೈ ಪುಣ್ಯವಂತನೇ, ನಿನ್ನ ದೇವಲೋಕಮಾರ್ಗಗಳು ಕ್ಷೇಮಂಕರಗಳಾಗಲಿ ! ಪುಣ್ಯಕರಂಗಳಾದ ಆ ದೇವಲೋಕಂಗಳಂ ಕುಳಿತು ಪೋಗುವನಾಗು” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು ; ಆ ದಿವ್ಯಪುರುಷನು “ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ” ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, “ ಪೂರ್ವಿಕನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯಾಗಿರುವ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯಂ ವಂದಿಸಿದವನಾಗಿ, ನಾನು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಲೋಕವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯುವೆನು” ಎಂದು ಪೇಳಿ ತೆರಳಿಪೋದನು.

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈ ರೀತಿ ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಅದಂತೆನೆ :-ಯಾವ ವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ವಾನಪ್ರಸ್ಥರಾಗಿ ದುಷ್ಪನಿಗ್ರಹ ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನ ರೂಪವಾದ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತರಾಗಿ ಸಂಸಾರವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಸಜ್ಞರಾಗಿಯೂ ಬಹುಕಾಲ ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಗೈಯುತ್ತಲಿದ್ದೆವೋ, ಆ ವನವು ಪುನಃ ಎಂತು ನಮಗೆ ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯವಾಯಿತು !”

ಎಂಬದಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ಪುನಃ ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯಿಲ್ಲದ್ದು ಆ ಪರ್ವತಾದಿಗಳಂ ನೋಡಿ ನ್ಯಾವಿಯು ಅವಂ ಸ್ಮರಿಸುವನದಂತೆನೆ:-ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ನವಿಲುಗಳ್ಳು ಈ ಪರ್ವತಗಳು ಆ ಪರ್ವತಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಮದಿಸಿರುವ ಹುಲ್ಲೆಗಳ್ಳು ಈ ವನಂಗಳು ಆ ವನಂಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಅತಿ ಮನೋಹರಂಗಳಾದ ವಂಜುಗಳೆಂಬ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಗಳ್ಳು ಈ ವಾಗಿ ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ನೀಲವರ್ಣಂಗಳಾದ ನಿಚುಳಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳ್ಳು ಈ ನದೀತೀರಗಳು ಆ ನದೀತೀರಂಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪರ್ವತವು ಮೇಘಸಮೂಹದಂತೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೊ ಮತ್ತು ಯಾತಕ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿಯೆಂಬ ನದಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೊ ಆ ಪರ್ವತವು ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಬುದಲ್ಲವೆ? ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಸನ್ನವರ್ಣಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿಯೇ ಗೃಧ್ರರಾಜನಾದ ಜಟಾಯುವು ವಾಸಂಗೆಯುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಈ ಪರ್ವತದೊಳಗೆ ನಾವೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಪರ್ಣಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯುತ್ತಲಿದ್ದೆವು. ಮತ್ತು ಈ ಪರ್ವತದ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಗೋದಾವರಿಜಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿಕೊಂಡು ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ ಕೋಮಲವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳದಾಗಿ ಒಳಗೆ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳಂ ಘೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ವನಪ್ರದೇಶವು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸವಂ ಮಾಡಿದುದುಂಟು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶಂಗಳು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಂಗಳಾದ ನಮ್ಮ ವಿರಾಸಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಇರುವವೋ, ಇನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೆಂಬ ವನದೇವತೆಯು ವಾಸಂಗೆಯುವಳೋ, ಆ ಪಂಚವಟಿಯೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಇದೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಈ ರೀತಿ ಈ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಂಗಳೆಲ್ಲವು ಈಗ ಪುನಃ ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯಂಗಳಾಗುವುದುಂಟು ಎನಗೆ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.- ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ದುಃಖವಂ ವಿವರಿಸುವನದಂತೆನೆ:-ಯಾವ ರೀತಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ತಗಲಿದಂಥ ವಿಷರಸವು ಬಹುಕಾಲದಿಂ ತನ್ನ ವೇಗವಂ ತೋಟಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನವಂ ಮಾಡುತ್ತ ಆತ್ಮಂತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದರೆ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾಗುವುದೋ; ಮತ್ತು ಯಾವ ರೀತಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ತಗಲಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಲ್ಯಖಂಡವು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಗಲುವುದುಂಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಲಿಸುವುದಾದರೆ ದುಸ್ಸಹವಾಗುವುದೋ; ಮತ್ತು ಹೃದಯವೆಂಬ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟು ಗಂಟಾಗಿರುವ ವೃಣವು ಒರೆದರೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವೋ : ಆ ರೀತಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತಾವಿರಹದಿಂದಂಟಾದ ಶೋಕವು ಈಗ ಪುನಃ ನೂತನವಾದಂಥದಾಗಿ ನನ್ನಂ ಅತಿದೀನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲ! ಅದರೂ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಪೂರ್ಮಮಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಈ ಘೋಷಪ್ರದೇಶಗಳಂ ನೋಡುತ್ತೇನೆ-ಎಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಇಂತೆಂದನು.-ಎಲೈ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಘಾತಗಳಿರುವ ರೀತಿಯು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಇದೆ. ಅದಂತೆನೆ: ಪೂರ್ವ ಈ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಜಲವು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಅಲ್ಲಿ ಈಗ ಮರಳಿನ ರಾಶಿಯು ಬಳೆದು ಇದೆ. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಇದ್ದವೋ ಈಗ ಅಲ್ಲಿ ವಿರಳಗಳಾಗಿ ಇವೆ. ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ವನವು ಪುನಃ ದೃಷ್ಟವಾದುದುಂಟು ಇದು ಮತ್ತೊಂದು ವನವೋ

ಎಂಬದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಪರ್ವತಗಳಿರುವ ರೀತಿಯು ಅದೇ ವನವು ಇದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಂ ದೃಢವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕಟಕಟಾ! ಈ ಪಂಚವಟಿಯಂ ನಾನು ಬಿಟ್ಟಾಗ್ಯೂ ಅದು ನನ್ನಂ ಸ್ನೇಹದಿಂ ಬರಾತ್ಕರಿಸಿ ಇತ್ತಲೆಯುತ್ತಲಿದೆ—ಎನುತ ಶೋಕದೊಡಗೂಡಿ—ಎಲೈ ಯಾವ ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೊದಲು ಆ ಸೀತಿಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿರುವವನಂತೆ ಆ ದಿವಸಂಗಳ ಕಳೆಯುವವನಾದೆನೊ, ಮತ್ತು ನಾನು ಪೂರ್ದದಲ್ಲಿ ಸೀತಾಸಹಿತನಾಗಿ ಯಾವ ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ದೀರ್ಘಂಗಳಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಂಗಳೈಯುತಲಿದ್ದೆನೊ, ಅಂಥ ಪಂಚವಟಿಯಂ ಈಗ ರಾಮನು ಅಂಥ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯಂ ಅರಣ್ಯವನ್ನೊದಿಸಿ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನೋಡುವನೊ ನೋಡದೆ ಹೋದಾನೊ, ಇವರಡೂ ಸಹಿಸುವುದಕ್ಕ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ—ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಹೊಳಗೆ ಶಂಬೂಕನು ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದಿಂ ಬಂದು ರಂಗಸ್ಥಲವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಡು, “ ಭೂಪತಿಯು ಸರ್ಪೋತ್ಸೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ ! ” ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು ವಿಚ್ಛಾಪಿಸಿದನದಂತೆ :—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ನನ್ನ ಮುಖದಿಂ ತಾವು ಪುನಃ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದಂ ಕೇಳಿ ತಮ್ಮಂ ಕುಣಿತು ಆಚ್ಛಾಪಿಸಿದನು. ಆದೇನೆಂದರೆ :—ಎಲೈ ರಾಮನೇ, ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ನೀನು ಈ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದಂ ಕೇಳಿ ನಕ್ಷತ್ರಲೋಕದಿಂ ಇಳಿದು ಬಂದು ವಾತ್ಸಲ್ಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ ನನ್ನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ. ಅದೇರೀತಿ ಮಹಾಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಅದುಕಾರಣ ನೀನು ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುವವನಾಗು. ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಬಳಿಕ ವೇಗಯುಕ್ತವಾದ ಪುಷ್ಪಕದಿಂ ಸ್ವದೇಶವನ್ನೊದಿ ಅಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗು, ಎಂದು ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ಆಚ್ಛಾಪಿಸಿದನು ” ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಯು ಆಚ್ಛಾಪಿಸಿದಂತೆ ಅಗಲಿ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಶಂಬೂಕನು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಇತ್ತಲಿತ್ತಲು ದಯೆ ಮಾಡಬೇಕು ” ಎಂದು ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದ ಮಾರ್ಗವಂ ತೋಪಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಪುಷ್ಪಕವಂ ನಡೆಯಿಸುವನಾಗಿ, “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಪಂಚವಟಿಯೇ, ಗುರುಜನರ ಅಜ್ಞೆಯು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲದುದ್ದುಂ ರಾಮನು ನನ್ನಂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪೂಜ್ಯಗುವುದುಂ ನೀನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು ” ಎಂದು ಪಂಚವಟಿಯಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳಿದವನಾಗಿ, ಅಲ್ಲಂದ ಪುಷ್ಪಕವಂ ನಡೆಯಿಸುವನಾಗಲು, ಶಂಬೂಕನು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಇತ್ತನೋಡಿ. ಗುರುಗುಂಜಿಬಳ್ಳಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಪೂದೆಯಾಗಿ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಆ ಪೂದೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೂಗೆಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಪೂತ್ಕಾರಶಬ್ದಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಆ ಗುರುಗುಂಜಿಯ ಪೂದೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಾಗಿ ಸ್ತಂಭಗಳಂತೆ ಅತ್ಯುನ್ನತಂಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಬಿದುರುಗಳು ವಾಯುವೇಗದಿಂ ಕಂಪಿಸಲ್ಪಡುವುವಾದಕಾರಣ ಪರಸ್ಪರ

ಕೂಡಿ ಸಂಪರ್ಷಣವಂ ಮಾಡುತ್ತ ಮಹಾಘೋಷವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ. ಆ ಗುಣಗಳ ಪೂತ್ಕಾರ ಶಬ್ದಂಗಳು ಬಿದುರುಗಳ ಮಹಾಘೋಷಂಗಳು ಸಹ ಈ ಉಭಯವು ಮಿಶ್ರವಾದುದರಿಂದ ಭಯದಿಂದ ಮೌನವಂ ತಾಳಿರುವ ವಾಯನ ಸಮೂಹಗಳುಳ್ಳ ಈ ಪರ್ವತವು ಕ್ರೌಂಚಾವತವೆನಿಸಿಕೊಂಬುದು. ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಧ್ವನಿಗಳಿಂ ಭಯಪಡುವುವಾದ ಕಾರಣ ಸರ್ಪಗಳು ಪುರಾತನಂಗಳಾದ ಶ್ರೀಗಂಧವೃಕ್ಷಗಲ್ಲರಿರುವ ಮಹಾರಂಧ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೇರಿಕೊಂಡು ಹೊರಳುತ್ತಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ವತಗಳು ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಗೋದಾವರೀ ಜಲವುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮೇಘಂಗಳಿಂ ಆಶ್ರಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅಗ್ರಗಳುಳ್ಳವಾದಕಾರಣ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವ ಶಿಖರಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯು ಇವೆ. ಮತ್ತು ಅಗಾಧವಾದ ಜಲವುಳ್ಳ ಪುಣ್ಯಕರಂಗಳಾದ ಈ ನದೀಸಂಗಮಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರಾಭಿಪಾತವುಂಟಾಗೋಣದರಿಂದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ತೆರೆಗಳ ಕಲಕಲಶಬ್ದಂಗಳಿಂ ಮಹತ್ವಗಳಾಗಿ ಇವೆ. ಸ್ವಾಮಿಯು ನೋಡಬೇಕು" ಎಂದು ಶಂಬೂಕನು ಮಾರ್ಗವಂ ತೋಪಿಸುತ್ತ ಶ್ರೀರಾಮನೊಡಗೂಡಿ ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ದ್ವಿತೀಯಾಂಕತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

## ॥ ತೃತೀಯಾಂಕಂ ॥

ಈರಿತಿ ಶಂಬೂಕನು ಅಗನ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದಿಂದ ಪುನಃ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯ ನೈವಿದಿ ಅಗನ್ತ್ಯಮುನಿಯ ಆಜ್ಞಾವಚನವಂ ಬಿನ್ನವಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅಗನ್ತ್ಯಾಶ್ರಮದ ಮಾರ್ಗವಂ ತೋಟಿಸುತ್ತ ನದೀಸಂಗಮವಂ ವರ್ಣಿಸಿದುದುಂ ಮೂಟನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತರಾಗಲು ; ಸೂತ್ರಧಾರ ಮೊದಲಾದ ಗಾಯಕರು ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮೊದಲಾದ ಪೂರ್ವ ರಂಗವನ್ನಾಚರಿಸಿದವರಾಗಲು.

ಅಗ ನೇಪಥ್ಯವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ನದೀವೇಷವಂ ಧರಿಸಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳು ಇಬ್ಬರು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು, ಅವರೊಳಗೊಬ್ಬಳು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಕುಳಿತು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈವಳದೆಂತನೆ :-ಎಲೆ ಸಖಿಯಾದ ಮುರುಳಿಯೆ, ಏನುಕಾರಣ ನೀನು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದವಳಂತೆ ಇರುವೆ ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಮುರುಳಿಯೆಂಬ ನದಿಯು ಇಂತೆಂದಳು :-“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೆ, ಕೇಳು. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗನ್ತ್ಯಮುನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ ಗೋದಾವರಿಯಂ ಕುಳಿತು ಒಂದು ಅರ್ಧವಂ ಪೇಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನನ್ನಂ ಕಳುಹಿಸಿದವಳಾದಕಾರಣ ನಾನು ತ್ವರೆಯಂ ಪೋಗುವೆನು. ಆ ಲೋಪಾಮುದ್ರಾದೇವಿಯು ಗೋದಾವರಿಯಂ ಕುಳಿತು ಪೇಳಿದ ಅರ್ಧವೇನೆಂದರೆ : ಎಲೆ ಗೋದಾವರಿಯೇ, ಸೀತಾಪರಿತ್ಯಾಗವಂ ಮಾಡಿದುದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಶ್ರೀರಾಮನು ಯಾವ ರೀತಿ ವಿರಹದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುವನೋ ಅರಿತಿಯಂ ನೀನು ತಿಳಿಯುವೆಯಲ್ಲ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಮಹಾಗಾಂಭೀರ್ಯಶಾಲಿಯಾದುದುಂ ಸೀತಾವಿಷಯಕವಾದ ಆ ಶೋಕವು ಹೊಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ಒಳಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ವೈಥೇಯನ್ಮುಂಟುಮಾಡುವುದಾದಕಾರಣ ಆ ಶ್ರೀರಾಮನ ಶೋಕರಸವು ಪುಟಪಾಕದಂತೆ ಇರುವುದು. ಅರಿತಿ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಇಷ್ಟಳಾಗಿರುವ ಸೀತೆಗೆ ಮಹಾಕಷ್ಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದುಂ ಜನಿಸಿರುವ ಆ ವಿರಹಶೋಕವು ಅತಿಪ್ರಬಲವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಸಂತತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ರಾಮಭದ್ರನು ಅತಿಕ್ಯತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಪುನಃ ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದವನಾದುದುಂ ಆ ರಾಮಭದ್ರನಂ ನೋಡಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಈಗ ರಾಮಭದ್ರನು ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಪುನಃ ತಿರಿಗಿ ಬಂದವನಾಗಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಪಂಚಮೀವನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವು ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಾವಿಹಾರಂಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತಂಗಳಾದ ಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ಮುಂದೆ ನೋಡುವವನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಅಂಥ ಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ನೋಡುವ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಧೈರ್ಯಯುಕ್ತನಾದರೂ ಇಂಥ ವಿರಹಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿವಿಶಾಲ

ವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶೋಕವು ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಚಿತ್ತವೆಂಬ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಾದಕಾರಣ ಅಡಿಗಡೆಗೂ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಮಹಾಪ್ರಮಾದಗಳುಳ್ಳ ಅನೇಕ ವಿರಹಾವಸ್ಥೆಗಳು ಉಂಟಾದವಾಗಿ ಇರುವುದಾದರೂ, ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗೋದಾವರಿಯೇ, ಅಲ್ಲಿ ನೀನು ಶ್ರೀರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಚಿತ್ತವಾಗಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಎಲೆ ಗೋದಾವರಿಯೇ, ಜಲಬಿಂದುಗಳ ತುಂತುರುಗಳಿಂದ ಶೀತಳಂಗಳಾಗಿ ಕಮಲಕೇಸರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಮಳಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಇಚ್ಛಾನುಗುಣವಾಗಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತರಂಗವಾಯುಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ ಮೂರ್ಛೆಯುಂಟಾದಲ್ಲಿ ರಾಮಭದ್ರನ ಜೀವವು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸು-ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಗೋದಾವರಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ನನ್ನ ಕಳುಹಿಸಿದಕಾರಣ ನಾನು ತ್ವರೆಯಿಂದ ಪೋಗುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯೆಂಬ ನದಿಯು ಇಂತೆಂದಳು:-“ ಎಲೆ ಮುರುಳಿಯೇ, ಸ್ನೇಹವಿರುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿರುವುದು ಉಚಿತವೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ: ಈಗ ಉಂಟಾಗುವ ವಿರಹಾವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಭದ್ರನು ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಜೀವನೋಪಾಯವೆಂತೆಂದು ಉಪಾಯವು ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಇದೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮುರುಳಿಯು “ಅದು ಹೇಗೆ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; “ಎಲೆ ಮುರುಳಿಯೇ, ಅದಲ್ಲವು ಕೇಳು. ಶ್ರೀರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹಾಮುನಿಯ ತಪೋವನದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಿಂದ ಪರಿತ್ಯಾಗಗೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಂದವನಾಗಲು, ಆಬಳಿಕ ಸೀತಾದೇವಿಯು, ಪ್ರಸವವೇದನೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು, ಆ ವೇದನೆಯು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಅತಿಮುಖವೇಗದಿಂದ ತನ್ನ ದೇಹವು ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಳು. ಆಗಲೇ ಆ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಿಶುಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮವಾಯಿತು. ಆಬಳಿಕ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂಮಿದೇವಿಯು ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಶಿಶುಗಳಿಗೆ ತಾವು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಆ ಸೀತೆಯು ಸಂಗಡ ಕರೆಕೊಂಡು ಪಾತಾಳಲೋಕವನ್ನೆತ್ತಿದಳು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ಶಿಶುಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸ್ತನ್ಯಪಾನವು ಬಿಟ್ಟವರಾಗಲು, ಗಂಗಾದೇವಿಯು ತಾನೇ ಆ ಶಿಶುಗಳಿಗೆ ಕರೆಕೊಂಡು ಪೂಜ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಯಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದಳು” ಎಂಬ ತಮಸೆಯ ವಚನವು ಕೇಳಿ, ಮುರುಳಿಯು ಅಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ ಇಂತೆಂದಳು:-“ ಎಲೆ ತಮಸೆಯೇ, ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ದುರ್ದಶೆ ಬಂದಾಗ್ಯೂ ಅದು ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ:-ಅಂಥ ಲೋಕಪಾವನೆಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಸಹ ಈ ಸೀತೆಗೆ ಬಂದ ದುರ್ದಶೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಪರಿಜನವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದ ಸೇವೆಯು ಮಾಡಿದವರಲ್ಲವೇ?” ಎಂಬುದಾಗಿ ಮುರುಳಿಯು ಹೇಳಲು; ತಮಸೆಯು:-“ ಎಲೆ, ಕೇಳು. ಈಗ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯು ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಸರಯೂನದಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಈ ಶಂಖುಕನ ಸಂಹಾರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪುನಃ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಜನಸ್ಥಾನಪ್ರವೇಶವು ಸಂಭವಿಸುವುದಂ ಕೇಳಿ ಯಾವರೀತಿ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಯು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಮಾದವು ಶಂಕಿಸಿದಳೋ ತಾನು ಆ ಪ್ರಮಾದವನ್ನೇ ಶಂಕಿಸಿ, ಒಂದು

ಅನಿಷ್ಟಶಾಂತಿಗೋಸುಗ ದೇವತಾಪೂಜೆಯು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ವ್ಯಾಜವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಸೀತಾಸಮೇತಳಾದ ನನ್ನಂ ಗೋದಾವರೀತೀರವಂ ಕುಣಿತು ಕಳುಹಿಸಿದಳು” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮುರುಳೆಯು:-“ ಎಲೆ ತಮಸೆಯೇ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಅದಂತೆನೆ-ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೇಮಕರಗಳಾದ ಆಯಾಯ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನಾದಕಾರಣ ಈ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಚಿತ್ತವಿಕ್ಷೇಪಗಳು ನಿತ್ಯಗಳಾಗಿರುವುವಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ಶೋಕಮಾತ್ರದೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಶಂಬೂಕನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪುನಃ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ ಪ್ರವೇಶಪುಂಟಾದಡೆ ಮಹಾ ಪ್ರಮಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಗಂಗೆಯು ಶ್ರೀರಾಮನ ಕ್ಷೇಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೀತಾಸಹಿತಳಾದ ನನ್ನಂ ಗೋದಾವರೀತೀರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳಲ್ಲವೆ? ಆದಾಗ್ಯೂ ಸೀತೆಯು ಇಂಥ ದುರ್ದಶೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮನಂ ಎಂತು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿಯಾಳು!” ಎಂಬ ಮುರುಳೆಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ತಮಸೆಯು ಇಂತೆಂದಳು:-“ ಎಲೆ ಮುರುಳೆಯೇ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯು ಒಂದು ವ್ಯಾಜವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದಳು:- ಎಲೆ ಮಗಳೇ, ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳೇ, ಎಲೆ ಸೀತೆಯೇ, ಈಗ ಆಯುಷ್ಯಂ ತರಾದ ಕುಶಲವರಿಗೆ ಜನ್ಮಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ತುಂಬುವುದಾದಕಾರಣ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಸಂಖ್ಯಾರ್ಥವಾದ ಮಂಗಳಗ್ರಂಥಿಯು ಈ ದಿವಸವು ಜನ್ಮದಿವಸವಾದುದರಿಂದ ಬಳೆಯತಕ್ಕದಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ವಿಕನಾಗಿ ಮಾವನಾಗಿ ಯು ಈ ವರೆಗೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೆತ್ತಿರುವ ಮನುಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ರಾಜಶ್ರೀ ಪೃವಂಶಕ್ಕೆ ಮೂಲಪುರುಷನಾಗಿ ದೇವೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪಾಪಪರಿಹಾರಕನಾದ ಸೂರ್ಯನಂ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂದ ಕೊಯ್ದಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂ ಪೂಜಿಸಿ ಸೇವಿಸುವಳಾಗು. ಈಗ ಸೂರ್ಯನ ಸೇವಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಪಾತಾಳಲೋಕದಿಂದ ಭೂಲೋಕವನ್ನೆತ್ತಿರುವ ನನ್ನಂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ನೋಡಲಾಹರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ನೋಡರು ಎಂದು ಹೇಳತಕ್ಕದೇನಿದೆ? -ಎಂಬದಾಗಿ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಸೀತೆಗೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕ ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಅದಂತೆನೆ- ಎಲೆ ತಮಸೆಯೇ, ನನಗೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಮಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅತಿಪ್ರೇಮಪುಷ್ಪವಾದಕಾರಣ ಸೂರ್ಯಪ್ರಾರ್ಥನಾನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಈ ಸೀತೆಗೆ ನೀನೇ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಭೂಲೋಕವನ್ನೆತ್ತಿರುವಳಾಗು ಎಂದು, ನಾನು ಗಂಗೆಯಿಂ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯವನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದೇನೆ” ಎಂಬ ತಮಸೆಯ ಉತ್ತರವಂ ಕೇಳಿ, ಮುರುಳೆಯು ಇಂತೆಂದಳು:-“ ಎಲೆ ತಮಸೆಯೇ, ನಾನು ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವಳಾಗುತ್ತೇನೆ. ರಾಮಭದ್ರನೂ ಕೂಡ ಅಗನ್ಯಾಶ್ರಮದಿಂದ ತಿರಿಗಿ ಬಂದನೆನುತಲೆ ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಮುರುಳೆಯು ಪೇಳಲು; ತಮಸೆಯು ಮುರುಳೆಯಂ ಕುಣಿತು:-“ ಎಲೆ ಸಖಿಯೇ, ರಾಮಭದ್ರನು ಈ ಜನನ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬರುವವನಾದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಸೀತೆಯು ಗೋದಾವರಿಯ ಮಡುವಿನಿಂದ ಹೊಟ್ಟುವ

ಳಾಗಿ ವಿರಹವೇದನೆಯಿಂದ ಅತಿಶುಭ್ರವಾಗಿ ದುರ್ಬಲಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಪೋಲಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕೇಶನಮೂಹುರ್ವ್ಯುಧಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮುಖವಂಧರಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಪಾದಕಾರಣ ಇದು ಶೋಕರಸದ ಮೂರ್ತಿಯೋ ಅಥವಾ ಅಣುವಂತೆ ತಾಳಿರುವ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ತೋರುವಳಾಗಿ ಈ ವನವನ್ನೈದುತ್ತಾಳೆ” ಎಂಬ ತಮಸೆಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಮುರುಳಿಯು ಸೀತೆಯಂ ನೋಡಿ, ಇವಳೇ ಅಸೀತೆಯು ಎಂದು ತಿಳಿದು, “ಎಲೈ ತಮಸೆಯೇ, ವೃಕ್ಷದ ಅಗ್ರಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕೊಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಚಿಗುರಿ ನಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿ, ವಿರಹತಾಪದಿಂದ ಅತಿಶುಭ್ರವರ್ಣವಾಗಿ, ಕೃಶವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯ ಶರೀರವಂ ಪುಷ್ಪದಂತೆ ಕೋಮಲವಾಗಿರುವ ಹೃದಯವಂ ಶೋಷಿಸುವುದಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶೋಕವು ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟುವ ಶಬೆಯು ಕೇತಕೀಪುಷ್ಪದ ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಗಣಿಯಂ ಬಾಡಿಸುವಂತೆ ಬಾಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ ನೋಡು” ಎಂದು ನುಡಿದಳು.

ಈ ರೀತಿ ತಮನಾಮುರುಳಿಗಳೆಂಬ ನದಿಗಳಿವರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಶೋತ್ತರವಚನಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಕಥಾಸಂಗತಿಗಳಂ ಶ್ರೀರಾಮಪ್ರವೇಶವಂ ಸೀತಾಪ್ರವೇಶವಂ ಸಹ ಸೂಚನಂಗೈದು ರಂಗಸ್ಥಾನದಿಂದ ತಿರಿಗಿ ಹೊಟುಪೋಗಲು.

ಅಬಳಿಕ ನೇಪಥ್ಯವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು—“ಎಲೆ ಮಗುವೆ! ಎಲೆ ಮಗುವೆ!” ಎಂದು ಘೋಷವಂ ಮಾಡಲು;

ಅಬಳಿಕ ಸೂರ್ಯನ ಪೂಜಾಸಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪುಷ್ಪಂಗಳಂ ಕೊಯ್ಯುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಉದ್ಯುಕ್ತವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳ ಸೀತೆಯು ಶೋಕದೊಡನೆಯು ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯು ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ, ಆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದ ಶಬ್ದವಂ ಕೇಳುತ್ತ, ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು, “ಎಲೈ, ಇದೇನು ಅಶ್ಚರ್ಯವು! ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ನುಡಿಯುವಳೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಆಗ ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಇಂತೆಂದಳು:—“ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಪಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ಥಳಿಕೆಯೆಂಬ ವೃಕ್ಷದ ತಳಿರುಗಳಿಂದ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಯಾವ ಬಾಲ ಗಜವಂ ಪೋಷಿಸಿದಳೋ,” ಎನಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು “ಆ ಬಾಲಗಜಕ್ಕೆ ಏನು”—ಎನಲು;

ಆಗ ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಇಂತೆಂದಳು:—“ಆ ಬಾಲಗಜವು ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡಗೂಡಿ ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವುದಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವಾದ ಗಜದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು” ಎನಲು;

ಸೀತೆಯು ಕೇಳಿ ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಅಡಿಗಳನಿಟ್ಟು, “ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಕಾಂತನೇ, ನನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಈ ಗಜಬಾಲಕನಂ ಸಲಹು ಸಲಹು” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಆ ಬಳಿಕ ವ್ಯಸನದಿಂದ “ಎಲೈ ಪೂರ್ದದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಈ ಪಂಚಮುಖಿಯೆಂಬ ಪ್ರದೇಶವಂ ನೋಡಿದುದರಿಂದ ಬಹುಕಾಲ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಕಾಂತನೆಂಬ ಅಕ್ಷರಂಗಳೇ ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ನನ್ನಂ ಪುನಃ ಅನುಸರಿಸಿ

ಕೊಂಡು ಮುಖದಿಂದ ಹೊಡೆದುತ್ತಲಿವೆ, ಬಿಡುಬಿಡು.” ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೇ ನಿದಿಸಿ, “ಹಾ ಕಾಂತನೇ!” ಎಂದು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೆದಿದಳು.

ಆಗ ತಮಸೆಯು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, “ಎಲೆ ಮಗಳೆ, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು” ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಸಂತೈಸಿದಳು.

ಅಷ್ಟಹೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ “ಎಲೈ ವಿಮಾನರಾಜನೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇರು” ಎಂಬ ಘೋಷವುಂಟಾಯಿತು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ಭಯದೊಡನೆ ಉಲ್ಲಾಸದೊಡನೆಯು ಕೂಡಿ ಇಂತೆಂದಳು:-  
“ಎಲೆ, ಜಲಭಾರದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಮೇಘದ ನಿಬಿಡವಾದ ಫರ್ಜನದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತುಂಬಾಗಿ ಇರುವ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದಾನೊಂದು ವಚನಘೋಷವು ಕರ್ಣಾನಂದವನ್ನಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯವಾದ ನನ್ನಂ ಶೀಘ್ರದಿಂದ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ!” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ತಮಸೆಯು ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡನೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ, “ಎಲೆ ಮಗಳೆ, ಎಲ್ಲೋ ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವುಟವಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಒಂದು ಘೋಷವಂ ಕೇಳಿ ನೀನು ಮೇಘಕರ್ಜನವಂ ಕೇಳಿದ ಹೆಣ್ಣು ನವಿಲಂತೆ ಭಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತಳಾಗಿಯೂ ಸಂತಿರುವೆ!” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು “ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ನೀನು ಆ ಘೋಷವು ಅಸ್ವುಟವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಪೇಳುವೆಯೇನು? ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ಈರಿತಿ ನುಡಿದನೆಂದು ಸ್ತರಸಂದರ್ಭದಿಂದ ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆ ನಲ್ಲ!” ಎಂಬದಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಪೇಳಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಳಿತು-“ಎಲೆ ಸೀತೆಯೇ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಸ್ಥನಾದ ಅರಸು ತಪಸ್ಸಂಗೈಯುವ ಶೂದ್ರನಂ ದಂಡಿಸುವುದೆ ಕ್ಷೋಸ್ಕರ ಜನಸ್ಥಾನವೆಂಬ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಪ್ರದೇಶವಂ ಕುಳಿತು ಬಂದನೆಂಬ ವೃತ್ತಾಂತವು ಶ್ರುತವಾಗುತ್ತಲಿದೆ” ಎನಲು; ಸೀತೆಯು-“ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಆ ಅರಸು ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಮುಖನಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಾನೆಯಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅಷ್ಟಹೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು:-“ಯಾವ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ಮೃಗಗಳು ಸಹ ನನಗೆ ಬಂಧುಗಳಾಗಿ ಇದ್ದುವೊ ಮತ್ತು ಯಾವ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಿಯವಾದ ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸವಂ ಮಾಡಿದೆನೋ, ಗೋದಾವರಿಯೆಂಬ ನದಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತದ ಅನೇಕಂಗಳಾದ ಗುಹೆಗಳು ಗಿರಿನದಿಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳ ಆ ತಪ್ಪಲುಗಳೇ ಇವಲ್ಲವೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಸೀತೆಯು ನೋಡಿ, “ಚೆನ್ನಾಯಿತು! ಇದೇನು? ಪಾತ್ರಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರ ಮಂಡಲದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ವೇತವರ್ಣವಾಗಿ ಅತಿಕೃತವಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ರಮ್ಯವಾಗಿಯೂ ಆತ್ಮಿಯು ಇರುವುದುಂಟು, ಸ್ವಾಭಾವಿಕಗಳಾಗಿ ನೌಮೃಗಗಳಾಗಿ ಗಂಭೀರಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗುಣಗಳ್ಳು ಪ್ರಿಯನೇ ಈತನು, ಹೌದು. ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯವಾದ ತಮಸೆಯೇ, ನನ್ನನ್ನವಲಂಬಿಸುವಳಾಗು” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ತಮಸೆಯನ್ನಾಲಂಗನಂಗೈದು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೆದಿದಳು. ಆಗ ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, “ಎಲೆ ಮಗಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು ಸಂತೈಸು” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅಪ್ಪಟೋಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಆ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು:-“ ಈ ಪಂಚಮತಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅಡಗಿರುವ ದುಃಖವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯು ಈಗ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುವುದಾದಕಾರಣ ಅಂಥ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯಿಂದಿದ್ದಿರುವ ಧೂಮದ ಮುಂಭಾಗವೋ ಎಂಬಂತೆ ಮೂರ್ಛೆಯು ಮೊದಲು ನನ್ನಂ ಸುಶ್ಲಿಕ್ಸೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದೆ. ಕಟಕಟ! ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯೇ!” ಎಂದು ಸಂತಪಿಸುವವನಾಗಲು ;

ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಮನೆಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಗುರುಜನರು ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಪುನಃ ಪಂಚಮತಿದರ್ಶನದಿಂದ ಮೂರ್ಛೆ ಮೊದಲಾದ ಅನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವುದೆಂದು ಪೂರ್ದದಲ್ಲೇ ಊಹಿಸಿದ್ದರಲ್ಲವೆ ?-ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದಳು.

ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು “ ಹಾ ! ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯ ಸಖಿಯಾಗಿ ಇದ್ದವಳೇ! ಹಾ ! ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೇ!” ಎಂದು ಪ್ರಿಯಳಂ ಸ್ಮರಿಸುವವನಾಗಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಇಂತೆಂದಳು:-“ ಕಟಕಟಾ ! ಬಿಡು ಬಿಡು, ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಕಮಲಗಳಂತೆ ಇರುವ ನೇತ್ರಂಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಾಗಿ, ವಿರಹವ್ಯಥೆಯೊಡಗೂಡಿದವನಾದ ಕಾರಣ ನಿಶ್ವಾಸಗಳು ಶೋಕವೇಗದಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟುವುಂ ಸಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲದೆ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಟಕಟಾ ! ಮೂರ್ಛಿತನೇ ಆದನು. ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮನೆಯೇ, ರಕ್ಷಿಸು ರಕ್ಷಿಸು, ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಬದುಕಿಸು ” ಎಂದು ತಮನೆಯ ಪಾದಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಳು. ಆಗ ತಮನೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಹಿತು-“ ಎಲೆ ಭಾಗ್ಯವತಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಹಸ್ತವು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಸ್ವರ್ತವುಳ್ಳುದಾದಕಾರಣ ಆ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತಸ್ವರ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಮಭದ್ರನು ಅನಕ್ಷನಾಗಿದ್ದುದುಂ ನಿನ್ನೇ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಆ ರಾಮನಂ ಹಸ್ತಸ್ವರ್ತದಿಂದ ಬದುಕಿಸುವಳಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು-“ ಏನಾಗುವುದೋ ಅದಾಗಲಿ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮನೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವಳೋ ಆ ರೀತಿ ಆಚರಿಸೋಣ ” ಎಂದು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೋಗಲು ಪೋದಳು.

ಆ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀರಾಮನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದವನಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿರುವ ಸೀತೆಯಂ ಸ್ಪೃಶಿಸಲ್ಪಡುವವನಾದಕಾರಣ ಆನಂದದಿಂದ ಉಚ್ಚಾಸನುಂಟಾಗಿಯೂ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವವನಾಗಲು ;

ಸೀತೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂತೋಷಯುಕ್ತಳಾಗಿ, “ ಮೂಝರೋಕಗಳಿಗೂ ಪೋಗಿರುವ ಜೀವವು ಪುನಃ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿ ಬಂತೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು ” ಎಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿದಳು. ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಆನಂದದಿಂದ ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಇದೇನು ! ಶ್ರೀ ಚಂದನ ವೃಕ್ಷದ ತಳಿರುಗಳಂ ತಂದು ಹಸ್ತಗಳಿಂ ಅವುಗಳ ಸ್ವರಸವು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಅಲ್ಲದೆ ತಳಿರುಗಳಂತೆ ಮನೋಹರಗಳಾದ ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳಂ ಹಸ್ತಂಗಳಿಂ ಪೀಡಿಸಿ ಆ ಅಮೃತರಸವು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಅಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತದಿಂದ ಅತಿತಾಪಯುಕ್ತವಾದ ನನ್ನ ಜೀವವಂ ಪುನಃ ಬದುಕಿಸಿದಂಥ

ಸಂಜೀವನವೆಂಬ ಔಷಧಿಯ ರಸವು ಪುನಃ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸಿತೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಸ್ವರ್ತವು ವಿರಹಸಂತಾಪದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ನನ್ನ ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿ ಅನಂದಾತಿತಯದಿಂದ ಪುನಃ ನನ್ನಂ ಪರವಶನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯೋ, ಅಂಥ ಸಂಜೀವನವಾದ ಮನೋಮೋಹಕವಾದ ಈ ಸ್ವರ್ತವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದೆ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ" ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪೇಳಿದವನಾಗಲು ; ಸೀತೆಯು ಭಯದೊಡನೆಯೂ ದೈನ್ಯದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ " ನನಗೆ ಇರುವ ಈ ದುರ್ದಶಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸ್ಪೃಶಿಸಿದನೆಂಬುವುದೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆ ! " ಎಂದಳು. ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ರೀತಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ, " ನಾನು ಪ್ರೇಮಯುಕ್ತಳಾದ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! " ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ " ಗುರುಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನಂ ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ, ಬಿಡುಬಿಡು. " ಎಂದು ತಾನೇ ತನ್ನಂ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು " ಆಗಲಿ, ನೋಡುತ್ತೇನೆ " ಎನಲು ; ಆಗ ಸೀತೆಯು ಭಯದಿಂದ— " ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೇ, ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಪೂಜಿಪೂಜಿಗೋಣ, ನಾನು ಪತಿಯಿಂ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಾದಕಾರಣ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಅನುಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲವಾದುದೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನಂ ನೋಡಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕೋಪವಂ ಮಾಡಿಯಾನು ? " ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು— " ಎಲೆ ಮಗಳೇ, ಗಂಗಾಧೇವಿಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನೀನು ವನದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಅದೃಶ್ಯಳಾಗಿದ್ದೀಯೆ, ಭಯವೇನು ? " ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಸೀತೆಯು " ಹೌದು, ನನಗೆ ಈ ರೀತಿ ಗಂಗೆಯ ಅನುಗ್ರಹವಿದೆ " ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಮೋಹಾವೇಶದಿಂದ " ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯೇ " ಎಂದು ಕರೆಯಲು ; ಸೀತೆಯು ಭಯದೊಡನೆಯೂ ಗದ್ಗದಸ್ವರದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ " ಎಲೆ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನೀನು ಲೋಕಾಪವಾದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನ್ನಂ ತ್ಯಜಿಸಿದೆಯೆಂಬ ಈ ವೃತ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ನನ್ನಂ ಪ್ರಿಯಳೆಂದು ಮೋಹದಿಂದ ಕರೆಯುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ " ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಅಷ್ಟಜುಗುಳಗಳೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ, " ಅಥವಾ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪುನಃ ಸಂಭವಿಸುವುದಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ದುರ್ಲಭವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯಳಾದ ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಪ್ರೇಮಯುಕ್ತನಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಿಯಳೇ ಎಂದು ಪೇಳುವ ಗುರುಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಏಕೆ ವಜ್ರಮೂಲೆಯಂತೆ ದಯಾರಹಿತಳಾಗುತ್ತೇನೆ ? ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ಹೃದಯವಂ ನಾನೊಬ್ಬಳೇ ತಿಳಿಯುವನು, ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಈ ಸ್ವಾಮಿಯೊಬ್ಬನೇ ಬಿಲ್ಲನು " ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿದವನಾಗಿ, ಸಂತಾಪದೊಡಗೂಡಿ, " ಕಟಕಟಾ ! ಇಲ್ಲಿ ಯಾವಳೂ ಇಲ್ಲ " ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಡುವವನಾಗಲು ; ಆಗ ಸೀತೆಯು— " ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೇ, ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನಂ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಪರಿತ್ಯಾಗವಂ ಮಾಡಿದವನಾದಾಗ್ಯೂ ಈ ರೀತಿ ನನ್ನ ವಿರಹದಿಂದ ದುಃಖಿಸುವ ಈ ಪ್ರಿಯನಂ ನೋಡುವುದೆಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಅವಸ್ಥೆಯು ಯಾವ ರೀತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಪೇಳಲಿ ? ಕಟಕಟಾ ! ಪೇಳಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ ! "

ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು—“ ಎಲಾ ಮಗಳೇ, ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ಅವಸ್ಥೆಯಂ ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಮಗಳೇ, ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು ” ಎಂದು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಪೇಳಿ, ಆ ಸೀತೆಯ ಹೃದಯವಿರುವುದಂ ಬಣ್ಣಿಸುವಳು.—“ಎಲಾ ಸೀತೆಯೇ, ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಎಂತು ಇರುವುದೆಂದರೆ—ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲೋಕಾಪವಾದನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಿನ್ನಂ ಪರಿತ್ಯಾಗವ ಮಾಡಿದವನಾದುದೆಂದು ಪುನಃ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಂಗವುಂಟಾಗುವದೆಂಬ ಆಶೆ ಇಲ್ಲದಕಾರಣ ಈ ಪತಿಯಾರು ನಾನು ಯಾರು ಎಂದು ಉದಾಸೀನವಾಗಿಯೂ ; ಮತ್ತು ನೀನು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ಬೇಸಣುಕೆಯಿಂದ ಶ್ರೀ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು—ಎಲೈ ಕಾಂತನೇ, ಈ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡಿದುದೆಂದು ಪುನಃ ಆ ಬುಟ್ಟಿಗಳ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಬುಟ್ಟಿಪತ್ನಿಯರುಗಳೊಡನೆ ವಿಹಾರಂಗೈಯಬೇಕೆಂದು ಪುನಃ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಹ ನನಗೆ ಮನೋರಥವುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು, ಸ್ವಾಮಿಯು—ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ, ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವಂ ಪೂರ್ಣಗೈಯುವೆನು ಎಂದು ಪೇಳಿದವನಾಗಲು, ಅಷ್ಟುಕಾಲಕ್ಕೆ ನೀನು ಆಯಾಸದಿಂದ ನಿನ್ನ ಗೈಯುತ್ತಲಿರುವಾಗ ಸ್ವಾಮಿಯು ಗೂಢಚಾರಮುಖದಿಂದ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದು ಲೋಕಾಪವಾದವಂ ಕೇಳಿ ಆಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವಂ ಪೂರ್ಣಗೈದು ಹಿತವನ್ನಾಚರಿಸುವವನಂತೆ ಕಪಟದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮುಖಾಂತರದಿಂದ ನಿನ್ನಂ ರಥವನ್ನೇರಿ ಸರ್ಜನವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಂಗೈಸಿದುದೆಂದೂ ಕಪಟಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ; ಆಯುಸ್ಸು ಪೂರ್ಣವಾಗುವವರೆಗೂ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕದಾದಕಾರಣ ಅತಿದೀರ್ಘವಾದ ಈ ವಿರಹದ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ದೈವಗತಿಯಿಂದ ಏನೋ ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪುನಃ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮುಖದರ್ಶನವು ಘಟಿಸಿದುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಸ್ತಂಭಿತವಾಗಿಯೂ ; ಮತ್ತು ನೀನು ಸುಜನವಾದುದೆಂದೂ ಪತಿಭಕ್ತಿಯರ್ಥೇ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಕರ್ಮಫಲವು ಈರಿತೆ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕದಾಗಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯ ದೋಷವೇನೆಂದು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿಯೂ ; ಮತ್ತು ಲೋಕರಂಜನಾರ್ಥವಾಗಿ ನನ್ನಂ ತ್ಯಜಿದನೇ ಹೊಣೆ ನನ್ನಂ ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಭಾವಜ್ಞನಾದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಇಷ್ಟವಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಸರ್ಜನವಾದ ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಈರಿತೆ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆಯೆಂದೂ ; ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರವು ಈ ಪ್ರಿಯನ ಶೋಕಗಳಿಂದ ನೋಡುವುದೆಂದೂ ಈ ಪ್ರಿಯನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದೃವಿಸಿದಂತೆ ನಾನಾಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳಲು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಸ್ನೇಹದಿಂದ ದ್ರವಯುಕ್ತವಾದುದೆಂದು ಶೀತಳವಾದ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶವು ಆಕೃತಿಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರಸಾದವೋ ಎಂಬಂತೆ ಈಗಲೂ ನನ್ನಂ ಆನಂದಪಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಎಲಾ ಆನಂದಕರಳಾದ ಸೀತೆಯೇ, ನೀನಾದರೋ ಎಲ್ಲಿ ಇರುವೆಯೋ ನಾನು ಅಖಿಯೆ. ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ಇಂತೆಂದಳು :—“ ಎಲೈ ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈಗ ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳುವ ಈ ನುಡಿಗಳು ಅತಿಗಂಭೀರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತ

ವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಹೊಣೆಗಾರವಾಗಿ ಆನಂದಕರಂಗಳಾಗಿ ಅಮೃತಮಯಂಗಳಾಯಿ ಇವೆಯಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಕಾಂತನ ಇಂಥ ನುಡಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಜನ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾದ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂದ ಹೃದಯಶಲ್ಯವುಳ್ಳದಾದರೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಇದೆ” ಎಂದು ಸೀತೆಯು ಪೇಳಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು—“ಅಥವಾ ಅತಿಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುವಳು? ನನ್ನ ಚಿತ್ತವು, ಸೀತಾವಿರಹದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂಕಲ್ಪವೆಂಬ ಅವಸ್ಥಾವಿಶೇಷವು ಬಲವಾದುದರಿಂದ, ಪುನಃ ಆ ಸೀತೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆಯೂ ತನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ವಪ್ನದಂತೆಯೂ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು ರಾಮನ ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಹೊಣೆ ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ” ಎಂದು ಪೇಳಲು—

ಅಷ್ಟಹೊಳಗೆ ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು—“ಪ್ರಮಾದ ಬಂದಿತು, ಪ್ರಮಾದ ಬಂದಿತು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ತಳಿರುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ತಳಿರುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲನಿತ್ತು ಕೊಂಡು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಾವ ಬಾಲಗಜವೂ ಪೋಷಿಸಿದಳೋ—” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಶೋಕದೊಡನೆಯೂ ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ—“ಆ ಬಾಲಗಜಕ್ಕೇನು?” ಎನಲು;

ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ “ಆ ಬಾಲಗಜವು ಈಗ ಯಾವನಾಲಯಾದುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡಗೂಡಿ ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ಪ್ರಬಲವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಗಜಶ್ರೇಷ್ಠವು ಓಡಿಬಂದು ಆ ಗಜದೊಡನೆ ಕಲಹವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ಬುಕ್ತವಾಗಿ ಇದೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು—“ಯಾವ ಗಜವು ಈಗ ಆ ನನ್ನ ಬಾಲಗಜದೊಡನೆ ಕಲಹೋದ್ಬುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ?” ಎನಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು ಅತಿಶೋಷದಿಂದ—“ಯಾವ ಗಜವು ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡಗೂಡಿರುವ ಬಾಲಗಜವಂ ತಿರಸ್ಕಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೋ ಅಂಥ ದುಷ್ಟವಾದ ಗಜವು ಎಲ್ಲಿ ಇದೆ?” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದನು.

ಅಷ್ಟಹೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ಆ ವಾಸಂತಿಯು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದವಳಾಗಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದು “ಇದೇನು! ರಘುಕುಲಾನಂದಕರನಾದ ಶ್ರೀರಾಮ ದೇವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ನೋಡಿದಳು. ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ, “ಮಹಾರಾಜನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ!” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ, “ಇದೇನು! ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಬಂದಳು” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ವಾಸಂತಿಯು—“ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ತ್ವರೆಯೊಡಬೇಕು, ತ್ವರೆಯೊಡಬೇಕು. ಇತ್ತಲು ಜಟಾಯುವಿನ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೀತಾಪುಟ್ಟದಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಸೀತೆಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಬಾಲಗಜವಂ ಸ್ವಾಮಿಯು ನೋಡಬೇಕು” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ ತಂದೆಯಾದ ಜಟಾಯುವೇ, ಈ ಜನಸ್ಥಾನವು ನಿನ್ನಿಂದ ರಹಿತವಾದುದೆಂದು ನನಗೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ, ಕಟಕಟಾ ! ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಸಂತಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, “ ಕಟಕಟಾ ! ಈ ಪೂರ್ವಪ್ರಸ್ಥಾಪದ ಸಂಗತಿಗಳು ಹೃದಯದ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಂ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಭೇದಿಸುತ್ತಲಿವೆಯಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದನು. ವಾಸಂತಿಯು ಶ್ರೀ ರಾಮನಂ ಕುಣಿತು—“ ಸ್ವಾಮಿಯು ಇತ್ತೀಚೆಯೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ” ಎಂದು ಗೋದಾವರಿಯ ಮಾರ್ಗವಂ ತೋರಿಸಿದಳು.

ಸೀತೆಯು ತಮಸೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಗಂಗಾದೇವಿಯ ವಚನವು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ವನದೇವತೆಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಕೂಡ ನನ್ನಂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ” ಎಂಬ ಸೀತೆಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ಕೇಳು. ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲು ಭಗವತಿಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದಲ್ಲವೆ ? ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಏನೆಂದು ಸಂದೇಹಪಡುತ್ತೀಯೆ ? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಅದುದೆಂದು ನಾವು ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಪೋಗೋಣ ” ಎಂದು ಪೇಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ಗೋದಾವರೀಮಾರ್ಗವನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಹೊರಟರು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಗೋದಾವರೀಸಮೀಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, “ ಎಲೈ ಗೋದಾವರಿಯೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವನು ” ಎಂದನು. ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಸೊಸೆಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡಗೂಡಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವ ಸೀತಾಪುತ್ರನಾದ ಬಾಲಗಜವು ಶತ್ರುವಾದ ಮಹಾಗಜವಂ ಜಯಿಸಿತಾದಕಾರಣ ಸಂತೋಷಪಡುವನಾಗು ” ಎನಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ, “ ಅಯುಷ್ಮಂತನು ಜಯಶೀಲನಾಗಿರಲಿ ! ” ಎಂದು ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದನು.

ಆಗ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಗಜವಂ ನೋಡಿ ಆ ಗಜವು ಈಗ ಈರೀತಿಯೆ ವನಶಾಲಿಯಾಯಿತೆಂದು ಅಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲೈ ಸೀತೆಯೇ, ದೈವಬಲದಿಂದ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಗಜವು ಮಹಾಗಜವಂ ಜಯಿಸಿದುದೆಂದು ನೀನು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೀಯೆ. ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಎಳೆದಾವರೆಯ ದಂಟಿನಂತೆ ಕೋಮಲಗಳಾದ ದಂತಗಳ ಮೊಳೆಗಳುಳ್ಳ ಯಾವ ಬಾಲಗಜವು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಆಲಂಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕರ್ಣಮೂಲದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಲವಲಯೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯ ಚಿಗುರನ್ನು ತನ್ನ ಸೊಂಡಲಿಂ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಸೆಳೆದಂಥದಾಯಿತೊ ಅಂಥ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಆ ಬಾಲಗಜವು ಈಗ ಮದ್ದಾನೆಗಳಂ ಜಯಿಸುವುದಾದಕಾರಣ ಗಜಕ್ಕೆ ಯೌವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣಸಂಪತ್ತು ಇರತಕ್ಕದೋ ಆ ಗುಣಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು ” ಎಂಬ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸೀತೆಯು ನೋಡಿ—“ ಈಗ ಈ ಪುತ್ರನಾದ ಗಜವು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯನುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಗಜದೊಡನೆ ವಿರಹಯುಕ್ತವಲ್ಲದೆ ಸುಖದಿಂದ ಇರಲಿ ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು:-“ ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಈ ಬಾಲಗಜವು ಈಗ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಹೆಣ್ಣಾನೆಯನ್ನನುಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಇದೆ, ನೋಡು. ಅದಂತೆ:-ಈ ಗಜವು ಈ ಗೋದಾವರಿಯ ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಗಜಕ್ಕೆ ವಿಳಾಸದಿಂದ ಕೀಳಲ್ಪಟ್ಟ ತಾವರೆದಂಟುಗಳ ಕಬಳಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳಂ ಭಕ್ಷಿಸುವ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಯಾಣಿಕೆಯಂ ಪರಿಹರಿಸಲೋಸುಗ ಪುಷ್ಪಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ತನ್ನ ಸೊಂಡಲಿನ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಜಲವಂ ಆಗಾಗ ಈ ಹೆಣ್ಣಾನೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಿಡುತ್ತಲಿದೆ ; ಮತ್ತು ಜಲಬಿಂದುಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ ತನ್ನ ಸೊಂಡಲಿಂದ ಈ ಸ್ತ್ರೀಗಜವಂ ತಾಪಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ನನೆಯಿಸುತ್ತಲಿದೆ ; ಮತ್ತು ಈರೀತಿ ಉಪಚಾರವಂ ಮಾಡೋಣದಹಿಂದ ಬಹುತರವಾಗಿ ಶ್ರಮಪರಿಹಾರವಾಗಲು ಪುನಃ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನೀಚಾಗಿರುವ ನಾಳವುಳ್ಳ ತಾವರೆಯೆಲೆಯೆಂಬ ಭತ್ತವ ಸ್ತ್ರೀಗಜದ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಡಿಯುತ್ತಲಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯನುಸರಣಚಾತುರ್ಯವಂ ಕೂಡ ಈ ಗಜವು ಅಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿ ಇದೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಸೀತೆಯು:-“ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೆ, ಆ ಬಾಲಗಜವು ಈಗ ಈರೀತಿ ಯಾವನ ಶಾಲಿಯಾಗಿ ಇದೆ. ನನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಆ ಕುಶಲವರ್ಮರು ಇಷ್ಟಮಾತ್ರವಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಂಥವರಾಗಿರುವರೋ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು:-“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ಈ ಗಜವು ಹೇಗೆ ಇರುವುದೋ ಅದೇರೀತಿ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಆ ಕುಶಲವರು ಕೂಡ ಇರುವರು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಸೀತೆ:-“ ನನಗೆ ಪತಿವಿರಹಮಾತ್ರವೆ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಸಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಪುತ್ರವಿರಹವು ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಸಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ನಾನು ಎಂಥ ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದೆ, ನೋಡಿದೆಯಾ ! ” ಎನಲು ; ತಮಸೆಯು:-“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ದೈವಗತಿಯಿಂಥದಾಗಿರಲು ನಾವು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ಫಲವೇನು ? ” ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು:-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಯಾವ ನನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಕುಶಲವರ ಸ್ವಲ್ಪವಿರಳವಾಗಿ ಸಣ್ಣಮಲ್ಲಗೆಮೊಗ್ಗಗಳಂತೆ ಶುಭ್ರಗಳಾಗಿ ಇರುವ ದಂತಗಳಿಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದಾಗಿ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಂಗಳಾದ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳದಾಗಿ ಮನೋಹರವಾದ ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡಗೂಡಿ ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಅಂಥ ಸುಂದರವಾದ ಮುಖಕಮಲಯುಗ್ಮವಂ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಮೋಹದಿಂದ ಚುಂಬನವಂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಅಂಥ ಪುಣ್ಯಹೀನಳಾದ ನಾನು ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆದು ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ತಮಸೆಯು:-“ ಎಲೈ ಪುತ್ರಿಯೇ, ದೇವತಾ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅದೇರೀತಿ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥಪೂರ್ವಿಯಾದೀತು ! ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಸೀತೆಯು:-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಈಗ ಈ ಪುತ್ರರಂ ಸ್ಮರಿಸೋಣದಹಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ಕ್ಷೀರವಂ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕುಚಗಳುಳ್ಳ ನಾನು ಆ ಪುತ್ರರಿಗೆ ತಂದೆಯಾದ ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದಲೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವು ಸಂಸಾರಿಣಿಯಾಗಿ ಇರುವೆನಲ್ಲವೆ ? ” ಎನಲು ; ತಮಸೆಯು:-“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ನೀನು ಸಂಸಾರಿಣಿಯಾದೆನು ಎಂದು ಪೇಳತಕ್ಕದೇನು ಇದೆ ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರರಂ ಪಡೆಯುವುದು ದಂಪತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹವೃದ್ಧಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ

ಯಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೆ ? ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಪರಸ್ಪರಾಲಿಂಗನವು ಸುಮ್ಮನೆ ಮೋಹವ್ಯಾಪಾರವೇ ಹೊಜಿತು ಆ ಪುತ್ರಲಾಭದಂತೆ ಸ್ನೇಹವೃದ್ಧಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸ್ಥಾನವಲ್ಲ. ಅದೆಂತೆನೆ :-ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪುತ್ರನು ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರನಾಗಿರುವನಾದಕಾರಣ ಈ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರ ಅಂತಃಕರಣಗಳು ಕೂಡುವುದುಂಟು ಆ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನೇ ಆ ಪಂಪತಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣಗಳಿಗೆ ಅನಂದರೂಪವಾದ ಗ್ರಂಥಿಯೆಂದು ಮಹಾತ್ಮರು ಹೇಳುವರು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಸಂಸಾರಿಣಿಯು ಎಂಬುವುದಿಲ್ಲ ಸಂಶಯವೇನು ? ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಇತ್ತಲು ವಾಸಂತಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುಳಿತು-“ ಸ್ವಾಮಿಯು ಇತ್ತಲು ನೋಡಬೇಕು ” ಎಂದಳು. “ ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ನೂತನವಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿರುವ ರಮಣೀಯವಾದ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಿಂಚಪುಳ ಯಾವ ಬಾಲಕವಾದ ಮಯೂರವಂ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ ಪೋಷಿಸಿದವಳಾದಳು, ಆ ಮಯೂರಪಕ್ಷಿಯು ರತ್ನ ಖಚಿತವಾದ ಕಿರೀಟದಂತೆ ಉನ್ನತವಾದ ಶಿಖೆಯುಳ್ಳದಾಗಿ ಈಗ ಈ ಕದಂಬವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುನವಿಲಿನೊಡಗೂಡಿ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ನವಿಲಂ ತೋರಿಸಿದಳು.

ಸೀತೆಯು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅದಂ ನೋಡಿ, “ ಈ ನವಿಲು ಅದೇ ಹೌದು ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ನವಿಲಂ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಸ್ತ್ರೀಸಮೃತ್ತನಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡು, ಸಂತೋಷಪಡು. ನಾವೂ ಇಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಮಯೂರಪಕ್ಷಿಯೇ, ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಸುಂದರಳಾದ ಸೀತೆಯು ಮಂಡಲಾಕಾರಗಳಾದ ಫಲಮಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ತಿರಿಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನೇತ್ರಂಗಳಂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಲಿಸುವುದಾದಕಾರಣ ಚಂಚಲಗಳಾದ ಹುಬ್ಬುಗಳಂ ಕುಣಿಸುವುದರಿಂದ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಕೋಮಲಂಗಳಾದ ಹಸ್ತಂಗಳಿಂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಾಳಂಗಳಿಂದಲೂ ನಿನ್ನಂ ನರ್ತನಂಗೆಯಿಸಿದಳಾದಕಾರಣ ಈಗ ಅಂಥ ಸೀತೆಯು ಆ ರೀತಿ ನರ್ತನಂಗೆಯಿಸಲ್ಪಡುವ ನಿನ್ನಂ ಪುತ್ರನಂತೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ, ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೂಡ ಪೂರೈಪರಿಚಯವನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ :-ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಪುಷ್ಪಂಗಳಂ ಬಿಡುತ್ತಿರುವ ಯಾವ ಕದಂಬವೃಕ್ಷವಂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿಸಿದಳು-” ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಹೇಳಲು ;

ಅಷ್ಟಹೊಳಗೆ ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ವ್ಯಸನದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರಂಬಿಟ್ಟು, ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ, “ ಪತಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ಕದಂಬವೃಕ್ಷವಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ” ಎನಲು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ವನದೇವತೆಯೇ, ಈ ಬಾಲಕವಾದ ಮಯೂರಪಕ್ಷಿಯು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಪೋಷಿತವಾದ ಈ ಕದಂಬವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸ್ವಜನದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪರಮಸಂತೋಷವನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆಯೋ, ಅದುಕಾರಣ ಈ ಮಯೂರಪಕ್ಷಿಯು ತನ್ನ ತಾಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ವಾಸಂತಿಯು-“ ಎಲೈ

ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇದೇ ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಸ್ಥಾನವು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆಸನವಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು” ಎಂಬ ವನದೇವತಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುಳಿತವನಾಗಲು ; ಆಗ ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೇ, ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವೇ ಏನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿದಂತೆ ನಟಿಸಿ ಇಂತಂದನು :-“ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಹೆಸರಾದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಜಲದಿಂದಲೂ ತೃಣಧಾನ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಎಳೆಯ ಹುಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಂ ಯಾವ ಪಕ್ಷಿಗಳಂ ಯಾವ ಹುಲ್ಲುಗಳಂ ಸಹ ಪೋಷಿಸಿದಳೋ ಈಗ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾದ ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯಗಳಾಗಲು, ಶೋಕದಿಂದ ಹೃದಯವೇ ದ್ರವಿಸಿತೋ ಎಂಬಂತೆ, ನಾನಾ ಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಒಂದಾನೊಂದು ವಿಕಾರವು ನನಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೇಳಿದನು. ವಾಸಂತಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೇ, ನಾನು ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕುಶಲವಂ ಕೇಳುವೆನಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ಪುನಃ ಪೇಳಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು :-“ ಎಲೈ, ಈ ವನದೇವತೆಯು ಈಗ ಮಹಾರಾಜನೇ ಎಂದು ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಿಸುವುದು ಸ್ನೇಹರಹಿತವಾದುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕುಶಲವಂ ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯುವ ವಚನವು ಕಂಠದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಬಾಷ್ಪಜಲದಿಂದ ತೊದಲುತಿರುವ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳದಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ವಾಸಂತಿಯು ಆ ರೀತಿಯ ಸೀತಾವ್ಯತ್ಯಾಂತವಂ ತಿಳಿದಿರುವಳೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, “ ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕ್ಷೇಮಯುಕ್ತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು ದುಃಖಿಸುತ್ತ, “ ಎಲೈ ದೊರೆಯೇ, ಇನ್ನು ನಾನು ಕೇಳತಕ್ಕುದೇನು ಇದೆ ? ನೀನು ಕಠಿಣಚಿತ್ತನಾದೆಯಲ್ಲಾ ! ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಅಷ್ಟಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ನೀನು ಏನುಕಾರಣ ಈ ರೀತಿ ಕಠಿಣವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವೆ ; ಗುರುಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯನಲ್ಲವೆ ? ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ನಿನಗಾದರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಅರಸೆ, ನೀನು ಕಠಿಣಚಿತ್ತನು. ಹೇಗೆಂದರೆ :- ನೀನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು, ನೀನೇ ನನ್ನ ಜೀವವು, ನೀನೇ ಎರಡನೆಯ ಹೃದಯವು, ನೀನೇ ನನ್ನ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಕೆಯು, ಮತ್ತು ನೀನೇ ನನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪಳು, ಎಂದು ಇವು ಮೊದಲಾದ ಅಪರಿಮಿತಂಗಳಾದ ಪ್ರಿಯವಚನಂಗಳಿಂದ ಮೂಢಳಾದ ಸೀತೆಯನನುಸರಿಸಿ ಅಂಥವಳನ್ನೇ-” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಮುಂದೆ ಪೇಳುವಷ್ಟಋಷಿಗಳಿಗೆ ಶೋಕದಿಂದ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಿದಳು.

ಇತ್ತಲು ತಮನೆಯು ನೋಡಿ-“ ಈ ವಾಸಂತಿಗೆ ಅಂಥವಳನ್ನೇ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ವಾಕ್ಯವು ಮುಗಿದುದೂ ಮೂರ್ಛೆಯುಂಟಾದುದೂ ಸಹ ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ಎಲೈ ವಾಸಂತಿಯೇ, ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಪೇಳಿ ಫಲವೇನು? ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತ್ಯಸು, ಸಂತ್ಯಸು,” ಎಂದು ಉಪಚಾರಂಗಳೈಯಲು; ವಾಸಂ ತಿಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ-“ಎಲೈ ಅರಸೇ, ನೀನು ಏನುಕಾರಣ ಇಂಥ ಅಕಾರ್ಯ ವಂ ಮಾಡಿದೆ?” ಎನಲು;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು-“ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಇನ್ನು ಸಾಕು, ಸಾಕು” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ಎಲೈ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಲೋಕವು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ” ಎನಲು; ವಾಸಂತಿಯು-ಏನು ನಿಮಿತ್ತವೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೈದಳು. “ಅದೇನೋ ಆ ಲೋಕ ವೇ ತಿಳಿಯುವುದು” ಎನಲು;

ಇತ್ತಲು ತಮಸೆಯು-“ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಲೋಕವಂ ನಿಂದಿಸಿದನು” ಎನಲು;

ವಾಸಂತಿಯು ಶ್ರೀ ರಾಮನಂ ಕುಳಿತು-“ಎಲೈ ಕಠೋರನೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಕೀರ್ತಿಯು ಇಷ್ಟವಾದುದಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ದೋಷರಹಿತಳಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೀತೆಯೆಂ ತ್ಯಾಗಂಗಳೈದೆ ಎಂಬುದು ಯಾವುದುಂಟೊ ಇನ್ನು ಇದಕ್ಕಿಂತಲು ಘೋರವಾದ ಅಪಕೀರ್ತಿಯುಂಟೆ? ಎಲೈ ದೊರೆಯೇ, ಅದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಹೆಣ್ಣು ಹುಲೈಯ ನೇತ್ರಗಳಂತೆ ವಿಶಾಲಗಳಾದ ಚಂಚಲಗಳಾದ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಗೆ ಆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನು ದಶೆಯಾಯಿತು ಪೇಳುವನಾಗು. ಕಟಕಟಾ! ನೀನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ತಿಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ?” ಎಂಬ ವಾಸಂತಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ,

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು-“ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಯಾವ ನೀನು ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತ ಈರೀತಿ ದುಃಖಿಸುವಳಾಗಿ ಗುರುಜನರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ದುಃಖಪಡಿಸುವೆಯೊ, ಅಂಥ ನೀನೇ ಭಯಂಕರಳು, ಕಠೋರಳು ಸಹ ಆಗುತ್ತೀಯೆ” ಎಂದು ನಿಂದಿಸಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಳಿತು-“ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ಈ ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಭಯಂಕರನೆಂದು, ಕಠೋರನೆಂದು ಸಹ ಪೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ: ಈ ವಾಸಂತಿಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವು ಶೋಕವು ಸಹ ಈರೀತಿ ಪೇಳಿ ಸುವುದೆ ಹೊಹಿತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

\*ಶ್ರೀರಾಮನು :-“ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ನೀನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಏನು ದಶೆಯಾಯಿತೆಂದು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾನು ಏನು ಉತ್ತರವಂ ಪೇಳಲಿ? ಭಯಯುಕ್ತವಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷವಯಸ್ಸುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹುಲೈಮಹಿಯಂತೆ ಅತಿ ಚಂಚಲಗಳಾದ ದೃಷ್ಟಿಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಪೂರೈಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಕಾರಣ ಉದರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲು ಚಲಿಸುವ ಗರ್ಭದ ಭಾರದಿಂ ಆಲಸ್ಯಯುಕ್ತಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಸೀತೆಯ ಬೆಳುದಿಂಗಳಂತೆ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿ ಸಂತಾಪಹರವಾಗಿಯೂ ಮೃದುವಾದ ಎಳೆಯ ತಾವರೆದಂಟಿನಂತೆ ಅತಿಕೋಮಲವಾಗಿಯೂ ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಬಳುಕುವ ದೇಹವು ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಕಂಗಳಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿದುಷ್ಕಮೃಗಗಳಿಂ ಭಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಅರ್ಥವು ನಿಶ್ಚಯವೇ

ಸರಿ" ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವ ಬಾಲಕದಳೀವೃಕ್ಷಗಳ ವನಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಈ ಶಿಲೆಯು ಸೀತಾಸಮೇತನಾದ ನಿನಗೆ ಮಂಚವಾಗಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆ ನೋಡು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಈ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಳಾಗಿ ಹುಲ್ಲೆಗಳಿಗೋಸುಗ ತೃಣಗಳಂ ಕೊಟ್ಟಳಾದಕಾರಣ ಈಗಲೂ ಆ ಹುಲ್ಲೆಗಳು ಈ ಶಿಲೆಯಂ ಬಿಡುವುವಾಗಲಿಲ್ಲ!” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಶ್ರೀ ರಾಮನು—ಇದು ನೋಡಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಲು ;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು—ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ನೀನು ಪತಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿಗೂ ನನಗೂ ಈ ಶಿಲೆಯಂ ತೋಟಿಸುವಳಾಗಿ ಏನು ಏನು ಉಪಕಾರವಂ—ಕಟಾಕಟಾ! ನನ್ನ ಜನ್ಮವಂ ನಿಂದಿಸು ನಿಂದಿಸು, ಈಗಲೂ ಅದೇ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಅದೇ ಪಂಚವಟೀವನವು, ಅವಳೇ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು, ಅವೇ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಾದ ವಿರಾಸಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾದ ಗೋದಾವರೀತೀರದಲ್ಲಿರುವ ವನಪ್ರದೇಶಗಳು, ಅವೇ ಮಕ್ಕಳಿಂತಲು ಅಪ್ರೇಮಪಾತ್ರಂಗಳಾದ ಮೃಗಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು ವೃಕ್ಷಗಳು ಸಹ ಅವೇ : ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನನಗಾದರೂ ಈ ಸಮಸ್ತವೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಒಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಾನು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ಫಲವೇನು? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗತಿಯು ಇಂಥದು—ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು.

ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ದುಃಖವಂ ನೋಡಿ,—“ ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯೇ, ಈ ರಾಮನ ದುಃಖಾವಸ್ಥೆಯಂ ನೀನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ಏನು? ನೂತನವಾದ ಕನ್ನೆ ದಿಲೆಯಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣಗಳಾಗಿ ಮಿಂಚುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ನೇತ್ರೋತ್ಸವವನ್ನಂಟುಮಾಡುವ ಯಾವ ಶ್ರೀ ರಾಮನು ನಿರಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ನೋಡಲು ಶಕ್ಯನಾದರೂ ನೂತನ ನೂತನವಾಗಿಯೇ ತೋಟುತ್ತಲಿದ್ದನೋ, ಅದೇ ಶ್ರೀರಾಮನು ಈಗ ದೀನಗಳಾದ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಶುಭ್ರವಾದ ಶರೀರ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ದುಃಖದಿಂದ ಅತಿದುರ್ಬಲನಾಗಿ, ಅತಿಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಶ್ರೀ ರಾಮನೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿ ಸಹ ಇದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ” ಎಂಬ ವಾಸಂತಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ,

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು,—“ ನೋಡುತ್ತೇನೆ, ಸಖಿಯೇ ನೋಡುತ್ತೇನೆ” ಎನಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ಪ್ರಿಯನಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡು.” ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ—“ಹಾ ದೈವವೇ! ಪ್ರಿಯನು ನನ್ನಿಂದ ವಿರಹಿತನಾಗಿ ನಾನು ಈ ಪ್ರಿಯನಿಂದ ವಿರಹಿತಳಾಗಿ ಇರಬೇಕೆಂಬುದು ಏನೋ ಕರ್ಮವಿಶೇಷದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿತಾದಕಾರಣ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತವಾದರೂ ಕಾಂತನಂ ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಬಾಷ್ಪಜಲವು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಸ್ರವಿಸಿ ಪುನಃ ತುಂಬುವಷ್ಟುಹೊಳಗೆ ನೋಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಸೀತೆಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ನೋಡುತ್ತಿರಲು; ತಮಸೆಯು ಸೀತೆಯಂ ನೋಡಿ ಸ್ನೇಹದೊಡನೆಯು ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಡವಳಾಗಿ,—“ ಎಲೈ

ಮಗಳೆ, ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವುದಜುಂ ಹೊರಳುತ್ತಲಿರುವ  
ಅನಂದದಿಂದ ಶೋಕದಿಂದಲೂ ಜನಿಸಿದ ಬಾಷ್ಪಜಲವಂ ಸ್ರವಿಸುವುದಾಗಿ, ಸಿಬಿಡಂಗಳಾದ  
ರೆಪ್ಪೆಗಳುಳ್ಳದಾದಕಾರಣ ಉನ್ನತವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಸ್ನೇಹರಸವಂ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲಿ  
ರುವ ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಮಧುರವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದ  
ಕಾರಣ ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಕ್ಷೀರನದಿಯಂತೆ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೆಯುವ  
ಪ್ರಾಣಕಾಂತನಂ ಅಭಿಷೇಕವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅತ್ತಲು ವನದೇವತೆಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಏನೋ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಪುನಃ  
ಜನನ್ದಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಉಪಚಾರಂಗೆಯಲೋಸುಗ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳ  
ನ್ನಾಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಅದಂತೆನೆ :-“ ಎಲೈ, ಭೂಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಏನೋ ನಿಮಿ  
ತ್ತದಿಂದ ಪುನಃ ತಾನೇ ಈ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದವನಾದಕಾರಣ ಮಕರಂದರಸವಂ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲಿ  
ರುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ಫಲಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವಂ ಕೊಡುವುವಾ  
ಗಲಿ ! ಈ ವನವಾಯುಗಳು ವಿಕಸಿತಂಗಳಾದ ಕಮಲಗಳ ಪರಿಮಳಗಳಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಗ  
ಳಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬೀಸುವುವಾಗಲಿ ! ಮತ್ತು ಸರಳವಾದ ಕಂಠಸ್ವರವುಳ್ಳ ಕೋಕಿಲಪಕ್ಷಿ  
ಗಳು ಮಧುರವಾಗಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿಯೂ ಧ್ವನಿಗೈಯುವುವಾಗಲಿ ! ” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾ  
ಪಿಸಲು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು- “ ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಇತ್ತ ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊ ”  
ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ವಾಸಂತಿಯು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವಳಾಗಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು-  
“ ಎಲೈ ಸಖಿಯೇ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಏನು ದೇನೆ ಆಯಿತೆಂದು ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ  
ಏನು ಉತ್ತರವಂ ಕೊಡಲಿ ! ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯ ಅಂಥ ನೇತ್ರಾನಂದಕರ  
ವಾದ ಸುಂದರವಾದ ದೇಹವಂ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಂಗಳಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳು ಭಕ್ಷಿಸಿದಂಥವಾ  
ದುವೆಂದು ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದೇನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ಈ ನಾನು ಈ ದೇಹವಂ  
ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ ” ಎಂದು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಪೇಳಿದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಹಾ ! ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯೇ ! ಎಲ್ಲಿ ಇರುವೆ ? ಕಟಕಟಾ ! ”  
ಎನಲು ;

ಸೀತೆಯು-“ ಕಟಕಟ ! ನನ್ನ ಜನ್ಮವ ನಿಂದಿಸು ; ಅನ್ಯನಂತೆ ಕಾಂತನಾದ  
ಸ್ವಾಮಿಯು ಪುನಃ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಠಸ್ವರವಂ ಬಿಡುತ್ತ ದುಃಖಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ, ” ಎನಲು ;  
ತಮನೆಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಜಿತು-“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ನಿನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈ  
ರಿತಿದುಃಖಿಸುವುದುಚಿತವೇ ಸರಿ. ದುಃಖಯುಕ್ತರಾಗಿರುವ ಜನರು ಯಾವ ತೆಹದಿಂದಲಾ  
ದರೂ ದುಃಖ ಶಾಂತಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಬುದು ಆಗ ಬೇಕಲ್ಲ. ಯಾವ ರೀತಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ  
ಜನರು ಮಹಾವೃಷ್ಟಿಜಲದಿಂದ ತಟಾಕಕ್ಕೆ ಉಪದ್ರವವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಕೋಡಿಯಂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ  
ಅಲ್ಲಿಂದ ಜಲವು ಪ್ರವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆ ತಟಾಕದ ಉಪದ್ರವವಂ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರೊ,  
ಅದೇ ರೀತಿ ದುಃಖಿತರಾದ ಜನರು ಶೋಕವೇಗದಿಂದ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಉಪದ್ರವವುಂಟಾದಲ್ಲಿ

ಬಹುಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ದುಃಖಸೋಣದಹಿಂದಲೇ ಹೃದಯವಂ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಲ್ಲದೆಯೂ ಈ ರಾಮಧನ್ಯನ ಹೃದಯವು ವಿಶೇಷದಿಂದ ದುಃಖಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಈಜೀವಲೋಕವು ಬಹುಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂದಲು ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಇದೆ, ಅದೆಂತೆನೆ:- ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಈರಿತಿ ನಿನ್ನ ವಿರಹಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಅತಿತಪ್ತನಾಗಿ ದ್ವರೂ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರವಾದ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಪಾಲಿಸುವ ನಾಗಬೇಕು. ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಶೋಕವು ಈ ರಾಮನ ಜೀವವಂ ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಲವು ಪುಷ್ಕವಂ ಬಾಡಿಸುವಂತೆ ಬಾಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಲೋಕ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ತಾನೇ ನಿನ್ನ ತ್ಯಾಗಂಗೈದವನಾದುದರಿಂದ ದುಃಖಸೋಣದಹಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಕಾಲಹರಣವಂ ಮಾಡುವುದು ಸಹ ದುರ್ಬಲವಾಗಿ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಈಗಲಾದರೂ ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಚಿತ್ತಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಗಲಿ, ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಈರಿತಿ ದುಃಖಸೋಣವೇ ಈ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ತಮಸೆಯು ಹೇಳಲು ;

ಅತ್ತಲು ಶ್ರೀರಾಮನು ವ್ಯಸನಪಡುವನದೆಂತೆನೆ:-ಎಲೈ ಕಷ್ಟವು, ಕಷ್ಟವು ! ನನ್ನ ಹೃದಯವು ದೃಢವಾದ ವಿರಹವೇದನೆಯುಳ್ಳದಾದಕಾರಣ ನೀಳುತ್ತಲಿದೆಯೆ ಹೊಜಿತು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದುಃಖಾನುಭವದಿಂದ ದುರ್ಬಲವಾದ ಈ ನನ್ನ ದೇಹವು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಮೂರ್ಛಹೊಂದುವುದೇ ಹೊಜಿತು ಚೈತನ್ಯವಂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಒಂದಾನೊಂದು ಸಂತಾಪವು ದೇಹವಂ ಒಳಗೆ ಮಾತ್ರವೆ ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯೇ ಹೊಜಿತು ಈ ದೇಹವಂ ಭಸ್ಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ದೈವವೂ ಕೂಡ ಮರ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಂ ಭೇದಿಸುತ್ತ ಕೊಲ್ಲುವುದೆ ಹೊಜಿತು ಜೀವವಂ ಕತ್ತರಿಸುವುದಿಲ್ಲ-ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಡುತ್ತ ಸ್ವಾಮಿಯು ತಾನು ಜನರ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಂಗೈದುದರಿಂದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಜನವಂ ಕುಜಿತು ಈರಿತಿ ಬೇಡಿಕೊಂಬನದೆಂತೆನೆ:- ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯರಾದ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಜನರುಗಳಿರಾ, ಎಲೈ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರುಗಳಿರಾ, ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ನಮ್ಮ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದು ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಾನು ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಜ್ಯದಂತೆ ತ್ಯಾಗಂಗೈದೆನು. ಇಂಥ ಪ್ರಿಯಳಂ ತ್ಯಜಿಸಿದೆನಲ್ಲ ಎಂದು ನಾನು ಆ ಪ್ರಿಯಳಂ ಕುಜಿತು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಂ ದುಃಖ ಸಿದವನು ಸಹ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಒಂದು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಪುನಃ ಈ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಂದೆನಾದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಇದ್ದ ನನ್ನಿಂದ ಬಹುಪರಿಚಯ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವಾಗಿ, ದಂಪತಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ವಿಹಾರಂಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾದುದರಿಂದ ಆ ಪೂರ್ವಸುಖಾತಿಶಯವಂ ಸ್ಮರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಆಯಾ ಮೃಗಪಕ್ಷಿವೃಕ್ಷಗಳು ಮೊದಲಾದ ದೀಪನಭಾವಂಗಳು ನನ್ನ ಹೃದಯವಂ ದ್ರವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆಯಾದ ಕಾರಣ ರಕ್ಷಕರಹಿತನಾಗಿರುವ ನಾನು ಈಗ ದುಃಖಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೀವು ಕೋಪವಂ ಮಾಡದೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಬೇಕು-ಎಂದು ಜನರಂ ಕುಜಿತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ;

ಇತ್ತಲು ತಮಸೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ, ಸ್ವಾಮಿಯು ಜನರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಇರುವ ಕೋಪಾತಿಶಯವಂ ಅತಿಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದನೆಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲೈ ರಾಮನೇ, ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿಪೋಗಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಧೈರ್ಯವಂ ಮಾಡತಕ್ಕದೆ ಹೊಣಿತು ವ್ಯಸನಪಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲವು ” ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲೆ ಸಖಿಯೇ, ನೀನು ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಧೈರ್ಯವಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪೇಳುವೆಯ ಏನು ? ಸೀತೆಯಿಂದ ಶೂನ್ಯವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹೆನ್ನೆರಡನೆಯ ಸಂವತ್ಸರವು ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ಆ ಪ್ರಿಯಳ ವೃತ್ತಾಂತವಂತಿರಲಿ. ಆ ಸೀತೆಯ ನಾಮಧೇಯವೂ ಕೂಡ ನಷ್ಟವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅದರೂ ರಾಮನು ಜೀವಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಅದುಕಾರಣ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಧೈರ್ಯವಂತನು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ—“ ಈ ಪ್ರಿಯನ ಈ ವಚನಗಳಿಂ ನಾನು ಮೋಹ ಯುಕ್ತಳಾದೆನು ” ಎಂದಳು. ತಮಸೆಯು—“ ಎಲೆ ಮಗಳ, ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಚನಂಗಳು ಸ್ನೇಹದಿಂ ಸರಸಗಳಾಗಿ ಶೋಕದಿಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವುವಾದ ಕಾರಣ ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟಗಳಲ್ಲದೆ ವಿಷಮಿತ್ರಗಳಾದ ಅಮೃತಧಾರೆಗಳಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲಿವೆ ” ಎಂದಳು.

ಇತ್ತಲು ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಸಂತಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೆ ಸಖಿಯೇ, ಇಷ್ಟಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮತ್ತೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ತಗಲಿರುವ ಕೋಲ ತುಂಡಿನಂತೆ ವಿಷಯುಕ್ತವಾಗಿ, ಒಳಗೆ ತಗಲಿಕೊಂಡಿರುವ ದಂತದಂತೆಯೂ ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಗಲಿಕೊಂಡು ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಂಗಳಂ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ಶೋಕವೆಂಬ ಶಲ್ಯವಂ ನಾನು ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲವೆ ಏನು ? ” ಎನಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೆ ತಾಯೇ, ಆಲ್ಪಭಾಗ್ಯವಾದ ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ವಿರಹತಾಪದಿಂ ಆಯಾಸಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೆನು ” ಎಂದಳು.

ಇತ್ತಲು ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲೆ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಈ ರೀತಿ ಅತಿಗೂಢವಾಗಿ ತಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳವನಾದರೂ ನನಗೆಈಗ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮೃಗ ಪಕ್ಷಿ ವೃಕ್ಷ ಮೊದಲಾಗಿರುವ ವಸ್ತುಗಳ ಸಮೂಹಗಳಂ ನೋಡುವುದುಂ ಈಗ ಈ ಮಹತ್ವಾದ ಶೋಕವೇಗವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಅದಂತೆನ :-ಶೋಕವೇಗ ವಿಲಾಸಂಗಳ ಮಹಾತರಂಗಗಳಿಂ ಅತಿವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿರುವ ಅಂತಃಕರಣದ ಪ್ರಕೋಪಾವಸ್ಥೆಯಂ ಸ್ತಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವಂ ಊಹಿಸುವೆನೊ ಆಯಾ ಪ್ರಯತ್ನವೊಂದಾನೊಂದು ಮನೋವಿಕಾರವಂ, ತಡೆಯಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲದೆ ಇರುವ ವೇಗವುಳ್ಳ ಜಲಪ್ರವಾಹವು ಮಳಲಿನ ಕಟ್ಟೆಯಂತೆ, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂ ಭೇದಿಸಿ ಭೇದಿಸಿ ಹೊಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಲಿದೆ.”

ಎಂಬ ಶ್ರೀರಾಮನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು—“ ಈ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯ ತಡೆಯಲಶಕ್ಯವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಪ್ರಾರಂಭವುಳ್ಳ ದುಃಖವೇಗದಿಂ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತನ್ನ ದುಃಖವುಳ್ಳದಾಗಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಒಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು

ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ದುಃಖವಂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-“ ಶ್ರೀರಾಮನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ದುಃಖದಲ್ಲೆ ಆಸಕ್ತನಾದನು. ಅದುಕಾರಣ ನಾನು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪದಿಂದ ಈ ದುಃಖವೇಗವಂ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಅರಸೆ, ಬಹುಕಾಲ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಜನಸ್ಥಾನದ ಪ್ರದೇಶಗಳಂ ನೀನು ನೋಡಿ ಬಹುಮಾನಂಗೆಯುವನಾಗು.” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು “ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ” ಎಂದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಅವರಿರ್ವರೂ ಜನಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಂ ನೋಡುವವರಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲಿರಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ಸೀತೆಯು-“ ಈ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ದುಃಖೋಪಶಮನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವುಪಾಯವು ಮತ್ತು ದುಃಖಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧಿಕರವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ನಾನು ಊಹಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ ” ಎಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು ಶೋಕದಿಂದೊಡಗೂಡಿ-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನೀನು ಈ ಲತಾಗೃಹದಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತೆಯನ್ನೆದುರುನೋಡುತ್ತ ಆ ಸೀತೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ ಇದ್ದೆ. ಆ ಸೀತೆಯು ಗೋದಾವರಿನದಿಯ ಮಳಲಿನಿಂದ ಎತ್ತರವಾದಂಥ ದಿಣ್ಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳೊಡನೆ ವಿರಾಸಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಕಾಲವಿಲಂಬನವಂ ಮಾಡಿದಳು. ಆ ಬಳಿಕ ಆ ಸೀತೆಯು ಗೋದಾವರಿಯಿಂದ ಬರುವಳಾಗಿ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾದಂತೆ ಇರುವ ನಿನ್ನಂ ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ ತಾವರೆಮೊಗ್ಗಿನಂತೆ ಮನೋಹರವಾದ ಅಂಜಲಿಬಂಧವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿನಗೆ ನಮಿಸಿದಳು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ವಾಸಂತಿಯೇ, ನೀನು ಕರಿನಚಿತ್ತೆಯು, ಕರಿನಚಿತ್ತೆಯು, ಅದಂತೆನೆ:-ನೀನು ಹೃದಯದ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಗಲಿಕೊಂಡಿರುವ ದುಃಖವೆಂಬ ಶಲ್ಯವಂ ಪುನಃ ಘಟ್ಟನೆಯಂ ಮಾಡುವ ಈ ನಿನ್ನ ವಚನಗಳಿಂ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನನ್ನಂ ಸ್ಮರಿಸುವಂತೆ ನೀನು ಮಾಡುವೆಯಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಸಂತಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವ್ಯಸನದಿಂದ-“ ಎಲೈ ಅತಿಕೋಪಯುಕ್ತಳಾದ ಸೀತೆಯೇ, ನೀನು ಇತ್ತಇತ್ತಲು ಕಾಣಲ್ಪಡುವೆಯೆ ಹೊಣಿತು ನನ್ನಲ್ಲಿದೆಯಾಯುಕ್ತಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾ! ಕಟಕಟಾ! ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಒಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ದೇಹದ ಸಂಧಿಬಂಧವು ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ನಾನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲವಂ ಶೂನ್ಯವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ನಾನು ಒಳಗೆ ಮಹತ್ವಗಳಾದ ವಿರಹಾಗ್ನಿಪ್ರಾಂಶುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮವು ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ದೃಢವಾದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗುವಂತೆ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಮೂರ್ಛೆಯು ನನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಆಚ್ಛಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಈಗ ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ ! ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು ;

ಆಗ ಸೀತೆಯು-“ ಹಾ! ಕಟಕಟಾ! ಪ್ರಿಯನು ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು ” ಎಂದು ದುಃಖಿಸಿದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು ಸಂತೈಸು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಈ ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯದೇಹವು ಭಾಗ್ಯರಹಿತಳಾದ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ ಸಂಶಯವಿಷಯವಾದ ಜೀವಪುಳ್ಳುದಾದಕಾರಣ ಈ ದುರ್ದಶೆಯ ಪರಿಣಾಮವು ದುಸ್ಸಹವಾಯಿತು ” ಎಂದು, “ ಕಟಕಟಾ ! ನಾನು ಭಗ್ನಳಾದೆನು ” ಎನ್ನುತ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು ; ತಮಸೆಯು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು. ಈಗ ಪುನಃ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶವು ಈ ರಾಮನಿಗೆ ಸಂಜೀವನೋಪಾಯವು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು—“ ಕಟಕಟಾ ! ಈಗಲೂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಉಚ್ಛ್ವಾಸವಂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲಾ ! ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯೇ, ನೀನು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀಯೆ ? ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನಾದ ರಾಮನಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವಳಾಗು ” ಎಂದಳು.

ಆಗ ಸೀತೆಯು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ ಹೃದಯದಲ್ಲೆಲಾಟನಾಡಿದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಪ್ನಿಸುತ್ತಲಿರು ;

ವಾಸಂತಿಯು—“ ಪುಣ್ಯಬಲದಿಂದ ಪುನಃ ರಾಮಭದ್ರನು ಪ್ರಜ್ಞಾಯುಕ್ತನಾದನು ” ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೈದಿ ಇಂತೆಂದನು :—“ ಎಲೈ, ಒಂದಾನೊಂದು ಸ್ಪರ್ಶವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿ ಒಳಗೆ ಹೊರಗೆ ಸಹ ಇರುವ ಶರೀರಧಾತುಗಳಂ ಅಮೃತಮಯಂಗಳಾದ ಲೇಪನಗಳಿಂ ಲೇಪನಂಗೆಯುತ್ತಲಿರುವಂತೆ ಪುನಃ ಜೀವಯುಕ್ತಂಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ದುಃಖದಿಂದಂಟಾದ ಮೂರ್ಛೆಯಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಆನಂದದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಮೂರ್ಛೆಯನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಆನಂದಯುಕ್ತನಾಗಿ ನೇತ್ರಂಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಾಗಿಯೇ, “ ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಪುಣ್ಯಬಲದಿಂದ ನೀನು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೀಯೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು—“ ಅದು ಹೇಗೆ ? ” ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲೈ ಸಖಿಯೇ, ಇನ್ನೇನು ಸೀತೆಯು ಬಂದಳು ” ಎನಲು ; ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲೈ ಅರಸಾದ ರಾಮಭದ್ರನೇ, ಆ ಸೀತೆ ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ ? ” ಎಂದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂದಂಟಾದ ಅನುಬವಂ ಅಭಿನಯಂಗೆಯ್ದು—“ ಎಲೈ ಸಖಿಯೇ, ಈ ಸೀತೆ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ, ನೋಡು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಮರ್ಮಭೇದಕಗಳಾದುದುಹಿಂ ದುಸ್ಸಹಂಗಳಾದ ಈ ದುಃಖಪ್ರಲಾಪವಚನಗಳಿಂ ನೀನು, ಮೊದಲೆ ಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯ ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ದುಃಖಪ್ರಲಾಪವಾಗಿ ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನನ್ನನ್ನು ಏನೆಂದು ದಹಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ ! ” ಎಂದಳು.

ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವೆನು. ಅದೇಕೆಂದರೆ : ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಿ ಶೀತಲವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ದುಸ್ಸಹವಾಗಿ ಸಹ ಇದ್ದರೂ ನನ್ನ ಸಂತಾಪವಂ

ಶೀಘ್ರದಿಂ ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕಾಂತನ ಸ್ವರ್ತದಿಂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ದುಸ್ಸಹವಾದ ವಿರಹದಿಂ ಕಂಪಯುಕ್ತವಾದ ನನ್ನ ಹಸ್ತಗ್ರವು ವಜ್ರಲೇಪದಿಂ ಸಿಕ್ಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ತಗಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಯಿತು ” ಎನಲು ;

ಅತ್ತಲು ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲಾ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ನನ್ನ ವಚನವು ಎಂತು ನಿರರ್ಥಕವೆಂದು ನೀನು ಪೇಳುವೆ ? ಪೂರ್ವದಲ್ಲ ವಿವಾಹೋತ್ಸವದಲ್ಲ ಕಂಕಣವಂ ಧರಿಸಿರುವ ಸೀತೆಯ ಯಾವ ಹಸ್ತವು ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಹಸ್ತವು ಚಂದ್ರನ ಅಮೃತದಿಂ ಶೀತಳಂಗಳಾದ ಚಂದ್ರಕಿರಣಂಗಳಿಂ ಪರಿಚಯಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೋ— ” ಎನಲು ;

ಅಷ್ಟಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ನೀನು ಈಗ ಆ ಕಾಂತನಾಗಿರಲೇ ಇದ್ದೀಯೆ : ಫಲವೇನು ? ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು;-“ ಅದಕ್ಕೆ ಅನ್ಯವಾದ ವಾಮಹಸ್ತವೇ ಉಪಮಾನವಾಗುವುದೆ ಹೊಜಿತು ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಮಾನವಿಲ್ಲದುದಜಿಂ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿ ಕೋಮಲವಾದ ಲವಲಯೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಇರುವ ಆ ಸೀತೆಯ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತವು ಈಗ ನನ್ನಿಂದ ಪಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಸೀತಾಹಸ್ತವಂ ಗ್ರಹಿಸುವನಾಗುತ್ತಿರಲು ;

ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸ್ವರ್ತದಿಂ ಮೋಹಿತಳಾದ ನನಗೆ ಪ್ರಮಾದವುಂಟಾಯಿತಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲಾ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಅನಂದಾತಿಶಯದಿಂ ನೇತ್ರಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಾಗಿ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯ ಸ್ವರ್ತದಿಂದುಂಟಾದ ಭಯದಿಂ ನಾನು ಪರಾಧೀನನಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನೂ ಕೂಡ ಸೀತೆಯ ಹಸ್ತವಂ ಧರಿಸುವಳಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ವಾಸಂತಿಯು ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ ಕಟಕಟಾ ! ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಉನ್ನಾದವೇ ಸರಿ ” ಎಂದಳು.

ಆ ಸೀತೆಯು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಹಸ್ತವಂ ಸೆಳೆಕೊಂಡವಳಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲಾ ಸಖಿಯೆ, ಅನಂದದಿಂ ಜಡನಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಅತಿಕಂಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬೆವರುತ್ತಲಿರುವ ಹಸ್ತದಿಂ ಆ ಸೀತೆಯ ಅತಿಕಂಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬೆವರುತ್ತಲಿರುವ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಕೋಮಲವಾದ ಹಸ್ತವು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತಲ್ಲಾ ! ಹಾ ! ಕಟಕಟಾ ! ಪ್ರಮಾದ ಬಂದಿತು ! ” ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಸೀತೆಯು-“ ಎಲಾ ತಾಯೇ, ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಸ್ತಿಮಿತವಾಗದೆ ಸುತ್ತುತ್ತಲಿರುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಆತ್ಮನಂ ನಿಲ್ಲಿಸರಾಜಿನು. ಹಾ ! ಬಿಡು ” ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೇ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ತಮನೆಯು ಸ್ನೇಹದೊಡನೆ ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯೂ ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, “ ಎಲಾ, ವಾಯುವಿನಿಂದ ಕಂಪಿತವಾಗಿ, ನೂತನಂಗಳಾದ ವರ್ಷಜಲಬಿಂದುಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ, ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಮೊಗ್ಗುಗಳುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕದಂಬವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯಂತೆ ಈ ಸೀತೆಯು

ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸ್ವರ್ತಸುಖದಿಂದ ಸ್ವೇದಬಿಂದುಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ರೋಮಾಂಚಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ದೇಹಪುಷ್ಪವಳಾದಳು” ಎಂದು ಪೇಳಲು, ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮನೆಯು ಪರವಶವಾದ ನನ್ನ ವಚನದಿಂದ ನನ್ನಂ ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು. ಈ ತಮನೆಯು ನನ್ನಂ, -ಇದೇಕೋ ಪರಿತ್ಯಾಗವು, ಇದೇಕೋ ಪುನಃ ಸಂಗವೆಂದು ನಿಂದಿಸುವಳೋ ಏನು? ಎಂದು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ನೋಡಿದವನಾಗಿ “ಹಾ! ಇದೇನು ಸೀತೆಯು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ! ಎಲೆ ನಿರ್ದಯಳಾದ ಸೀತೆಯೇ,” ಎನಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ನಾನು ನಿರ್ದಯಳೇ ಸರಿ. ಈ ರೀತಿ ಸಂತಾಪಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ನಿನ್ನಂ ನೋಡುತ್ತ ನಾನು ಜೀವವಂ ತಾಳಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ ಯಲ್ಲವೆ? ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೆ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀಯೆ? ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು. ಈ ರೀತಿ ಸಂತಾಪಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ನನ್ನಂ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಲ್ಲ ” ಎನಲು;

ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಕಾಂತನೆ, ಈಗಿರುವ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಿನ್ನ ವಚನವು ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆ? ” ಎಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು, ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೇ ನೀನು ಅತಿಶೋಕವನ್ನೆ ತ್ಯಜಿರುವ ಆತ್ಮನಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವ ನಾಗು. ನನಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಕಾರಣ ಇದ್ದಾಳು? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ-“ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಸೀತೆಯು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಿದ್ದರೆ ವನದೇವತೆಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಕೂಡ ಎಂತು ನೋಡದೆ ಪೋಗುವಳು? ಅಲ್ಲದೆ, ಇದೇನು ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿರುವುದೋ ಎಂದರೆ-ನಾನು ನಿದ್ರೆಗೈದವ ನಾಗಲ್ಲ. ರಾಮನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೆಂತು ಬರುವುದು? ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಅನೇಕಾವೃತ್ತಿ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಅಪಾರಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ನಿರಹವಿಕಾರವೇ. ಇದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನನ್ನಂ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೇ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ ” ಎಂದನು.

ಸೀತೆಯು ಕಠಿನಚಿತ್ತಳಾದ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ವಿರಹವೇದನಾಯುಕ್ತನಾದನೆಂದು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟಳು.

ವಾಸಂತಿಯು-“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು. ಉಕ್ಕಿ ನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ರಾವಣನ ರಥವು ಜಟಾಯುವಿನಿಂದ ಮುರಿಯಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಇದೆ; ಪಿಶಾಚಮುಖಗಳನ್ನಿಟ್ಟವಾಗಿ, ಆ ರಥವಂ ವಹಿಸುವ ಹೇಸರಗತ್ತೆಗಳು ಈ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವಶಿಷ್ಟಗಳಾಗಿ ಬಿದ್ದಿವೆ; ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಬಡ್ಗದಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಟಾಯುವಿನ ಪಕ್ಷಮೂಲವು ಬಿದ್ದು ಇದೆ; ನೋಡು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಸೀತೆಯಂ ವಹಿಸುತ್ತಲಿರುವನಾಗಿ ರಾವಣನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಲಿರುವ ಮಿಂಚಿನೊಡಗೂಡಿದ ಮೇಘದಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವಂ ಕುಣಿತು ಹಾಣು ನಡೆದನು ” ಎನಲು;

ಸೀತೆಯು ಭಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ-“ ಎಲೈ ಕಾಂತನೇ, ತಂದೆಯಾದ ಜಟಾಯುವು ರಾವಣನಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆಯಾದುದರಿಂದ ನೀನು ಅವನಂ ರಕ್ಷಿಸುವನಾಗು, ನಾನು ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವನಾಗಿ,-“ ಎಲೈ ಪಾಪಿಷ್ಠನೇ, ತಂದೆಯಾದ ಜಟಾಯುವಿನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಪಹರಿಸಿದವನೇ, ಎಲೈ ರಾವಣನೇ, ಎಲೈ ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದವನೇ, ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವೆ ? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಾಸಂತಿಯು-“ ರಾಕ್ಷಸಕುಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಳಯಕಾರಾಗ್ನಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಆ ರಾವಣನು ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿರುವನೋ ಏನು ? ” ಎಂದಳು.

ಇತ್ತಲು ಸೀತೆಯು-“ ಹಾ ! ಎಲೈ ತಾಯೇ, ನಾನು ಭ್ರಾಂತಿಯುಕ್ತಳಾಗುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಈಗ ಈ ದಶಾಪರಿಣಾಮವು ಮತ್ತೊಂದಾಗಿದೆಯಲ್ಲ ! ಅದೇನೆಂದರೆ :-ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನಗೆ ಉಂಟಾದ ಆ ಸೀತಾವಿರಹವು ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಅನೇಕಂಗಳಾದ ಉಪಾಯಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಮಹಾವೀರರ ಯುದ್ಧರಸಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ರಾವಣನ ಸಂಹಾರಪರ್ಯಂತವೂ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕದಾಗಿ ಇದ್ದಿತು. ಈಗ ಸಂಭವಿಸಿದ ಈ ವಿರಹ ತಾಪವಾದರೂ ಎಂದಿಗೂ ಅವಧಿಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಸಹಿಸತಕ್ಕದಾಗಿ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ಉಚ್ಚಿಸಿದನು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು-“ ಪೂರ್ವವಿರಹದಿಂದ ನಾನು ಬಹುಮಾನಂಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಉಂಟಾದ ಈ ವಿರಹವು ಎಂದಿಗೂ ಅವಧಿಯಿಲ್ಲವಾದುದೆಂದು ಪೇಳಿದುದರಿಂದ ನಾನು ಭಗ್ನಮನೋರಥಳಾಗುತ್ತೇನೆ. ಕಟಕಟಾ ! ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ, ಇದು ಮಹಾಕಷ್ಟವು ! ಈಗ ಆ ಸೀತೆಯು ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂದರೆ :-ಯಾವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಪಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಸ್ನೇಹವು ಕೂಡ ವೈಧವಾಗುವುದೋ, ನೀಲ ಮೊದಲಾದ ಕಪಿಗಳ ನಾಮಧ್ಯೇಯವು ಸಿಕ್ಕುವಾಗುವುದೋ, ಮತ್ತು ಜಾಂಬವಂತನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕೂಡ ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಎಲ್ಲಿ ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂತನಿಗೂ ಗಮನವುಂಟಾಗಲಾರದೋ, ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ನಳನು ಸಹ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಮಾರ್ಗವಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲವೋ, ಇನ್ನು ಯಾವ ಸ್ಥಾನವು ಅಮೋಘಗಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಗಳಿಗೂ ಗೋಚರವಲ್ಲವೋ, ಅಂಥ ದುರ್ಘಟವಾದ ಒಂಪಾನೊಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಇರುವಳಲ್ಲವೆ ! ” ಎಂದು ಸಂತಾಪಿಸಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು-“ ನಾನು ಸ್ವಾಮಿಯಿಂದ ಬಹುಮಾನಿತಳಾದೆನು ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಇಂಥ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನೋಡುವುದು ಇಷ್ಟರಾದ ಜನರಿಗೆ ದುಃಖಕಾರಣವೇ ಹೊಜಿತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲವಾದುದು

ಉಂಡ ಇನ್ನು ಎಷ್ಟುಪರೈತ್ತವು ನಾನು ನಿನ್ನಂ ದುಃಖಪಡಿಸುವನಾದೇನು? ಅದುಕಾರಣ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರವಂ ಕುಞ್ಜಿತು ಪೋಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನನಗೆ ಅಷ್ಟಣಿಯಂ ಕೊಡುವಳಾಗು ” ಎನಲು ;

ನೀತೆಯು—“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ತಮಸೆಯೆ, ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈಗ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರವಂ ಕುಞ್ಜಿತು ಪೋಗುತ್ತಾನೆ ” ಎಂದು ಪರಿತಾಪಯುಕ್ತಳಾದಳು. ತಮಸೆಯು—“ ಎಲೆ ಮಗಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವಳಾಗು, ಆಯುಷ್ಯಂತರಾದ ಕುಶಲವರಿಗೆ ವರ್ಷವರ್ಷಂತೀನಿಮಿತ್ತಗಳಾದ ಶುಭವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಂ ಬಳಿಯಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾವು ಭಾಗಿರರಥೀದೇವಿಯ ಚರಣಸಮೀಪವಂ ಕುಞ್ಜಿತು ಪೋಗೋಣ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ನೀತೆಯು—“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗು. ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾದರೂ ದುರ್ಲಭವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳ ಪ್ರಿಯನಂ ನೋಡು ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲೆ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಈಗ ನನಗೆ ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಮಹಾಯಜ್ಞವಂ ಪೂರ್ತಿಗೈಯಲೋಸುಗ ಒಬ್ಬಳು ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯು ಇದ್ದಾಳೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಇತ್ತಲು ನೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅಕ್ಷೇಪದೊಡಗೂಡಿ—“ ಎಲೈ ಕಾಂತನೇ, ಅವಳು ಯಾರು ? ” ಎಂದಳು.

ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನೀನು ಪುನಃ ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆಯೊ ಏನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ವಿವಾಹವಿಲ್ಲ, ವಿವಾಹವಿಲ್ಲ. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಸೀತಾಪ್ರತಿಮೆಯೇ ನನಗೆ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಇದೆ ” ಎಂದನು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ನೀತೆಯು ನಿಟ್ಟುಸಿರಂ ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತೀಯೆ. ಎಲೆ ತಾಯೆ, ಈಗ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂದ ಪುಟ್ಟಿದ ಲಜ್ಜೆಯೆಂಬ ಶಲ್ಯವಂ ಕಿತ್ತು ಪರಿಹರಿಸಿದನು ” ಎನಲು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲೆ ವಾಸಂತಿಯೇ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಆ ಸೀತಾಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಷ್ಪಜಲಯುಕ್ತವಾದ ನೇತ್ರವನ್ನಿಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದೇನೆ ” ಎಂದನು.

ನೀತೆಯು ಪ್ರಿಯವಚನವಂ ಕೇಳಿ,—“ ಯಾವ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ರೀತಿ ಬಹುಮಾನಂಗಳೈಯುತ್ತಾನೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಂತಾಪಯುಕ್ತನಾದ ಪ್ರಿಯನಂ ಈ ರೀತಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯು ಜೀವಿಸಾನೆಂಬ ಆಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಇದೆಯೋ : ಅಂಥ ಸುವರ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯು ಮಹಾಧನ್ಯವಾದುದಲ್ಲವೆ ! ” ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮಸೆಯು ಸ್ನೇಹದೊಡನೆ ಮುಗುಳುನಗೆಯೊಡನೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ ನೀತೆಯನ್ನಾಲಂಗನಂಗಳೈದು—“ ಎಲೆ ಮಗಳೇ, ಈ ರೀತಿ ನಿನ್ನಂ ನೀನೇ ಸ್ತೋತ್ರವಂ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ ! ” ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ನೀತೆಯು ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳಾಗಿ,—“ ಪೂಜ್ಯಳು ನನ್ನಂ ಪರಿಹಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ ” ಎನಲು ;

ಅತ್ತಲು ವಾಸಂತಿಯು—“ ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಈಗ ಪುನಃ ಈ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನ ಸಂಭಾಷಣಾದಿಸಂಬಂಧವುಂಟಾದುದೇ ನಮಗೆ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವು. ಅದುಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಕಾರ್ಯವಿಷ್ಟವುಂಟಾಗದೊ ಅರೀತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಸೀತೆಯು ಅದಂ ಕೇಳಿ—“ ಸಖಿಯಾದ ವಾಸಂತಿಯು ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲಳಾದಳು ” ಎಂದಳು. ತಮಸೆಯು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ಬಾ, ಹೋಗೋಣ ” ಎನಲು ; ಸೀತೆಯು—“ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡೋಣ ” ಎಂದಳು. ತಮಸೆಯು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ಹೇಗೆ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಪೋಗುವಳಾಗುತ್ತೀಯೆ ? ಅದೇನೆಂದರೆ—ನಿನ್ನ ನೇತ್ರವು ಪ್ರಿಯನಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತವಾದ ಅಭಿರಾಷೆಯೊಡಗೂಡಿರುವುದಾದಕಾರಣ ಕಾಂತನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಡಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಇರುವ ನಿನ್ನ ನೇತ್ರಕ್ಕೂ ಸ್ವಾಮಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಮರ್ಮಚ್ಛೇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಗಳಾಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಅಡ್ಡಿಗೈಸಲ್ಪಡುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲಾ ! ” ಎನಲು ; ಸೀತೆಯು—“ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪುಣ್ಯವಂ ಮಾಡಿರುವ ಜನರಿಂದ ದರ್ಶನವಂ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯಗಳಾಗಿರುವ ಪತಿಯ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಿಸುವೆನು ” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು ; ತಮಸೆಯು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸಬೇಕು ” ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ—“ ಎಷ್ಟು ಪರ್ಯಂತ ನನಗೆ ಬಾಷ್ಟ್ರಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನವುಂಟಾದೀತು ! ” ಎಂದು ಸಂತಾಪ ಪಟ್ಟಳು. ತಮಸೆಯು ನೋಡಿ—“ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದುದು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :—ಯಾವ ರೀತಿ ಒಂದು ಜಲವು ಸುಳಿಗಳೆಂದೂ ನೊರೆಗಳೆನುತ್ತಲೂ ನಾನಾವಿ ಕಾರಗಳನ್ನೈದಿದರೂ ಆದಲ್ಲವೂ ಜಲವೇ ಹೊಹಿತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲವೂ, ಅದೇ ರೀತಿ ಒಂದು ಶೋಕವೆಂಬ ರಸವೇ ಒಂದೊಂದು ನಿಮಿತ್ತವಿಶೇಷದಿಂದ ಭಿನ್ನಿಸಿ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಾಗಿರುವ ರೂಪಾಂತರಂಗಳಂ ವಹಿಸುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಯಾಣೋದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ—“ ಎಲೈ ವಿಮಾನರಾಜನೇ, ಇತ್ತಿತ್ತ ಬಾರೈ ” ಎನಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸಮಸ್ತರೂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದರು.

ಆಗ ತಮಸೆಯು ವಾಸಂತಿಯು ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸೀತಾರಾಮರಂ ಕುಣಿತು—“ ಭೂಮಿದೇವಿಯೂ ಗಂಗಾದೇವಿಯೂ ನಮ್ಮಂಥವರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಡವರಾಗಿ ನಿನಗೆ ಶುಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ ! ಅದೇ ರೀತಿ ವೇದಂಗಳಂ ತನ್ನ ಕಿರಣರೂಪದಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವವನಾಗಿ ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ಮೂಲಪುರುಷನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೂರ್ಯನೂ ಕುಲಕ್ಕೆ ಗುರುವಾಗಿ ಅರುಂಧತೀ ಸಮೀತನಾಗಿರುವ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯೂ ಸಹ ಮಹತ್ತರಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೋಸ್ಕರ ನಿನಗೆ ಶುಭವಂ ಕೊಡಲಿ ! ” ಎಂದು ಶ್ರೇಯಃ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ತೆರಳಿದರು.

## ॥ ಚತುರ್ಥಾಂಕಂ ॥

ಅಬಳಿಕ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಧೀರೀತಿ ಪುನಃ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಎಲ್ಲರು ಸಭಾ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದವರಾಗಲು ; ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಇವರು ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕ ಸಂವಿಧಾನಕರ್ತೃಗಳು ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿ ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮುಂತಾದ ಪೂರ್ವರಂಗವನ್ನಾಚರಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಲು ;

ರಂಗಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ವೇಷಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಯಾನವಾಗಿ ತೆಪ್ಪಿಯಂ ಮುಖ ಯಾಗಿರುವ ಸೇಷಪೈವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಇಬ್ಬರು ಬುಷಿಗಳು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂ ಗೈಯಲು ;

ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬುಷಿಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಂ ಕುಣಿತು ಇಂತಂದನು :-“ ಎಲೈ ಸೌಧಾತಕಿಯೆ, ಈಗ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಸನ್ನಿಹಿತರಾಗಿರುವ ಅತಿಥಿನರುಳ್ಳುದಾದಕಾರಣ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಅತಿಥ್ಯವಂ ಮಾಡತೋಸುಗ ಅತ್ಯಂತ ಸನ್ನಾಹವುಂಟಾಗಿರುವುದುಂ ಈ ಆಶ್ರಮದ ರಮಣೀಯತ್ವವಂ ನೋಡುವನಾಗು. ಅದೇನೆಂದರೆ :-ಈ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗಂಡುಹುಲ್ಲೆಯು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವಿಸಿರುವ ಹೆಣ್ಣುಹುಲ್ಲೆಯು ಪಾನವಂ ಮಾಡಿ ಮಿಕ್ಕ ದುಡಾಗಿ ಉಷ್ಣವಾಗಿ ಮಧುರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀವಾರವೆಂಬ ತೃಣಧಾನ್ಯದಿಂದ ರಚಿಸ್ಪಟ್ಟ ಅನ್ನದ ಕನೆಯಾಗಿರುವ ಗಂಜಿಯಂ ಪಾನವಂ ಮಾಡಿ ಅಪ್ಪುಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಬಜಿಯ ಫಲಗಳೊಡನೆ ಮಿಶ್ರಗಳಾಗಿ ಶಾಕಂಗಳಂ ಪಾಕಂಗೆಯುವರಾದಕಾರಣ ಆ ಶಾಕಪಾಕದ ವಾಸನೆಯು ಅಜ್ಜಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅನ್ನದ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೂಡಿರುವುದಾಗಿ ಈ ಆಶ್ರಮದ ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿದೆ, ನೋಡು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಆಗ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಯಾದ ಸೌಧಾತಕಿಯೆಂಬ ಬುಷಿಯು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡಿ-“ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಂಗಳಾದ ರೂಪುಗಳು ವೇಷಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳವರಾಗಿ ನಮಗೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತರಾಗಿ ವ್ರದ್ಧರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಬುಷಿಗಳಿಗೆ ಕುಶಲವೆ ? ” ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜೈಷ್ಠನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಬುಷಿಯು ನಕ್ಕವನಾಗಿ-“ ಎಲೈ ಈ ಬಾಲಕ ನಾದ ಸೌಧಾತಕಿಗೆ ಈಗ ಬಂದಿರುವ ಈ ಗುರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಒಂದಾನೊಂದು ಸಂತೋಷಕಾರಣವುಂಟಾಗಿದೆ ” ಎನಲು ; ಸೌಧಾತಕಿಯು-“ ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೇ, ಮಹತ್ತರದ ಸ್ತ್ರೀಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಅತಿ ಥಿಯು ಏನೆಂಬ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳವನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜೈಷ್ಠನಾದ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು-“ ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ, ಪರಿಹಾಸವಂ ಬಿಡು ಬಿಡು. ಮುಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಹಾರಾ

ಜನಾದ ದಶರಥರಾಯನ ಪತ್ನಿಯರುಗಳಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿ ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ಜನರಿಗೆ ಪರಿಪಾಲಕನಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರುವ ವಸಿಷ್ಠಮಹಾಮುನಿಯು ಈ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆಯಲ್ಲವೆ ? ನೀನು ಅದೇನುಕಾರಣ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ನಿರರ್ಥಕವಾದ ವಚನವಂ ಪೇಳುವೆ ? ” ಎಂದನು ; ಸೌಧಾತಕಿಯು—“ ಹುಂ ! ಈತನು ವಸಿಷ್ಠನೆ ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು—“ ಹೌದು, ಈತನೇ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು—“ ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೇ, ನಾನು ಇವನು ಯಾವನೋ ರಾಕ್ಷಸನೆಂದು ತಿಳಿದನು ” ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು—“ ಆ ! ಎಲೈ ಮೂರ್ಖನೇ, ಏನೆಂದು ಪೇಳುವೆ ? ” ಎಂದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು—“ ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೇ, ಅತನು ಬರುವನಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತೃಹೀನವಾದ ಕಪಿಲೆಯಾಗಿರುವ ಕಡಸು ಬರಾತ್ತಾರದಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು ! ” ಎನಲು ; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು—“ ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ, ಕೇಳು. ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಬುಷಿಗಳು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಆಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಉಪಚಾರಂಗೈದು ಮಾಂಸಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಧುಪರ್ಕವಂ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಪೇಳುವ ವೇದವಂ ಬಹುಮಾನಂಗೈಯುವರಾಗಿ, ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ಬುಷಿಗಳು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಅತಿಥಿಗೋಸ್ಕರ ಕಡಸನ್ನಾದರೂ ವ್ಯಷಭವನ್ನಾದರೂ ಹಿಂಸೆಯಂ ಮಾಡಿ ಪಾಕಂಗೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆ ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ನೂತ್ರಿಕಾರರಾದ ಬುಷಿಗಳು ಸಹ ಪೇಳುತ್ತಾರೆ ” ಎಂದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು—“ ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದೆಯಲ್ಲವೆ ? ” ಎನಲು ; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು—ಅದು ಹೇಗೆ ? ಎಂದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು—“ ಎಲೈ ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೇ, ಅದೇನೆಂದರೆ—ಪೂಜ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠರು ಭಂದಮೇಲೆ ಈಗಲೇ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿರುವ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ದಧಿಮಧುಗಳಿಂದಲೇ ಮಧುಪರ್ಕವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು, ಕಡಸಂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೆ ? ” ಎನಲು ; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು—“ ಎಲೈ ಸೌಧಾತಕಿಯೇ, ಕೆಲವು ಬುಷಿಗಳು ಮಾಂಸವಂ ವರ್ಜಿಸಿರುವ ಪುರುಷರಿಗೆ ದಧಿಮಧುಗಳಿಂದಲೇ ಮಧುಪರ್ಕವಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಜನಕರಾಯನು ಮಾಂಸವಂ ವರ್ಜಿಸಿದವನಾದಕಾರಣ ಅತನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ದಧಿಮಧುಗಳಿಂದಲೇ ಮಧುಪರ್ಕವನ್ನಾಚರಿಸಿದನು ” ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೌಧಾತಕಿಯು—“ ಜನಕರಾಯನು ಏನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಂಸವಂ ವರ್ಜಿಸಿದನು ? ” ಎನಲು ; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು—“ ಎಲೈ ಕೇಳು, ಜನಕರಾಯನು ಯಾವಾಗ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ದೈವಗತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ದುರ್ದಶೆಯಂ ಕೇಳಿ ರಾಜ್ಯವಂ ಪರಿತ್ಯಾಗಂಗೈದು ವನದಲ್ಲಿ ವಾಸಂಗೈಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವೈಖಾನಸಾಶ್ರಮವಂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ವನವಾಸಂಗೈಯುವನಾದನೋ ಆಗಲೇ ಚಂದ್ರದ್ವೀಪದ ತಪೋವನವನ್ನೈದಿ ಅಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಂ ಮಾಡುವ ಆ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಕೆಲವು ಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಕಳೆದಂಥವಾದುವು ” ಎಂದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು—“ ಜನಕರಾಯನು ಏನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಆ ಚಂದ್ರದ್ವೀಪದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು—“ ಎಲೈ ಕೇಳು, ಈಗ ಅತನು ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಬಂದನು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಸೌಧಾತಕಿಯು—  
 “ ಎಲೈ, ಆದರೆ ಈಗ ಬಂಧುಜನವಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಗೂ ಈ ಜನಕರಾಯನಿಗೂ ಸಹ  
 ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ದರ್ಶನವುಂಟಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಾನು ಅಜ್ಞೆಯೆ ” ಎನಲು ; ದಾಂಡ್ಯಾ  
 ಯನನು—“ ಎಲೈ ಸೌಧಾತಕಿಯೆ, ಈಗತಾನೇ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮಹಾಮುನಿಯು  
 ಆಲೋಚಿಸಿ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ತಾನೇ ಜನಕರಾಯನ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ  
 ಆತನಂ ನೋಡುವಂತೆ ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ  
 ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು ” ಎನಲು ; ಸೌಧಾತಕಿಯು—“ ಎಲೈ  
 ದಾಂಡ್ಯಾಯನನೆ, ಯಾವ ರೀತಿ ವೃದ್ಧರಾದ ಆ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅನೈದ್ಯವಾಗಿ  
 ಕೂಡಿದರೋ ಅದೇರೀತಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ಬಾಲಕ್ರೀಡೆಗಳಿಂದ ಅನ  
 ಧ್ಯಾನವೆಂಬ ಮಹೋತ್ಸವವಂ ಬಹುಮಾನಂಗಳೈಯೋಣ. ಈಗ ಜನಕರಾಯನು ಎಲ್ಲಿ  
 ಇದ್ದಾನೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ದಾಂಡ್ಯಾಯನನು—“ ಎಲೈ ಸೌಧಾತಕಿಯೇ, ಜನಕರಾ  
 ಯನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯಂ ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸಿದವನಾಗಿ ಈಗ ಈ  
 ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊಜಿಗಿರುವ ಒಂದು ವೃಕ್ಷಮೂಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಇತ್ತ ನೋಡು. ಈತನೇ  
 ಜನಕರಾಯನು. ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳ ಜೀರ್ಣವಾದ  
 ವೃಕ್ಷದಂತೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಸೀತಾವಿಷಯವಾದ ಶೋಕ  
 ದಿಂದ ದಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ತೋರಿಸಿದನು.

ಈರೀತಿ ಈ ಬುಷ್ಪಪುತ್ರರಿವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಶೋತ್ತರಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವಾದ  
 ನಾಟಕದ ಕಥಾಭಾಗವಂ ಸೂಚನಂಗಳೈದು ತೆರಳಿದವರಾಗಲು ;

ಆ ಬಳಿಕ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ಜನಕರಾಯನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗಳೈದು  
 ಇಂತೆಂದನು :—“ ಎಲೈ, ನನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಂಥ ದೋಷ  
 ವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ತ್ಯಾಗಂಗಳೈದರೋ, ಮಹತ್ತಾದ ಆ ದೋಷಕಲ್ಪನೆಯು ಅತಿಮನ್ಯುಹವಾಗಿ  
 ನನ್ನ ಹೃದಯವಂ ಪ್ರಣಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ವ್ಯಥೆಪಡಿಸುವುದಾದ ಕಾರಣ ಅದ  
 ಣಿಂದ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಕೋಪವು ಬಲವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಬಹುಕಾಲವಾದರೂ ನೂತನ  
 ವಾದಂತೆ ನನ್ನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಂ ಗರಗಸದಂತೆ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಲಿರುವುದಾಗಿ ಈಗಲೂ  
 ಉಪಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಈರೀತಿ ವಾರ್ಧಿಕ್ಕದಿಂದ ದುಸ್ತರವಾದ ದುಃಖದಿಂದ  
 ಲೂ ಮತ್ತು ದ್ವಾದಶದಿನೋಪವಾಸರೂಪವಾದ ಪರಾಶನಾಂತಪನ ಇವು ಮೊದಲಾದ  
 ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ನಷ್ಟಶರೀರಧಾತುಗಳುಳ್ಳ ನನ್ನ ಈ ದುಷ್ಟ  
 ವಾದ ದೇಹವು ನಿರವಲಂಬವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ?  
 ನಾನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಟವಾದ ದೇಹವಂ ತ್ಯಜಿಸುವೆನೆಂದರೆ, ಆತ್ಮಪಾತ  
 ಕವಂ ಮಾಡಿದ ಪುರುಷರು ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಗಳಾದ ಅನೂರ್ಯಗಳೆಂಬ ಲೋಕ  
 ಗಳನ್ನೈದುಮರೆಂದು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಬುಷಿಗಳು ಪೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಈ ಸೀತಾ  
 ವಿಷಯಕವಾದ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಗಳು ಕಳೆದಂಥವಾದರೂ  
 ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಅದನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸೋಣದಳುಂ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಲಿರುವುದಾದ  
 ಕಾರಣ ನೂತನವಾದಂತೆ ಅತಿದುಸ್ತರವಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಈ ಆತ್ಮಂತವಾದ ದುಃಖ

ವೇಗವು ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವುದಿಲ್ಲ! ಎಲೆ ತಾಯೆ, ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳೇ, ಎಲೆ ಸೀತೆಯೇ, ಕಟಕಟಾ! ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಾಣವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ಆ ದುಃಖನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನಗೆ ಲಜ್ಜೆಯಿಂ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ರೋದನವ ಮಾಡುವುದು ಕೂಡ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಕಟಕಟಾ! ಎಲೆ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತಲೂ ಇರುವುದಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ ಕೋಮಲವಾಗಿ ಮೊಗ್ಗುಗಳಂತೆ ಇರುವ ಕೆಲವು ದಂತಗಳ ತುದಿಗಳುಳ್ಳದಾಗಿ, ಮತ್ತು ತೊದಲುಗೊಂಡು ಅಕ್ಷರಂಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಡೆದದೆ ಇದ್ದರೂ ಮನೋಹರಗಳಾದ ನುಡಿಗಳುಳ್ಳ ಶಿಶುವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಮುಖವಂ ಈಗ ನಾನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ನೀನು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಅತಿದೃಢವಾದ ಹೃದಯಪುಷ್ಪವಳಾಗಿ ಇದ್ದೀಯೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ-ಎಲೆ ಭೂಮಿಯೇ, ನೀನು ಅಗ್ನಿಯು ಬುಷ್ಟಿಗಳು ವಸಿಷ್ಠಪತ್ನಿಯಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಗಂಗೆಯು ಮತ್ತು ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ಗುರುವಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ದೇವತೆಯಾದ ಸೂರ್ಯನು ಸಹ ಯಾವ ಸೀತೆಯ ಪ್ರಭಾವವಂ ಬಲ್ಲರೋ, ಮತ್ತು ವಾಗ್ಧೇವತೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಂ ಪೆತ್ತಂತೆ ನೀನು ಯಾವ ಪುತ್ರಿಯಂ ಪೆತ್ತವಳಾದೆಯೋ, ಅಂಥ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿದ್ದರೂ ಪುನಃ ಅಗ್ನಿಮುಖದಿಂದಲೂ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿರುವ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ಬಂದಿರುವಂಥ ಕಷ್ಟವಂ, ಎಲೆ ಕಲಿನಚಿತ್ತಳೆ, ಏಕೆ ಸಹಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ? ” ಎಂಬದಾಗಿ ಜನಕರಾಯನು ವ್ಯಕ್ತಮೂಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಋಣಿಗಳೆ ನೇಪಥ್ಯದೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು-“ ನಾವಧಾನವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಹಾದೇವಿಗಳು ಇತ್ತಿತ್ತ ಚಿತ್ತವಿಸದೇಕು ” ಎಂದು ನುಡಿಯಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು-“ ಎಲೈ, ಪೃಷ್ಠಿಯೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ತೋಪಿಸಿ ಲ್ಲಟ್ಟ ಮಾರ್ಗಪುಳವಳಾಗಿ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಬಂದಳು ” ಎಂದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವನಾಗಿ, ಇದೇನು ಮಹಾದೇವಿಯು ಬಂದವಳಾದಳು ಎಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, “ ಹಾ! ಇದೇನು ದಶರಥರಾಯನಿಗೆ ದರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಬಂದಳು! ” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ, ಯಾವನು ಈ ದೇವಿಯಂ ಆ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯೇ ಇವಳೆಂದು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾದಾನು? ಈ ದೇವಿಯಲ್ಲವೆ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಂತೆ ಇದ್ದವಳು? ಈಕೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ಇದ್ದಳೆಂದು ಉಪಮಾನವು ಹೇಳತಕ್ಕದು ಏನು ಇದೆ? ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಅಂಥ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ದೈವವತದಿಂ ಈಗ ಇವಳು ಯಾರೋ ಎಂಬಂತೆ ಆದಳಲ್ಲ! ಕಟಕಟಾ! ಏನೋ ಚಿಂತಾಮಯವಾಗಿ ಒಂದಾನೊಂದು ದುಸ್ತರವಾದ ಕಷ್ಟವು ಸಂಭವಿಸಿತು! ಅಹೋ! ಕಾಲಗತಿಯು ಎಂಥದು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ನನಗೆ ಆಕೃತಿಯಂ ತಾಳಿರುವ ಮಹೋತ್ಸವರೂಪವಾಗಿ ಇದ್ದಳೋ ಅಂಥ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯಂ ಈಗ ನೋಡುವುದು ವ್ರಣದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾರವಂ ಇಟ್ಟಂತೆ ದುಸ್ತರವಾಯಿತಲ್ಲಾ! ” ಎಂಬದಾಗಿ ಜನಕರಾಯನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ;

ಆ ಬಳಿಕ ಅರುಂಧತಿಯು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಪೃಷ್ಠಿಯೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ಸಹ ರಂಗ ಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯುವರಾಗಲು ;

ಅರುಂಧತಿಯು ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದಳು :-“ ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜ ಪತ್ನಿಯೆ, ನೀನೇ ಸಮಾಪವನ್ನೆತ್ತಿ ಜನಕರಾಯನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಕುಲಗುರುಗಳಾ ಜ್ಞೆಯುಂಟಾಗಿದೆಯಾದುದುಂಟೆಂದರೇ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕೂಡ ನನ್ನಂ ಕಳುಹಿದರು. ಅದುಕಾರಣ ಇದೇನು ಅಡಿಗಡೆಗೂ ಮಹತ್ವಾದ ಆಲೋಚನೆಯಂ ಮಾಡುವೆ ? ” ಎಂದು ಅರುಂಧತಿಯು ಪೇಳಲು ; ಪೃಷ್ಠಿಯು-“ ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಮನಸ್ಸಂ ಸ್ಥೈರ್ಯಯುಕ್ತವಂ ಮಾಡಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಂ ಅನುಸರಿಸುವಳಾಗೆಂದು ನಾನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವನು ” ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು-“ ಎಲೆ ತಾಯೆ, ಇಂಥ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಕರಾಯನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂಬುದು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತದುಃಖಗಳಂ ಕೂಡಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವಂ ಸಮೂಲವನ್ನಾಗಿ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿತಲ್ಲವೆ ? ಆದಕಾರಣ ಶಿಥಿಲವಾದ ಮೂಲಬಂಧನವುಳ್ಳ ನನ್ನ ಹೃದಯವಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲೋಸುಗ ನಾನು ಸಮರ್ಥಳಲ್ಲವು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅರುಂಧತಿಯು-“ ಎಲೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಂಧುಜನವಿಯೋಗದಿಂದ ಪುಟ್ಟಿರುವದುಃಖಗಳು ನಿರಂತರವೂ ಅನುಭವವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟವಾದ ಜನವು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯವಾದರೆ ಮತ್ತು ದುಸ್ಸಹಂಗಳಾಗಿ ಸಹಸ್ರ ಪ್ರವಾಹಂಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಂತೆ ಮೇರೆದಷ್ಟಿ ಉಬ್ಬುತ್ತಲಿವೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನು ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತಳಾಗು ” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು-“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಈತನಿಗೆ ಮಗಳಾಗಿ ನನಗೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಂಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅಂಥ ಸೀತೆಗೆ ತಂದೆಯಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಈಗ ನಾವು ಹೇಗೆ ಮುಖವಂ ತೋಪಿಸೋಣವೆಂದು ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳಾಗುತ್ತೇನೆ ” ಎನಲು ; ಅರುಂಧತಿಯು-“ ಎಲೆ ರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ಈ ಜನಕರಾಯನು ನಿಮಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಬಂಧುವೇ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿಯು ಜನಕರಾಯನಿಗೋಸುಗ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವಂ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿ ಇದ್ದಾನೆಯಾದುದುಂಟುಂ ಈ ಜನಕರಾಯನು ಉಪಶಾಂತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ” ಎಂದಳು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು-“ ಎಲೆ ತಾಯೆ, ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನು ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹೃದಯಕ್ಕಿಂತಲು ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವ ಪರಮಾಪ್ತನಾದವನು, ಬಾಲಕಳಾದ ನನ್ನ ಸೊಸೆಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ತಂದೆಯಾದವನು. ಹಾ ! ಕಟಕಟಾ ! ಈಗ ಈತನ ದರ್ಶನದಿಂದ ದುಃಖಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ವಿಭವಂಗಳನೆಲ್ಲವಂ ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಹಾ ! ದೈವವೇ ! ಈಗ ನಾನು ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದುದುಂಟುಂ ನನಗೆ ಸುಖಲೇಶವಾದರೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ! ” ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೇ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಜನಕರಾಯನು ಅರುಂಧತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಾಪವನ್ನೆತ್ತಿ-“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿದೇವಿಯೆ, ಜನಕನಾಮಕನಾದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅಭಿವಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಪರಮಪಾವನವಾದ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ನಿಧಿಯಾಗಿ ಇದ್ದರೂ,

ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಸಹ ಪರಮಗುರುವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ಯಾವ ನಿನ್ನಿಂದ ತಾನು ಪರಿಶುದ್ಧನೆಂದು ತಿಳಿಯುವನೋ ಮೂಝು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಗಳಕರಳಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ವಂದ್ಯಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಂಥ ಪರಿಶುದ್ಧಳಾಗಿರುವ ನಿನ್ನಂ ನಾನು ಭಗವತಿಯಾದ ಸಂಧ್ಯಾದೇವಿಯನ್ನಂತೆ ಭೂಮಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ದಿರುವ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂಬದಾಗಿ ಜನಕರಾಯನು ವಂದಿಸಲು; ಅರುಂಧತಿಯು-“ ಎಲೈ ಜನಕರಾಯನೇ, ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಯೋತಿನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಲಿ! ಮತ್ತು ಯಾವವನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ, ರೇಷೋಗುಣಂಗಳಿಗಿಂತಲು ಪರನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಆ ಸೂರ್ಯನು ನಿನ್ನಂ ಪರಿಶುದ್ಧನಂ ಮಾಡಲಿ!” ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹವಂ ಮಾಡಿದಳು. ಜನಕರಾಯನು ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಘೃಷ್ಣಿಯೇ, ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನಾದ ಅರಸಿಗೆ ತಾಯಾದ ಈಕೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯವೇ ಏನು?” ಎನಲು; ಘೃಷ್ಣಿಯು ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲೈ, ನಾವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅತಿನಿಷ್ಠರವಾಗಿಯೂ ಈತನಿಂದ ನಿಂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವು” ಎನುತ್ತ, “ ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನೇ, ಈ ಕೋಪದಿಂದಲೇ, ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಮನ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಅತಿಯಾಶಿತಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕಾಸರಾ್ಯದೇವಿಯಂ ನೀನು ಪುನಃ ದುಃಖಪಡಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ರಾಮಭದ್ರನಿಗೂ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಏನೋ ಒಂದಾನೊಂದು ದುರ್ಮೋಗವು ಸಂಭವಿಸಿತಲ್ಲ! ಅದೇನೆಂದರೆ-ಅತಿತುಚ್ಛರಾದ ಪುರಜನರು ಸೀತಾವಿಷಯವಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ದುಸ್ಸಹವಾದ ಅಪವಾದವಂ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವರಾಗಿ ತಾವು ಅಜ್ಞರಾದಕಾರಣ ದ್ವಿಪಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಉಂಟಾದ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯಂ ಯಥಾರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಮಭದ್ರನು ಇಂಥ ಘೋರಕರ್ಮವಂ ಮಾಡಿದನಲ್ಲವೆ?” ಎಂದನು. ಜನಕರಾಯನು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅತಿರೋಷದೊಡಗೂಡಿ-“ ಎಲೈ ಘೃಷ್ಣಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ಪರಿಶುದ್ಧಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಗ್ನಿಯೆಂಬವನು ಯಾವ ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುವೆ? ಕಟಕಟಾ! ಈರೀತಿ ಹೇಳುವರಾಗಿ ಜನರು ಮೊದಲೇ ರಾಮನಿಂದ ಅವಮಾನಂಗೆಯ್ದಿಲ್ಲದಿರುವ ನಮ್ಮಂ ಅವಮಾನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟವನಾಗಲು; ಅರುಂಧತಿಯು ನಿಟ್ಟುಸಿರಂ ಬಿಟ್ಟು-“ ಎಲೈ ಆಜ್ಞಪರಿಶುದ್ಧಳಾದ ಸೀತೆಯಂ ಶುದ್ಧಿಗೈಯುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾವ ಯೋಗ್ಯನು, ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಅದೆಂತೆನೆ:-ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು, ಅಗ್ನಿ ಅಗ್ನಿಯೆಂಬ ಅಕ್ಷರಂಗಳು ಲಭುಗಳಾದಂಥವು; ಸೀತೆಯೆಂಬ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಯನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಎಲಾ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯೇ, ನೀನು ನನಗೆ ಶಿಶುವಾಗಿಯಾದರೂ ಶಿಷ್ಯಳಾಗಿಯಾದರೂ ಇರುವೆಯೆಂಬುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಆ ಶಿಶುಭಾವ ಶಿಷ್ಯಭಾವಂಗಳು, ಅದಂತಿರಲಿ, ನಿನ್ನ ಪರಿಶುದ್ಧತ್ವವು ನನಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶಿಶುತ್ವವಾದರೂ ಇರಲಿ, ಶಿಷ್ಯತ್ವವಾದರೂ ಇರಲಿ, ನೀನು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸಲು ಯೋಗ್ಯಳಾಗಿದ್ದೀಯಲ್ಲಾ! ಗುಣವಂತರಲ್ಲಿ ಗುಣವೇ ಪೂಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವುದೆ

ಹೊಟು ಮಿಗಿರಾದ ಲಕ್ಷಣವು ವಯಸ್ಸು ಸಹ ಪೂಜಾನಿಮಿತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದಳು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ಎರ್, ಪೇದನೆಗಳು ದುಸ್ಸಹಗಳಾಗಿ ಹೃದಯವಂ ಸಮೂಲವನ್ನಾಗಿ ಕೀಳುತ್ತಲಿವೆ. ಕಟಕಟಾ!” ಎಂದು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಿದಳು. ಜನಕರಾಯನು ನೋಡಿ—“ಹಾ! ಇದೇನು!” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅರುಂಧತಿಯು—“ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೆ, ಮತ್ತೊಂದೇನಿದೆ? ಈ ಘೋರವಾದ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ನೀನು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯನಾಗಲು ನಿನ್ನ ಸಖಿಯಾದ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಕಾರಣ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನು ಇದ್ದ ರೀತಿಯಂ ಆ ಸೌಖ್ಯಾತಿಶಯವಂ ಆ ಪುತ್ರಸಂಪತ್ತಂ ನಿತ್ಯೋತ್ಸವಯುಕ್ತಂಗಳಾದ ಆ ದಿವಸಗಳಂ ಸಹ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡವಳಾದುದು ದುಃಖವಂ ಸಹಿಸಲಾಡದೆ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಿದಳು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚಿತ್ತವು ಪುಷ್ಪದಂತೆ ಅತಿಕೋಮಲವಾಗಿ ಇರುವುದಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು—“ಕಟಕಟಾ! ನಾನು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಪಾಪಿಯಾಗುತ್ತೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:—ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯಂ ನಾನು ಶತ್ರುವಂತೆ ನೋಡುವೆನಾದಕಾರಣ ನನ್ನಂತೆ ಘಾತಕನು ಎಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ! ನನಗೆ ಆ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನೇ ಶ್ವಾಘ್ಯನಾದ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿ, ಅವನೇ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾಗಿ, ಅವನೇ ನನ್ನ ಹೃದಯವಾಗಿ, ಮತ್ತು ಅವನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಅವನೇ ನಾನು ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ತ ಪರಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಮತ್ತು ಶರೀರವು ಜೀವವು ಇವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಪ್ರಿಯವಾದುದು ಯಾವುದುಂಟೊ ಅದುಸಹ ನನಗೆ ಅವನೇ ಆಗಿ ಇದ್ದನು. ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಆ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಯನು ನನಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿ ಇದ್ದನಲ್ಲ! ಕಟಕಟಾ! ಇವಳೇ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯಲ್ಲವೆ? ಯಾವಾಗ ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಗೂ ಪತಿಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೂ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ವಾರ್ಥಿನತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಪೋಗುವುದೊ ಆಗ ಆ ದಂಪತಿಗಳಿರ್ದರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಾನು ನಿಂದೆಯೊಡಗೂಡಿರುವ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದೆನು. ಆ ಬಳಿಕ ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಇವರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಪ್ರಸಾದವುಂಟಾಗುವ ವಿಧಾನವು ಕೋಪಪುಂಟಾಗುವ ವಿಧಾನವು ಸಹ ನನ್ನ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಂಥದಾಯಿತು ಅಥವಾ ಸಾಕು, ಅದೆಲ್ಲವಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಫಲವೇನು? ಈಗ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಮರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಹೃದಯವಂ ದಹಿಸುತ್ತಲಿದೆ” ಎಂಬದಾಗಿ ಜನಕರಾಯನು ವ್ಯಸನ ಪಡಲು; ಅರುಂಧತಿಯು—“ಈ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಹೃದಯವು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಾಸ್ತವಂ ತಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಇದೆ” ಎಂದು ಹೃದಯವಂ ಸ್ಪೃಶಿಸಿ—“ಹಾ, ಕಷ್ಟ!” ಎಂದಳು. ಜನಕರಾಯನು—“ಹಾ! ಪ್ರಿಯಸಖಿಯೇ!” ಎಂದು ತನ್ನ ಕಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಜಲದಿಂದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಮಾರ್ಜನವಂ ಮಾಡಿ—“ಎಲೈ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೈವವು ಮಿತ್ರನಂತೆ ಮೊದಲು ಸುಖಪ್ರದವಾಗಿ ಏಕರೂಪವಾಗಿರುವ ತನ್ನ ಅನುಕೂಲತ್ವವಂ ಪ್ರಕಟಂಗೈದು, ಆ ಬಳಿಕ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವುದರಿಂದ ಅತಿದುಸ್ಸಹ

ವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಹಾವ್ಯಥೆಯಂ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಜನಕರಾಯನು ಪೇಳಲು ; ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ, —“ ಹಾ ಮಗಳೇ ! ಹಾ ಸೀತೆಯೇ ! ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀಯೆ ? ವಿವಾಹಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪರಿಗ್ರಹದಿಂ ಅತಿಶುಭಕರವಾಗಿ, ಉದಯಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಚಂದ್ರಿಕೆಯುಂ ಶೋಭಿಸುವ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅತಿಸುಂದರವಾಗಿ, ವಿಕಾಸಯುಕ್ತವಾಗಿ ಇರುವ ಮನೋಹರವಾದ ನಿನ್ನ ಮುಖಕಮಲವಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲಾ ಮಗಳ, ಬಾ. ಪುನಃ ನನ್ನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಳಾಗು. ನಾನಾಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನು ಈ ರೀತಿ ಪೇಳುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಅತಿವೃದ್ಧರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಸೊಸೆಯಾದಳು, ನಮಗಾದರೂ ಮಗಳೇ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳಲ್ಲ ” ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಳು. ಅರುಂಧತಿದೇವಿಯು—“ ಎಲೈ, ಈ ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಪೇಳಿದ ಅರ್ಥವು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಆದಂತೆನೆ:—ಶಾಂತಾದೇವಿಯೊಡಗೂಡಿ ಐದು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳುಳ್ಳವನಾದರೂ ಆ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನೊಬ್ಬನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರನಾದವನು. ಅದೇ ರೀತಿ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಸೊಸೆಯರೊಳಗೆ ಈ ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾಗಿ ಇದ್ದಳೆ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಆ ರೀತಿ ಪ್ರೀತಿವಿಷಯವಲ್ಲ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು—“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ದಶರಥನೇ, ನನಗೆ ಇಂಥ ವ್ಯಸನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರಂಗಳಿಂದಲೂ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹಿತಕರನಾದ ನಿನ್ನಂ ನಾನು ಹೇಗೆ ಮಹಿಯುವೆನು ? ಎಲೈ ಅರಸೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ಯೆಗೆ ತಂದೆಗಳಾದವರು ಅಳಿಯನಿಗೆ ಅಪ್ಪರಾದ ಜನರಂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವರು. ಈ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನೀನೇ ನನ್ನಂ ಬಹುಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದವನಾದುದರಿಂದ ಆ ಲೋಕರೀತಿಯು ವಿಪರೀತವಾಯಿತು. ಅಂಥ ಅಪ್ಪಬಂಧುವಾದ ನೀನೂ ಕೂಡ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆ. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಸೀತೆಯೂ ಕೂಡ ಅದೃಶ್ಯಳಾದಳು. ಈ ರೀತಿ ಕಾಲಗತಿಯು ದುಸ್ಸಹವಾದರೂ ಘೋರವಾದ ಈ ಜೀವಲೋಕವೆಂಬ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಪರಮಪಾಪಿಯಾದ ನನ್ನ ಜೀವನವಂ ನಿಂದಿಸು ! ನಾನೇನುಮಾಡಲಿ ? ” ಎಂದು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು. ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು—“ ಎಲಾ ಸೀತೆಯೇ, ದೃಢವಾದ ವಜ್ರಲೇಪದಿಂದ ಖಚಿತವಾಗಿ, ಚಲನವಿಲ್ಲದ ದಾಗಿರುವ ಈ ದುಷ್ಟವಾದ ಜೀವವು ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನನ್ನಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೋಗುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ನಾನೇನುಮಾಡಲಿ ? ” ಎಂದು ದುಃಖಿಸಲು ; ಅರುಂಧತಿದೇವಿಯು—“ ಎಲಾ ಮಹಾರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು. ಸರ್ವಥಾ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರಂ ಬಿಟ್ಟವರುಂಟೆ ? ಸಮಯವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಕಣ್ಣೀರಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಂ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಚಿತ್ತವಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವುಂಟಲ್ಲ ! ಅದೇನೆಂದರೆ :—ಮುಷ್ಯಶೃಂಗಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕುಲಗುರುವು ನಿಮ್ಮಂ ಕುಣಿತು—ಎಲಾ, ರಾಮಭದ್ರನು ಲೋಕಾಪವಾದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಂಗೈದನೆಂದು ನೀವು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ದುಃಖಿಸಬೇಡಿ. ದೈವಗತಿಯು ಆ ರೀತಿ ಆಗತಕ್ಕದಾಗಿದ್ದಕಾರಣ

ಆ ರೀತಿ ನಡೆಯಿತು. ಅದರೂ ಸೀತೆಯು ತೃಪ್ತಿಯಾದಳು ಶುಭಕರವಾದ ಮಹಾಫಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಪೇಳಿದ ಕಾರಣವು ನೀನು ಸ್ಮರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ? ” ಎಂದು ಸಂತೈಸಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ಭಗವಾದ ಮನೋರಥವುಳ್ಳ ನನಗೆ ಇನ್ನು ಶುಭವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆಶೆಯು ಏತನಿಂದ ಉಂಟಾದೀತು ! ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು-“ ಎಲೈ ರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ಅದರೇ ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ವಚನವು ಅನ್ಯತವೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆಯೋ ಏನು ? ಎಲೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನರೇ, ನೀನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವುಂಟಾಗಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಯಾವ ವಚನಗಳುಂಟೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಂಶಯವೇಡ. ಇಂಥ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸಿಷ್ಯರಾದ ಋಷಿಗಳ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಶುಭಕರವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಉದ್ಯುಕ್ತಳಾಗಿರುವಳಲ್ಲವೆ ? ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಋಷಿಗಳು ವೈಧವಾಗಿ ವಚನವು ನುಡಿಯುವರಲ್ಲ.” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅಷ್ಟಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಕೋರಾಹಲವುಂಟಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಅದಂ ಕೇಳುತ್ತಲಿರುತ್ತಾ ;

ಜನಕರಾಯನು ಅದಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲೈ ಶಿಷ್ಯರಾದ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದವರಾದಕಾರಣ ಶಿಷ್ಯಾನುಭವನವೆಂದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಬಿಟ್ಟು ಪಡೆಯಲ್ಪಡೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಬಾಲಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೋರಾಹಲವಲ್ಲವೆಂದು ಇದು ? ” ಎನಲು ; ಕೌಸಲ್ಯೆಯು-“ ಬಾಲ್ಯವೆಂಬುದು ಸುಲಭವಾದ ಸುಖವುಳ್ಳದಾಗಿ ಇರುವುದು. ಎಲೈ, ಇದೇನು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಲಕನು ರಾಮಚಂದ್ರನ ಬಾಲ್ಯ ಸಂಪತ್ತಂ ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನಾಗಿ ಮನೋಹರಂಗಳಾಗಿ ಕೋಮಲಗಳಾಗಿ ಯೂ ಇರುವ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ನೇತ್ರಂಗಳಂ ಆನಂದಪಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇವನಾರು ? ” ಎಂದು ನೋಡಿದಳು. ಅರುಂಧತಿಯು ಆ ಕುಮಾರನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷ ಕುತೂಹಲಗಳೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದಳು :-ಎಲೈ ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ ನನಗೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತಿಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಣಾಮೃತವಾದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಇದೇ ಸರಿ ; ಇದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಆಯುಷ್ಯಂತರಾದ ಆ ಕುಶಲವರಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಲಕನು ಇಂಥವನೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿಯುವೆವು-ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಇಂತೆಂದಳು :-“ ಕನ್ನೈದಿಲೆಯ ದಳದಂತೆ ಮೆಚೆಯುತ್ತ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣನಾಗಿ ಕಾಕ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಮೂಹವು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ಅಲಂಕರಿಸುವವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಬಾಲಕನು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯನಾಗಿ ಪುನಃ ಆ ರಾಮನೇ ಶಿಶುವಾಗಿರುವಂತೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನನ್ನ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಮೃತಾಂಜನವುಂ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನಾರು ? ” ಎನ್ನುತ, ಚಿಂತಿಸಿ, “ ಈ ಬಾಲಕನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಬ್ರಾಹ್ಮಣಾರಿಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಅರುಂಧತಿಯು ಪೇಳಲು ; ಜನಕರಾಯನು ಆ ಬಾಲಕನು ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ಇವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಬ್ರಾಹ್ಮಣಾರಿಯೇ ಸರಿ. ಅದೆಂತೆನೆ :-ಈ

ಬಾಲಕನ ಪೃಷ್ಠಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಖಿಯಿಂ ಸ್ಪೃಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಾಣಗಳುಳ್ಳ ಎರಡು ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳಂ ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಭಸ್ಮದಿಂ ಸ್ನೋಹಪವಿ ತ್ರದಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತಬಿಂದುಗಳಿಂ ಹೊಳೆಯುವ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವಂ ಹೊದೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಕಟಸೂತ್ರವಾಗಿರುವ ನೊಡೆಯಿಂ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿರುವ ವಸ್ತ್ರವಂ ಕಟಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ದನುಸ್ಸಂ ಜಪಮಾಲೆಯಂ ಅಶ್ವತ್ಥದಂಡವಂ ಸಹ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ನಾನು ಇವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿಯೇ, ಈ ಬಾಲಕನು ಎಲ್ಲಿರುವನು? ಈ ಬಾಲಕನಂ ನೀನು ಏನೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೀಯೆ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಅರುಂಧತಿಯು—“ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ನಾವು ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಈಗತಾನೇ ಬಂದೆವಾದಕಾರಣ ಇವನು ಯಾರೋ ತಿಳಿಯದು” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಬಳಿಕ ಜನಕಮಹಾರಾಜನು—“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಪೃಷ್ಠಿಯೇ, ನನಗೆ ಅತಿಕುತೂಹಲಪುಂಟಾಗಿದೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನೇ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಸಮಾಪವನ್ನೈದಿ ಈ ಬಾಲಕನ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ಕೇಳು. ಮತ್ತು ಈ ಬಾಲಕನನ್ನೇ ಕುಣಿತು—ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಯಾರೋ ಈ ವೃದ್ಧರು ನಿನ್ನಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ಪೇಳುವನಾಗು” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಪೃಷ್ಠಿಯು—“ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ” ಎಂದು ತೆರಳಿಪೋದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ಆ ಬಾಲಕನು ಈ ಪೃಷ್ಠಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ನಮ್ಮ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದಾನೊ ಇಲ್ಲವೊ ನೀವು ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೀರಿ?” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಜನಕರಾಯನು—“ಎಲೆ ರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ಇಂಥ ದಿವ್ಯರೂಪಸಂಪನ್ನನಾದ ಈ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಈ ರೂಪಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಚ್ಚರಿರಿತ್ರೆಯು ಸಹ ಉಂಟಾಗಿರುವುದೇ ಹೊಣಿತು ಇಲ್ಲದೆ ಪೋಗಿರಾಜರು” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ—“ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ಆ ಬಾಲಕನು ವಿನಯದೊಡಗೂಡಿ ಈ ಪೃಷ್ಠಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿದವನಾಗಲು, ತನಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಬಾಲಕರನ್ನೆಲ್ಲರಂ ಬಿಟ್ಟು ನಮಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ತಿರಿಗಿದವನೇ ಆದನಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಳು. ಜನಕರಾಯನು ಆ ಬಾಲಕನಂ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ, “ಎಲೈ, ಇದೇನೋ ಊಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:—ಈ ಕುಮಾರನಲ್ಲಿ ಒಂದಾ ನೊಂದು ಮಹಿಮಾಶಿತಯವು ವಿನಯದಿಂ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಬಾಲಕನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಹಿಮಾಶಿತಯವಂ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ತಿಳಿಯುವರೆ ಹೊಣಿತು ಮೂಢರು ತಿಳಿಯರಾಜರು. ಈಗ ಬಲವತ್ತಾದ ಈ ಮಹಿಮಾಶಿತಯವು ಅತಿಲಘುವಾದ ಸೂಜಿಕಲ್ಲಿನ ಖಂಡವು ಉಕ್ಕಿನ ಗಟ್ಟಿಯನ್ನೊತ್ತು ಅಪಹರಿಸುವುದೊ ಆ ರೀತಿಸ್ಥಿರವಾದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಂ ಕೂಡ ಅಪಹರಿಸುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರು ;

ಅಪ್ಪಟುಗಳಿಗೆ ಲವನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು:—ಈ ವೃದ್ಧರು ಪೂಜ್ಯರಾದವರು; ಆದಾಗ್ಯೂ ಇವರ ನಾಮಧೇಯಂಗಳಂ

ಜೈಷ್ಠಕನಿಷ್ಠಭಾವಂಗಳಿಂ ಸಂಪ್ರದಾಯವಂ ಸಹ ನಾನು ತಿಳಿದವನಲ್ಲವಾದಕಾರಣ  
 ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಯಾವಪ್ರಕಾರದಿಂ ಅಭಿವಾದನವಂ ಮಾಡಲಿ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದವನಾಗಿ,  
 “ಅಗಲ; ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆಂದು ವೃದ್ಧರಿಗೋಸ್ಕರ ಕೆಲವರು  
 ಅಭಿವಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಅದೇ ರೀತಿ ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದು ನಿಶ್ಚ  
 ಯಿಸಿ, ವಿನಯದೊಡಗೂಡಿ ಆ ವೃದ್ಧರ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ-“ಈ ಲವನು ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ  
 ನಿಮಗೋಸುಗ ಪ್ರಣಾಮವಂ ಮಾಡುವನು” ಎಂದು ಅಭಿವಾದನವಂ ಗೈದವನಾಗಲು;  
 ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಜನಕರಾಯನು ಸಹ-“ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ನೀನು ಆಯು  
 ಪ್ಕಂತನಾಗು” ಎಂದು ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದರು. ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು-“ಎಲೈ  
 ಕುಮಾರನೇ, ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗು” ಎಂದು ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದಳು. ಆಗ ಅರುಂಧ  
 ತಿಯು-“ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಬಾರೈ” ಎಂದು ಲವನಂ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು  
 ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-“ದೈವಯೋಗದಿಂ ನನ್ನ ತೊಡೆಯು ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಕುಮಾರನಿಂ  
 ಪೂರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ, ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನೋರಥವೂ ಕೂಡ ಪೂರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು”  
 ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು-“ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಇತ್ತ ಬಾರೈ”  
 ಎಂದು ಲವನಂ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು-“ಎಲೈ, ಸ್ವಲ್ಪವಿಕಾಸಯುಕ್ತವಾದ  
 ಕನ್ನೈದಿರೆಯಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಹೊಳೆ  
 ಯುವ ದೇಹವಿರುವ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಕುಮಾರನು ನಮ್ಮ ರಾಮಭ  
 ದ್ರನಂ ಪೋಲುವನಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಕಮಲಗಳ ಕೇಸರಂಗಳಂ ಭಕ್ಷಿಸಿ  
 ರಕ್ತಿಮೆಯೊಡಗೂಡಿರುವ ಕಂಠವುಳ್ಳ ಹಂಸಪಕ್ಷಿಯ ಸರಳವಾದ ಉಚ್ಚದ್ವನಿಯಂತೆ ಗಂಭೀ  
 ರವಾದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯುಳ್ಳದಾಗಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅತಿರೇಖವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸ್ವರಸಂ  
 ದರ್ಭದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ರಾಮಭದ್ರನನ್ನೇ ಪೋಲುವನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆಯಲ್ಲವೆ?  
 ಮತ್ತು ಪರಿಣತವಾದ ಕಮಲದ ಗರ್ಭಪ್ರದೇಶದಂತೆ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವ ಶರೀರಸ್ಪರ್ಶವೂ  
 ಕೂಡ ಆ ರಾಮಭದ್ರನ ಶರೀರಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೇ ಪೋಲುವುದಾಗಿ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ? ಎಲೈ  
 ಮಗುವೆ, ನಿನ್ನ ಮುಖವಂ ನೋಡೇನು” ಎಂದು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಲವನ ಗಲ್ಲವಂ ಮೇಲಕ್ಕೆ  
 ಎತ್ತಿ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿದವಳಾಗಿ, ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ, ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ಜನಕರಾ  
 ಯನಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದಳು:-“ಎಲೈ ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸು  
 ವವನಾಗಿ ಈ ಬಾಲಕನ ಮುಖವಂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ಏನು? ಮಗಳಾಗಿ ಸೊಸೆಯಾ  
 ಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೀತೆಯ ಮುಖಚಂದ್ರನೊಡನೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು;  
 ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು-“ನೋಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು-“ಎಲೈ  
 ರಾಜರ್ಷಿಯೇ, ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಏನೋ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮುಖವು  
 ಳ್ಳದಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಲಿದೆ” ಎನಲು; ಜನಕರಾಯನು ಲವನಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ-“ಎಲೈ  
 ನನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರ ಆ ಸಮಸ್ತವಾದ ಅಕ್ಕ  
 ತಿಯು, ಆ ಕಾಂತಿಯು, ಆ ವಾಕ್ಯು, ಜನ್ಮನಿದ್ಧವಾದ ಅದೇ ವಿನಯವು, ಪುಣ್ಯಕರವಾದ  
 ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಆ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರವು ಸಹ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಈ ಬಾಲಕನಲ್ಲಿ

ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿರುವಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಎಲಾ ರಾಜಪತ್ನಿಯೆ, ಏಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈ ರೀತಿ ಅತಿಚಪಲವಾಗಿ ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ? ಕಟಕಟಾ! ' ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಟ್ಟನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ನಿನಗೆ ತಾಯಿ ಇರುವಳೆ ಏನು? ಆ ತಾಯಿಯು ನನ್ನ ರಿಸುವೆಯೊ ಏನು? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು—“ ನನಗೆ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ ” ಎಂದು ಖೇಳಿದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ ಅದರೆ ನೀನು ಯಾರ ಸಂಬಂಧಿಯು? ” ಎಂದು ಪುನಃ ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಲವನು—“ ಎಲಾ ತಾಯೇ, ನಾನು ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹಾಮುನಿಯ ಸಂಬಂಧಿಯು ” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತನು. ಆಗ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ ಎಲೈ ಮಗನೇ, ನಾನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಖೇಳತಕ್ಕ ಅರ್ಥವಂ ಖೇಳುವನಾಗು ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು;—“ ಎಲಾ ತಾಯೇ, ನಾನು ಇಷ್ಟಮಾತ್ರವಂ ತಿಳಿಯುವೆನೇ ಹೊಜಿತು ಮತ್ತೊಂದನ್ನಜ್ಞಿಯೆನು ” ಎಂದು ಖೇಳಿದವನಾಗುತ್ತಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಇಂತಂದನು :—  
“ ಎಲೈ ಸೇನಾಜನರುಗಳಿರಾ ! ಕೇಳಿ. ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುರಾಯನು ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಈ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದ ಸಮೀಪಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರಾಗಬೇಡ, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ ” ಎಂದು ಸಾಕುವನಾಗಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯೂ ಜನಕರಾಯನೂ ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಇಂತಂ ದರು :—“ ಅತ್ತಮೇಧಾರ್ಥವಾದ ಆಶ್ರಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ನಾವು ನೋಡಬಹುದಾದಕಾರಣ ಈ ದಿವಸವು ಸುದಿವಸವು ” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಕೌಸಲ್ಯಾದೇವಿಯು ಆ ಘೋಷವಂ ಕೇಳಿ, “ ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕುಮಾರನೂ ಕೂಡ ಸೇನಾಜನರಂ ಕುಣಿತು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಖೇಳುವುದು ಅಮೃತಬಿಂದುಧಾರೆಗಳಾಗಿ ಆಕ್ಷರಂಗಳು ಕೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಲಿವೆ ” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ಲವನು ಜನಕರಾಯನಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಯಾರು? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು—“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಪುತ್ರರಾದ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಂ ತಿಳಿಯುವೆಯೊ ಏನು? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದನು. ಲವನು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಇವರೇ ಅಲ್ಲವೆ ರಾಮಾಯಣಕಥಾನಾಯಕರಾದ ಪುರುಷರು? ” ಎಂದು ಖೇಳಿದವನಾಗಲು ; ಜನಕರಾಯನು—“ ಇವರೇ ರಾಮಾಯಣಕಥಾಪುರುಷರು ” ಎಂದು ಖೇಳಿದನು. ಲವನು—“ ಹಾಗಾದರೆ ಅವರಂ ಎಂತು ತಿಳಿಯದಿರುವೆನು? ” ಎಂದು ಖೇಳಲು ; ಜನಕರಾಯನು ಲವನಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಈ ಚಂದ್ರಕೇತು ವೆಂಬವನು ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದವನು ” ಎಂದು ಖೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು—“ ಹಾಗಾದರೆ ಈ ರಾಜಪುತ್ರನು ಊರ್ವಿಷಾದೇವಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದವನು, ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನಿಗೆ ಮೊಮ್ಮಗನಾದವನು ” ಎಂದು ಖೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅರುಂಧತಿಯು—“ ಎಲೈ, ಕುಮಾರನು ರಾಮಾಯಣಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಇರುವ

ಪಾಂಡಿತ್ಯವಂ ಪ್ರಕಟವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು" ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು. ಜನಕರಾಯನು ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿ ಲವನಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ನೀನು ರಾಮಾಯಣಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಭಿಜ್ಞನಾದರೆ ನೋಡೋಣ; ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಪುತ್ರರಾದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು? ಅವರ ನಾಮಧೇಯಗಳು ಯಾವುವು? ಯಾವ ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಯಾರುಯಾರು ಜನಿಸಿದರು? ಪೇಳು” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಲವನು—“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಈ ಕಥಾಭಾಗವಂ ನಾವೂ ಅನ್ಯರಾದವರೂ ಕೇಳಿದವರಲ್ಲ” ಎನಲು; ಜನಕರಾಯನು—“ಕವಿಯಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ಕಥಾಭಾಗವಂ ಪೇಳಿದವನಾಗಲಿಲ್ಲವೆ ಏನು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಲವನು—“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಈ ಕಥಾಭಾಗವಂ ನಿರೂಪಿಸಿದವನಾದರೂ ಅದಂ ಪ್ರಕಟವಂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಉತ್ತರರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ಕಥಾಭಾಗವಂ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭ ವಿಶೇಷದಿಂದ ರಸಭರಿತವನ್ನಾಗಿ ಅಭಿನಯಪ್ರಧಾನವನ್ನಾಗಿಯೂ ರಚನೆಗೈದು ಇದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸ್ವಹಸ್ತಲಿಖಿತವಾದ ಆ ನಾಟಕಗ್ರಂಥವಂ ನೃತ್ಯಗೀತಪಾದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೂತ್ರಧಾರನಾದ ಭರತಾಚಾರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಜನಕರಾಯನು—“ಏನು ನಿಮಿತ್ತ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಲವನು—“ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ಭರತಾಚಾರ್ಯನು ಆ ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥವಂ ಅಷ್ಟರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿಸಿ ಅವರುಗಳಿಂದ ಆ ನಾಟಕವಂ ಅಭಿನಯಂಗೈಸುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ಆ ಭರತಾಚಾರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಜನಕರಾಯನು ಅದಂ ಕೇಳಿ—“ಇದೆಲ್ಲವು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಂ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ” ಎಂದನು. ಲವನು ಜನಕರಾಯನಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಸ್ವಹಸ್ತಲಿಖಿತವಾದ ಆ ನಾಟಕಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಆದರಣೆಯು. ಅದಂತೆನೆ:—ನಮ್ಮ ಗುರುವು ಯಾವ ಶಿಷ್ಯನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ನಾಟಕದ ಪುಸ್ತಕವಂ ಕೊಟ್ಟು ಭರತಾಚಾರ್ಯನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನೋ ಅವನ ಕ್ಷೇಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದವಂ ಪರಿಹರಿಸಲೋಸುಗ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ನಮ್ಮ ಸಹೋದರನಂ ಸಹ ಬಲವನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಗುರುವಿಗೆ ಆ ನಾಟಕಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಆದರಣೆ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ನಿನಗೆ ಒಡಕುಟ್ಟಿದವನು ಇದ್ದಾನೆಯೇ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಲವನು—“ಎಲೈ ತಾಯೇ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಕುಶನೆಂಬ ಸಹೋದರನು ಇದ್ದಾನೆ” ಎಂದನು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು—“ಕುಮಾರನೇ, ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ಪೇಳಿದುದುಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠನು ಇದ್ದಾನೆಂದು ಪೇಳೋಣವಾಯಿತು” ಎನಲು; ಲವನು—“ಎಲೈ ತಾಯೇ, ನಾನು ಷೋಡಶ ಜನಿಸಿದನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕುಶನು ಜನಿಸಿದನಾದಕಾರಣ ಈ ಪ್ರಸವಕ್ರಮದಿಂದ ಆ ಕುಶನು ನನಗೆ ಅಣ್ಣನು, ಹೌದು” ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು—“ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ,

ರನೆ, ಚರಂಜೀವಿಗಳಾದ ನೀವಿರ್ದರು ಅವಳಿಗಳೇ ಏನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ;  
 ಲವನು-ಹೌದೆಂದನು. ಜನಕರಾಯನು-“ ಎಲೈ ಮಗುವೆ, ಮಿಗಿಲಾದ ರಾಮಾಯಣ  
 ಕಥೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವವು ಎಂಥದೊ, ಆ ಕ್ರಮವಂ ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪೇಳುವನಾಗು ”  
 ಎನಲು ; ಲವನು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಅಸತ್ಯವಾದ ಪುರಜನರ ಅಪವಾದವಚನದಿಂದ  
 ಭಯಯುಕ್ತನಾದ ಅರಸಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹೊಜಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ,  
 ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳಾಗಿ, ಅಸನ್ನವಾದ ಪ್ರಸವವೇದನೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಏಕಾ  
 ಕಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿತ್ಯಾಗಂಗೈದು  
 ಪುನಃ ಅಯೋಧ್ಯಾಪತ್ತನಕ್ಕೆ ಬಂದನೆಂಬದಾಗಿ ಕಥಾಭಾಗವು ಇದೆ ” ಎನಲು ; ಅದಂ  
 ಕೇಳಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು-“ ಕಟಕಟಾ ! ” ಎನುತ,-“ ಎಲೌ ಮಗಳೆ, ಎಲೌ ಮನೋಹರ  
 ವಾದ ಮುಖಪುಳವಳೇ, ಎಲೌ ಸೀತೆಯೇ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಶರೀರವೆಂಬ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಶೀಘ್ರ  
 ವಾಗಿ ದೈವದ ದುಷ್ಪವಾದ ವಿಲಾಸಪರಿಣಾಮವು ಒಂದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿತು ” ಎಂದು  
 ಸಂತಾಪಪಟ್ಟಳು. ಜನಕರಾಯನು-“ ಎಲೌ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೆ, ನೀನು ಪತಿಯಿಂದ  
 ಅವಮಾನವಂ ಭಯಂಕರವಾದ ವನವಂ ಪ್ರಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಅಂಥ ವೇದನೆಯಂ  
 ಸಹ ಹೊಂದಿದವಳಾಗಿ, ಆ ಮಹಾರಾಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಂಗಳಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿ ದುಷ್ಕ  
 ಮ್ಯಗಂಗಳು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ  
 ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ, ಈಗ ನನ್ನಂ ಸಲಹುವನಾಗೆಂದು ನೀನು ನನ್ನಂ ಅನೇಕಾವೃತ್ತಿ  
 ಸ್ಮರಿಸಿದವಳಾದೆ. ಈರ್ಥವು ನಿಶ್ಚಿತವೇ ಸರಿ ” ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಟ್ಟನು. ಈರಿತಿ  
 ದುಃಖಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಜನಕರಾಯನಂ ಸಹ ನೋಡಿ ಲವನು ಅರುಂಧತೀದೇ  
 ವಿಯಂ ಕುಣುತು-“ ಎಲೌ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇವರಿರ್ದರು ಯಾರು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ;  
 ಅರುಂಧತಿಯು-“ ಈಕೆಯೇ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು, ಈತನೇ ಜನಕರಾಯನು ” ಎಂದು ಪೇಳಿ  
 ದಳು. ಆಗ ಲವನು ಬಹುಮಾನದೊಡನೆಯು ದುಃಖದೊಡನೆಯು ಕುತೂಹಲದೊಡ  
 ನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಅವರಿರ್ದರಂ ನೋಡುವನಾಗಲು ; ಜನಕರಾಯನು-“ ಎಲೈ,  
 ದುರಾತ್ಮರಾದ ಪುರಜನರ ನಿಷ್ಕರುಣತ್ವವು ಎಂಥದು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಮತ್ತು ಆ ಪುರಜ  
 ನರ ವಚನವಂ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಅರಸಾದ ರಾಮನು ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆರೋಚಿಸದೆ  
 ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಜಿಸಿದುದಂ ನೋಡಿದೆಯಾ ? ” ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟವ  
 ನಾಗಿ ಕ್ರೋಧಾಪೇಶದಿಂದ ಪರವಶನಾಗಿಯೂ-“ ಎಲೈ, ಈ ಜನಾಪವಾದಮೂಲಕವಾಗಿ  
 ಈ ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಹಿಂಸಾದಿರೂಪವಾದ ಸಿಡಲಿನ ದುಸ್ಸಹವಾದ ಬೀಳೋಣವಂ  
 ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರುವ ನನ್ನ ಕೋಪವು ಧನಸ್ಸಿನಿಂದಲಾದರೂ ಶಾಪಪ್ರಯೋ  
 ಗದಿಂದಲಾದರೂ ಶೀಘ್ರದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸಿ ಈ ದುಷ್ಕರೈಲ್ಲರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮಯ  
 ವು ” ಎಂದು ಅಟ್ಟಹಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರಲು ; ಆಗ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಭಯಯುಕ್ತಳಾಗಿ  
 ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ ಕುಣುತು-“ ಎಲೌ ತಾಯೆ, ನೀನು ಈ ಕೋಪಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ  
 ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಜನಕರಾಯನಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದವಳಾಗಿ, ರಾಮಾದಿಗಳಂ ಸಲಹು  
 ಸಲಹು ! ” ಎಂದಳು. ಲವನು ಅದಂ ಕೇಳಿ,-“ ಅವಮಾನಿತರಾದ ಮಾನಶಾಲಿಗಳಿಗೆ

ಇದೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲವೆ?" ಎಂದನು. ಅಂಥಾ ಅರುಂಧತಿಯು ಜನಕರಾಯನಂ ಕುಣಿತು- " ಎಲೈ ಅರಸೆ, ರಾಮನು ನಿನಗೆ ಪುತ್ರನಾದವನು. ಅಜ್ಜರಾಗಿ ದೀನರಾ ಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಿಗಿಲಾದ ಜನಪು ಸಹ ನನ್ನಿಂದ ಪಾಲನತಕ್ಕವರು " ಎಂದು ಸಮಾ ಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಜನಕರಾಯನು- " ಅಥವಾ, ಸೀತಾರಾಮರೆಂಬ ಈವುಭಯವು ನನಗೆ ಪುತ್ರಸ್ಥಾನವಾದುದಲ್ಲವೆ? ಪುರಜನರಾದರೊ-ಬಹುಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಾಲಕರು ವೃದ್ಧರು ದೀನರು ಸ್ತ್ರೀಸಮೂಹವು ಸಹ ಇವರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡಿರುವರು. ಅದುಕಾರಣ ಈ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಪ್ರಯೋಗವಂ ಮಾಡುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ ವಾದುದುಂ ನಾನು ಉಪಶಾಂತಿಯಂ ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ ; ಕೋಪವಂ ತ್ಯಜಿಸುವನಾಗು ತ್ತೇನೆ " ಎನ್ನುತಲಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಜೊಳಗೆ ಬಾಲಕರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದವರಾಗಿ ರಂಗ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಬಾಲಕನಾದ ಲವನಂ ಕುಣಿತು- " ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ, ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವವು ಅಶ್ವವು ಎಂಬದಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿವಿಶೇಷವಂ ನಾವು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆಯಲ್ಲವೆ. ಈಗ ನಾವು ಆ ಅಶ್ವವೆಂಬ ಪ್ರಾಣಿಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡೆವು " ಎಂದು ಪೇಳಿದವರಾಗಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು- " ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗ ಳಿರಾ ! ಅಶ್ವವು ಅಶ್ವವು ಎಂದು ವೇದದಲ್ಲಿ ಪಶುಗಳಂ ನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿವಿಶೇಷವು ಶ್ರುತವಾಗುತ್ತಲಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಆ ಅಶ್ವವು ಯಾವ ರೀತಿ ಇರುವುದೊ ಅರಿತಿ ನೀವು ಪೇಳುವರಾಗಿ " ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ಚಾರಿಗಳು ಲವನಂ ಕುಣಿತು- " ಎಲೈ ಬಾಲಕನೆ, ಕೇಳು. ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿನ್ಯತವಾದ ಪುಚ್ಛವಂ ವಹಿಸುವುದಾಗಿ ಆ ಪುಚ್ಛವಂ ನಿರಂತರವೂ ಕೊಡುಹುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಅಶ್ವವು ದೀರ್ಘವಾದ ಕಂಠವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಗೊರಸುಗಳು ನಾಲ್ಕೇ ಸರಿ. ಎಳೆಹುಲ್ಲುಗಳನ್ನೇ ಆ ಪ್ರಾಣಿ ಮೆಲ್ಲುವುದು. ಮಾವಿನ ಕಾಯಿಗಳಂತೆ ಇರುವ ಲದ್ದಿಯ ಉಂಡೆಗಳಂ ಎರಚುತ್ತಲಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ನಾವು ಪೇಳಿದುದುಂ ಏನು ಫಲವು ? ಮತ್ತು ಅಶ್ವವು ದೊರ ವಾಗಿ ಪೋಗುತ್ತಲಿದೆ. ಬಾರೈ, ಬಾರೈ, ಪೋಗೋಣ " ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಆ ಬಾಲಕರು ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಿಡಿದು ಸೆಳೆಯಲು ; ಆಗ ಲವನು ಅಶ್ವವಂ ನೋಡ ಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಈ ಗುರುಜನವಿಷಯವಾದ ವಿನಯದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ- " ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ ನೋಡಿ. ಈ ಬಾಲಕರು ನನ್ನಂ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸೆಳೆಕೊಂಡು ಪೋಗುತ್ತಾರೆ " ಎಂದು ಪೇಳಿ ತ್ವರೆಯಿಂದ ಅಡಿಗಳ ನ್ನಿಡಲು ;

ಅದಂ ನೋಡಿ ಅರುಂಧತಿಯು ಜನಕರಾಯನು ಸಹ ಕುಮಾರನಾದ ಲವನಿಗೆ ಅಶ್ವವಂ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾದ ಕುತೂಹಲವು ಎಂದರು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಅರುಂಧತೀ ಜನಕರಾಯರನ್ನು ಕುಣಿತು- " ಎಲೈ ನೋಡಿ. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಲವನೆಂಬ ಬಾಲಕನ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ವಚನಗಳಿಂದಲೂ ನೀವು ನಾವು ಸಹ ಸಂತೋಷಪ ಟ್ಟಿವರಾದೆವು. ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿಯೇ, ನಾನು ಆ ಬಾಲಕನಂ ನೋಡದೆ

ಇರುವವಳಾಗಿ ಯಾರಿಂದಲೂ ವಂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಂತೆ ಇದ್ದೇನೆಂದಾದಕಾರಣ ಈ ವನದಲ್ಲೇ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ನಾವು ಗರ್ವಿತನಾಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಚಿರಂಜೀವಿಯಂ ನೋಡೋಣ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅರುಂಧತಿಯು-“ ಎಲಾ ರಾಜಪತ್ನಿಯೇ, ಅತಿವೇಗದಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಪೋಗಿರುವ ಚಪಲನಾದ ಆ ಬಾಲಕನು ಏಂತು ಕಾಣಲ್ಪಡುವನು ? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಅಷ್ಟಜೊಳಗೆ ಘೃಷ್ಣಿಯೆಂಬ ಅವಸರದವನು ಪುನಃ ವಾಲ್ಮೀಕ್ಯಾಶ್ರಮದಿಂದ ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೆತ್ತಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂ ಜನಕರಾಯನಂ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಸಹ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಈ ಬಾಲಕನಾದ ಲವನ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ನೀವು ಸಮಯವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವರಾಗಬೇಕೆಂದು ಪೇಳಿದರು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಜನಕರಾಯನು ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲೈ, ಈ ಬಾಲಕನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮವು ಏನೋ ಅತಿರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು. ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಅರುಂಧತಿಯೇ, ಎಲಾ ಕೌಸಲ್ಯೆಯೇ, ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಘೃಷ್ಣಿಯೇ, ಈಗ ನಾವೇ ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ದರ್ಶನವಂ ಮಾಡೋಣ ” ಎಂದು, ಈ ವೃದ್ಧಸಮೂಹವು ರಂಗಸ್ಥಾನದಿಂದ ಪೊಟುಪೋಗಲು ;

ಪುನಃ ಆ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೆತ್ತಿ ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಆಶ್ಚರ್ಯವಂ ನೋಡುವನಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದವರಾಗಲು ; ಲವನು-“ ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಿರಾ ! ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯವಂ ನೋಡಿದವನಾದೆನು. ಮತ್ತು ಈ ಅಶ್ವವು ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಮಹಾಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದೆಂದು ಸಹ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು-“ ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ, ನೀನು ಈ ಆರ್ಥವಂ ಏಂತು ತಿಳಿಯುವೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದವರಾಗಲು ; ಲವನು ಆ ಬಾಲಕರಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಮೂರ್ಖರೇ, ನೀವು ಕೂಡ ವೇದದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶ್ವಮೇಧಕಾಂಡವಂ ಪಾಠಂಗೈದು ಇದ್ದರಲ್ಲ. ಈಗ ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕ್ರಮವಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬಾರದೆ. ಈ ಅಶ್ವಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ನೂಟು ನೂಟು ಮಂದಿ ಕವಚಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಬತ್ತಳಿಕೆಗಳಂ ಧರಿಸಿದವರಾಗಿ ದಂಡಪಾಣಿಗಳಾಗಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ರಕ್ಷಕರಾದ ಶೂರರು ಕಲ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ. ಅದೇರಿತೆ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಸಹ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಲಿದೆ. ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಆರ್ಥದಲ್ಲಾದರೂ ವಿರೋಧ ತೋಟುಬರೆ ಆದಂ ನೀವು ನನ್ನಂ ಕೇಳುವರಾಗಿ ” ಎಂದು ಲವನು ಪೇಳಲು ; ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು-“ ಎಲೈ ಲವನೇ, ಈ ಅಶ್ವವು ಮಹಾಶೂರರಿಂ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟದಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಫಲವೇನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಅವನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ-ಎಲೈ, ಅಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಮಹಾಯಜ್ಞವು ಜಗತ್ತಂ ಜಯಿಸಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಬಲವಂತರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮಹತ್ವಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತ್ವವಲ್ಲವೇ ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರು.

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶ್ವದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಸ್ತೋತ್ರಪಾಠಕನು ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಕೇಳಿ. ಇದು ಅಶ್ವವೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿಯಬೇಡಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ :-

ಭೂಲೋಕ ಮೊದಲಾದ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕವೀರನಾದ ರಾವಣಕುಲಕ್ಕೆ ಶತ್ರುವಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ವೀರತ್ವವಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಂ ಮಾಡುವ ಧ್ವಜಪಟವೇ ಇದು, ಎಂದು ತಿಳಿಯುವರಾಗಿ ” ಎಂದು ಉಗ್ಗೊಳಿಸಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಗರ್ವದೊಡಗೊಡಿ-“ ಎಲೈ, ಆ ಭಟನ ಮುಖದಿಂ ಹೊಣುಡುವ ಅಕ್ಷರಂಗಳು ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿವೆಯಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದನು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಲವನಂ ಕುಣಿತು, “ ಎಲೈ ಆ ಭಟನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಏನೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಲವನು ನೇಪಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ-“ ಎಲೈ ಎಲೈ ಭಟನೆ, ನೀನು ಈರಿತಿ ರಾಜ ಕೀರ್ತಿಯಂ ಉಗ್ಗೊಳಿಸುವೆಯಾದಕಾರಣ ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಇಲ್ಲವೊ ಏನು ? ” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ? ” ಎನಲು ; ಲವನು ಕ್ರೋಧದಿಂ ಯುಕ್ತನಾಗಿ, “ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡದೆ ಕಾರ್ಯಗಳಂ ಮಾಡುವ ಇಂಥ ಮೂರ್ಖರಂ ಸಿದಿಸು ” ಎನುತ, “ ಎಲೈ ಮೂರ್ಖನೇ, ಹಾಗಾದರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಇಲ್ಲವೆ ? ಇರಲೇ ಇದ್ದಾರು. ಈ ಬೆದರಿಕೆ ಏನು ? ಅಥವಾ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂ ಫಲವೇನು ? ಏಳು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕವೀರನಾದ ನಿಮ್ಮ ಅರಸಿನ ವಿಜಯಧ್ವಜಪಟರೂಪವಾದ ಆ ಅಶ್ವವಂ ಅಪಹರಿಸುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಬುಷಿ ಪುತ್ರರಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಿರಾ, ನೀವು ಸುತ್ತಲೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೆಂಚಿ ಗಳಿಂ ಈ ಅಶ್ವವಂ ಪ್ರಹರಿಸುವರಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರವಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಮದಲ್ಲಿ ಈ ಅಶ್ವವು ಹುಲ್ಲೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಇರಲಿ ” ಎಂದು ಲವನು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಕ್ರೋಧಯುಕ್ತನಾಗಿ ನೇಪಥ್ಯದಿಂ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಚಪಲನೆ, ಬಿಡು ಬಿಡು. ನೀನು ಏನೆಂದು ಮಾತನಾಡುವೆ ? ಅತಿಶೀಘ್ರಂಗಳಾದ ಆಯುಧಧಾರಿಗಳ ಪಡ್ತಿಗಳು ನೀನು ಬಾಲಕನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಗರ್ವಯುಕ್ತವಾದ ವಚನವಂ ಈಗ ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಮಹಾಶೂರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಅತಿಪ್ರಚಂಡನಾದವನು. ಅವನು ಎಂದೂ ನೋಡದಿರುವ ಅರಣ್ಯವಂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ಅಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಪರ್ಯಂತವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೊ ಅಷ್ಟುಹೊಳಗೆ ನೀನು ಶೀಘ್ರದಿಂ ಈ ಗಿಡಗಳ ಮಾರ್ಗದಿಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಓಡುವನಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು-“ ಎಲೈ ಲವನೆ, ಎಲೈ ಲವನೆ, ಇನ್ನು ಈ ಅಶ್ವವಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಸುವುದು ಸಾಕು, ಸಾಕು. ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ, ಪಡ್ತಿಪಡ್ತಿಗಳಾಗಿ ಬರುವ ಈ ಆಯುಧಧಾರಿಗಳು ಧನುಷ್ಪಂಕಾರವಂ ಮಾಡುವರಾಗಿ ಬೆದರುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಮಸ್ಥಾನವು ಸಹ ದೂರವಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹುಲ್ಲೆಗಳು ಹಾಲು ಹಾಲು ಓಡುವಂತೆ ಓಡಿಹೋಗೋಣ ಬಾ ” ಎಂದು ಕರೆಯುವರಾಗಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ನಕ್ಕವನಾಗಿ, ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಏಕೆ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿವೆ ಎಂದು, ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದೆಯನ್ನಾರೋಪಿಸುವನಾಗಿ, ಇಂತೆಂದನು :-“ ಹೆದೆಯೆಂಬ ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಭಯಂಕರಗಳಾದ ತುದಿಗಳೆಂಬ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳುಳ್ಳದಾಗಿ

ಹೊಜಿಡುತ್ತಲಿರುವ ಭಯಂಕರವಾದ ನಿದ್ರಾವಾದ ಗರ್ಭರ ಶಬ್ದವುಳ್ಳದಾದಕಾರಣ ಈ ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸು ಜಗತ್ತಂ ಕಬಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನವುಳ್ಳದಾಗಿ ಅಟ್ಟಹಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮುಖದ ಆಟೋಪವನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತ ವಕ್ರವಾದ ಉದರಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದಾಗಲಿ ! ” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಲವನು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾದನು.

ಈರಿತಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತಿರಿಗಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ರಂಗಸ್ಥಾನದಿಂ ಪೊಟು ಪೋದರು.

ಚತುರ್ಥಾಂಕ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

## ॥ ಪೆಂಚಮಾಂಕಂ ॥

ಐದನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಪುನಃ ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿ ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತರಾಗಲು ; ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಇವರು ಮೊದಲಾದ ಗಾಯಕರು ತಂತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗುತ್ತಿರಲು ;

ಈರಿತಿ ನೇಪಥ್ಯದಿಂ ಕ್ರೋಧಯುಕ್ತನಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಅಶ್ವಮೇಧ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಅಶ್ವವಂ ಅಡ್ಡಗೈಸುವ ಲವನಂ ಕುಣಿತು, “ ಎಲೈ ಚಪಲನೇ, ನೀನು ಬಾಲಕನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಗರ್ವವಚನವಂ ಈ ಆಯುಧಧಾರಿಗಳು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜ ಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಷ್ಟುಊರಿಗೆ ನೀನು ಓಡುವವಾಗು ” ಎಂದು ಚಂದ್ರಕೇತುರಾಯನ ಪ್ರವೇಶವಂ ಸೂಚನಂಗೆಯ್ದನಂತರದಲ್ಲಿ ಲವನು ಯುದ್ಧಸ್ಸನ್ನದ್ದನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ;

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೊ ಎಲೋ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿರಾ, ನನಗೆ ಅವಲಂಬನವುಂಟಾಯಿತು. ನೀವು ಹೆದರಿಬೇಡಿ. ಅದೆಂತೆಂದರೆ-ಇತ್ತ ನೋಡಿ ; ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಅಶ್ವೀಪ್ರವಾಗಿ ಸುಮಂತ್ರನಿಂದ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಡುವುದಾದಕಾರಣ ಅಶಿವೇಗದಿಂ ಬರುತ್ತಲಿರುವ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರಥಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕೋವಿದಾರ ವ್ಯಕ್ತದ ಶಾಖೆಯೆಂಬ ಧ್ವಜವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬಂದನಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಅದೇರಿತಿ ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ಚಂದ್ರಕೇತುರಾಯನು ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿ ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾದ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸುಮಂತ್ರನೇ, ನೋಡು. ಯುದ್ಧರಂಗದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಪಂಚಶಿಖೆಗಳುಳ್ಳ ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ವೀರಬಾಲಕನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಪಯುಕ್ತನಾಗುವುದುಂ ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗುತ್ತಲಿರುವ ಮುಖಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಡವಿಲ್ಲದೆ ಹೆದೆಯಂ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ತುದಿಯುಳ್ಳ ಧನ್ಯುಸಿಂಧ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷವಂ ವರ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಅಶ್ಚರ್ಯವು, ಇದು ಅಶ್ಚರ್ಯವು ! ನೋಡು. ರಘುವಂಶದ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಲ್ಲದೆ ಇರುವ ನೂತನವಾದ ಅಂಕುರಪೋ ಎಂಬಂತೆ ಇರುವ ಈ ಮುನಿಕುಮಾರನು ಒಬ್ಬನು ಅಶಿಕೋಪಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟ ಗಜಕಪೋಲಗ್ರಂಥಿಗಳಲ್ಲಿ ತಗಲಿ ಅದಹಿಂ ಚೀಂಕರಿಸುವುದುಂ ಧಯಂಕರಗಳಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಬಾಣ ಸಹಸ್ರಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ನನಗೆ ಕುತೂಹಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ ” ಎಂಬ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಯಂತನೇ, ದೇವಾಸುರರ ಪ್ರಭಾವವಂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದವ

ನಾಗಿರುವ ಅದೇರಿತಿ ಸಮಾನವಾದ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಈ ಬಾಲಕನಂ ನೋಡಿ ನಾನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುಕಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸಂ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂಬ ಸುಮಂತ್ರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಈ ಮುನಿಕುಮಾರನಂ ಒಬ್ಬನಂ ಕುಣಿತು ಬಲುಮಂದಿ ಶೂರರು ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನವಂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬದಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಲಜ್ಜೆಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ. ಅದೆಂತೆನೆ:-ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮುನಿಬಾಲಕನೊಬ್ಬನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವನಾದಕಾರಣ ಭಯಂಕರಗಳಾಗಿ ಹಸ್ತಗಳಿಂ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶಸ್ತ್ರಸಮೂಹವುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮತ್ತು ಧ್ವನಿ ಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ಸುವರ್ಣಮಯಗಳಾದ ಕಿಟುಗಂಟೆಗಳಿಂದ ಝಣಝಣತ್ಕಾರಯುಕ್ತ ಗಳಾದ ರಥಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ, ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಮದಜಲಗಳಂ ವರ್ಷಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಗಜ ಗಳೆಂಬ ಮೇಘಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೇನೆಗಳಿಂ ಸಮಾನಭಾವವಂ ವಹಿಸಿ, ಸುತ್ತು ವರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆಯಲ್ಲವೆ ?” ಎಂಬ ಚಂದ್ರಕೇತುವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸುಮಂತ್ರನು- “ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಈ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶೂರರೆಲ್ಲರು ಕೂಡಿದರೂ ಈ ಬಾಲಕನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಲಾಕರು. ಇನ್ನು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಾಗಿ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಲಾಕರೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನು ಇದೆ ?” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ತ್ವರಮಾಡು, ತ್ವರಮಾಡು. ಈ ಬಾಲಕ ನಿಂದ ನಮ್ಮಂ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಸೇನಾಜನರಿಗೆ ಮಹತ್ವಾದ ಸಂಹಾರವು ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದೆಂತೆನೆ:-ಈ ಮಹಾವೀರನಾದ ಬಾಲಕನು ಪರ್ವತಗಳ ಹೊದೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಗಜಸಮೂಹಂಗಳಿಗೆ ಕರ್ಣಜ್ವ ರವಂ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಧನುಷ್ಯಂಕಾರಂಗಳಂ ಮಹತ್ವಗಳಾದ ಭೇರಿಭಾಂಕಾರಂಗಳಿಂ ಪೂರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದನ್ನಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿಸುತ್ತ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಾಕಾಡುತ್ತಲಿರುವನಾದಕಾರಣ ಅತಿಭಯಂಕರಂಗಳಾದ ಮುಂಡಗಳ ಖಂಡಸಮೂಹಗಳಿಂ ಭೂಮಿಯಂ ಹಸುಗೊಂಡಿರುವ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಯಂಕರವಾದ ಮುಖದಿಂ ಬೀಳುತ್ತಲಿರುವ ಕಬಳ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಎರಚಲ್ಪಡುತ್ತಲಿರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ, ನೋಡು” ಎಂಬ ಚಂದ್ರ ಕೇತುವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-ಇಂಥ ಶೂರನಾದ ಈ ಬಾಲ ಕನೊಡನೆ ಈ ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುವುದಂ ನಾವು ಎಂತು ಸಮ್ಮತಿಸೋಣ! ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕ,-ಅಥವಾ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವೇನು? ನಾವು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧರಾಗಿರುವವರಲ್ಲವೆ? ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಗತಿಯು ಏನು ಇದೆ? ಎಂದು ಸುಮಂತ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಚಿಂತಿಸು ತ್ತಿರಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಆಶ್ಚರ್ಯದೊಡನೆ ಲಜ್ಜೆಯೊಡನೆಯೂ ತ್ವರೆಯೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ ದವನಾಗಿ-“ ಎಲೈ, ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವು ಈ ಬಾಲಕನ ಶಸ್ತ್ರದ ವೇಗದಿಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿದಂಥವೇ ಆದವಲ್ಲ, ಕಟಕಟಾ! ನಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸು ಭಗ್ನವಾಯಿತು” ಎಂದು ತಮ್ಮ ನ್ನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸುಮಂತ್ರನು ರಥವೇಗವನ್ನಭಿನಯಿಸಿದವನಾಗಿ-“ ಎಲೈ

ಆಯುಷ್ಯಂತನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವೇ, ಆ ವೀರನಾದ ಕುಮಾರನು ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರನಾಗಿ ನಿಂತನು” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನಭಿನಯಿಸಿ— “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಜನರು ಈ ಕುಮಾರನಂ ಏನೆಂದು ಕರೆಯುವರು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಗೈಯಲು; ಸುಮಂತ್ರನು—“ಈತನು ಲವನೆಂಬ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳವನು” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ, ಎಲೈ, ಮಹಾಭುಜ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಲವನೇ, ಸೇನಾಜನರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಿ ನಿನಗೆ ಏನು ಫಲ ವು? ಇಗೋ! ನಾನು ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಇದ್ದೇನೆ. ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡು. ತೇಜಸ್ಸು ತೇಜಸ್ವಿನರ್ದೇ ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದಲಿ!” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸುಮಂತ್ರನು— “ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಕುಮಾರನೇ, ಸಿಂಹದ ಮಜಿಯು ಮೇಘಗರ್ಜನವಂ ಕೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಿಂಹವು ತನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೋ ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಗಜಸಮೂಹಗಳಂ ಸಂಹರಿಸುವುದಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿ ಬಂದಂತೆ ಈ ವೀರನಾದ ಬಾಲಕನು ನಿನ್ನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವಾತ್ರನಾಗಿಯೇ ಸೇನಾ ಸಂಹಾರವಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿದನು, ನೋಡು” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಆ ಬಳಿಕ ವೀರೋದ್ಧತಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಲವನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಚೆನ್ನಾಯಿತು, ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ನೀನು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನಲ್ಲವೇ? ಅದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಸೇನಾಸಂಹಾರವಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿದವನಾದನು” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತಲಿರು;

ಅಷ್ಟಜಿಲ್ಲೆಯೇ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಕೋರಾಹಲಧ್ವನಿಯುಂಟಾಯಿತು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿ ನೋಡಿ—“ಎಲೈ, ಈಗ ನನ್ನಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾಗಿ ಓಡಿವರಾದರೂ ಏಂತು ಪುನಃ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿದವರಾಗಿ ಈ ಸೇನಾ ಪತಿಗಳು ನನ್ನನ್ನಡ್ವೈತಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ! ಬುದ್ಧಿಹೀನರು” ಎಂದು ನಿಂದಿಸಿ—“ಆಗಲ, ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಗಂಭೀರವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಂಹನಾದದ ಕೋರಾಹಲಧ್ವನಿಯುಳ್ಳ ಈ ಸೇನಾಸಮೂಹವು ಪ್ರಳಯಕಾಲವಾಯುವಿನಿಂದ ತಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ದಾಗಿ ಮೊಳೆಯುತ್ತಲಿರುವ ಸಮುದ್ರದ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ, ಪ್ರಳಯವಾಯುವಿನ ವೇಗದಿಂದ ಕೀಳಲ್ಪಟ್ಟವಾಗಿ ಒಣಗಿದ ಎಲೆಗಳಂತೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಲಿರುವ ಪರ್ವತಗಳ ಅಭಿಘಾತದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲವಾದ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯಂತೆ, ಅತಿಪ್ರಚಂಡವಾದ ನೆನ್ನ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲಾಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಕಬಳಭಾವವನ್ನೈದುವುದಾಗಲಿ!” ಎಂದು ಪೇಳಿ ಲವನು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಅಡಿಗಳನ್ನಿಡುತ್ತಲಿರು; ಅದಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು—“ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಗುಣಾತಿಶಯದಿಂದ ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರೇಮವಿಷಯನಾದಕಾರಣ ನನಗೆ ನೀನು ಮಿತ್ರನಾಗುತ್ತೀಯೆಂಬುದು ಯಾವುದು ನನ್ನ ವಸ್ತುವೋ ಅದು ನಿನ್ನದೆ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಪರಿಜನ

ವಾದ ಈ ಸೇನಾಜನದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ? ಈ ಚಂದ್ರಕೇತು ವೆಂಬ ನಾನು ನಿನ್ನ ಗರ್ವವಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗಲ್ಲಾಗಿ ನಿಂತಿರುವೆನಲ್ಲವೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಲವನು ಕ್ರೋಧದೊಡನೆ ಬೇಸಹಿಕೆಯೊಡನೆಯೂ ಯುಕ್ತನಾಗಿ— “ಆ! ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇಂಥ ವೀರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನೊಡನೆ ನಾನು ವೀರವಾದವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಕಾರಿಗಳಾದ ಪಾಪಿಷ್ಠರಾದ ಆ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಂ ನಾನು ವ್ಯರ್ಥ ವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟೆನು” ಎನುತ, ಚಂದ್ರಕೇತುವಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ತಿರಿಗಿದವನಾಗು ತ್ತಲಿರಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಈ ವೀರನಂ ನೋಡು. ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತವಾದ ಗರ್ವದಿಂ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇನೆಗಳಿಂ ಅನುಸರಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಹಸ್ತದಿಂ ಪಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಧನುಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕುಮಾ ರನು ಉಭಯದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎದ್ದಿರುವ ಮೇಘಕಾಂತಿಯಂತೆ ಇರುವ ಕಾಂತಿಯಂ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸುಮಂತ್ರನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು— “ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಈ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಮಹಾಶೂರನಾದ ಈ ಲವನಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ. ನಾವಾದರೋ ಇವನ ಪರಾಕ್ರಮವಂ ನೋಡಿ ಪರ ವಶರಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ತಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಎಲೈ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನೀವು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವವರು, ಈ ಬಾಲಕನು ಒಬ್ಬನಾಗಿರುವವನು; ಮತ್ತು ನೀವು ಗಜಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ರಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕುಳಿತಿರುವವರು, ಈ ಬಾಲಕನು ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ಇರುವವನು; ಇನ್ನೂ ನೀವು ಕವಚಗಳಂ ತೊಟ್ಟಿರುವವರು, ಇವನು ಕೃಷ್ಣಾಚಿನವಂ ಹೊದೆದಿರುವವನು; ಮತ್ತು ನೀವು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜೈಷ್ಠರಾದವರು, ಇವನು ಬಾಲನು: ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನೀವು ಬ್ಯಾತಿಯಂ ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಈ ಕುಮಾರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಭಾವವಂ ವಹಿಸಿದಿರಿ—ಎಂಬುದುಂ ನೀವು ನಿಂದಿಸಲು ಯೋಗ್ಯರು; ನಾವು ಸಹ ನಿಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವರು” ಎಂದು ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲು;

ಲವನು ಅಕ್ಷೇಪದೊಡಗೊಡಿದವನಾಗಿ—“ಆ! ಇದೇನು! ಈ ರಾಜಪುತ್ರನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಯೆಮಾಡುವನೊ ಏನು?” ಎನುತ ತ್ವರೆಯೊಡಗೊಡಿ ಚಿಂತಿಸಿ,—“ಆಗಲಿ! ಎಲೈ, ಈ ವೀರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಂ ಕಾಲಹರಣವಾಗದಂತೆ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂ ಈ ಸೇನೆಗಳಂ ಸ್ತಂಭಿಸಿದವನಾಗುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಧ್ಯಾನವಂ ನಟಿಸುವನಾಗಲು;

ಸುಮಂತ್ರನು ನೋಡಿ—ಏನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಹತ್ತುಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಘೋಷಗಳು ಅಡಗಿದಂಥವಾದುವು? ಅದೇನೋ ತಿಳಿಯದು? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಲವನು ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂ ಸೇನೆಗಳಂ ಸ್ತಂಭಿಸಿದವನಾಗಿ, ಅಬಳಿಕ—ಅಥವಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ನೋಡುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ಸನ್ನದ್ಧನಾದನು.

ಸುಮಂತ್ರನು ನೋಡಿ ತ್ವರೆಯೊಡಗೊಡಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ಈ ಬಾಲಕನು ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿ

ಯುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಈ ಅರ್ಧದಲ್ಲ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅದೆಂತೆನೆ:-ಮಿಂಚುಗಳು ಅಂಧಕಾರವು ಈ ಉಭಯವು ಕೂಡಿದಂತೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನೇತ್ರವಂ ತೆಪ್ಪಿದು ನೋಡಿದರೂ ಆ ನೇತ್ರವಂ ಕಬಳಿಸಿ ಪುನಃ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ, ಪೀಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತನೇನೆಯು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ವ್ಯಾಪಾರರಹಿತವಾಗಿದೆ ಯಾದಕಾರಣ ಒಂದೊಂದೂ ಈ ಜಯಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರವು ಈ ಕ್ರೂರನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ. ಇದು ನಿಶ್ಚಯವು, ನೋಡು. ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು! ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು! ಪಾತಾಳಲೋಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಿಬಿಡಂಗಳಾದ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಂಧಕಾರದಂತೆ ಅತಿನೀಲವರ್ಣಗಳಾಗಿ, ಪುಟಪಾಕಗಳಿಂ ಅತಿತಪ್ತವಾದ ಸುವರ್ಣದ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗಿರುವ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕಾಂತಿಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಸಮಸ್ತವಂ ಕಿತ್ತುಬಿಸುಡೋಣದಹಿಂ ಮಹಾಕರೋರವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಕಿತ್ತು ಎಣಿಚಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಮೇಘಗಳಿಂ ನೀಲವರ್ಣಗಳಾಗಿ ಮಿಂಚುಗಳಿಂ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಶಿಖರಗಳಂತೆ ಆಕಾಶವಂ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿವೆ!” ಎಂಬ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸುಮಂತ್ರನು-“ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ಈ ಲವನಿಗೆ ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರುವುವೋ?” ಎನಲು; ಚಂದ್ರಕೇತುವು-“ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಈ ಆಸ್ತ್ರಗಳು ಉಪದೇಶವಾಗಿರುವವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಸುಮಂತ್ರನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು-“ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ವಿಶೇಷದಿಂದ ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶವಾಗಿ ಇದ್ದೀತೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಅದೇನೆಂದರೆ:-ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಭೃಶಾಶ್ವನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿಗೆ ಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದಂಥವು. ಆಬಳಿಕ ಭೃಶಾಶ್ವಮುನಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶಂಗಳೈಯಲ್ಲಟ್ಟುವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು ನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದುವು. ಅನಂತರ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶಂಗಳೈಯಲ್ಲಟ್ಟುವಾಗಿ ರಾಮಭದ್ರನಲ್ಲಿ ನಿಂತವಾದಕಾರಣ, ಇವರು ಮೂಱುಮಂದಿಯನ್ನು ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬನೂ ಈ ಆಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನಾಚರಿಸುವನು” ಎಂಬ ಸುಮಂತ್ರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು-“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಮಿಗಿಲಾದ ಬುಷಿಗಳು ಕೂಡ ಸತ್ಯಗುಣಪ್ರಕಾಶವು ಅಧಿಕವಾಗುವುದಹಿಂ ಅಂತರ್ಯಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ರಹಸ್ಯವಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದನ್ನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ” ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು-“ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿವೀರನಾದ ಲವನು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದನು, ಸಾವಧಾನನಾಗು” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಇವರಿರ್ವರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಒಬ್ಬನಂ ನೋಡಿ ಒಬ್ಬನು ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದರು:-ಅಹೋ! ಈ ಕುಮಾರನು ರೂಪಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ನೇತ್ರಾ

ನಂದಕರನಾಗಿದ್ದಾನೆ-ಎಂದು ಅಶ್ಯರ್ಯಪಟ್ಟು, ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಅನುರಾಗದಿಂದಲು ಕೂಡಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ, ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಇಂತೆಂದರು:-“ ಸದ್ಗುಣಸಮೂಹಗಳ ಅತಿ ಶಯವು ಈರಿತ ಕುಮಾರರೂಪವಂ ತಾಳಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಂವಾದವಂ ಮಾಡುವುದೊ ಏನು? ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಿಂದ ಎಡವಿಲ್ಲದಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದಿರುವ ಪೂರ್ವಪರಿಚಯವೇ ಈ ಕುಮಾರರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತಿರುವುದೊ? ಅಥವಾ ದೈವಗತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವ ತಮ್ಮ ಒಂದಾನೊಂದು ದೇಹಸಂಬಂಧವೋ? ಇದೇನು ಈ ಕುಮಾರನು ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯನಾಗಲು ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಧ್ಯಾನವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ!” ಎಂಬ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸುಮಂತ್ರನು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಸ್ವರಸಮಯವಾಗಿ ಸ್ವತಃವಿವ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದು ಬಹುತರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಧರ್ಮವೇ ಸರಿ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೇತ್ರಪ್ರೀತಿಯೆಂಬುವುದೇ ಗ್ರಹಮೈತ್ಯವಾಗುವುದೆಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಜನರ ಉಪಚಾರವಚನವುಂಟು. ಆ ವಚನವಂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲಶಕ್ಯವಲ್ಲದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಉಂಟಾಗುವ ಯಾವ ಪಕ್ಷಪಾತವುಂಟೋ ಆ ಪಕ್ಷಪಾತಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಲ್ಲ. ಆ ಪಕ್ಷಪಾತವು ಸ್ನೇಹರೂಪದಿಂದ ಸೂತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣವಂ ಕೂಡಿಸಿ ಬಂಧನಂಗೆಯುತ್ತಲಿದೆ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಪುನಃ ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಇವರಿರ್ವರೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಒಬ್ಬನಂ ಕುಣಿತು ಒಬ್ಬನು ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದರು:-ಈ ಕುಮಾರನ ಯಾವ ದೇಹವು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಲು ಅಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಲಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ನನ್ನ ದೇಹವು ಉದಯಿಸುತ್ತಲಿರುವ ರೋಮಾಂಚಸಮೂಹವುಳ್ಳದಾಗುತ್ತಲಿದೆಯೋ, ನುಣುಪಾಗಿ ಸೂರ್ಯಪುಟದಂತೆ ಮಿಂಚುತ್ತಲಿರುವ ಅಂಥ ಈ ಕುಮಾರನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂತು ಬಾಣಗಳಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವನಾಗಲಿ! ಮತ್ತು ದುಸ್ಸಹವಾದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವ ಈ ಕುಮಾರನು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿರುವಾಗ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗವಂ ವಿನಾಯಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರ್ಗವೇನು ಇದೆ? ಮತ್ತು ಯಾವ ಶಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಶೂರನು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದರಾದರೂ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು? ಮತ್ತು ಆಯುಧವಂ ಪಿಡಿದು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತು ಪುನಃ ಯುದ್ಧಪರಾಙ್ಮುಖನಾದರೆ ಆಗ ಈ ಶೂರನೇ ನನ್ನಂ ಏನೆಂದು ನಿದಿಸುವನೋ ತಿಳಿಯದಾದಕಾರಣ ವೀರರ ಸಮಯಬಂಧವು ಮಹಾತೀಕ್ಷ್ಣವು: ಆದುದುಂಟು ಸ್ನೇಹ ಪ್ರಕಾರವಂ ಬಾಧಿಸುತ್ತಲಿದೆ ಎಂಬದಾಗಿ ಕುಮಾರರಿರ್ವರೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರಲು; ಸುಮಂತ್ರನು ಲವನಂ ಭಾವಿಸಿನೋಡಿ, ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ-ನೀತೆಯು ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ತ್ಯಾಗಂಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟವಳಾದಕಾರಣ ಈ ಕುಮಾರನು ಆ ನೀತೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನೋ ಏನು? ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು:-ಎಲೈ ಹೃದಯವೇ, ಏಕೆ ನೀನು ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ಚಪಲವಾಗಿ ಊಹಿಸುತ್ತೀಯೆ? ಅಂಥ ಮನೋರಥಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದುದು ಯಾವುದೋ ಆ ಮೂಲವು ದೈವದಿಂದ ಮೊದಲೇ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಬಳ್ಳಿಯು ಸಮೂಲವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ

ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಎಂತು ಪಲವು ಪುಟ್ಟುವುದು? ಅದುಕಾರಣ ಆ ಆಶೆಯಂ ಬಿಡು, ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಆಗ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು—  
 “ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನಾನು ರಥದಿಂದ ಇಳಿಯುತ್ತೇನೆ ” ಎನಲು ; ಸುಮಂತ್ರನು—ಏನು ನಿಮಿತ್ತವೆಂದನು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಈ ರಥದಿಂದ ಇಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗದೆ ಈ ವೀರಪುರುಷನು ಪೂಜಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವು ಕೂಡ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ರಥಸ್ಥರಾದವರು ಪಾದಚಾರಿಯಂ ಕುಣಿತು ಯುದ್ಧಾರ್ಥ ವಾಗಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಬಾರದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪೇಳುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ರಥದಿಂದ ಇಳಿಯುವನಾಗುತ್ತೇನೆ ” ಎಂಬ ರಾಜಪುತ್ರವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಸುಮಂತ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಅದಂತೆನೆ:—ಈಗ ನನಗೆ ಕಷ್ಟದಶೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವಂ ತಿಳಿದಿರುವ ನನ್ನಂಥ ಪುರುಷನು ಈಗ ಈ ಕುಮಾರನು ರಥದಿಂದ ಇಳಿಯುವುದೆಂ ಎಂದು ನಿಷೇಧಂಗಳೈದಾನು? ಮತ್ತು ಸಾಹಸವೇ ಮುಖ್ಯರಸವಾಗಿದ್ದ ಈ ವ್ಯಾಪಾರವಂ ಮಾಡುವುದನ್ನಾದರೂ ಎಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಾನು? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಲು ; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಪೂಜ್ಯರಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ನಿನ್ನಂ ಕಾರ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಷಯವಾದ ಅರ್ಥವಂ ಕೇಳು ತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ಏತಕ್ಕೆ ಯೋಚನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿ ದ್ದೀಯೆ? ” ಎನಲು ; ಸುಮಂತ್ರನು ರಾಜಪುತ್ರನಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಯಂ ತನೇ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯತಕ್ಕದೆ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ನೀನು ರಥದಿಂದಿಳಿದು ಪಾದಚಾರಿಯಾದ ಈ ಕುಮಾರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಗಳೈವೆನೆಂಬುದು ಯಾವು ದುಂಟೊ ಇದೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ನ್ಯಾಯವು ; ಇದೇ ಅನಾದಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವು. ಮತ್ತು ಇದೇ ರಘುಕುಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅರಸುಗಳ ವೀರಚರಿ ತ್ರದ ಕ್ರಮವು ” ಎಂಬ ತನ್ನ ವಚನವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು—“ ಪೂಜ್ಯರಾದ ನಿಮ್ಮ ವಚನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತವಾದ ಇತಿಹಾ ಸವಂ ಪುರಾಣವಂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಂ ರಘುವಂಶಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳ ಕುಲಸ್ಥಿತಿಯಂ ಸಹ ನೀವೇ ಬಲ್ಲರಿ. ” ಎಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಲು ; ಸುಮಂತ್ರನು ಸ್ನೇಹದೊಡನೆ ಆನಂದ ಬಾಷ್ಪದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವನ್ನಾಲಿಂಗನಂಗಳೈದು ಇಂತೆಂ ದನು:—“ ನಮ್ಮ ವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕುಮಾರನಾದ ಎಲೈ ಆಯು ಷ್ಯಂತನೇ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತವಂ ಜಯಿಸಿದ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಹ ಬಾಲಕನೇ ಹೊಣಿತು ಅವನು ಜನಿಸಿ ಬಹುದಿನಂಗಳು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಕುಮಾರನಾದ ನೀನು ಕೂಡ ಮಹಾವೀರಧರ್ಮವಂ ಅನುಸರಿಸುವೆಯಾದ ಕಾರಣ ಬಲು ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ಈಗ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನ ಕುಲವು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಂ ಪಡೆಯಿತು ” ಎಂಬದಾಗಿ ಸುಮಂತ್ರನು ಶ್ಲಾಘಿಸಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಇಂತೆಂದನು:—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಕೇಳು. ನಮ್ಮ ಮಿಗಿಲಾದ ಮೂಱು ಮಂದಿ ತಂದೆ

ಗಳು, ಸರ್ವ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾಗಿ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ರೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅಪವಾದಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಿರಲು ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿಯೆಂಬುದು ಎಂತು ಸಂಭವಿಸಿತು, ಎಂಬ ದುಃಖದಿಂದ ಸಂತಾಪಪಡುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಈ ಕುಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೆಂಬುದು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುವುದು? ” ಎಂಬ ರಾಜಪುತ್ರವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು-“ ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವಚನಂಗಳು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಸ್ಸಹಂಗಳಾಗಿ ಇವೆ ” ಎಂದನು. ಅತ್ತಲು ಲವನು ಇಂತೆಂದನು :-ಎಲೈ ಈ ಅರಸುಗಳ ಕ್ರಮಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ರವಾಗಿವೆ. ಅದಂತೆನೆ :-ಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸಲು ಯಾವ ರೀತಿ ನೈದಿರೆಯ ಬಳ್ಳಿಯು ಆನಂದವನ್ನೈದುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಅಭಿಮುಖನಾಗಲು ನನ್ನ ಹೃದಯದೃಷ್ಟಿಯು ಆನಂದವನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ. ನನ್ನ ಈ ಭುಜವಾದರೋ ಝಣತ್ಕಾರದಿಂದ ಕ್ರೂರವಾದ ಧ್ವನಿಯುಳ್ಳ ಹದೆಯಿಂದ ಮೊಟ್ಟೆಯುವ ಮಹತ್ತಾದ ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಂ ಧರಿಸಿದುದಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಇದೆ, ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಚಂದ್ರಕೇತುವು ರಥದಿಂದ ಇಳಿಯುವನಾಗಿ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುನಾಮಕನಾದ ಈ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅಭಿವಾದನವಂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಅಭಿವಾದನಂಗೈಯಲು ; ಸುಮಂತ್ರನು ರಾಜಪುತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಅದಿವರಾಹಮೂರ್ತಿಯು ಶತ್ರುವಿಗೆ ಪರಾಜಯವಂ ಕಲ್ಪಿಸಲಿ ! ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ದೇವೋತ್ತಮನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂ ಸಲಹುವನಾಗಲಿ ! ನಿನ್ನ ಗುರುಗಳಿಗೂ ಗುರುವಾದ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಅಂತಸ್ತಂತೋಷದಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಲಿ ! ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನು ವಿಷ್ಣುವು ಸಹ ಇವರ ತೇಜಸ್ಸು, ಅಗ್ನಿವಾಯುಗಳ ತೇಜಸ್ಸು, ಗರುಡನ ತೇಜಸ್ಸು ಸಹ ನಿನಗೆ ಉಂಟಾಗಲಿ ! ಮತ್ತು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಧನುಷ್ಷಂಕಾರವೆಂಬ ಮಂತ್ರವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಜಯವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿ ! ” ಎಂಬ ದಾಗಿ ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಲು ;

ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ವೀರನೆ, ಈಗ ನೀನು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನಾಗಿಯೇ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವೆ : ಅದುಕಾರಣ ಅತಿಶಯದಿಂದ ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಈ ಅದರಣಿಯು ನಾಕು, ಪುನಃ ರಥವನ್ನೇರಿರುವನಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ವೀರನೆ, ನಾನು ಪುನಃ ರಥವನ್ನಾರೋಹಣಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ನೀನು ಕೂಡ ಮತ್ತೊಂದು ರಥವನ್ನಲಂಕರಿಸುವನಾಗು ” ಎಂದನು. ಲವನು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನೀನು ಪುನಃ ರಾಜಪುತ್ರನಂ ರಥದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸುವನಾಗು ” ಎನಲು ; ಸುಮಂತ್ರನು-“ ಎಲೈ ವೀರನೆ, ನೀನು ಕೂಡ ಕುಮಾರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿನ ವಚನವಂ ಅನುಸರಿಸುವನಾಗು ” ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ರಥ ಮೊದಲಾದ ಈ ನಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವು ನಮ್ಮವೆ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ.

ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಉಪಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಏನು ಇದೆ? ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ:-ನಾವು ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದಕಾರಣ ರಥಚರ್ಯಾವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಸುಮಂತ್ರನು-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ನೀನು ಗರ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಜನತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಉಚಿತವನ್ನು ಉಪಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಚತುರನಾಗುತ್ತಲಿರಬೇಕು. ಇಂಥ ಶೂರನಾಗಿ ಪ್ರಾಧನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಸ್ಥನಾದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ರಾಮಭದ್ರನು ನೋಡುವವನಾದರೆ ಆಗ ನಿನ್ನಂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ಸ್ನೇಹವು ಆ ರಾಮಭದ್ರನ ಹೃದಯವಂ ದ್ರವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ” ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನಾನು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಆ ರಾಜರ್ಷಿಯು ಮಹಾಸುಜನನೆಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞರ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತಲೇ, ಪುನಃ ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಯಜ್ಞವಿಷ್ಣುಕಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ವೈರಿಯಾದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೂಡ ಬಹುಮಾನದಿಂದ ನೌಜನ್ಯವನ್ನಾಚರಿಸತಕ್ಕ ವರೇ ಹೌದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನವು ಗುಣಾತಿಶಯಂಗಳಿಂದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಂ ಬಹುಮಾನಂಗೆಯುವುದಿಲ್ಲ? ಸಮಸ್ತ ಜನರು ಆ ಮಹಾಪುರುಷನಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾದರೂ ಈ ಅಶ್ವರಕ್ಷಕರಾದ ಪುರುಷರು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಸಪ್ತಲೋಕೈಕವೀರನ ವಿಜಯಧ್ವಜಪಟವೇ ಸರಿ ಈ ಅಶ್ವವು, ಎಂದು ಪೇಳಿದ ಆ ವಚನವು ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದುದಿಲ್ಲ ನನಗೆ ಮನೋವಿಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತಲ್ಲ! ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ವೀರನೇ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಪ್ರತಾಪವಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ಕೋಪವೂ ಏನು? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಡವನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ನನಗೆ ಕೋಪವು ಬರಲಿ, ಬಾರದೇ ಹೋಗಲಿ ; ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವಂ ನಾನು ನಿನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:-ರಘುವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನು ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಂ ಜಯಿಸಿದವನೆಂಬದಾಗಿ ನಾವು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಅಂಥ ಅಭಿಜ್ಞನಾದ ಅರಸು ತನ್ನ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ತಾನು ಗರ್ವಯುಕ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ; ಈ ಅರಸಿನ ಪ್ರಜೆಗಳಾದರೂ ಗರ್ವಯುಕ್ತರಾಗರಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಸೇನೆ ಯಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷರು ಏಕೆ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ವಚನವಂ ಪೇಳುತ್ತಾರೆ? ಅದಂತೆನೆ :-ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಋಷಿಗಳು ಉನ್ಮಾದಯುಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನ ವಚನವಂ ಗರ್ವಯುಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನ ವಚನವಂ ಸಹ ರಾಕ್ಷಸವಾಕ್ಯೆಂದು ಪೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಆ ಗರ್ವಯುಕ್ತವಾದ ವಚನವು ಸಮಸ್ತ ಮೈರಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾದುದು, ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ಎಂದು ಸಹ ಆ ಗರ್ವಯುಕ್ತವಾದ ವಚನವಂ ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿನಯಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಿಯವಚನವನ್ನಾದರೂ ಬಹುತರವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಅದಂತೆನೆ:-ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯವಚನವು ಇಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲಿದೆ ; ಅಶುಭವಂ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಲಿದೆ ; ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಯನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ ; ಪಾಪವಂ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಲಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಶಾಂತಿಯುಕ್ತ

ವಾಗಿ ಹಿತಕರವಾದುದು ಒಂದು ಮಾತೃವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಿಯವಚನವಂ ಸಮಸ್ತಶುಭಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕಾಮಧ್ಯೇನುವೆಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಾರೆ ” ಎಂಬ ಲವನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು-“ ಎಲೈ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಶಿಷ್ಯನಾದ ಈ ಕುಮಾರನು ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಶಿಷ್ಯವಂ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ರೋಷಯುಕ್ತವಾದ ಸಂನ್ಯಾಸದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಪೇಳುತ್ತಾನೆ ” ಎಂದು ನುಡಿಯಲು ; ಲವನು-“ ಎಲೈ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆ, ನೀನು ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು-ಎಲೈ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಪ್ರತಾಪವಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ದೋಷವೆ ಏನು ಎಂದು ಪೇಳುವೆ ಯಾದಕಾರಣ ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು ; ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೂ ಇಲ್ಲ, ಅವನಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಒಂದು ನಿಬಂಧನವುಂಟು ಏನು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸುಮಂತ್ರನು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಂ ನೀನು ಅಜಿತವನೇ ಅಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಇನ್ನು ಅತಿಪ್ರಸಂಗವಂ ಬಿಡು. ನೀನು ಈ ಸೇನಾಜನರಂ ಜಯಿಸಿದುದುಂ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವಂ ಪ್ರಕಾಶವಂ ಮಾಡಿದೆ, ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ :-ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂ ನಿಗ್ರಹವಂ ಮಾಡಿದ ಪರಶುರಾಮನಂ ವೀರೈರರಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ರಾಮಧರ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವಿವಾದವಂ ಮಾಡುವುದು ನಿನಗೆ ಉಚಿತವಲ್ಲ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು : ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲವನು ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಜಮದಗ್ನಿ ಪುತ್ರನಾದ ಪರಶುರಾಮನಂ ಜಯಿಸಿದನೆಂದು ಈ ರೀತಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಘೋಷಿಸುವುದೇನು ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ವಾಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ವೀರೈವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗಾದರೂ ಆ ವೀರೈವು ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಪರಶುರಾಮನು ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವಂ ಗ್ರಹಿಸಿದವನಾದುದುಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈವು ನಷ್ಟವಾಯಿತಾದಕಾರಣ ಅವನಿಗೆ ವಾಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ವೀರೈವಿಲ್ಲ ; ಸ್ವತಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಲ್ಲವಾದುದುಂ ಅವನಿಗೆ ಭುಜಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೀರೈವಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಉಭಯ ಭೃಷ್ಟನಾಗಿರುವ ಆ ಪರಶುರಾಮನಂ ಜಯಿಸಿದುದುಂ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಿಗೆ ಸ್ತೋತ್ರವೇನುಂಟಾಗುವುದು ? ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಆ ವಚನವಂ ಸಹಿಸಲಾಡದೆ ಕೊಬ್ಬಿನೊಡಗೂಡಿ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನೀನು ಪುನಃ ಈ ವೀರನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಂ ಕೊಡಬೇಡ, ಕೊಡಬೇಡ. ಯಾವ ಈ ವೀರನಿಗೆ ಭಗವಂತನಾದ ಪರಶುರಾಮನು ಕೂಡ ವೀರನೆಂದು ತೋಕಲಿಲ್ಲವೋ, ಮತ್ತೂ ಯಾವ ಈ ವೀರನು ಭುವನಾದಿಸಪ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅಭಯಪ್ರದಾನವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅತಿಸಮರ್ಥಂಗಳಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕರಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಚರಿತ್ರೆಗಳಂ ಸಹ ಅಜಿಯನೊ ಅಂಥ ಈ ವೀರನು ಈಗ ನೂತನವಾದ ಒಂದಾನೊಂದು ಪುರುಷಾವತಾರವಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ ! ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ರಘುಕುಲಾದ್ಯಕ್ಷನಾದ ಆ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನ ಚರಿತ್ರೆಯಂ

ಮಹಿಮೆಯುಂ ಸಹ ಯಾರು ಅಜಿಯರು ? ಅದೇನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಪೇಳತಕ್ಕದಾಗಿದೆಯೋ ಏನು ? ಅಥವಾ ದೋಷವಿಲ್ಲ, ಆ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ವೃದ್ಧರಾದವರು, ಹೌದು. ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಯು ಮಾತ್ರ ವಿಚಾರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ! ಅಥವಾ ಇರಲಿ, ಇದೊಂದು ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ—ಸುಂದನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದ ತಾಟಕಿಯೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸಂಹರಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಆ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ಪ್ರಬಲವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದಕಾರಣ ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲವೆ ! ಮತ್ತು ಖರನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆ ಖರನು ರೋಷದಿಂದ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ಬರುವನಾಗಲು ಆಗ ಯಾವ ಮೂಢಿಗಳು ಯಾವ ಮುಖಗಳಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸಿದುವೋ ಅಂಥ ಪಾದವಿನಾಸಗಳಲ್ಲಿ, ಇನ್ನು ಇಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ವಾಲಿಯು ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯರಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯಾವ ಚಾತುರ್ಯವುಂಟೋ ಅಂಥ ಚಾತುರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಆ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞರಾದವರು ! ” ಎಂದು ಲವನು ಪೇಳಲು ; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಣಿತು—“ ಆ ! ಎಲೈ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಪವಾದವಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದುಂ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನುಂ ಘಟಿಸಿದವನೆ, ನೀನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರೌಢನಾಗುತ್ತೀಯೆ ! ” ಎಂಬ ರಾಜಪುತ್ರನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಲವನು—“ ಎಲೈ ಈ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ದೋಷದಿಂದ ಹುಟ್ಟುಗಳಿಂ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮುಖಪುಟ್ಟವನಾದನು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು : ಸುಮಂತ್ರನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು :—“ ಎಲೈ, ಈ ಕುಮಾರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೋಪವು ಸ್ಫುಟವಾಯಿತು. ಅದಂತೆನೆ :—ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೋಪದಿಂದ ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನಿಸಿರುವ ಕಂಪವು ಅಟೋಪದಿಂದ ಕೇಶಪಾಶವಂ ಕೊಡುಹುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಕನ್ನೆದಿರೆಯ ದಳಕ್ಕೆ ಸಮಾನಗಳಾದ ನೇತ್ರಗಳು ತಮಗೆ ತಾವೇ ಕೆಂಪಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಕೋಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟುಗಳಂ ಕೂಡಿಸುವುದುಂ ಕುಟಲವಾದ ಈ ಮುಖವು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಕಳಂಕವುಳ್ಳ ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಇರುವ ಕಾಂತಿಯಂ ಉನ್ನತವಾಗಿ ತಿರಿಗುತ್ತಲಿರುವ ತುಂಬಿಯುಳ್ಳ ಕಮಲದ ಸಾಂತಿಯಂತೆ ಇರುವ ಕಾಂತಿಯಂ ಸಹ ಧರಿಸುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಸುಮಂತ್ರನು ಚಿಂತಿಸಲು ; ಲವನು—“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಬಾರೈ, ಬಾರೈ. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಭೂಮಿಯಂ ಪ್ರಸೇಶಿಸೋಣ ” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಇಬ್ಬರು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾದರು.

ಪಂಚಮಾಂಕತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

## || ಪಪ್ಪಾಂಕಂ ||

ಈರಿತಿ ಸುಮಂತ್ರನೊಡಗೂಡಿರುವ ಚಂತ್ರಕೇತುವು ಲವನು ಸಹ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ವೀರವಾದವಂ ಮಾಡಿದುದುಂ ರೋಷಯುಕ್ತರಾಗಿ ಯುದ್ಧರಂಗಭೂಮಿಯಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾದರೆಂದು ಪೂರ್ವಾಂಕದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದುದುಂ, ಪುನಃ ಅಽನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಸಕಲಸಾಮಾಜಿಕರು ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತರಾಗಿರಲು ;

ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಇವರು ಮೊದಲಾದ ಗಾಯಕರು ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂ ಮಾಡಿ ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೇಷಭಾಷಾದಿವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರಲು ;

ಅಬಳಿಕ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ರೂಪಸಂಪನ್ನರಾದ ವಿದ್ಯಾಧರದಂಪತಿಗಳು ವಿಮಾನಾರೂಢರಾಗಿ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೈದವರಾಗಲು ; ಆ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನಾದ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು :- “ ಎಲೈ, ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅತಿ ರೋಷಯುಕ್ತರಾಗಿರುವ ಈ ಸೂರ್ಯಕುಲೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಕುಮಾರರ ಪರಾಕ್ರಮವಿರಾಸಗಳು ಅಶ್ವರ್ಯಕರಗಳಾದುದುಂ ದೇವಾಸುರರು ಕೂಡ ಅತಿಭ್ರಮೆಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ ” ಎಂದು ಅಶ್ವರ್ಯದಿಂ ಕಾಂತೆಯಂ ಕುಣಿತು- “ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ನೋಡು ನೋಡು. ಧ್ವನಿಗೈಸುವುದುಂ ಝಣಝಣತ್ಕಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ಕಿಟುಂಟೆಗಳು ಕ್ಷುದಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಯುತ್ತಲಿರುವ, ಮಹತ್ತಾದ ಹದೆಯುಳ್ಳ ಕೊನೆಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದ ಕೋರಾಹಲಧ್ವನಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ, ಧನುಸ್ಸಂ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಬಾಣಂಗಳಂ ವರ್ಷಿಸುವವರಾಗಿ ನಿರಂತರವೂ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಶಿಖೆಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕುಮಾರರ ಯುದ್ಧವು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರವಾದಕಾರಣ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ಇದೆಯಾದುದುಂ ಶೂರರಾದ ಈ ಕುಮಾರರಿರ್ವರಿಗೂ ಶುಭವುಂಟಾಗುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ ಮಹಾಮೇಘದ ಗರ್ಜನೆಯಂತೆ ಧುಂಧುಮೆಂಬದಾಗಿ ದೇವಭೇರಿ ಧ್ವನಿಯು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿತಾದಕಾರಣ, ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಮಹಾವೀರರಾದ ಈ ಕುಮಾರರ ಮೇಲೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಗುಂಪಾಗಿ ಕೂಡಿರುವ ವಿಕಾಸಯುಕ್ತಗಳಾದ ಸುವರ್ಣಕಮಲಗಳ ಮನೋಹರವಾದ ಸಮೂಹವುಳ್ಳದಾಗಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳ ನೂತನಂಗಳಾದ ಮೊಗ್ಗುಗಳ ಸಮೂಹದಿಂ ನೈವಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಮಕರಂದವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪುಷ್ಪವರ್ಷವಂ ವರ್ಷಿಸುವರಾಗೋಣ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಆದಂ ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಕಾಂತನಂ ಕುಣಿತು- “ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಈ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಏನುಕಾರಣ ಮತ್ತೊಂದೊ ಎಂಬಂತೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಉನ್ನತಗಳಾದ ಮಿಂಚುಗಳ ಸಮೂಹಗಳಿಂ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಯಿತು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು. ಅದಂ ನೋಡಿ ವಿದ್ಯಾ

ಧರನು—“ ಎಲೈ, ಈಗ ಲೋಕವಂ ಸಂಹರಿಸಲೋಸುಗ ಕಾರಾಗ್ನಿರುದ್ರನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ನೆಂಬ ದೇವಶಿಲ್ಪಿಯಿಂದ ನಾಣಿಯ ಚಕ್ರವನ್ನೇಜ್ಜಿ ಆ ಚಕ್ರಭ್ರಮಣದಿಂದ ತಿರಿಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಜಲ್ಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಲರಾಟಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ನೇತ್ರವಂ ಈಗ ತೆಪ್ಪದವನಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಎಂತು ಆಕಾಶವು ಈ ರೀತಿ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಯಿತೋ ! ” ಎಂದು, ಆಲೋಚಿಸಿ, “ ಆಃ ! ತಿಳಿಯಿತು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಕೋಪದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಾಸ್ತವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಬಾಣಗಳು ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತಲಿವೆ. ಈಗ ನೋಡು. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನಸಮೂಹಗಳು ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಹಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಾದಕಾರಣ ಬರ್ಬರತಬ್ಬಯುಕ್ತಗಳಾದ ಧ್ವಜಗಳು ಚಾಮರಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿಹೋದವಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಮುತ್ತುಗದ ನೂತನಗಳಾದ ಪುಷ್ಪಗಳ ಕಾಂತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಧ್ವಜಾಗ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಈ ಪತಾಕೆಗಳ ಸಮೂಹವಂ ದಹಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವು. ಅತಿ ದುಸ್ಸಹಗಳಾದ ನಿಜಲಿಪಿ ಖಂಡಗಳು ಒಡೆಯುವಂತೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತ ಚಲಿಸುವ ಕಿಡಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅತ್ಯುನ್ನತಗಳಾದ ನಿಬಿಡಗಳಾದ ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಗಳುಳ್ಳ ಜ್ವಲಿಸುವ ಜ್ವಾಲಾಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಅತಿಭಯಂಕರನಾದ ಭಗವಂತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದನಲ್ಲಾ ! ಮತ್ತು ಈ ಅಗ್ನಿಯು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು ಅತಿದುಸ್ಸಹವಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಿಯಂವಂ ವಸ್ತುವಿಂದ ಆಚ್ಛಾದನಂಗೈದು ದೂರವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪೂಗುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿದವನಾಗಲು ; ಆ ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಇಂತೆಂದಳು :-

“ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಮುಕ್ತಾಫಲದಂತೆ ಅತಿಶೀತಳವಾಗಿ ಮೆಚೆಯುತ್ತ ನುಣುಪಾಗಿ ಬಲವತ್ತಾಗಿರುವ ಕಾಂತನ ದೇಹದ ಸ್ಪರ್ಶನದಿಂದ, ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ತಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟನಾದುದರಿಂದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಲಿರುವ ವೇದನೆಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಸಂತಾಪವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿಯೂ ಅಷ್ಟಜ್ವಾಲೆಗಳೇ ಉಪಶಾಂತಿಯನ್ನೆತ್ತಿದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ” ಎಂಬ ಪ್ರಿಯಳ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನ ವೇದನೆಯಂ ಪರಿಹರಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಏನು ಉಪಚಾರವಂ ಮಾಡಿದನು ? ಅಥವಾ ನಾನು ನಿನಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶೀತೋಪಚಾರವಂ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ಮಾಡಿದವನೇ ಆಗುತ್ತೇನೆ. ಅದಂತೆನೆ :-ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಜನವು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಇಷ್ಟವಾದುದೋ ಅಂಥ ಇಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಜನವು ಆ ಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹಿತವನ್ನಾಚರಿಸದೆ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ತನ್ನ ಸೌಖ್ಯವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೇ ಆ ಜನದ ದುಃಖಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸುವುದು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :-ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಜನವು ಸೌಖ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸುವುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅದೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅದೇ ರೀತಿ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅತಿಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಇರುವೆನಾದಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಏನು ಉಪಚಾರವಂ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ನಾನು ಹಿತವನ್ನಾಚರಿಸಿದವನಾಗಿ ನಿನ್ನ ದುಃಖವಂ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇನೆ ” ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರ

ಸ್ತ್ರೀಯು ಪ್ರಿಯನಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದಳು :-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಇದೇನು ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿ ಅತಿಚಂಚಲಗಳಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಲಿರುವ ಮಿಂಚುಗಳ ವಿಲಾಸಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ಮದಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಕಂಠದಂತೆ ಅತಿನಿಲವರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮೇಘಗಳಿಂದ ಈ ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶವು ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಲಿದೆ ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಗೈದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪ್ರಿಯಳ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಇದು ಕುಮಾರನಾದ ಲವನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರಪ್ರಭಾವವಲ್ಲವೆ, ನೋಡು. ಗುಂಪಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಜಲಧಾರಾಸಹಸ್ರಗಳು ಬೀಳೋಣದಳಿಂದ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತವು ಉಪಶಾಂತವೇ ಆಯಿತು.” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಕಾಂತನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಈ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾಯಿತು, ಇಷ್ಟವಾಯಿತು ” ಎಂದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪ್ರಿಯಳಂ ಕುಣಿತು-“ ಕಟಕಟಾ ! ಸರ್ವವೂ ಅತಿಯಾದರೆ ಏತಕ್ಕೆ ? ಉಪದ್ರವವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು. ಅದಂತೆನೆ :-ನೋಡು, ಪ್ರಳಯವಾತದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲಗಳಾದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗುಳುಗುಳೆಂದು ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಲಿರುವ ಮೇಘಗಳಿಂದ ಅತಿಪ್ರಬಲವಾದ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಇದೆಯಾದಕಾರಣ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಒಂದೇ ಆವೃತ್ತಿ ನಾನಾ ಮುಖವಾಗಿ ಕಬಳಿಸುವುದಳಿಂದ ವಕ್ರವಾಗಿಯೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿನ ಮಹತ್ವಾದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತ್ತಲಿರುವಂತೆಯೂ, ಮತ್ತು ಯುಗಾಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಿಂದ ನಿರೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತದ್ವಾರಂಗಳುಳ್ಳ ನಾರಾಯಣನ ಉದರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಂಗಳಿದು ಇರುವಂತೆಯೂ, ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಲಿದೆ ” ಎನ್ನುತ, ಆ ಬಳಿಕ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆ, ಚೆನ್ನಾಯಿತು, ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ಈಗ ನೀನು ವಾಯುವ್ಯಾಸ್ತ್ರವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದು ಬಹು ಉಪಯುಕ್ತವಾಯಿತು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :-ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಕಲ್ಪಿತಂಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಳಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿಬಿಡಂಗಳಾಗಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಮಸ್ತ ಮೇಘಂಗಳಿಂ ಎಲ್ಲೋ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಬೀಳದಂತೆ ಪ್ರಳಯವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯು ಪತಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ, ಇತ್ತ ನೋಡು. ಈಗ ಈ ಪುರುಷನು ಯಾರು ? ತ್ವರೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಭುಜವಂ ಎತ್ತಿ ಹಸ್ತದಿಂದ ತನ್ನ ಮೆಯ್ಯ ಹೊದ್ದಿಕೆಯ ಸೆಹಿಗಂ ಬೀಸಿದವನಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲೇ ಮಧುರಂಗಳಾಗಿ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತಂಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಚನಗಳಿಂದ ಈ ಯುದ್ಧವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತಡೆದವನಾಗಿ ಈ ಕುಮಾರರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನಶ್ರೇಷ್ಠದಿಂದ ಇಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ವಿದ್ಯಾಧರನು-“ ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಈತನಾರ್ಥದರೆ : ಶಂಬೂಕನೆಂಬ ಶೂದ್ರಮುನಿಯಂ ಸಂಹರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪುನಃ ತಿರಿಗಿ ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೀರಘುಪತಿಯು ಈತನು. ಎಲಾ ಕಾಂತೆಯೆ, ನೋಡು. ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ಈ ರಘುಪತಿಯು ಉಪಶಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಈ ರಘುಪತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುರುಭಾವನೆಯಿಂದ ಯುದ್ಧವಂ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಲವನೆಂಬ

ಕುಮಾರನು ಉಪಶಾಂತನಾಗಿ ನಿಂತನು. ಈ ಮಹಾರಾಯನಿಗೆ ಈ ಪುತ್ರರೊಡಗೂಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶುಭವುಂಟಾಗಲಿ !” ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳಿದನು.

ಈ ರೀತಿ ವಿವಾಹದಂತಹವು ತಮ್ಮ ಪರಸ್ಪರ ಸಲ್ಲಾಪಗಳಿಂದಲವನಿಗೂ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿಗೂ ನಡೆದಂಥ ಶನ್ಮುಖನು, ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಮಾಧಾನವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಕುಮಾರರೊಡಗೂಡಿರುವನಾಗಿ ಮುಂದೆ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದುದಂ ಸಹ ಸೂಚನಂಗೆಯ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೂಜಾರಿಗಳಾಗಿ;

ಆ ಬಳಿಕ ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನು, ಲವನು, ವಂದಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸಹ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರಾಗಲು ; ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಪುಷ್ಪಕವೆಂಬ ವಿಮಾನದಿಂದ ಇಳಿಯುವನಾಗಿ ಕುಮಾರನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅನಂದಕರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆ, ನೀನು ವೇಗದಿಂದ ಬರುವನಾಗು, ದೃಢವಾಗಿ ನನ್ನಂ ಅಲಿಂಗನಂಗೆಯುವನಾಗು. ಹಿಮಬಿಂದುಗಳಂತೆ ಶೀತಳಂಗಳಾದ ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ತಪವು ಕೂಡ ಉಪಶಾಂತಿಯನ್ನೇ ದಲಿ” ಎಂದು ತನ್ನ ಪಾದಂಗಳಂ ವಂದಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಬ್ಬಿಸಿದವನಾಗಿ ಸ್ನೇಹದೊಡನೆ ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡ ಅಲಿಂಗನಂಗೆಯ್ದು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೆ, ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕುಶಲವೆ ಏನು ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ದವನಾಗಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರನಾದ ಈ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನ ಲಾಭವೆಂಬ ಶುಭೋದಯವುಂಟಾದುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಈಗ ನನ್ನ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕುಶಲವುಂಟಾಯಿತು. ಅದುಕಾರಣ ನಾನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು. ಅದೇನೆಂದರೆ :-ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ನನ್ನಂ ನೋಡುವಂತೆ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಿಡುವುದಾದ ಯುದ್ಧಸಹಾಯವುಳ್ಳ ಈ ವೀರನಂ ನೋಡಬೇಕು” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದೇ ರೀತಿ ಲವನಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ, ಭಾಗ್ಯೋದಯದಿಂದ ಈ ಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿಗೆ ಅತಿಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅತಿಮಂದರವಾಗಿ ಶುಭಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನು ದೊರೆತನಲ್ಲವೆ. ಈ ಕುಮಾರನಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಏಂತು ತೋಟುವುದು ಎಂದರೆ :-ಲೋಕಂಗಳಂ ರಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಧನುರ್ವೇದವೇ ಈ ರೀತಿ ಮೂರ್ತಿವತ್ತಾಗಿದೆಯೋ, ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬ ಬೊಕ್ಕಸವಂ ರಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಈ ರೀತಿ ದೇಹವಂ ತಾಳಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ತೋಟುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಸಮೂಹವು ಈ ರೂಪದಿಂದ ಇರುವಂತೆಯೂ, ಅಥವಾ ಶೌರ್ಯಾದಿಗುಣಗಳ ಸಮೂಹವು ಈ ರೀತಿ ಇರುವಂತೆಯೂ, ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಪುಣ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗುಂಪಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಅವಿರ್ಭವಿಸಿ ಇರುವಂತೆಯೂ ತೋಟುತ್ತಲಿದೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವನಂ ನೋಡಿ ಭಾವನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರಲು ; ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ನೋಡಿ-ಈ ಮಹಾಪುರುಷನು ಪುಣ್ಯಕರಂಗಳಾದ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣಮೊದಲಾದ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನು ; ಮತ್ತು ಈ ಮಹಾತ್ಮನು ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ವಾತ್ಸಲ್ಯ

ವೆಂಬ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯಕ್ಕೂ ಸಮಾನಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಸ್ನೇಹವೆಂಬ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯಕ್ಕೂ ಈ ರೀತಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯಕ್ಕೂ ಸಹ ಈ ಮೂಳಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮಹತ್ವಾದ ಅವಾಸನ್ಮಾನವಾಗಿ ಇರುವನಲ್ಲವೆ? ಈ ಮಹಾಪುರುಷನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಧರ್ಮವು ಸುಂದರವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳದಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನವಾದಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು, ಆಶ್ಚರ್ಯವು ! ಅದೇನೆಂದರೆ :- ಈ ಮಹಾಪುರುಷನ ದರ್ಶನವಾಗಲು ಆ ವೈರವು ಉಪಶಾಂತವಾಯಿತು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಒಂದಾನೊಂದು ರಸವು ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಮತ್ತು ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರವು ಎಲ್ಲೋ ಅಗೋಚರವಾಯಿತು. ವಿನಯಾತಿಶಯವು ಈಗ ನನ್ನಂ ಅತಿವ್ಯವಸ್ಥಾನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಈತನಂ ನೋಡಲು ನಾನು ಏಕೆ ಈ ರೀತಿ ಪರವಶನಾಗುತ್ತೇನೋ ತಿಳಿಯದು. ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವು ಏನು ಇದೆ? ಪುಣ್ಯಕರಂಗಳಾದ ಗಂಗಾತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಒಂದಾನೊಂದು ವಿಶೇಷದಂತೆ ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದಾನೊಂದು ವಿಶೇಷವು ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಈತನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಉಪಶಾಂತನಾದೆನು. ಈ ರೀತಿ ಲವನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಲಿರಲು ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವನಂ ನೋಡಿ-ಇಂದು ಈ ಕುಮಾರನು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಅಪಾರವಾಗಿರುವ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಉಪಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ; ಏನೋ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮನನ್ನು ಕೂಡ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇನು ನಿಮಿತ್ತವೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ ; ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು, ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವು. ಅಥವಾ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವು ನಿಮಿತ್ತವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ವಚನವು ಅಸತ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ-ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಪೇಳಲಶಕ್ತವಾದ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾರಣವು ವಸ್ತುಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಕೂಡಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೇ ಹೊಳಿತು ಪ್ರೀತಿಗಳ ಪಿತೃತ್ವ ಪುತ್ರತ್ವ ಭ್ರಾತೃತ್ವ ಬಂಧುತ್ವಗಳೆಂಬ ಬಹಿರಂಗವಾದ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಲು ಸರಸ್ವಿನಲ್ಲಿ ಕಮಲವು ವಿಕಾಸವನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ, ಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸಲು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಕಾಂತವೆಂಬ ಶಿರೆಯು ದ್ರವಿಸುತ್ತಲಿದೆ ; ಆ ಸೂರ್ಯಕಮಲಂಗಳಿಗೂ ಆ ಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿರೆಯಿಗೂ ಸಹ ಪಿತೃತ್ವಪುತ್ರತ್ವಾದಿ ಸಂಬಂಧಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಕಮಲಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿರೆಯ ಸಹ ಆ ರೀತಿ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ವಿಕಾಸವು ದ್ರವಿಸುವುದು ಸಹ ಉಂಟಾಗುವುದಾದಕಾರಣ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾನುಬಂಧವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದಾನೊಂದು ವಾಸನಾವಿಶೇಷವೇ ಕಾರಣವಾಗುವುದೇ ಹೊಳಿತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ-ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವನಾಗಲು ; ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ಈ ಮಹಾಪುರುಷನು ಯಾರು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದನು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೇ, ಇವರು ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಲವನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೇ ನೀನು ನನ್ನಂ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೆಂದು ಕರೆದೆ

ಯಾದಕಾರಣ ಧರ್ಮದಿಂ ಇವರು ನನಗೂ ತಂದೆಗಳೇ ಸರಿ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ :-ಪೂಜ್ಯ ರಾಗಿ ರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಕಥಾನಾಯಕರಾದ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳೆಂಬವರು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯಲ್ಲವೆ? ಅವರೊಳಗೆ ಇವರು ಯಾರು? ಪೇಳುವನಾಗು ” ಎಂದನು. ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಇವರೇ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ತಂದೆಗಳಾಗಿ ತಿಳಿ ” ಎಂದು ನುಡಿಯಲು ; ಲವನು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂ-“ ಅಹೋ ! ಸಾಕ್ಷಾದ್ರಘುಪತಿಯೇ ಈತನು. ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯೋದಯದಿಂ ಇಂಥ ಮಹಾರಾಜದರ್ಶನವಾದುದುಹಿಂದೆ ಇದು ಸುಧಿಸವಾಯಿತು ” ಎನುತ, ವಿನಯದೊಡನೆ ಕುತೂಹಲದೊಡನೆಯೂ ಸಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಶಿಷ್ಯನಾದ ಲವನು ನಿಮ್ಮ ಪಾದಪದ್ಮಂಗಳಂ ವಂದಿಸುತ್ತಾನೆ ” ಎಂದು ನಮಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ಬಾರೈ ಬಾರೈ ” ಎಂದು ಸ್ನೇಹದಿಂ ಅಲಿಂಗನ ವಂ ಮಾಡಿ-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಹುವಿನಯವನ್ನಾಚರಿಸಿದೆ, ಬಾರೈ ; ಈ ಸುಕುಮಾರವಾದ ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂ ನನ್ನಂ ದೃಢವಾಗಿ ಅಲಿಂಗನಂಗೈಯುವನಾಗು. ಎಲೈ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ಪೂಳಿಯುವ ಮುಖವುಳ್ಳವನೇ, ಪರಿಪಕ್ವವಾದುದುಹಿಂದೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ವಾಗಿರುವ, ಕಮಲದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ದಳಗಳಂತೆ ಪುಷ್ಪಿಯುಕ್ತವಾದ, ನುಣುಪಾಗಿ ಸುಕುಮಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರನದ ದ್ರವದಂತೆ ಅತಿಶೀತಲವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಅಂಗದ ಸ್ಪರ್ಶವು ನನ್ನನ್ನಾನಂದಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಲವನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದನು :-ಎಲೈ, ಈ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಗಿದೆ. ನಾನಾದರೋ ಅಜ್ಞಾನಾಗಿ ಆಯುಧವಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧನಾದಕಾರಣ ನಾನು ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೋಸ್ಕರ ದೈವೀಹವಂ ಮಾಡಿದೆನು-ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ತಂದೆಗಳಾದ ನೀವು ಈ ಲವನ ಮೂರ್ಖತ್ವವಂ ಕ್ಷಮಿಸುವರಾಗಬೇಕು ” ಎಂದು ಲವನು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ನೀನು ಏನು ಅಪರಾಧವಂ ಮಾಡಿದೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿರುವ ಅಶ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಚರರಾಗಿ ಪೂಗಳುತ್ತ ಬರುವ ಛೇದಕ ಮುಖದಿಂ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪವಿಶೇಷಂಗಳಂ ಅಗ್ಗಳಿಸಿ ವರ್ಣಿಸುವುದಂ ಕೇಳಿ ಅದಂ ಸಹಿಸುವನಾಗದೆ ಈ ಕುಮಾರನು ವೀರವಾದವಂ ಮಾಡಿದನು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಂದ್ರಕೇತುವಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪುತ್ರನೆ, ಅನ್ಯರ ಪ್ರತಾಪವಂ ಸಹಿಸದೆ ಈ ವೀರವಾದವಂ ಮಾಡುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಅಲಿಂಗಕಾರವಲ್ಲವೆ ! ಅದಂತೆ :-ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತೇಜೋವಂತನಾದ ಪುರುಷನು ಪರತೇಜಸ್ಸು ಹೊರಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವುದಂ ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆ ಶೂರನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವೇ ಸರಿ. ಆ ಗುಣವು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದುದುಹಿಂದೆ ಕೃತ್ರಿಮವಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ :-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನಾದರೆ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಮಣಿಯು ತಾನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಂತೆ

ಜ್ವಲಿಸುವ ಜ್ವಾಲೆಗಳಂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ಏನು? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಚಂದ್ರಕೇತುವು ನ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೇ, ಕೋಪವೆಂಬುದು ಕೂಡ ಮಹಾ ವೀರನಾದ ಈ ಲವನಲ್ಲಿಯೇ ಶೋಭಿಸುವುದು. ಅದೆಂತೆನೆ :-ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಈ ಕುಮಾರನು ಪರಾಕ್ರಮವಂ ಮಾಡಿ ತನ್ನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜ್ಯಂಭಕಾ ಸ್ತದಿಂ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಸೇನೆಗಳಂ ಸ್ತಂಭಿಸಿದವನಾದನು. ತಂದೆಗಳಾದ ತಾವು ಈ ಸಮಸ್ತಸೇನೆಗಳಂ ನೋಡಬೇಕು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀ ರಾಮನು ಸೇನೆ ಗಳಂ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನಾದ ಲವನೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರವಂ ಉಪಸಂಹಾರಂಮಾಡು. ಎಲೈ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆ, ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಿಂ ಚೇಷ್ವಾರಹಿತಗ ಳಾಗಿ ಅಶ್ವರ್ಯಯುಕ್ತಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೇನೆಗಳಂ ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಿಂ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುವನಾಗು ” ಎಂದು ನಿಯಮಿಸಲು ; ಲವನು ಅದೇರೀತಿ ಅಸ್ತ್ರವಂ ಉಪಸಂಹಾರಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಧ್ಯಾನವಂ ನುಡಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಚಂದ್ರಕೇತುವು-“ ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ಅಜ್ಞಾಪ್ರಕಾರದಿಂ ಸೇನೆಗಳಂ ಸಂತೈಸುವನಾಗುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೊಣಟನು. ಲವನು ನ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ತಂದೆಯೆ, ಅಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾನು ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರವಂ ಉಪಸಂಹಾರವಂ ಮಾಡಿದೆನು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀ ರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೆ, ರಹಸ್ಯಯುಕ್ತಗಳಾಗಿರುವ ಜ್ಯಂಭಕಪ್ರಯೋಗಾಸ್ತ್ರ ಗಳು ಉಪಸಂಹಾರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಹ ಭಾಗ್ಯವಿಶೇಷದಿಂ ಆಯುಷ್ಯಂತನಾದ ನಿನಗೂ ಕೂಡ ಉಪದೇಶಂಗಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟುವಾಗಿ ಆಗಿವೆಯೊ ಏನು ? ಪೂರ್ವಮುನಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಸಹಸ್ರಂಗಳು ತಪಸ್ಸಂಮಾಡಿ ಅಲಳಿಕ ತಪೋರೂಪಂಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೇ ಹೊಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಗಳಾದುವೊ ಎಂಬಂತೆ ಇರುವ ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಅಲಳಿಕ ಈ ಅಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಂ ಭಗವಂತನಾದ ಭೃಶಾಶ್ವಮು ನಿಯು ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿರುವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಗೋಸ್ಕರ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನು. ಅಲಳಿಕ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು ಈ ಅಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಂ ನನಗೆ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ದಾಗಿ ಇದು ಪೂರ್ವದಿಂ ಬಂದ ಉಪದೇಶಕ್ರಮವು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಅಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರ ದಾಯವು ನಿನಗೆ ಯಾರಿಂದ ಉಪದೇಶವಾಯಿತೆಂದು ನಾನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ನ್ವಾಮಿಯು ಲವನಂ ಕುಣಿತು ಕೇಳಲು ; ಲವನು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಈ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದುವೇ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಈ ಅಸ್ತ್ರೋ ಪದೇಶವಾಗಲಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಲವನಂ ನೋಡಿ, ಆಲೋಚಿಸಿ-“ ಎಲೈ ಪುತ್ರನೆ, ಈ ಅಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವು ನಿಮಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾ ಗಿರುವುದೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಏಕೆ ಸಂಭವಿಸಬಾರದು ? ಏನೋ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪುಣ್ಯದಿಂ ಜನಿಸಿದ ಮಹಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು. ಇದಂತಿರಲಿ. ‘ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ’ ಎಂದು ನೀನೇ ಪೇಳುತ್ತೀಯೆಂದಾಕಾರಣ ನಾನು ನೀವಿಬ್ಬರಾರೆಂದು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು

ಪೇಳಲು; ಲವನು-“ ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಯಮಳಜನ್ಮದಿಂದ ಜನಿಸಿರುವ ಸಹೋದರರು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಹಾಗಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ಕುಮಾರನು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು;

ಅಷ್ಟಋಷಿಗಳಿಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕುಮಾರನು ಇಂತೆಂದನು:-ಎಲೈ ದಾಂಡಾಯನನೇ, ಆಯುಷ್ಯಂತನಾದ ಲವನಿಗೆ ಭೂಪತಿಸೇನೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ ಎಂದು ನೀನು ಪೇಳುತ್ತೀಯೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಯಥಾರ್ಥವೆಂದು ಪೇಳುತ್ತೀಯೋ ಏನು? ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಶಬ್ದವೆಂಬುದು ಅಡಗಿಹೋದೀತು; ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಶಸ್ತ್ರಾಗ್ರಿಗಳು ಈಗ ಶಾಂತಿಯನ್ನೈದುವುವು ” ಎಂದು ಶಾರ್ದೂಲಗರ್ಜಿಸಲು;

ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ಇಂದ್ರನಿಲಮಾಣಿಕ್ಯದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣನಾಗಿರುವ ಈ ಕುಮಾರನು ನನ್ನಂ ತನ್ನ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ ರೋಮಾಂಚಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನಾದುದರಿಂದ ನೂತನವಾದ ನಿಲಮೇಷದ ಗಂಭೀರವಾದ ಗರ್ಜನದಿಂದ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಜನಿಸಿದ ಮೊಗ್ಗುಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕದಂಬವೃಕ್ಷದ ಎಲೆಯ ರೀತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಯಾರು? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು; ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಕುಶನಂಬ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈತನು ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದವನು. ಗುರುಗಳಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಭರತಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ತಿರಿಗಿ ಬಂದನು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತನಾಗಿ-“ ಎಲೈ ಲವನೇ, ಇವನು ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದರೆ ಈ ಚಿರಂಜೀವಿಯಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆವನಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳುವನಾಗಲು; ಲವನು “ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ” ಎಂದು ಕುಶನಂ ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪೂಜಿಸುವನಾಗಲು;

ಅಬಳಿಕ ಕುಶನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವನಾಗಿ ಸಂತೋಷಧೈರ್ಯಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಧನುಷ್ಕಾರವಂ ಮಾಡಿ ಇಂತೆಂದನು:-“ ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವೈವಸ್ವತಮನುವಂ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ದೈತ್ಯರಿಂ ಉಪದ್ರವವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತಿಯಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಕೂಡ ಅಭಯಪ್ರದಾನವಂ ಮಾಡುವವರಾಗಿ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲ ದುಷ್ಟರಂ ದಹಿಸಲೋಸುಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯವಾದ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಂ ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವರಾಗಿ, ಸೂರ್ಯವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂಥ ಅರಸುಗಳೊಡನೆ ನಮಗೆ ಯುದ್ಧವುಂಟಾದುದೆಂದಾದರೆ ಅದರಿಂದ ಈಗ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತಗಳಾದ ಆಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಕಿರಣಗಳ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ನೀರಾಜನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಹೆದೆಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಈ ಧನುಸ್ಸು ಸಫಲವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ ಶಾರ್ದೂಲವಕ್ರವಾಗಿ ಅಡಿಗಳನ್ನಿಡುವವನಾಗಲು;

ಅದಂ ನೋಡಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-ಎಲೈ, ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರನಲ್ಲಿ ಶಾರ್ವಾತಿಯವು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ಇದೆ. ಅದಂತೆನೆ:-ಈ ಕುಮಾರನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಮೂಱುಲೋಕಗಳ ಬಲಸಾರವಂ ತ್ಯೇಣೀಕರಿಸುತ್ತಲಿದೆ, ಮತ್ತು ಇವನ ಪಾದಗತಿಯು ಧೈರ್ಯ

ಅಹಂಕಾರ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದುದು ಧೂಮಿಯಂ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಅಡಗಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆಯಾದಕಾರಣ ಬಾಲ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ವತದಂತೆ ಮಹತ್ವಾಕೀನವಾಗಿರುವ ವೀರರಸವೇ ಈ ಕುಮಾರನ ರೂಪದಿಂದ ಬರುತ್ತಲಿದೆಯೋ, ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಗರ್ವವೇ ಈ ರೀತಿ ಬರುತ್ತಲಿದೆಯೋ-ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಯುಕ್ತನಾಗಲು ;

ಲವನು ಕುಶನ ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ-“ ಪೂಜ್ಯನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ ! ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕುಶನು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ಯುದ್ಧವು ಯುದ್ಧವು ಎಂಬ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವೇನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈಯಲು ; ಲವನು ಕುಶನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಅಣ್ಣನೇ, ಈ ಯುದ್ಧವೆಂಬುದು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಾಪಾರವು. ಇದಂತಿರಲಿ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ಉದ್ಧತಭಾವವಂ ಬಿಟ್ಟು ವಿನಯವಂ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕುಶನು-“ ಏನು ನಿಮಿತ್ತ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಲವನು-“ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಘುಪತಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ. ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ; ಹುತ್ತು ನನ್ನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕುಶನು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ರಾಮಾಯಣ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪೋಷಕನಾದ ಆ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆಯೋ ಏನು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಲವನು-“ ಹೌದು, ಆ ರಘುಪತಿಯೇ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಕುಶನು-“ ಎಲೈ ತಮ್ಮನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಬಹುತರವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸತಕ್ಕ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನು ಆ ಮಹಾತ್ಮನು, ಹೌದು. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ನಾವು ಯಾವ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆ ಮಹಾತ್ಮನಂ ದರ್ಶನಂ ಗೈಯುವರಾಗಬೇಕು, ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತೇನೆ ” ಎನಲು ; ಲವನು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಗುರುವಂ ಕಾಣುವಂತೆ ಈ ಮಹಾತ್ಮನಂ ಕಾಣಬೇಕು ” ಎಂದನು. ಕುಶನು-“ ಈ ರೀತಿ ಹೇಗೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದು ? ” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಲು ; ಲವನು-“ ಎಲೈ ಅಣ್ಣನೇ, ಈ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಗುಣ ಶಾಲಿಯಾಗಿ ಸುಜನನಾಗಿ ಊರ್ಮಿಳಾದೇವೀಪುತ್ರನಾಗಿರುವ ಚಂದ್ರಕೇತುವೆಂಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೆಂದು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನನ್ನಂ ಭಾವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆಯಾದುದರಿಂದ ಆ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಈ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನು ಧರ್ಮದಿಂದ ನಮಗೂ ತಂದೆಯೇ ಸರಿ. ಇದಂ ಒಲ್ಲ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಕುಶನು-“ ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಈ ಆರಸನಲ್ಲಿ ವಿನಯವನ್ನಾಚರಿಸುವುದು ದೋಷವಲ್ಲ ” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಮೀಪವನ್ನೈದುವರಾಗಲು ; ಲವನು-“ ಎಲೈ ಅಣ್ಣನೇ, ಆಕೃತಿಯಿಂದ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಿಂದ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯಗಳಾಗಿ ಅನೇಕಪ್ರಕಾರಂಗಳಾಗಿ ಲೋಕೋತ್ತರಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಗಳಾದ ಚರಿತ್ರೆಗಳುಳ್ಳ ಈ ಮಹಾಪುರುಷನಂ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ನೋಡುವನಾಗು ” ಎಂದನು.

ಅಬಳಿಕ ಕುಶನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ, ಈ ಮಹಾಪುರುಷನ ರೂಪು ಅತಿಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ಇದೆ. ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗವ್ಯಾಪಾರವಿಶೇಷಗಳು ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತಪಾವನವಾಗಿ ಇವೆ. ರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಂ

ರಚಿಸಿರುವ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಇಂಥ ಉತ್ತಮಪುರುಷನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಾಕ್ಯಂ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ದನೆಂಬುದು ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ ” ಎಂದು ಅಶ್ವತ್ಥಾಂಶುನು, ಸಮೀಪವನ್ನೈದಿ, “ ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಕುಶನು ನಿಮ್ಮ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಅಭಿವಾದ ನವಂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ” ಎಂದು ಕುಶನು ವಂದಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುಶನಂ ಕುಣು ತು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾರೈ. ಅಮೃತದಿಂ ಪೂರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಘದಂತೆ ಮಿಂಚುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ದೇಹವಂ ಅಲಿಂಗನಂಗೆಯಲೋಸುಗ ಈ ನಾನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ ” ಎನುತ, ಕುಶನಂ ಅಲಿಂಗನಂಗೆಯ್ದು, ಸುಖದಿಂ ಪರಪಶನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ, ಯಾವಕಾರಣದಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಆನಂ ದದಿಂ ವ್ಯಾಕುಲವಾದ ಹೃದಯವು ದ್ರವಿಸುವುದುಂ ಸರಸವಾದ ಈ ಕಾಮಾರನ ದೃಢ ವಾದ ಅಲಿಂಗನವು ನನಗೆ ಹಿಮಸಾರವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಂತೆ ಅತಿಶೀತಳವಾಗಿ ತಾಪವಂ ಪರಿ ಹರಿಸುವುದೊ ಅದುಕಾರಣ ಈ ಕುಮಾರನು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹದಿಂ ಜನಿಸಿದ ದೇಹಸಾರವು ನನ್ನ ಅಂಗದಿಂ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಗವನ್ನೈದಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಪ್ರಸರಿಸಿದಂತೆಯೂ ಮತ್ತೆ ದೇಹದ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಒಂದು ಚೈತನ್ಯವಾದ ಧಾತುವು ಹೊರಕ್ಕೆ ಅವಿರ್ಭವಿಸಿ ಈರಿತಿ ನಿಂತಿರುವುದೊ ಎನುತಲೂ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನೊ ? ” ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರು ; ಲವನು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಈಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾದುದುಂ ಸೂರ್ಯನು ಲರಾಟಸ್ಥಾನವಂ ತಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು ತ್ತಲಿದ್ದಾನೆಯಾದಕಾರಣ ತಂದೆಯಾದ ನೀನು ಈ ಸಾಲವೃಕ್ಷದ ಛಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರವು ಕುಳಿತು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನಾಗು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಪುತ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ತೋರುತ್ತಲಿ ಆಗಲ ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿದವನಾಗಲು ; ಎಲ್ಲರೂ ಆ ವೃಕ್ಷಛಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕುಳಿತವ ರಾಗುತ್ತಿರು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಕುಮಾರರಂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು- ಎಲೈ, ಈ ಬಾಲಕರಿಗೆ ವಿನಯಾತಿಶಯವು ಇರುವಂತೆ ನಿಂತಿರುವ ವೈಖರಿಯು ಕುಳಿತಿರುವ ವೈಖರಿಯು ಸಹ ಇವು ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸೂಚಕಂಗಳಾದ ಭಾವಂಗಳು ಕುಶನಲ್ಲಿ ಲವನಲ್ಲಿ ಸಹ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಂಗಳಾಗಿವೆ. ಮತ್ತೆ ಕಳಂಕರಹಿತನಾದ ಬಾಲಚಂ ದ್ರನಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ವಕೀಯಂಗಳಾದ ಕಿರಣಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ರಮಣೀಯವಾದ ಕಾಂತಿಯಂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿಸುವುವೊ ಅರೀತಿ ಈ ಕುಮಾರರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿರಾ ಸಂಗಳು ಒಂದಂ ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಇರದಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿದಂಥವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ರಮಣೀಯವಾದ ಕಾಂತಿವಿಶೇಷವಂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಈ ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಬಹುತರವಾಗಿ ರಘುಕುಲೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಕುಮಾರರ ಲಕ್ಷಣಂಗಳನ್ನೇ ನಾನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಅದಂತೆನೆ:-ವೃಷಭನ ಹಿಳಲಿನಂತೆ ಅತ್ಯುನ್ನತಂಗಳಾದ ಹೆಗಲುಗಳಂಳ್ಳ ಈ ಕುಶಲವರ ದೇಹವು ಯಾವನಯುಕ್ತವಾದ ಕಪೋತಪಕ್ಷಿಯ ಕಂಠದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲವ ರ್ಣವಾಗಿ, ದೃಷ್ಟಿವಿರಾಸವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವ ಸಿಂಹದ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ

ಇದೆ. ಇವರ ಧ್ವನಿಯು ಕೂಡ ಶುಭಕರವಾದ ಮೃದಂಗದ ಶಬ್ದದಂತೆ ಅತಿಗಂಭೀರವಾಗಿ ಇದೆ, ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ, ಅವರಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, ಪುನಃ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು :- ಎಲೈ ಈ ಬಾಲಕರ ಅಕೃತಿಯು ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರ ಲಕ್ಷಣಗಳಂ ಮಾತ್ರವೇ ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ:-ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಯಾಯ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಂ ಉಹಿಸಿದರೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಅನುರೂಪಾಗಿ ರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿವೆ. ಮತ್ತು ಇವರ ಮುಖವಂ ನೋಡಿದರೆ ನೂತನವಾದ ಕಮಲದಂತೆ ಪೂಳೆಯುವ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯ ಮುಖವು ಪುನಃ ನನ್ನ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಅದೆಂತೆನೆ:-ಶುಭ್ರಗಳಾಗಿ ನಿರ್ಮಲಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದಂತಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂ ಅತಿಸುಂದರವಾದ ಈ ಬಾಲಕರ ತುಟಿಗಳಿರುವ ರೀತಿಯು ಸೀತೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಯಾವರೀತಿ ಇದೆಯೋ ಅದೇರೀತಿ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ; ಪಾಶದಂತೆ ಇರುವ ಕರ್ಣಂಗಳು ಅದೇರೀತಿ ಇವೆ, ನೇತ್ರಂಗಳು ಮಾತ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀಲವರ್ಣಗಳಾಗಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತವರ್ಣಗಳಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಸೌಂದರ್ಯ ಗುಣಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವು ಅದೇ ರೀತಿ ಇರುವುದೇ ಹೊಕ್ಕಿತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ, ಶ್ರೀರಾಮನು ಪುನಃ ಇಂತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು:-ಎಲೈ, ಯಾವ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಸೀತಾ ದೇವಿಯು ತ್ಯಾಗಂಗೈಯಲ್ಲುಟ್ಟಳೊ ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಇರುವ ತಪೋವನವೇ ಇದಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು ಈ ಬಾಲಕರ ಅಕೃತಿಯು ಈರೀತಿ ಸೀತೆಯಂ ಪೋಲುವುದಾಗಿ ಇದೆ. ಇವರ ವಯಸ್ಸು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಂಗಳಾಗಿ ಇದೆ. ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳು ಈರೀತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಬಾಲಕನು ನಮಗೆ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸ್ವತಃವಿವ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾಗಿ ಇವೆ ಎಂದು ಪೇಳಿದನು: ಎಂಬುದು ಯಾವುದುಂಟೊ ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲೊ ಒಂದು ಕಾರಣವಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ:-ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗ ಭೀಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರವಂ ತೋರಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಂ ನೋಡಿ, ಇವರಾರೆಂದು ಕೇಳಲು; ನಾನು-“ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ. ಇವರು ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳು; ಇವರಿಗೆ ನೀನು ವಂದಿಸುವಳಾಗು. ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಜನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವುವು ” ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳಿದೆ ನಾದಕಾರಣ ಆ ನನ್ನ ಉಪದೇಶರೂಪವಾದ ಅನುಚ್ಛೆಯಿಂದ ಈ ಕುಮಾರರಿಗೆ ಸ್ವತಃವಿವ ಈ ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯು ತೋರುದಂಥದಾಗಿ ಇದ್ದೀತು. ಪೂರ್ವಕರಾದ ಬುಷಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಗುರುಪದೇಶವಂ ಹೊಕ್ಕಿತು ಅಸ್ತ್ರಗಳು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗವೆಂದು ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದೆವಲ್ಲ; ಅದುದಕ್ಕಿಂ ಈರೀತಿ ತೋರುವ ಸುಖದುಃಖಾತಿಶಯಗಳುಳ್ಳದಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯವುಂಟಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಬಾಲಕರು ಅವಳಿಗಳಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ-ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಒಂದು ಕಾರಣವುಂಟು. ಅದೇನೆಂದರೆ:-ಸೀತೆಗೆ ಆಗ ಇದ್ದಂಥ ಗರ್ಭಿಣೀಭಾವವು ಎರಡು ಮಕ್ಕಳು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಚಿಹ್ನೆಗಳುಳ್ಳದಾಗಿ ಇದ್ದಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ” ಎನುತ ಕಣ್ಣೀರೊಡಗೂಡಿ ಪುನಃ ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಪರಿಚ

ಯವು ಅಧಿಕವಾದುದು ಸ್ನೇಹವು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಲು, ಏಕಾಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಯುಕ್ತವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಲಜೆಯಿಂದ ಚಂಚಲಗಳಾದ ನೇತ್ರವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಇರುವ ಸೀತೆಯ ಗರ್ಭಗ್ರಂಥಿಯು ನನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂದ ಸ್ಪೃಶಿಸಿ ನೋಡುವುದರಿಂದ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿ ಇರುವುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ನಾನು ತಿಳಿದೆನು. ಅಬಳಿಕ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಿಂದ ಆ ಸೀತೆಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಗರ್ಭಗ್ರಂಥಿಯು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಳು” ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿ ದುಃಖಿತನಾಗಿ- ಎಲೈ ನಾನು ಈರಿತಿ ಏಕೆ ನಾನಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಲಿ? ಈ ಬಾಲಕರಂ ಒಂದಾ ನೊಂದು ಉಪಾಯದಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯೋ ಎಂಬದಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು; ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ, ಇದೇನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಂಗಳಕರವಾದ ನಿಮ್ಮ ಮುಖವು ಕಣ್ಣೀರುಗಳಿಂದ ಹಿಮಬಿಂದುಗಳಿಂದ ನನೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಮಲದ ರೀತಿಯನ್ನೈದುತ್ತಲಿದೆ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ಯಲು; ಕುಶನು ಲವನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ತಮ್ಮನೆ, ರಘುಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಈ ಪೂಜ್ಯನಿಗೆ ಸೀತಾದೇವಿಯ ವಿರಹದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ದುಃಖಕರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ? ಸಕಲವೂ ದುಃಖಕಾರಣವೇ ಆಗುತ್ತಲಿದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಪತ್ನಿಯು ನಾಶವನ್ನೈದಿದರೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಅರಣ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಲಿರುವುದಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲೆಯೋ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸೀತಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವು ಸರ್ವಾತಿಶಯವಾದುದು. ಈಗ ಉಂಟಾಗಿರುವ ವಿರಹವಾದರೋ ಪಾರವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವಂಥದು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನೀನು ರಾಮಾಯಣದ ಅರ್ಥವಂ ತಿಳಿಯದವನಂತೆ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಈರಿತಿ ದುಃಖನಿಮಿತ್ತವೇನೆಂದು ಏಕೆ ಕೇಳುತ್ತೀಯೇ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಕುಶನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ- ಎಲೈ, ಈ ಕುಶನ ವಚನವಂ ಕೇಳಲಾಗಿ, ಸೀತೆ ಯಾರೋ ಇವನು ಯಾರೋ ಎಂದು ತಟಸ್ಥಭಾವವೇ ತೋರುವುದೇ ಹೊಣಿತು ಸೀತೆಗೂ ಈ ಕುಮಾರರಿಗೂ ಮಾತೃಪುತ್ರಭಾವವು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈಗ ನಾನು ಈ ಬಾಲಕರಂ ಉಪಾಯದಿಂದ ಕೇಳಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋಪಿದ ಅರ್ಥವಂ ನಿಶ್ಚೈನತಕ್ಕಲ್ಲ. ಎಲೈ ಮೂಢವಾದ ಹೃದಯವೇ, ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಏನೋ ತೋಪಿದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವಂ ಉಹಿಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಅಧಿಕಾರವು ಏನು ಇದೆ? ಈರಿತಿ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹೃದಯವೇದನಾತಿಶಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಾನು ಈ ಶಿಶುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ ದಯಾವಿಷಯನಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತೇನೆ. ಆಗಲಿ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ದುಃಖಪ್ರಸ್ತಾಪವಂ ಮಹಿಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಕುಶಲವರಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತರೆ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಅವಿರ್ಭವಿಸಿದ ಸರಸ್ವತೀಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ರಾಮಾಯಣ ರಾಮಾಯಣವೆಂಬದಾಗಿ ಸೂರ್ಯವಂಶವಂ ವರ್ಣಿಸುವ ಒಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯವು ಇದೆ ಎಂದು ನಾವು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ನಾನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪೇಳಲು; ಕುಶನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಕಲಸಂದರ್ಭವಂ ಆವೃತ್ತಿಯಂ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ.

ಅದಹಿಲ್ಲ ಬಾಲಕಾಂಡದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಸ್ತೃತಿಗೆ ಬಂದುವು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ಶ್ರೀರಾಮನು-“ಎಲೈ ಬಾಲಕರಿರಾ, ಆ ಶ್ಲೋಕಂಗಳಂ ಪೇಳಿ” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ ; ಕುಶನು ಆಯೆರಡು ಶ್ಲೋಕಂಗಳ ಅರ್ಥವಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಅದೆಂತೆನೆ :-ಅಜನ್ಮ ಪರಿಶುದ್ಧ ಏವ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥಮಹಾರಾಯನಿಂ ವಿವಾಹವಂ ಮಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪತ್ನಿಯೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂ ಇಷ್ಟು ಳಾಗಿರುವಳು. ಮತ್ತು ಸೌಶೀಲ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಆತ್ಮಗುಣಗಳಿಂ ಸೌಂದರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದೇಹಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಸೀತಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಬಳಿಯುತ್ತಲಿರುವುದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಾಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿ ಪ್ರಿಯನಾದವನು. ಈ ಸೀತಾರಾಮರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯವಂ ಅವರಿಬ್ಬರ ಹೃದಯವೇ ಬಲ್ಲದು ಹೊಳಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಜಿಯರು-ಎಂಬದಾಗಿ ಕುಶನು ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಗಳಂ ಶ್ರವಣಂಗೈಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಇಂತೆಂದನು :- “ ಎಲೈ, ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರವಣದಿಂ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಮುರ್ಮುಚ್ಛೇದವು ಕಟಕಟಾ ! ಅತಿಮಸ್ಸಹವಾಗಿ ಇದೆ. ಹಾ ! ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾವು ಇದೇ ರೀತಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾನುಬಂಧದಿಂ ಏಕಹೃದಯರಾಗಿ ಇದ್ದೆವಲ್ಲವೆ ! ಕಟಕಟಾ ! ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ ! ನನ್ನ ಸಂಸಾರವೃತ್ತಾಂತಗಳು ಕೊನೆಮೊದಲು ಇಲ್ಲದಿರುವ ವಿರಹ ಪುಳ್ಳವಾದಕಾರಣ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ವಿಷಯಗಳಾದುವಲ್ಲಾ ! ನಮಗೆ ಪುನಃ ಅಂಥ ಅನಂದಪುಂಟಾಗುವುದೆಲ್ಲಿ ? ಇನ್ನು ಸರ್ವಾತಿಶಯವಾದ ವಿಶ್ವಾನದಿಂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯವೆಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿತು ! ಇನ್ನು ಪಾರವಿಲ್ಲದಿರುವ ಕುತೂಹಲರಸಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಘಟಿಸುವುವು ! ಸುಖದಶೆಯಲ್ಲಾದರೂ ದುಃಖದಶೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಆರೀತಿ ಹೃದಯಗಳೆರಡೂ ಒಂದಾಗಿರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿತು ! ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಭವಿಸಲಾಕಿದಾದಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರವೃತ್ತಾಂತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ಮರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯೋಗ್ಯಗಳಾದುವು ! ಹಾಗಾದರೂ ಈ ದುಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಾಣವು ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿದೆಯೆ ಹೊಳಿತು ನಾಶವನ್ನೈದುವುದಿಲ್ಲ. ಅಹೋ ! ಇದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲವೆ ! ಅದೇನೆಂದರೆ :-ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯ ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರಂಗಳಾದ ಗುಣಗಳಂ ಕ್ರಮದಿಂ ವಿಕಾಸಂಗೈಯುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಉದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದಾದಕಾರಣ ಯಾವ ಕಾಲವೇ ದುಸ್ಸಹವಾಗಿರುವುದೋ ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದ ಶ್ರವಣದಿಂ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ಅಂಥ ಕಾಲವನ್ನೇ ಈಗ ನಾವು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೊಳೆಯುತ್ತಲಿರುವ ಸೀತೆಯ ಮೊಗ್ಗುಗಳಂತೆ ಇರುವ ಆ ಕುಚಗಳು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಂಥವಾದುವೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವನವು ಸ್ನೇಹವು ಉತ್ಸಾಹವು ಸಹ-ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವ ಮನ್ಮಥನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿರುವನೋ ಅಂಥ ಆ ಕಾಲವನ್ನೇ ಈಗ ನಾವು ಸ್ಮರಿಸಿದೆವು-ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಸುಖವಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಲಿರು ; ಲವನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯ

ನೆ, ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕೂಟಪರ್ವತದಲ್ಲಿರುವ ಮಂದಾಕಿನಿಯೆಂಬ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಏಹರಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಕುಣಿತು ರಘುಪತಿಯು ಪೇಳಿದ ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ನೀನು ಕೇಳಬೇಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ:-ಎಲಾ ಸೀತೆಯೇ, ಯಾವ ಶಿಲೆಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಗಕೇಸರವೆಂಬ ವೃಕ್ಷವು ತನ್ನ ಪುಷ್ಪಗಳಂ ವರ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಇರುವುದೋ, ಮಂಚದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿರುವ ಆ ಶಿಲೆಯು ನೀನು ಪವಡಿಸಲೋಸುಗ ಹಾಸಿರುವಂತೆ ಇದೆ: ನೋಡು” ಎಂದಾಗಿ ಲವನು ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ವಿವರಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಜ್ಜೆಯೊಡನೆ ಹಾಸ್ಯದೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದೊಡನೆಯೂ ದೈನ್ಯದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ-ಎಲೈ, ಶಿಶುಗಳೆಂಬವರು ಅತಿಮೂಢರಲ್ಲವೆ? ಅವಜ್ಞೆಯೂ ಇವರು ವಿಶೇಷದಿಂ ಅರಣ್ಯಚಾರಿಗಳು; ಆದುದರಿಂದ ಏನೂ ಅಜ್ಞೆಯರು-ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ,-“ ಹಾ! ಎಲಾ ಸೀತೆಯೆ! ಆ ಚಿತ್ರಕೂಟಕ್ರೇಡಾಸಮಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವಾಸಾಶಿತಯಪ್ರಸ್ತಾಪವು ನೀನು ಸ್ಮರಿಸುವೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ! ಕಟಕಟ! ಇದು ದುಷ್ಪವು. ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೇ! ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವೇದಜಲದಿಂದ ಶೀತಳವಾಗಿ ಮಂದಾಕಿನಿಯೆಂಬ ನದಿಯಲ್ಲಿ ತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಮಂದಗಮನವುಳ್ಳ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರನಂತೆ ಪೂಳಿಯುವ ಲರಾಟಸ್ಥಾನವುಳ್ಳದಾಗಿ ಕುಂಕುಮಚಿಹ್ನೆವಿಲ್ಲದುದಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಗಂಡಸ್ಥಳವುಳ್ಳದಾಗಿ ಅಧರಣಗಳಂ ತೆಗೆದಿದ್ದರೂ ಅತಿಸುಂದರವಾದ ಪಾಶದಂತೆ ಇರುವ ಕರ್ಣಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನ ಮುಖವು ಈಗ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎನ್ನುತ್ತ, ಸ್ತಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಂತೆ ದೈನ್ಯದೊಡಗೂಡಿ-ಎಲೈ, ನೋಡಿದೆಯಾ. ಅತಿ ದೂರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಜನವು ಬಹುಕಾಲ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವುದರಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆಯೆ ಹೊಣಿತು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಪುರುಷನಿಗೆ ಪಕ್ಷೀವಿರಹವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಜೀರ್ಣವಾದ ಅರಣ್ಯದಂತೆ ತೋರುವುದು; ಆ ಬಳಿಕ ಹೃದಯವು ಹೊಟ್ಟಿನ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಕಂಗಳೈಯಲ್ಪಟ್ಟಂತೆಯೂ ಇರುವುದು-ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಊಳಿಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು-“ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಯು ದಶರಥಮಹಾರಾಯನ ಪತ್ನಿಯರುಗಳು ಜನಕರಾಯನು ಆರುಂಧತೀದೇವಿಯೂ ಸಹ ಈ ವೃದ್ಧಜನರೆಲ್ಲರೂ ಬಾಲಕರಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುಲವರುಗಳ ಯುದ್ಧವಂ ಕೇಳಿ ಭಯಯುಕ್ತರಾಗಿ, ಆಬಳಿಕ ಮನಸ್ಸುಮಾತ್ರವು ತ್ವರೆಪಡುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಆಶ್ರಮದ್ವಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜರೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಗಳಾದ ಅಂಗಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತರಾಗಿ ಸಡಿಲುತ್ತಲಿರುವ ಜಟಾಬಂಧವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಇಂತೆಂದನು:-“ ಎಲೈ, ಇದೇನು! ಭಗವತಿಯಾದ ಆರುಂಧತೀದೇವಿಯು ವಸಿಷ್ಠರು ನಮ್ಮ ಮಾತೃಜನರು ಜನಕರಾಯನು ಸಹ ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ! ಈ ದುರ್ದಶಾವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ಜನರಂ ಎಂತು

ನೋಡಲಿ!” ಎಂದು ದೀನಭಾವದಿಂದ ನೋಡಿ-ಎರೈ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಜನಕರಾಯನೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನಾದಕಾರಣ ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಂತೆ ಆದೆನು. ರಘುವಂಶಸ್ಥರಿಗೂ ಜನಕವಂಶಸ್ಥರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವುಂಟಾದುದು ಬಹುಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ, ಜೈಷ್ಠ ರಾದ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳೊಡನೆ ಮಕ್ಕಳ ವಿವಾಹೋತ್ಸವವು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ, ಅಂಥ ಜನಕರಾಯನು ಅಂಥ ತಂದೆಗಳ ಸಮಾಗಮವು ಸಹ ನೋಡಿ, ಈಗ ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವ ಸೀತೆಗೆ ಇಂಥ ಮಹಾವಿಪತ್ತು ಉಂಟಾಗಿರುವುದುಂಟೆಂದೊಲೆಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಪುತ್ರೋತ್ಪಾದಕನಾದ ಸಂತಪ್ತನಾದ ಇಂಥ ಜನಕರಾಯನು ನೋಡುವೆನಾದರೂ ಈಗ ಏಕೆ ನಾನು ಸಹಸ್ರಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸೀಳಿ ಪೋಗುವನಾಗಲಿಲ್ಲ! ಅಥವಾ ಮಹಾ ಕಠಿಣನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಯಾವುದು ಅಸಾಧ್ಯವು? ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲಿರು ;

ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಇಂತೆಂದನು :—“ ಎರೈ, ಇದು ಮಹಾಕಷ್ಟವು! ಪೂರ್ವದಂತೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಉಳಿದಿರುವ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಇಂಥ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ರಘುಪತಿಯು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿ ಮೊದಲು ಈತನು ರಾಮನೆಂದು ತಿಳಿದು ಇರುವ ಜನಕರಾಯನಿಂದ ಈತನು ನಿಮ್ಮ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಕೌಸಲ್ಯಾ ದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಮಾತೃಜನರು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಪುತ್ರವಿರಹಯುಕ್ತರಾಗಿ ಈಗ ಇಂಥ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾಗಿ ಕೃತನಾಗಿರುವ ರಾಮನು ನೋಡಿದುದುಂಟೆಂದ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದು ತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಗುರುಜನರಂ ಕುಣಿತು—“ಹಾ! ಪೂಜ್ಯನೇ! ಹಾ ತಾಯಿಗಳಿರಾ! ಕೇಳಿ : ಜನಕಕುಲಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ರಘುಕುಲಸ್ಥರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಸಹ ಯಾವ ಸೀತೆಯು ಕುಲಕ್ಕೆ ಸರ್ವಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಳಾಗಿ ಇದ್ದಳೊ ಅಂಥ ಸೀತೆಯಿಲ್ಲೆಯೂ ನಿರ್ದಯನಾದಕಾರಣ ಪರಮಪಾತಕಿಯಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ನಿಮಗೆ ದಯವುಂಟಾಗಿರುವುದು ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ” ಎನ್ನುತ್ತ, “ಅಗಲಿ, ಈ ಪೂಜ್ಯರಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ” ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ವೃಕ್ಷಮೂಲಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದವನಾಗಲು ;

ಕುಶಲವರು ಶ್ರೀರಾಮನು ಕುಣಿತು—“ ಪೂಜ್ಯನು ಇತ್ತ ಇತ್ತ ಚಿತ್ತವಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ;

ದೈನ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲರಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ತಿರಗಿದವರಾಗಿ ನಡೆದರು.

## ॥ ಸಪ್ತಮಾಂಕಂ ॥

ಆ ಬಳಿಕ ಏಳನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಸಪ್ತಾಂಗಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ ಸಭಾಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಬೋಸುಗ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಲು ;

ಸೂತ್ರಧಾರನು ನಟನು ಸಹ ಇವರು ಮೊದಲಾದ ಭರತಕುಲಸ್ಥರು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಸಭಾಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯು ಮೊದಲಾದ ಪೂರ್ದರಂಗವಂ ನೆರವೇರಿಸಿ ಗಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಂಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ನೇಪಥ್ಯಾಭಿಮುಖರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರಾಗಲು ;

ಆ ಬಳಿಕ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ನೇಪಥ್ಯದಿಂದ ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ಇಂತೆಂದನು :—“ ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಏನು ಕಾರಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಪುರಜನರು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜನರುಗಳು ಸಹ-ಇವರೊಡಗೂಡಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಂ ನಮ್ಮಂ ಸಹ ಕರೆಯಿಸಿದವನಾಗಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವಿಶೇಷದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಅಸುರರು ಪಶುಗಳು ಚರಾಚರಂಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಹ-ಇವರ ಸಮೂಹವೆಲ್ಲವೂ ತನ್ನ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನೈದುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೊ, ಆ ರಹಸ್ಯವು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು-ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ, ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಅಪ್ಪರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂ ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಡುವ ತನ್ನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ನಾಟಕಪ್ರಬಂಧವಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಮ್ಮಂ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಇದ್ದಾನೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನೇ ಈ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿರುವ ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿ ಸಕಲಸಾಮಾಜಿಕರಿಗೂ ರಮಣೀಯಗಳಾದ ಸ್ಥಾನಂಗಳಂ ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನಾಗು-ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ನಾನು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸಹ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷಗಳಂ ಕಲ್ಪಿಸಿದವನಾದೆನು. ಈ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಾದರೋ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಕಷ್ಟವಾದ ಮುನಿವ್ರತವಂ ಧರಿಸಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹಾಮುನಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಗಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಯಂತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ರಂಗಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಇದ್ದಾರೆಯೊ ಏನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ, ಸಮಸ್ತಸಾಮಾಜಿಕರು ಬಂದು ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತರಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ತಮ್ಮನೆ, ಕುಶಲವರೆಂಬ ಈ ಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ನೀನು ಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಕೇತುವಿ

ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಡುವನಾಗು ” ಎಂದು ಜೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಮಹಾಪ್ರಭುವಾದ ನಿನಗೆ ಈ ಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಗಿರುವುದೇ ನಮಗೆ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ನಾವೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವ ರಾಜಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಬೇಕು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದುದುಂ ಸ್ವಾಮಿಯು ರಾಜಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವನಾಗಲು ; ಸಮಸ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂಥವರಾದರು.

ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ಭರತಾಚಾರ್ಯನಾದ ಸೂತ್ರಧಾರನಂ ಕುಣಿತು-“ ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಂ ಗೈವನಾಗು ” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಸೂತ್ರಧಾರನು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಇಂತೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು :-“ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ಸತ್ಯಾರ್ಥವಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮ ರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತಂ ಕುಣಿತು ಇಂತೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ :-ನಾನು ತಪೋದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಲೋಕಪಾವನವಾಗಿ ವಚನಾಮೃತವಾಗಿ ಕರುಣಾದ್ಭುತರಸಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಯಾವ ಈಯೊಂದು ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥವಂ ರಚಿಸಿ ಇದ್ದೇನೆನೆಯೊ, ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲಿ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸುಸತ್ಯಾವ್ಯವೆಂಬ ಗೌರವದಿಂದ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತರಾಗಿ ಈ ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಬೇಕು ” ಎಂಬುದಾಗಿ, ಸೂತ್ರಧಾರನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಜ್ಞಾವಚನವಂ ಬಿನ್ನವಿಸಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಾಮಾಜಿಕರಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ, ಕೇಳಿ. ಈ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಆಜ್ಞಾವಚನಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ :-ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಿರುವರಾದಕಾರಣ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ವಚನಗಳು ಸತ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವಂ ವಹಿಸಿರುವುದಾದುದುಂ ಎಲ್ಲರೂ ಅಸತ್ಯಗಳಾಗುವುದುಂ ಶಂಕಿಸತಕ್ಕವಲ್ಲವೆಂಬುದಾಗಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ” ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಲ್ಮೀಕಿವಚನಾಭಿಪ್ರಾಯವಂ ನಿರೂಪಿಸಲು ;

ಅಷ್ಟುಹೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ-“ ಹಾ ! ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಕುಮಾರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ ! ಒಬ್ಬಳಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಪ್ರಸವವೇದನೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನನ್ನಂ ವ್ಯಾಘ್ರಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಕರ್ಮಿಗಳು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಲಿವೆಯಾದಕಾರಣ, ಕಟಕಟಾ ! ಅಲ್ಪಭಾಗ್ಯವಾದ ಈ ನಾನು ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಂ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಜೇಳಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು-“ ಎಲೈ, ಕಟಕಟ ! ಇದೇನೋ ಮತ್ತೊಂದು ಕಷ್ಟವು ಘಟಿಸಿತು ? ” ಎಂದು ಚಿಂತಾಯುಕ್ತನಾಗಲು ;

ಸೂತ್ರಧಾರನು ಇಂತೆಂದನು :-“ ಎಲೈ ಸಾಮಾಜಿಕರೆ, ಭೂಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತಾ ದೇವಿಯು ಅರನಾದ ರಘುಪತಿಯಂ ಮಹತ್ತಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತೃಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಪ್ರಸವವೇದನಾಯುಕ್ತವಾದ ತನ್ನ ದೇಹವಂ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ ” ಎಂದು ನಾಟಕಕಥಾಪ್ರಸ್ತಾಪವಂ ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುವನಾಗಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ದುಃಖವೇಗದೊಡಗೂಡಿ—“ ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ! ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹವಂ ಬಿಡಬೇಡ, ಬಿಡಬೇಡ. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ವಿಳಂಬವಂ ಮಾಡು ” ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳಲು ; ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನೋಡಿ—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಇದು ನಾಟಕವು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಹಾ! ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾಗಿ ಇದ್ದ ಸೀತೆಯೇ! ರಾಮನಿಂದ ಇಂಥ ದುರ್ದಶೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತಲ್ಲವೇ ! ” ಎಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನೀನು ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸಿದವನಾಗಿ ಈ ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಬೇಕು ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ವಜ್ರದಂತೆ ಅತಿಕಠಿನ್ವಾದ ಈ ನಾನು ಈ ನಾಟಕಾಭಿನಯವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಇದ್ದೇನೆ. ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಅಬಳಿಕ ಒಂದೊಂದು ಶಿಶುವಂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತೊಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಂ ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಲಂಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಳಾಗಿ ಮೂರ್ಛಾಯುಕ್ತಳಾದ ಸೀತೆಯು ರಂಗಸ್ಥಾನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವಳಾಗಲು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು ನೋಡಿ—“ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಎತ್ತಲಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಆಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆಯಾದುದು ದಟುಂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನವಲಂಬಿಸುವನಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು.

ಆಗ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ಛಿತಳಾದ ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸುವಳಾಗು. ಭಾಗ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದ ನೀನು ಜಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಘುಕುಲೋದ್ಧಾರಕರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಪೆತ್ತವಳಾದೆಯಾದಕಾರಣ ನೀನು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೀಯೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿದ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ—“ ಎಲೈ ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದ ನಾನು ಪುತ್ರರಂ ಪೆತ್ತೆ. ಹಾ! ಕಾಂತನೇ ! ” ಎಂದು ಮೂರ್ಛಿತಳಾದಳು.

ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವನಾಗಿ—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಪೂರ್ಣಾತ್ಮಿಕೆಯಿಂದ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಶುಭಕರವಾದ ಸಂತಾನವು ಜನಿಸಿತಾದಕಾರಣ ನಾವು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತೇವೆ ” ಎನುತ, ಸ್ವಾಮಿಯಂ ನೋಡಿ—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಕಗಳಿಂ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ಉಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದುವ ಬಾಷ್ಪಜಲ ಪುಷ್ಪವನಾಗಿ ಮೂರ್ಛಿತನೇ ಆದನಲ್ಲ! ಕಟಕಟ! ಏನು ಮಾಡತಕ್ಕದು ? ” ಎನುತ ಬೀಸಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಸುತ್ತಿರಲು ;

ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸು, ಸಂತೈಸು ” ಎಂದು ಉಪಚಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ; ಸೀತಾದೇವಿಯು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟವಳಾಗಿ—“ ಎಲೈ, ನೀವು ಯಾರು ? ನನ್ನಂ ಬಿಡಿ ” ಎಂದಳು. ಆಗ ಭೂದೇವಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ಈಕೆ ಈ ರಘುಕುಲದೇವತೆಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ” ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು, ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ ಭಗವತಿಯೇ, ನಿನಗೆ ನಮಿಸುವೆನು ” ಎಂದು ಪೇಳಲು, ಗಂಗಾದೇವಿಯು—“ ಎಲೈ ಪುತ್ರಿಯೇ, ನನ್ನ

ಸುಚರಿತೆಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಕಲ್ಯಾಣಸಮೃದ್ಧಿಯಂ ಪಡೆಯುವಳಾಗು” ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಳು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—“ನಾವು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆವು.” ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು—“ಎಲೈ ಪುತ್ರಿಯೆ, ಈಕೆಯು ನಿಮ್ಮ ತಾಯಾದ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯು” ಎಂದು ತಿಳುಹಲು; ಸೀತಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ತಾಯೆ, ನಾನು ಇಂಥ ದುರ್ದಶೆಯನ್ನೈದಿದವಳಾಗಿ ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿವಿಷಯಳಾದೆನು, ಕಟಕಟಾ!” ಎಂದಳು. ಭೂದೇವಿಯು—“ಎಲೈ ಪುತ್ರಿಯೆ, ಬಾ, ಬಾ” ಎನ್ನುತ, ಇಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೂರ್ಛಿತರಾದರು.

ಅದಂ ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಂತೋಷಯುಕ್ತನಾಗಿ—“ಎಲೈ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಸೀತೆಯು ಆ ಪ್ರಸವವೇದನಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದಳಲ್ಲವೆ” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಶ್ರೀರಾಮನು—“ಎಲೈ, ಭಾಗ್ಯವಿಶೇಷದಿಂ ಇದೇನೊ ಒಂದು ಕಾರಣಾಂತರವಿದೆ” ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಪುತ್ರೀಸ್ನೇಹದಿಂ ಮೂರ್ಛಿತಳಾದ ಭೂದೇವಿಯಂ ನೋಡಿ ಇಂತೆಂದಳು:—“ಎಲೈ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ತನ್ನಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಸ್ತವಂ ಸಹಿಸುವ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯು ಕೂಡ ಈಗ ವೃಥೆಪಡುವಳಾದಕಾರಣ ಪುತ್ರೀಸ್ನೇಹವೆಂಬುದು ಬಹುಪ್ರಬಲವಾದುದು. ಅಥವಾ ಎಂಥವರಾದರೆ ಏನು? ಚೈತನ್ಯಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಮೂಢವಾದ ಮನೋಗ್ರಂಥಿಯು ಸುಖದುಃಖರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿ ಸಮಸ್ತರಂ ಉಪದ್ರವಪಡಿಸುತ್ತಲಿದೆ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತ, ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಸಖಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯೆ, ಎಲೈ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯೆ, ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು ಸಮಾಧಾನಪಡುವಳಾಗು” ಎಂದು ಉಪಚರಿಸಲು; ಭೂದೇವಿಯು ಗಂಗಾದೇವಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ದೇವಿಯೆ, ನಾನು ಇಂಥ ಸೀತೆಯಂ ಪೆತ್ತವಳಾಗಿ ಎಂತು ಮನಸ್ಸಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲಿ! ಎಲೈ ತಾಯೆ, ಈ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆಯು ರಾವಣಗೃಹದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಕರಾದ ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸವಂ ಮಾಡಿದುದಂ ನಾನು ಸಹಿಸಿದೆನು. ಈಗ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಪತಿಯು ತ್ಯಾಗಗಂಗೆಯೆಂಬ ಈಯೆರಡನೆಯ ದುಃಖವಾದರೊ ನನ್ನಿಂದ ಸಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲವು” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಪುಣ್ಯವತಿಯೇ, ಕಷ್ಟದಶೆಯಂ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಬರುವ ದೈವದ ಮಾರ್ಗಗಳಂ ಮುಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಸಮರ್ಥನಾದಾನು?” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು. ಭೂದೇವಿಯು ಗಂಗೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಭಾಗೀರಥಿಯೇ, ನಿಮ್ಮ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋಣಿಯಿದೆ. ಬಾಲ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನಾದ ತಾನು ಅಗ್ನಿಸ್ವಾಕ್ಷಕವಾಗಿ ಸೀತೆಯಂ ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಅದೂ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ, ವಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಯು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ, ವಂಶಪುತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು ಸ್ವಾಮಿ

ಯಂ ಕುಞ್ಚಿತು-“ಹಾ! ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಕಾಂತನೇ! ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದಳು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಭೂದೇವಿಯು-“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ಕಟಕಟಾ! ನಿನಗೆ ಕಾಂತನು ಯಾರು?” ಎಂದು ಪೇಳಲು; ಸೀತೆಯು ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ-“ ತಾಯಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯು ಹೇಗೆ ಪೇಳಿದಳು?” ಎಂದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಭೂದೇವಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲೈ ತಾಯಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ಕಾಂತನೆಂಬ ನಾನು ಇಂಥವನಾಗಿ ಇದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಡುವನಾಗಲು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುಞ್ಚಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ನೀನು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಶರೀರವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ. ಅದೇನು ಕಾರಣ ನೀನು ತಿಳಿಯದವಳಂತೆ ಅಳಿಯನಾದ ರಾಮಭದ್ರನಲ್ಲಿ ಕೋಪಯುಕ್ತಳಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ? ಸೀತೆಯು ದುಷ್ಟನಾದ ರಾವಣನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸಮಾಡಿದವಳೆಂದು ದುಸ್ತರವಾದ ಅಪಕೀರ್ತಿಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿಯು ಆಗಲಿಲ್ಲವೆ ಎಂದರೆ, ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಲಂಕಾದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಅಗ್ನಿಶುದ್ಧಿ ಎಂತು ಯಥಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿದಾರು? ಮತ್ತು ಯಾವ ತೆಪದಿಂದಲಾದರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನೋರಂಜನವಂ ಮಾಡುವುದು ಯಾವುದುಂಟೊ ಅದು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶಸ್ಥರಾದ ಆರಸುಗಳಿಗೆ ಕುಲಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದು. ಅದು ಕಾರಣ ಇಂಥ ವಿಷಮಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮಾರನಾದ ರಾಮಭದ್ರನು ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು?” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಆ ಗಂಗಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು-“ ಎಲೈ, ದೇವತೆಗಳು ತತ್ವಾರ್ಥವಂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ತಡೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಮನಃಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರಲ್ಲವೆ?” ಎಂದನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುಞ್ಚಿತು-“ ಎಲೈ ತಾಯೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ನೀನು ಕ್ಷಮಿಸುವಳಾಗು, ನಿನಗೆ ಕೈಮುಗಿವೆನು” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಅದಂ ನೋಡಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಗಂಗೆಯಂ ಕುಞ್ಚಿತು-“ ಎಲೈ ತಾಯೆ, ನೀನು ನನಗೆ ಭಗೀರಥಕುಲದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಂ ಪ್ರಕಾಶವಂ ಮಾಡಿದೆ” ಎಂದು ಪೇಳಲು;

ಭೂದೇವಿಯು ಗಂಗೆಯಂ ಕುಞ್ಚಿತು-“ ಎಲೈ ತಾಯೆ, ನಾನು ನಿರಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ-ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವೇಗವು ಅನುಭವಮುಖದಲ್ಲಿ ಅತಿಮಸ್ತಹವಾದುದು. ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವಂ ನಾನು ಅಜ್ಞಾನೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ರಾಮಭದ್ರನು ಸಂತಾಪವನ್ನೈದುತ್ತಲಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ದೈವಗತಿಯಂ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಗಂಗೆಯು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅತಿದುಃಖಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ ಜೀವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಭೂದೇವಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ ಗುರುಜನರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ದಯಾಯುಕ್ತರಾಗಿರುವರಲ್ಲವೆ” ಎಂದನು.

ಸೀತೆಯು ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಅಂಟಲಬದ್ಧವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು-“ ಎಲೈ ತಾಯಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ನನ್ನಂ ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನೈದಿಸುವಳಾಗು” ಎಂದು ಪಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ಇರುವಳಾಗಲು;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-ಭೂದೇವಿಯು ಏನು ಉತ್ತರವಂ ಕೊಡುವಳೋ ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಆಗ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಸೀತಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ದೋಷವಿಲ್ಲ, ದೋಷವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನೈದುವಳಾಗದೆ ಅನೇಕ ಸಂವತ್ಸರಂಗಳು ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾಗಿರು ” ಎಂದು ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದಳು. ಭೂದೇವಿಯು-“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ದೇಹವಂ ಲಯವನ್ನೈದಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಡಬೇಡ ; ಈ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಡುವಳಾಗು ” ಎನಲು ; ಸೀತೆಯು “ ಎಲೈ ತಾಯೆ, ಅನಾಥರಾದ ಈ ಮಕ್ಕಳಿಂ ಫಲವೇನು ? ” ಎಂದಳು.

ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಹೃದಯವೇ, ನೀನು ಸೀತಾಳನ್ನು ಖದಿಂ ಇಂಥ ವಚನವಂ ಕೇಳಿದರೂ ದೃಢವಾಗಿ ಇದ್ದೀಯೆಂದಾಕಾರಣ ನೀನು ವಜ್ರಮಣಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವೆ ” ಎಂದು ಸಂತಾಪಪಟ್ಟನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಸೀತಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ಈ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರು ಪಾಲಕರೊಡನೆ ಯುಕ್ತರಾದಾಗ್ಯೂ ನೀನು ಏಂತು ಅನಾಥರೆಂದು ಪೇಳುವೆ ? ” ಎನಲು ; ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ, ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನನಗೆ ಸನಾಥತ್ವವೆಂಬುದು ಎಂಥದು ? ” ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಆಗ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪುತ್ರಿಯೇ, ಜಗನ್ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಳಾಗಿರುವ ನಿನ್ನಂ ನೀನು ಏಂತು ಅವಮಾನವಂ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೀಯೆ ? ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧದಿಂ ನಾವು ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತಲೋಕಪಾವನರಾಗಿ ಇದ್ದೇವಲ್ಲ. ” ಎಂದು ಸಂತೈಸುವರಾಗಲು ;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಯರ ವಚನವಂ ಕೇಳು ” ಎಂದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಇದೇರೀತಿ ವಚನಂಗಳಂ ಲೋಕವೂ ಕೇಳಲಿ ! ” ಎನಲು ;

ಅಪ್ಪಜಿಲ್ಲೇ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಯು ಬಳಿಯಿತು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಇದೇನೊ ಒಂದು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವು ” ಎಂದು ನೋಡಿದನು.

ಸೀತೆಯು-“ ಎಲೈ, ಇದೇನು ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲಿದೆ ” ಎಂದು ನೋಡಲು ; ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ನೋಡಿ-“ ಆ ! ತಿಳಿಯಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ-ಯಾವ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಭೃಶಾಶ್ವಮುನಿಯು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಯು ರಾಮನು, ಎಂಬದಾಗಿ ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯವುಂ ಟಾಗಿರುವುದೊ ಆ ಅಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜ್ಯಂಭಕಾಸ್ತ್ರಗಳೊಡಗೂಡಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸುತ್ತಲಿವೆ ” ಎಂದರು.

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಸೀತಾದೇವಿಯೆ, ನಾವು ನಿನಗೆ ನಮಿಸುವೆವು. ಮೊದಲು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಂ ನೋಡುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಕುಮಾರರಿಗೆ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೇ ರಘುಪತಿಯು ನಮ್ಮಂ ಉಪದೇ

ತವಂ ಮಾಡಿದನೋ ಈಗ ಆ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಈ ಶಿಶುಗಳು ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದರು.

ಆ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ, ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ಇವರೊಲರೂ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದರು ” ಎಂದು ನೋಡಿ—“ ಎಲೈ ಕಾಂತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಾದಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿವೆ ” ಎಂದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ಆ ಚಿತ್ರದರ್ಶನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯುಂ ಕುಣಿತು—ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಈ ಅಸ್ತ್ರಗಳು ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಪುತ್ರರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುವೆಂದು ನೀನು ಪೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳು ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಉತ್ಕೃಷ್ಟರಾದ ಅಸ್ತ್ರದೇವತೆಗಳಿರಾ, ನಾವು ನಿಮಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆವು. ನಿಮ್ಮ ಪರಿಗ್ರಹದಿಂದ ನಾವು ಧನ್ಯರಾದೆವು. ಕಾಲವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ನೀವು ಈ ಬಾಲಕರಿಂ ಧ್ಯಾನಂಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಬೇಕು. ನಿಮಗೆ ಶುಭವುಂಟಾಗಲಿ ! ” ಎಂದು ಪೇಳಿದರು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಎಲೈ ಕರುಣಾರಸತರಂಗಗಳು ವ್ಯಾಕುಲಗಳಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಾನಂದರಸಗಳೊಡಗೂಡಿರುವುದುಂ ಶಿಥಿಲಗಳಾಗಿ ನನಗೆ ಈಗ ಒಂದಾನೊಂದು ದಶೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ ” ಎನಲು ;

ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ಸಂತೋಷಪಡುವಳಾಗು, ಸಂತೋಷಪಡುವಳಾಗು. ಈಗ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರು ಈ ಅಸ್ತ್ರದೇವತಾಪರಿಗ್ರಹದಿಂದ ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನರಾದರು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದರು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು—“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಈಬಾಲಕರಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಅಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿಸುವರಾರು ? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾವಚನವಂ ಕೇಳಿ—“ ಎಲೈ ನಮ್ಮ ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈಗ ಸೀತೆಯು ಕೂಡ ನನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯನೊಬ್ಬನಂ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ, ಕಟಕಟಾ ! ” ಎಂದು ವೈಸನ ಪಟ್ಟನು.

ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಮಗಳೇ, ಈ ಪುತ್ರರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಚಿಂತೆಯು ನಿನಗೆ ಏಕೆ ? ಈ ಬಾಲಕರು ಸ್ವಸ್ಥಾನವಂ ಬಿಡುವವರಾಗಲು, ನಾನು ಈ ಪುತ್ರರಂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯೇ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯಾಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಕರ್ಮವಂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಜನಕವಂಶವು ರಘುವಂಶವು ಸಹ ಈ ಉಭಯವಂಶಗಳಿಗೂ ಯಾವ ರೀತಿ ವಸಿಷ್ಠಬ್ರಹ್ಮಹಸ್ತಗಳೆಂಬ ಮುಷಿಗಳು ಆಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಇರುವರೋ ಅದೇ ರೀತಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಕೂಡ ಈ ಉಭಯವಂಶಗಳಿಗೂ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಇರುವನಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು—“ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಗಂಗೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆರೋಚಿಸಿದಳು” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನಾನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಪೇಳುವೆನು. ಆಯಾ ಉಪಾಯಂಗಳಿಂ ಈ ಕುಶಲವರೇ ಪುತ್ರರೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಕುಮಾರರಲ್ಲವೆ ಜನ್ಮಿಸಿದ್ದವಾಗಿರುವೆ ಅನ್ಯಸಂಪ್ರದಾಯವುಳ್ಳವರು ; ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯನ್ನೈದಿರುವವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ಆಕೃತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳವರು. ಮತ್ತು ಶೌರ್ಯಶಾಲಿಗಳು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಮಯ್ಯುಳ್ಳವರು. ಅದುದುಂ ಇವರೇ ಪುತ್ರರೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು—“ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ, ಈರಿತಿ ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಹೃದಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಾನು ಅತಿಮೂಢನಾಗುತ್ತೇನೆ” ಎನಲು ;

ಭೂದೇವಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ. ಪಾತಾಳಲೋಕವಂ ಪರಿಶುದ್ಧವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ” ಎಂದು ಪೇಳಿದಳು.

ಆ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು—“ಎಲಾ ಪ್ರಿಯಳೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಲೋಕಾಂತರವನ್ನೈದಿದೆಯಾ ? ಕಟಕಟಾ !” ಎನಲು ;

ಸೀತೆಯು ಭೂದೇವಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ಎಲಾ ತಾಯೆ, ನಿನ್ನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಲಯವನ್ನೈದಿಸುವಳಾಗು. ನಾನು ಈ ಲೋಕಾಪಮಾನವಂ ಸಹಿಸಲಾಣೆನು” ಎಂದು ನುಡಿದಳು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—ಈ ಸೀತಾವಚನಕ್ಕೆ ಭೂದೇವಿಯು ಏನು ಉತ್ತರವಂ ಕೊಡುವಳೋ, ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಭೂದೇವಿಯು—“ಎಲಾ ಮಗಳೆ, ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂ ಈ ಶಿಶುಗಳಾದ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರು ಸ್ತನ್ಯಪಾನವಂ ಬಿಡುವ ಪರ್ಯಂತವೂ ಕಾಲವಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಳಾಗು. ಅಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೇಗೆ ರುಚಿಸುವುದೋ ಅರಿತಿ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಸೀತೆಯಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಗಂಗಾದೇವಿಯು—“ಭೂದೇವಿಯ ವಚನದ ರೀತಿ ಮಾಡತಕ್ಕದು” ಎಂದು ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು.

ಈರಿತಿ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಆರೋಚಿಸಿ ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಪಾತಾಳಲೋಕವನ್ನೈದಿದವರಾದರು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಚಿಂತಿಸಿ—“ಇಷ್ಟೊ ತಿಳಿದು, ಎಲಾ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯುಳ್ಳ ಸೀತೆಯೆ, ನೀನು ಲೋಕಾಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುವಳಾದೆಯಾ ? ಕಟಕಟಾ !” ಎನುತ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನೈದಲು ; ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—“ಹಾ ! ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯೆ, ಸಲಹುವನಾಗು, ಸಲಹುವನಾಗು. ನಿನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಈತನೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯವಾದ ಅರ್ಥವಲ್ಲವೆ ?” ಎಂದನು.

ಆಪ್ತಜಿಲ್ಲೇ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಇಂತೆಂದನು :—“ಎಲೈ, ಈ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಾದ್ಯಂಗಳನ್ನೆಲ್ಲವಂ ಅತ್ತಲೆಸೆಯುವರಾಗಿ ; ಎಲೊ ಎಲೊ, ಚರಾಚರಸ್ವರೂಪಂಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮನುಷ್ಯರು ದೇವತೆಗಳು ಸಹ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು

ಪಾವನವಾದ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಅರ್ಥವಂ ಈಗ ನೋಡುವರಾಗಲಿ !” ಎಂಬ ದಾಗಿ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಗ್ಗೊಳಿಸಲು ;

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನೋಡಿ. “ ಇದೇನು ಗಂಗಾಜಲವು ಮುಳಿಸಿದಂತೆ ಕ್ಷೋಭವಾಗುತ್ತಲಿದೆ ! ಆಕೌಶಲ ಮುನಿಗಳಿಂ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ! ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸೀತೆಯು ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ಜಲದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾಳೆ ! ಇದೇನು ಆಶ್ಚರ್ಯವು ! ” ಎಂದನು.

ಪುನಃ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ-“ ಎಲಾ ಜಗತ್ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅರುಂಧತಿಯೆ, ನೀನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಂ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವಳಾಗು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಪುಣ್ಯಶಿಲಲಗಳಾಗಿಯೂ ಸೊಸೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ ” ಎಂಬದಾಗಿ ಪೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನೋಡುನೋಡು.” ಎಂದು ಪೇಳಿ, “ ಕಟಕಟಾ ! ಈಗಲೂ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮೂರ್ಛೆಯು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಸೀತೆಯು ಸಹ ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿದವರಾಗಲು ; ಆಗ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಸೀತಾದೇವಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲಾ ಸೊಸೆಯೇ, ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯೆ, ತ್ವರೆಮಾಡು ತ್ವರೆಮಾಡು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಈ ದೀನಭಾವವಂ ಬಿಟ್ಟು ವೇಗದಿಂದ ಬಂದು ಸಂತಾಪಹರವಾದ ಸ್ವರ್ತಪುಳ ನನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂದ ಸ್ವೀಕಿಸಿ ನನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಈ ರಾಮಭದ್ರನಂ ಜೀವವಂತನಂ ಮಾಡು ” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಸೀತಾದೇವಿಯು ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದವಳಾಗಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಅತಿಮಹಿಮಾರವಾದ ಹಸ್ತಕಮಲದಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಸ್ವೀಕಿಸುವಳಾಗಿ, “ ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಕಾಂತನು ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸಬೇಕು, ಚಿತ್ತವಂ ಸಂತೈಸಬೇಕು ” ಎಂದು ಉಪಚರಿಸಿದಳು. ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸೀತಾಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶವಿಶೇಷದಿಂದ ಮೂರ್ಛದಿಳಿದು ಪರಮಾನಂದಭರಿತನಾಗಿ-ಇದೇನೈ ! ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ, ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ, ಆನಂದಾಶ್ಚರ್ಯಗಳೊಡಗೂಡಿ, “ ಇದೇನು, ಸೀತೆಯು ಬಂದು ಇದ್ದಾಳೆ ! ” ಎನ್ನುತ, ಅಷ್ಟಹೊಳಗೆ ನೋಡಿ ಲಜ್ಜಾಯುಕ್ತನಾಗಿ-“ ಎಲೈ, ಇದೇನು ತಾಯಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯೂ ಬಂದು ಇದ್ದಾಳೆ ! ಬುಕ್ಕಶೃಂಗಮುನಿಯು ಮೊದಲಾದ ನಮ್ಮ ಗುರುಜನರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಇದ್ದಾರೆ ! ” ಎಂದು ಸಂತೋಷಿಸಲು ; ಆಗ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಂ ನೋಡಿ-“ ಎಲೈ ಪುತ್ರನೇ, ಈ ದೇವಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಕುಲದೇವತೆಯಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯು, ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾಳೆ ” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು ;

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ-“ ಎಲೈ ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮಭದ್ರನೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದರ್ಶನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳಿದ ವಚನವಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನಾಗು. ಆಗ ನೀನು ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು-ಎಲಾ ತಾಯೆ, ಈ ನಿನ್ನ ಸೊಸೆಯಾದ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಂತೆ ಕ್ಷೇಮವಂ ಚಿಂತಿಸು-ಎಂದು ಬಿನ್ನಸಿದುದು ನಾನು ಈ ಸೀತೆಯಂ ರಕ್ಷಿಸಿದೆನು. ಅದುಕಾರಣ ಈಗ ನಾನು ಬುಣವಿಮುಕ್ತಳಾಗುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಗಂಗೆಯು ಪೇಳಿದಳು.

ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು-“ ಎಲೈ ಪುತ್ರನೇ, ಈಕೆಯೇ ನಿನ್ನ ಅತ್ತೆಯಾದ ಭೂದೇವಿಯು ” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು ;

ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಯಂತನಾದ ರಾಮಭದ್ರನೇ, ನೀನು ಲೋಕಾಪವಾದನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನ್ನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ತ್ಯಾಗಂಗೈಯೆವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಕುಣಿತು ಪೇಳಿದ ವಚನವಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನಾಗು. ಆಗ ನೀನು-ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವಿಯೇ, ತನ್ನ ಚರಿತ್ರದಿಂ ಶ್ಲಾಘ್ಯಳಾಗಿ ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಈ ನಿನ್ನ ಮಗಳಂ ನೋಡಿ ಸಲಹುವಳಾಗೆಂದು ಪೇಳಿದುದು ಉಂದ ಈಗ ನಾನು ಅದೇರಿತ ಸೀತೆಯಂ ಪಾಲಿಸಿದವಳಾದುದುಃಃ ನಾನು ಪ್ರಭುವಾದ ನಿನ್ನ ವಚನವಂ ಸಾರ್ಥಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆನು ” ಎಂಬ ಭೂದೇವಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು-“ ಎಲೆ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಭೂದೇವತೆಯೇ, ನಾನು ಅಪರಾಧವಂ ಮಾಡಿದವ ನಾದಾಗ್ಯೂ ಪುತ್ರಸಮನಾದುದುಃಃ ದಯಾಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿ ಭೂದೇವಿಗೆ ವಂದಿಸಿದನು.

ಆಗ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಂ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಜನರಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೊ ಪುರಜನರುಗಳಿರಾ, ಎಲೊ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರುಗಳಿರಾ, ನೀವು ಈ ಅರ್ಥವಂ ಕೇಳುವರಾಗಬೇಕು. ಅದೇನೆಂದರೆ :- ಈ ಗಂಗಾಭೂದೇವಿಗಳಿಂದ ಈರಿತ ಶ್ಲಾಘಿಸಲ್ಪಡುವಳಾಗಿ ಅರುಂಧತಿಯಾದ ನನ್ನಿಂ ದಲೂ ಒಪ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ, ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಾದ ಆಗ್ನಿಯಿಂ ಆ ಮಹಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತನ್ನ ಚರಿತ್ರವುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ, ಸೂರ್ಯವಂಶಕ್ಕೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ, ಯಜ್ಞ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳಾಗಿ, ಜನಕರಾಯನ ಪುತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯಂ ನೀವು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವರಾಗಬೇಕು. ಸಾಂಪ್ರತ ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಎಂತು ತೋಳು ತ್ತಲದೆ ? ” ಎಂದು ನೀರೂಪಿಸಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು-“ ಎಲೈ, ಈರಿತಿಯಾಗಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯಿಂ ಧಿಕೈರಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ, ಪುರಜನರು ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ಚರಾಚರಂಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಕೂಡ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅಷ್ಟದಿಕ್ಕಾಂಕರೂ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಸಹ ಪುಷ್ಪವರ್ಷವಂ ಕರೆಯುತ್ತಲಿರುವ ರಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅಣ್ಣಂ ನೋವಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ ” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು.

ಅರುಂಧತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ರಾಮಭದ್ರನೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಈ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವ ಸುವರ್ಣಮಯವಾವ ಸೀತಾಪ್ರತಿಕ್ಕೃತಿಗೆ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪುಣ್ಯವತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಿಯಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೀತೆಯಂ ಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಂತೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭೂತಳನ್ನಾಗಿ ಅಜ್ಞಾಪಿಸುವನಾಗು ” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಅಜ್ಞಾಪನವಂ ಕೇಳಿ, “ ಎಲೆ ತಾಯೆ, ಪೂಜ್ಯಳಾದ ನೀನು ಯಾವ ರೀತಿ ಅಜ್ಞಾಪಿಸುವೆಯೊ ಅರಿತ ನಾನು ಆಚರಿಸುತ್ತೇನೆ ”

ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು-“ ಈಗ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಸಂತೋಷಿಸಿದನು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಸ್ವಾಮಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ, “ ಪುನಃ ನಾನು ಜೀವಿಸಿದೆನು ” ಎಂದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಂದಿಸುತ್ತಾನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಿ, ಸೀತೆಗೆ ವಂದಿಸಿದನು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪುತ್ರನಾದವನೇ, ಇದೇ ರೀತಿ ನೀನು ನನಗೆ ಹಿತಚಿಂತಕನಾಗಿ ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗು ” ಎಂದು ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡಿದಳು.

ಅಬಳಿಕ ಅರುಂಧತಿಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ಸೀತಾಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವ ಕುಶಲವರಂ ಈಗ ರಾಮಭದ್ರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವನಾಗು ” ಎಂದು ಪೇಳಿ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೂಜ್ಯವಳಾಗಲು ; ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿ ರ್ವರು ಗುರುಪತ್ನಿಯ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ-“ ಎಲೈ, ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂ ನಾವು ಊಹಿಸಿದಂ ತಯೇ ಆಯಿತು ” ಎಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಆಗ ಸೀತೆಯು ಮಹಾಶಯದಿಂ “ ಪುತ್ರರು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೈದಳು.

ಅಬಳಿಕ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಕುಶಲವರು ಸಹ ರಂಗಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿದವರಾಗಲು ;

ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಕುಶಲವರಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತರೇ, ಕೇಳಿ. ಈ ರಘುಪತಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿಮಗೆ ತಂದೆಯು ; ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನಿಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕ ತಂದೆಯು ; ಈ ಸೀತೆಯು ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ ; ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಈ ಜನಕರಾಯನು ನಿಮಗೆ ಮಾತಾಮಹನು ” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು ; ಸೀತೆಯು ಸಂತೋಷವೊಡನೆ ಕಾರುಣ್ಯದೊಡನೆಯೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯದೊಡನೆಯೂ ಸಹ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಜನಕರಾಯನಂ ಕಂಡು-“ ಎಲೈ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ. ” ಎಂದಳು. ಆಗ ಕುಶಲ ವರು-“ ಹಾ ತಾಯಿ ! ಹಾ ತಂದೆಯಿ ! ಹಾ ಹಾ ! ಮಾತಾಮಹನೆ ! ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತ, ಆ ಪೂಜ್ಯರ ಸಮೀಪವನ್ನೈದುವರಾಗಲು ; ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸಂತೋಷಾಶಿತ ಯದಿಂ ಅವರಿಬ್ಬರಂ ಆಲಿಂಗನವಂ ಮಾಡಿ-“ ಪುತ್ರರಾದ ನೀವಿಬ್ಬರು ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊಂದಿ ದಿರಲ್ಲವೆ ” ಎಂದು ಆದರಿಸಿದರು. ಸೀತೆಯು ಪುತ್ರರಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಮಗುವಾದ ಲವನೆ, ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಾರೈ ; ಎಲೈ ಮಗುವಾದ ಕುಶನೆ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾರೈ. ಬಹುಕಾಲ ಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕಾಂತರದಿಂ ಬಂದಿರುವ ತಾಯಾದ ನನ್ನಂ ನೀವು ಆಲಿಂಗನಂಗೈಯುವ ರಾಗಿ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ; ಕುಶಲವರು ಅದೇರೀತಿ ತಾಯಾದ ಸೀತೆಯಂ ಆಲಿಂಗನಂಗೈ ಯುವರಾಗಿ-“ ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾದೆವು ” ಎಂದರು. ಸೀತೆಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ವಂದಿಸುವೆನು ” ಎಂದು ನಮಿಸಿದಳು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸೀತೆಯಂ ಕುಣಿತು-“ ಎಲೈ ಮಗಳೆ, ಇದೇರೀತಿ ಪತಿಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೈದಿ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯಂತಳಾಗು ” ಎಂದು ಅಶೀರ್ವಾದವಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ;

ಅಷ್ಟಜೊಳಗೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ-“ ಎಲೈ, ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕನಾದ ಶತ್ರು ಘ್ನನು ಲವಣಾಸುರನಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಅವನ ಸಂಸ್ಥಾನವಾದ ಮಧುರಾಪುರಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ಪೇಳಲು ;

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—“ ಎಲೈ, ದೈವಾನುಕೂಲ್ಯವುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಶುಭಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಶುಭಗಳು ಇದೇರಿತೆ ಪ್ರಾಪ್ತಗಳಾಗುವುವು ” ಎಂದು ಪೇಳಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು—“ ಈ ರೀತಿ ಸಮಸ್ತ ಶುಭವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಇದಂ ನಾನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಆದವಾ ಇಂತೆಂದು ಪೇಳುವುದು ಏಕೆ ? ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇಂಥದಲ್ಲವೆ ? ” ಎಂದು ಪೇಳುತ್ತಿರಲು ;

ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ರಾಮಭದ್ರನೆ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವನಾಗಲಿ ? ಪೇಳುವನಾಗು ” ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದವನಾಗಲು ; ಶ್ರೀರಾಮನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯಂ ಕುಣಿತು—“ ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೆ, ನನಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಇಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವು ಮತ್ತೇನು ಇದೆ ? ಆದರೂ ಈ ಭರತಾಚಾರ್ಯವಚನವು ನಿಮ್ಮ ನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸತ್ಯವಾಗಲಿ.

ಅದೆಂತೆನೆ :-ಯಾವ ಈ ಕಥೆಯು ತಾಯಿಯಂತೆಯೂ ಗಂಗೆಯಂತೆಯೂ ಪಾಪಂಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಜನರಂ ಪರಿಶುದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೋ ; ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳಂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಿಸುವುದೋ ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಥೆಯು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೋ, ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಂ ತಿಳಿದಿರುವ ಅಭಿಜ್ಞನಾದ ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯ ವಾಕ್ಯೇ ಈ ರೀತಿ ನಾಟಕಕಥಾರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಇರುವುದಾದಕಾರಣ ಅಭಿನಯಂಗಳಿಂ ಪ್ರಕಾಶಂಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದೋ, ಅಂಥ ಈ ಕಥೆಯಂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವವರಾಗಲಿ !

ಎಂದು ಪೇಳಿದ ಬಳಿಕ ರಂಗಸ್ಥಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ತಿರಿಗಿದವರಾಗಿ ಪೂಜಿಟರು.

ಸಪ್ತಮಾಂಕತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರಕಥೆ ಸಂಪೂರ್ಣಮಾದುದು.

## ಶೋಧನಪತ್ರ

ಪುಟ. ಪದ್ಯ. ಶೋಧಿತ ಭಾಗ

|    |    |                 |
|----|----|-----------------|
| ೬  | ೨೮ | ಪ್ರಾಪ್ತಗಳಾಗು    |
| ೧೧ | ೩೧ | ಸಮೀಪ            |
| ೧೩ | ೧  | ಚಿತ್ರವಂ         |
| ೧೩ | ೨೩ | ಭಯಗ್ರಸ್ತ        |
| ೧೫ | ೨೯ | ಪರಿಮಳಯುಕ್ತ      |
| ೨೦ | ೨೦ | ಇಂಥ             |
| ೨೦ | ೨೫ | ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ     |
| ೨೦ | ೩೩ | ದೋಷ             |
| ೨೪ | ೨೮ | ಉಪಚಾರವನ್ನಾಚರಿಸಿ |
| ೨೬ | ೩೩ | ತಪಸ್ವಿನಿ        |
| ೩೩ | ೧೬ | ಪೂದ್ವೆಗಳಿಂ      |
| ೩೩ | ೨೨ | ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ     |

ಪುಟ. ಪದ್ಯ. ಶೋಧಿತ ಭಾಗ

|     |    |              |
|-----|----|--------------|
| ೩೩  | ೩೨ | ಅನಕ್ತ        |
| ೪೦  | ೯  | ಪುಟ್ಟುವ      |
| ೪೬  | ೨೦ | ಅಯುಷ್ಮಂತ     |
| ೪೬  | ೨೩ | ಅಶ್ವರ್ಯ      |
| ೪೬  | ೨೬ | ಕೋಮಲಗಳಾದ     |
| ೫೦  | ೨೭ | ದನೆ          |
| ೫೨  | ೧೮ | ದನೆ          |
| ೭೭  | ೮  | ಪೂಜ್ಯರೇ      |
| ೮೨  | ೨೨ | ಹಿಂದಕ್ಕೆ     |
| ೯೨  | ೩  | ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ   |
| ೧೦೪ | ೬  | ಎಂಬದಾಗಿ ಲವನು |
| ೧೦೮ | ೨೩ | ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಯ   |

## ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಟ್ಟಿ.

| ಕವಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. | ಕವಿಯು ಗ್ರಂಥವೂ                                | ಕ್ರಯ<br>ರೂ. ಅ. ಪೈ. |
|-------------------|----------------------------------------------|--------------------|
| ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳು :—  |                                              |                    |
| 993               | ಮಹಾಕವಿ ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧ .. ..                  | 1 6 0              |
| 993               | ಮಹಾಕವಿ ರನ್ನನ ಅಜಿತತೀರ್ಥಕರ ಪುರಾಣ ತಿಲಕಂ         | 1 9 0              |
| 1105              | ಅಭಿನವಪಂಪ ಅಥವಾ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣಂ       | .                  |
| 1145              | ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರಂ (ಸುಷಿಪ್ತನಂ)             | 3 0 0              |
| 1165              | ಹರಿಹರದೇವನ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ                       | .                  |
| 1170              | ಕವಿಕುಂಜರಾಭಿದ ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಲೀಲಾವತೀ ಪ್ರಬಂಧಂ..    | 3 8 0              |
| 1170              | ,, ಅರ್ಧನೇಮಿ ಪುರಾಣಂ                           | 1 9 0              |
| 1189              | ಅಗ್ಗಳದೇವನ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣಂ-ಅಗ್ಗಳ ಲೀಲಾವತಿ      | 4 0 0              |
| 1209              | ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಜನ್ನನ ಶಾಸನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ .. | 0 2 6              |
| 1209              | ,, ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ, ಸುಷಿಪ್ತನಂ                    | 1 2 0              |
| 1235              | ಕಮಲಭವನ ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಪುರಾಣಂ                      | 4 8 0              |
| 1235              | ಅಂಡಯ್ಯನ ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವಂ, ಸುಷಿಪ್ತನಂ              | ..                 |
| 1300              | ಚಂಡರಾಯನ ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆ                  | 3 10 0             |
| 1528              | ಅಭಿನವ ವಾದಿವಿದ್ಯಾನಂದನ ಕಾವ್ಯಸಾರಂ               | 2 4 0              |
| 1700              | ತಿರುಮಲೆಯಾರ್ಯನ ಚಿಕದೇವರಾಜ ವಿಜಯಂ                | 2 4 0              |
| 1700              | ಚಿಕುಪಾಢ್ಯಾಯನ ದಿವ್ಯಸೂರಿ ಚರಿತೆ                 | 1 2 0              |
| 1700              | ಗೋಪಾಲಪ್ರಸಾದಿಯ ಚಿಕದೇವೇಂದ್ರ ವಂಶಾವಳಿ            | 0 4 6              |

### ಷಟ್ಪದೀ ಗ್ರಂಥಗಳು :-

|       |                                                     |        |
|-------|-----------------------------------------------------|--------|
| 1165  | ರಾಘವಾಂಕನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ (ವಾರ್ಧಿಕ)                  | ..     |
| 1369  | ಗುಬ್ಬಿ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನ ಭಾವ ಚಿಂತಾರತ್ನಂ (ವಾರ್ಧಿಕ)          | ..     |
| 1424  | ಭಾಸ್ಕರನ ಜೀವಂಧರ ಚರಿತೆ (ಭಾಮಿನಿ)                       | 2 4 0  |
| 1509  | ಮಂಗರಸನ ಜಯನ್ಮಪಕಾವ್ಯ (ಪರಿವರ್ಧಿನಿ)                     | 2 8 0  |
| 16 ಶ. | ಕನಕದಾಸನ ನಳಚರಿತ್ರೆ (ಭಾಮಿನಿ)                          | 0 12 0 |
| 16 ಶ. | ಗುರುಲಿಂಗವಿಭುವಿನ ಭಿಕ್ಷಾಟನ ಚರಿತೆ ಸವ್ಯಾಖ್ಯಾನ (ವಾರ್ಧಿಕ) | 1 0 0  |
| 16 ಶ. | ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ವೈರಾವಣನ ಕಾಳಿಗ (ಭಾಮಿನಿ)              |        |
| 17 ಶ. | ತಿರುಮಲೆವೈದ್ಯನ ಉತ್ತರ ರಾಮಾಯಣಂ (ಭಾಮಿನಿ)                | 2 4 0  |
| 19 ಶ. | ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಂ (ವಾರ್ಧಿಕ)           | 1 0 0  |

| ಕ್ರಿ. ಶ. |                                 | ರೂ. ಅ. ಪೈ. |
|----------|---------------------------------|------------|
| 17 ಶ.    | ಗೋಪಕವಿಯ ನಂದೀಮಹಾತ್ಮ್ಯಂ (ವಾರ್ಧಿಕ) | .. 1 0 0   |
| 18 ಶ.    | ಕೋನಯ್ಯನ ಗಯಚರಿತ್ರೆ (ಭಾಮಿನಿ)      | .. 2 14 0  |

### ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳು :—

|       |                                               |        |
|-------|-----------------------------------------------|--------|
| 17 ಶ. | ತಿರುಮಲೆಯಾರ್ಯನ ಚಿಕದೇವರಾಯ ವಂಶಾವಳಿ ; ಹಳಗನ್ನಡ     | 1 8 0  |
| 17 ಶ. | ಚಿಕ್ಕಪಾಧ್ಯಾಯನ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ, ೧, ೪, ೫, ನೆ ಅಂಶಗಳು | 3 4 0  |
| 17 ಶ. | ಕನ್ನಡ ಪಟನ ಕಾದಂಬರಿ-ಪೂರ್ವಭಾಗ ..                 | 0 15 0 |
| 17 ಶ. | ಭಾಳಲೋಚನನ ಬತ್ತೀಸಪುತ್ರಳ ಕಥೆಗಳು ..               | 1 4 0  |
| 19 ಶ. | * ಮುದ್ದಣ್ಣನ ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಂ (ಹಳಗನ್ನಡ)         | ..     |
| 19 ಶ. | ಅದ್ವೈತರಾಮಾಯಣಂ (ನಟಪ್ಪಣ) ,, ..                  | 0 12 0 |

### ನಾಟಕ :—

|       |                                   |          |
|-------|-----------------------------------|----------|
| 17 ಶ. | ಸಿಂಗರಾರ್ಯನ ಮಿತ್ರವಿಂದಾಗೋವಿಂದ ನಾಟಕಂ | .. 1 0 0 |
|-------|-----------------------------------|----------|

### ನಾಟಕಗದ್ಯಾನುವಾದಗಳು :—

|       |                                          |        |
|-------|------------------------------------------|--------|
| 18 ಶ. | ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ್ರೆಕಥೆ ..                   | 1 8 0  |
| 19 ಶ. | ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಶಾಕುಂತಲ ನವೀನ ಟೀಕೆ | 1 12 0 |
| 19 ಶ. | ,, ವತ್ಸರಾಜ ಕಥೆ-ಪೂರ್ವಭಾಗ (ರತ್ನಾವಳಿ ಕಥೆ)   | 2 0 0  |
| 19 ಶ. | ,, ಪ್ರಬೋಧಚಂದ್ರೋದಯ (1-3 ಅಂಕಗಳು)           | 0 12 0 |

### ಶತಕಗಳು :—

|       |                                               |       |
|-------|-----------------------------------------------|-------|
| 1165  | ಹರಿಹರ ದೇವನ ಪಂಪಾಶತಕಂ..                         | 0 3 6 |
|       | ಸುಭಾಷಿತ ಮುಕ್ತಕಶತಕಂ (ಸಂಕಲಿತ)                   | 0 3 6 |
| 17 ಶ. | * ಕವಿಹಂಸರಾಜನ ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ                      | ..    |
| 17 ಶ. | * ರತ್ನಾಕರ ಕವಿಯ ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರ ಶತಕ ..            | ..    |
| 19 ಶ. | ಶ್ರೀವಾಸನ ವರ್ಷ ವರ್ಧಂತೀ ಶತಕ (ವಾರ್ಧಿಕ ಪಟ್ಟದಿ) .. | 0 3 6 |

### ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು :—

|       |                                     |       |
|-------|-------------------------------------|-------|
| 1150  | ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರಂ ..                 | 0 3 0 |
| 17 ಶ. | * ತಿರುಮಲೆಯಾರ್ಯನ ಅಪ್ರತಿಮ ವೀರಚರಿತೆ .. | ..    |

### ರಸಗ್ರಂಥ :—

|       |                         |    |
|-------|-------------------------|----|
| 12 ಶ. | * ಕವಿಕಾಮನ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರ | .. |
|-------|-------------------------|----|

### ನಿಘಂಟುಗಳು :—

|       |                          |       |
|-------|--------------------------|-------|
| 15 ಶ. | * ಕರ್ಣಾಟಕ ನಿಘಂಟು         | ..    |
| 15 ಶ. | ಚತುರಾಸ್ಯ ನಿಘಂಟು          | 0 4 6 |
| 15 ಶ. | ಶಬ್ದಸಾರ ನಿಘಂಟು (ಗದ್ಯ) .. | 0 4 6 |
| 17 ಶ. | ಸೂರ್ಯಕವಿಯ ಕವಿಕಂಠ ಹಾರ     | 0 7 0 |

| ಕ್ರಿ. ಶ. |                                  | ರೂ. ಅ. ಪೈ. |
|----------|----------------------------------|------------|
| 17 ಶ.    | ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಜೀವನವೆಂಬ ಟಿಟುಕುಳಿನಘಂಟು | .. 0 2 6   |

ಭಂದಸ್ಸು :—

|       |                               |          |
|-------|-------------------------------|----------|
| 990   | ನಾಗವರ್ಮನ ಭಂದೋಂಬುಧಿ, ಸುಟಪ್ಪಣ   | .. 1 8 0 |
| 18 ಶ. | ನಂದಿಕವಿಯ ನಂದಿಭಂದಸ್ಸು, ಸವಿವರಣಂ | .. 0 7 0 |

ವ್ಯಾಕರಣ :—

|       |                              |           |
|-------|------------------------------|-----------|
| 12 ಶ. | ನಾಗವರ್ಮನ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ (ಅಸಮಗ್ರ) | .. 0 12 0 |
|-------|------------------------------|-----------|

ಸಾಂಗತ್ಯದ ಹಾಡು :—

|       |                                      |          |
|-------|--------------------------------------|----------|
| 16 ಶ. | ಕನಕದಾಸನ ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿ                 | .. 2 8 0 |
| 16 ಶ. | ಪ್ರಧಾನಿ ತಿರುಮರಾರ್ಯನ ಕರ್ಣ ವೃತ್ತಾಂತಕಥೆ | .. 0 8 0 |
| 17 ಶ. | ಸಂಚಿಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ           | ..       |
| 17 ಶ. | ಕೃಷ್ಣಗೋಪೀವಿರಾಸ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಬಾಲಲೀಲೆ     | .. 0 8 0 |
| 17 ಶ. | ನಂಜಕವಿಯ ಕಪೂರತವಾಕ್ಯಂ                  | .. 0 1 0 |

ಕೀರ್ತನೆಗಳು :—

|       |                                           |           |
|-------|-------------------------------------------|-----------|
| 17 ಶ. | ಚಿಕದೇವರಾಯನ ಗೀತಗೋಪಾಲ ಪ್ರಬಂಧ                | .. 0 12 0 |
| 17 ಶ. | ಭಗವದ್ಗೀತಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನ (ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಸಹಿತ) | ..        |
| 18 ಶ. | ಗಜೇಂದ್ರಮೋಕ್ಷ (ದ್ವಿಪದಿ; ಉದಯರಾಗ)            | .. 0 1 0  |
| 18 ಶ. | ಧ್ರುವಚರಿತ್ರೆ (ಉದಯರಾಗ, ವಾರ್ಧಿಕಷಟ್ಪದಿ)      | .. 0 1 0  |

ಮತಗ್ರಂಥಗಳು :—ಗದ್ಯ

|       |                                    |           |
|-------|------------------------------------|-----------|
| 17 ಶ. | ವೇದಾಂತವಿವೇಕಸಾರ (ಅದ್ವೈತ, ಪ್ರಥಮಭಾಗ)  | .. 1 6 6  |
| 17 ಶ. | ಚಿಕದೇವರಾಯ ಬಿನ್ನಪಂ (ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ,) | .. 0 10 0 |
| 19 ಶ. | ಜೀವೇಶ್ವರ ಸಾಂಗತ್ಯಂ (ಅದ್ವೈತ)         | .. 0 1 0  |

ಮಂ. ಅ. ರಾಮಾನುಜೈಯಂಗಾರ್ಯರ ನವೀನ ಗ್ರಂಥಗಳು :—

|                                           |           |
|-------------------------------------------|-----------|
| ಮಹಾಭಾರತ ಕಥಾಪ್ರಸಂಗ * ಅದಿಪರ್ವ ಮತ್ತು ಸಭಾಪರ್ವ | .. 0 9 0  |
| ಕವಿಸಮಯಂ-ಕಾವ್ಯರಸವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ವಿಮರ್ಶೆ      | .. 1 4 0  |
| ಸುವ್ರತ-ಕರ್ಮವಿರಾಸವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಕಾದಂಬರಿ     | .. 0 12 0 |
| ಕವಿಕಾರ್ಯ ಪ್ರಶಂಸೆ                          | .. 0 3 0  |
| ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಮೇಯ ವಿವೇಕ-ಮತಬೋಧಾವತರಣಿಕೆ          | .. 0 2 0  |
| * ಪ್ರಬಂಧವಳಿ ಅಥವಾ ಐಹಿಕಸುಖಸಾಧನಂ             | ..        |

N.B.—\* ಈ ರೀತಿ ಗುರುತಿಸಿರುವ ಕೋಶಗಳು ಪುನರ್ಮುದ್ರಣವಾಗತಕ್ಕವುಗಳು.

Apply to :—

M. AJI. NARASIMHACHAR, B.A.,

Karnataka Kavya Kalanidhi Office,

Mysore.









